АНАТОЛИЙ РИБАКОВ

Бронзовата птица

НАРОДНА МЛАДЕЖ

АНАТОЛИЙ РИБАКОВ/БРОНЗОВАТА ПТИЦА

Ан. Рыбаков.

АНАТОЛИЙ РИБАКОВ

Бронзовата птица

повест

Превела от руски език Божана Димитрова

ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДСНМ „НАРОДНА МЛАДЕЖ“
СОФИЯ, 1957

Анатолий Рыбаков

БРОНЗОВАЯ ПТИЦА

повесть

Государственное издательство детской литературы
Министерства просвещения РСФСР
Москва, 1956
Тираж 30,000 экз.

ЧАСТ ПЪРВА

БЕГЪЛЦИ

Глава първа

НЕОБИКНОВЕНО ПРОИЗШЕСТВИЕ

Генка и Славка седяха на брега на Утча.

Крачолите на Генка бяха запретнати над колената, а ръкавите на моряшката му фланелка — над лактите; червеникавата му коса стърчеше на всички страни. Той поглеждаше презрително мъничката будка на базата за лодки, клатеше крака във водата и говореше:

— Това ми било база! Окачили на един курник спасителен пояс и си въобразяват, че е база!

Славка мълчеше. Неговото бледо, леко покрито с розовичък загар лице беше замислено. Той дъвчеше меланхолично

стръкче тревичка и размишляваше за някои печални произшествия в лагерния живот...

И всичко трябваше да се случи именно тогава, когато той, Славка, остана за старши в лагера! Наистина заедно с Генка! Но работата е там, че Генка не иска и да знае. Ето и сега той си седи, като че нищо не е станало, и клати крака във водата.

Генка наистина клатеше крака във водата и разсъждаваше за базата за лодки:

— База! Три разбити корита! Не мога да търпя, когато хората си придават важност! И няма защо да продават фасони! Да бяха написали просто: „лодки под наем“ или „пункт“ — скромно, хубаво, по същество. А те: „база“!

— Не зная какво ще кажем на Коля — въздъхна Славка.

— Че защо? Какво сме криви ние? А ако той започне да ни се кара, ще му кажа направо: „Коля! Трябва да бъдеш обективен. Тук никой не е виновен. И изобщо в живота не може без произшествия.“ — И той добави с философски вид: — Пък без тях и животът нямаше да бъде интересен.

— Без кои?

— Без произшествията.

Славка се взря в пътя, който водеше за железопътната гара и каза:

— Ти си лишен от чувство за отговорност.

Генка презрително завъртя ръка във въздуха:

— „Чувство“, „отговорност“!... Хубави думи... Фразеология... Всеки отговаря за себе си. Пък аз още в Москва ви предупреждавах: „Не трябва да вземаме в лагера писнери“. Предупреждавах ли ви, кажи? Не ме послушахте.

— Няма какво да говоря с тебе — отвърна равнодушно Славка.

Известно време седяха мълчаливи. Генка клатеше крака във водата, Славка дъвчеше тревичката.

Юлското слънце припичаше силно. В тревата неуморно цвъртеше щурче. Рекичката, тясна и дълбока, потулена от надвисналите от бреговете храсти, се виеше между нивите, притискаше се в полите на хълмовете, предпазливо заобикаляше селата и се криеше в горите, тиха, тъмна, студена...

От сгушеното под хълма село вятърът носеше далечния шум на селската улица. Но самото село приличаше оттук на безредно натрупани ламаринени, дървени и сламени покри-

ви, които тънеха в зеленината на градините. И само при реката, там където слизаха за сала, чернееше гъста мрежа от пътеки.

Славка продължаваше да се взира в пътя. Влакът от Москва сигурно вече е пристигнал. Значи ей сега Коля Севастиянов и Миша Поляков ще бъдат тук... Славка въздъхна.

Генка се усмихна:

— Въздишаш, а? Типично интелигентски охкания и вайкания!... Ех, Славка, Славка! Колко пъти съм ти казвал...

Славка стана и постави ръката си на челото като козирка:

— Идат!

Генка престана да клати крака и излезе на брега.

— Къде? Хм!... Действително идат. Отпред върви Миша. След него... Не, не е Коля... Някакво момче... Коровин! Честна дума, Коровин, бивш безпризорен. И торби мъкнат на рамо...

— Сигурно книги...

Момчетата се взираха в малките фигурки, които се движеха по тясната полска пътека. И макар че те бяха още далеч, Генка зашепна:

— Само имай предвид, Славка, аз сам ще обясня. Ти не се намесвай в разговора, иначе ще провалиш всичко. Пък аз, здраве да е, ще съумея... Още повече че Коля не е пристигнал. А Миша какво представлява? Представи си! Помощник-отряден...

Но колкото и да си даваше кураж, Генка беше смутен. Предстоеше неприятно обяснение.

Глава втора

НЕПРИЯТНОТО ОБЯСНЕНИЕ

Миша и Коровин свалиха торбите на земята.

— Защо сте тук? — запита Миша.

Той беше със син каскет и кожена куртка, която не съобличаше дори и през лятото — нали с нея имаше вид на същински комсомолски активист.

— Просто така. — Генка опипа торбите. — Книги ли има вътре?

— Книги.

— А къде е Коля?

— Коля няма да дойде вече. Мобилизираха го във флотата . . .

— Виж ти каква била работата — проточи Генка. — А кого ще пратят вместо него?

Миша не бързаше да отговори. Той сне каскета и приглади черната коса, която от често мокрене бе превърнал от къдрава в гладка.

— Кажи де, кого ще пратят? — запита повторно Генка.

Миша не бързаше да отговори, защото за ръководител на отряда бяха назначили самия него. И той не знаеше как да съобщи тази новина на момчетата. Искаше му се хем да не помислят, че важничи, хем да го признаят веднага за ръководител . . . Сложна задача е това — да командуваш другари, с които седиш на един чин. Но по пътя Миша бе измислил две спасителни думички. Скромно, с подчертано безразличие той каза:

— Засега назначиха мене.

„Засега“ беше именно първата спасителна дума. Наистина, кой трябва да замести временно ръководителя, ако не неговият помощник?

Но скромното и учтиво „засега“ не подействува така, както той очакваше. Генка опули очи:

— Тебе? Че какъв авторитет ще имаме в селото? Коля го уважаваха всички . . . И старите хора.

Тогава Миша произнесе втората спасителна дума.

— Аз отказвах, но районният комитет ме утвърди. — И като почувствува зад гърба си авторитета на районния комитет, запита строго. — Но защо сте изоставили лагера?

— Там остана Зина Круглова — бързо отговори Генка.

Ето какво значи да запиташ по-строго . . . А Славка започна с един тон — съвсем като че се извиняваше:

— Знаеш, Миша . . .

Но Генка го прекъсна:

— Коровин, ти какво, на гости ли ни идеш?

— По работа — отговори Коровин и шумно пое въздух през носа си. Здрав, набит, във форменото облекло на момче от трудова колония, той изглеждаше твърде дебел и тромав. Лицето му лъщеше от пот и той непрекъснато се бранеше с ръка от мухите.

— Оправил си се от самуните в колонията — забеляза Генка.

— Хранят както трябва — отговори простодушният Коровин.

— А по каква работа си дошъл?

Миша обясни, че детският дом, в който живее Коровин, се превръща в трудова комуна. И трудовата комуна ще бъде настанена тук, в чифлика. Утре щял да пристигне тук директорът. А Коровин пратили напред. Да разбере как стои работата.

От скромност Миша премълча, че това, собствено, е негова идея. Вчера той срещна Коровин на улицата и научи от него, че детският дом търси място край Москва за трудова комуна. Миша съобщи, че знае такова място. Техният лагер е настанен в бившия помещически чифлик Карагаево. Наистина, той е в Рязанска губерния, но не е далеч и от Москва. Чифликът е пуст. В огромната къща на помещика не живее никой. Отлично място. За комуна не може да се измисли нищо по-хубаво... Коровин разказал това на директора си. Директорът му наредил да тръгне с Миша и обещал, че и той ще пристигне на другия ден.

Ето как беше в действителност. Но Миша не разказа това, за да не помислят децата, че се хвали. Той само съобщи, че тук ще има трудова комуна.

— Фю! — подсвирна Генка. — Много ще ги пусне „графинята“ в чифлика!

Коровин погледна въпросително Миша.

— Коя е тя?

Генка започна да обяснява, като махаше с ръце:

— В чифлика по-рано е живеел един помещик, граф Карагаев. След революцията той избягал в чужбина. Замъкнал всичко със себе си, но къщата, разбира се, оставил. И сега там живее една стара жена, родина на графа или прибрана по милост сиромахкиня. Изобщо ние я наричаме „графиня“. Тя пази чифлика. И не пуска никого. И вас няма да пусне.

Коровин пак пое въздух през носа си, но вече с известен оттенък на обида:

— Как няма да ни пусне? Нали чифликът е държавен.

Миша побърза да го успокои.

— Именно той. Наистина „графинята“ има грамота, че

къщата се запазва като историческа ценност. Царица Елисавета ли е живяла тук, Екатерина Втора ли... На всички „графинята“ тика в носа този документ. Но ти сам разбери, ако останат празни всички къщи, в които са се веселили царе и царици, къде тогава, пита се, ще живее народът! — И като смяташе въпроса за изчерпан, Миша каза: — Да вървим, момчета! Ние с Коровин мъкнахме торбите чак от гарата. Сега ще ги поносите вие.

Генка пое с готовност торбата. Но Славка не се мръдна от мястото си и каза:

— Знаеш ли, Миша... Вчера Игор и Сева...

— Ах, да — прекъсна го Генка и пусна торбата, — аз тъкмо исках да кажа, но Славка ме изпревари. Ти, Славка, винаги се тикаш напред!

После замълча:

— Разбираш ли каква е работата, Миша... Такава, знаеш, работа... Как да ти кажа...

Миша се разсърди:

— Какво го усукваш? Усуква, усуква... „Разбираш“, „Как да ти кажа!“

—Ей сега, ей сега... И тъй .. Игор и Сева избягаха.

— Къде избягаха?

— Да бият фашистите.

— Какви фашисти?

— Италианските.

— Дрънкаш глупости!

— Прочети сам.

Генка подаде на Миша една бележка. Тя беше много кратка: „Деца, довиждане, ние заминаваме да бием фашистите. Игор, Сева“.

Миша прочете бележката веднъж, после още веднъж и сви рамене:

— Някаква щуротия!... Кога се случи това?

Генка започна да обяснява объркано:

— Вчера, тоест днес. Вчера те си легнаха заедно с всички, а сутринта се събуждаме и — няма ги. Само ей тази бележка. На мене, наистина, още вчера ми се видяха много подозрителни. Намислили да си чистят обувките! Никакъв празник няма, а те изведнъж — да си чистят обувките... Смешно...

И той се засмя неестествено, като се мъчеше да накара и Миша да се посмее на това, че Игор и Сева намислили да си чистят обувките.

Но на Миша не му беше до смях.

— Къде ги търсихте?

— Навсякъде. И в гората, и в селото...

— Може да са се свързали с нехранимайковците — каза Коровин. — Избяга ли някой — значи наблизо има нехранимайко. Той го е подучил. И непременно бягат в Крим. Сега всички бягат в Крим.

Миша махна с ръка:

— Какви ти нехранимайковци! Просто ей тези помощничета са отпуснали всички. — И той измери Генка и Славка с поглед, пълен с най-дълбоко презрение.

— Какво сме криви ние? — закрещяха в един глас Генка и Славка.

— Такова! По-рано никой не е бягал, ето какво!

Генка притисна ръце на гърдите си:

— Честна благородна дума...

— Няма нужда от твоята благородна дума! — прекъсна го Миша. — Да вървим в лагера!

Генка и Славка нарамиха торбите. Момчетата тръгнаха към лагера.

Глава трета

ЧИФЛИКЪТ

Пътеката, по която вървяха момчетата, се виеше между ливите.

Генка бъбреше безспир. Но той можеше да приказва, само като маха с ръце. Торбата с книгите някак неусетно, сякаш сама, се прехвърли обратно на гърба на Коровин

— Дори ако успеете да надвиете „графинята" — разпрказва се Генка, — все пак ще бъде много трудно да организирате тук комуна, да уредите стопанство. Направо каза-

но — невъзможно. В чифлика няма нищо. Само една къща. Никакъв инвентар. Нито жив, нито мъртъв. Ни брана, ни рало, ни плуг, ни каруца. Да не мислиш, че всичко е отишло у селяните. Нищо подобно. Разграбили са го кулаците. Честна дума! Тук, братко Коровин, има такива кулаци, каквито може би вече никъде няма. Не можеш си представи какво вършат.

— Е, че какво?

— Ех ти, чудак! Нали ние дойдохме тук да организираме пионерски отряд. А всичко е против нас. Първо, кулаците. Второ, религията. Трето, несъзнателността на родителите: не пускат децата в отряда. Изнасяме ли спектакъл — претъпкано е. Обявим ли след спектакъла събрание — всички се разбягват.

— Това е известно — забеляза дълбокомислено Коровин.

— Тъй е — поде Генка. — А пък селските деца . . . Колко предразсъдъци има у тях! Само за таласъми и дяволи приказват. Иди, че работи с тях!

— Трудно значи?

— Не е лесно — потвърди съкрушено Генка. Но веднага добави самохвално: — А нали сме вършили и по-трудни работи. Щом трябва да организираме — значи ще организираме. Ето, книжки им донесохме — той досегна с ръка торбата, която Коровин носеше вместо него, — даваме спектакли, ограмотяваме, ликвидираме неграмотността. Ще видиш: тук ние първи организираме пионерски отряд. Нали тъй, Миша?

Миша не отговори нищо. Той вървеше мълчалив по пътя и си мислеше как неуспешно започва работата му като ръководител на отряда. Още първия ден изчезнали двама пионери. Къде ли са се дянали? Без пари, без продукти те няма да избягат далеч. Но какво ли не може да се случи с тях по пътя. Може и в гората да се заблудят, и в реката да се удавят, и под влак да попаднат . . . Такава неприятност!

Дали да съобщи на родителите им, или не? Май не си струва. Защо да ги безпокои напразно? Все едно, бегълците ще се намерят. А родителите им ще разтревожат всички. Ще вдигнат на крак цяла Москва. Неприятности колкото щеш. В училището, в районния комитет все за това произшествие

ще говорят. А в селото сигурно вече сплетничат, че пионерите бягат и значи не трябва да пускат децата си в отряда. Ето какво направиха Игор и Сева... Подриха авторитета на отряда. Отрядът работи цял месец при такива трудни условия и ето ти сега!

Тези мрачни размишления бяха прекъснати от Генка, който извика:

— Ето и чифлика!

Момчетата се спряха.

Пред тях, високо на хълма, сред гъсти дървета се издигаше двуетажната помещическа къща. Тя сякаш беше с няколко покрива и имаше много комини. Голяма полукръгла веранда с ограда от бели каменни стълбове разделяше къщата на две равни части. Над верандата се издигаше таванска стая с два страничии прозореца и ниша в средата. Широка алея водеше към къщата. Тя пресичаше градината. В началото беше равна, на пръст, след това преминаваше в полегати каменни стъпала, които постепенно образуваха каменно стълбище. С двете си крила стълбището заобикаляше верандата.

Генка цъкна с език:

— Красиво, нали?

Коровин вдъхна шумно въздух:

— Стопанството — ето кое е важното.

— Че там няма никакво стопанство — увери го Генка.

Наистина чифликът изглеждаше изоставен. Градината беше буренясала. Скамейките по алеите бяха счупени, голямата гипсова ваза в цветната леха беше разбита, басейнът — покрит със зелена тиня. Всичко беше мъртво, без живот, мрачно.

Едва когато момчетата навлязоха навътре в градината, звънливи детски гласове нарушиха тази подтискаща тишина...

Зад счупената ограда на една полянка се белееха палатки. Това беше лагерът. Децата тичаха да посрещнат момчетата. Пред всички беше Зина Круглова. С дебелите си къси крака тя тичаше най-бързо.

Глава четвърта

ОТРЯДЪТ

Собствено тук не беше целият отряд, а само петнадесет деца, най-големите. Девет от тях бяха комсомолци. Останалите щяха да постъпват в комсомола тази есен. Но те се наричаха отряд. А как другояче!

Три палатки бяха построени под дърветата около полянката. В средата се издигаше стълб, на който се вееше знаме. Настрани гореше огън. Върху две трикраки подпори беше поставен значително обгорял прът. Край огъня се суетяха дежурните, приготвяха обяд. Миришеше силно на загоряло мляко.

— Всичко е в ред — докладваше Зина бързо, като скороговорка. — Изпратихме писмото до червенофлотците, занятията по ограмотяване проведохме вчера. Дойдоха осем души вместо дванадесет. А относно Игор и Сева те — Зина кимна към Генка и Славка — сигурно са ти разказали вече.

При споменаването на Игор и Сева децата се развикаха. Борка Баранов надвикваше всички. Той никак не беше пораснал и както и по-рано му казваха Бяшка[1]. Но беше станал страшен борец за правда. Струваше му се, че ако не е той, Бяшка, в света биха зацарили лъжата и несправедливостта. И той закрещя по-силно от другите:

— Те избягаха заради Генка!

— Защо лъжеш, Бяшка нещастна! — възмути се Генка.

Но Миша накара Бяшка да разкаже.

Както винаги, когато се бореше за правдата, Бяшка започна много тържествено:

— Ще разкажа цялата истина. Аз няма защо да прибавям и измислям.

— Направо на въпроса — подкани го Миша: предисловието на Бяшка можеше да продължи цял половин час.

— И тъй — продължи Бяшка, — когато си легнахме, започнахме да разговаряме. Това беше след представлението „Смърт на фашизма". Игор и Сева казаха, че не трябвало

---

[1] Бяшка — агънце. Б пр.

да даваме представления, а да унищожаваме фашистите, за да не убиват комунистите. Тогава Генка започна да им се смее: „Вървете, вървете да биете фашистите, а ние ще погледаме“. Игор се разсърди и каза: „Ако поискаме — ще идем“. Тогава Генка каза: „Поискайте де, поискайте!“ Така се разговаряха. А на сутрината, като се събуди, Генка ги попита: „Вие още тук ли сте? А пък аз мислех, че сте избягали да биете фашистите.“ И след това всяка сутрин Генка, щом се събудеше, веднага ги питаше: „Колко фашисти изтрепахте днес?“ Толкова ги раздразни, че в края на краищата те избягаха. Ето как беше. А да лъжа — няма защо. Аз никога не лъжа.

— Генка, истина ли е това? — запита Миша.

— Истина е, истина! — завикаха в един глас децата от звеното на Генка.

— Той през цялото време само се дразни! — измърмори Филя Китов, по прякор „Кит“. Както и по-рано той обичаше да си хапва, винаги дъвчеше нещо и беше надебелял още повече.

— Генка, истина ли е това?

Генка сви рамене.

— Каква връзка има това? Вярно е. Подразних ги малко. Но защо? За да избият тази щуротия от главата си. А те, глупчовците, взели, че избягали. Човек не може да се пошегува! Смешно, честна дума!

— Ах, смешно! — закрещя Миша.

Той не беше в състояние да сдържи възмущението си: изведнъж смъкна каскета от главата си, хвърли го на земята, завъртя се един път, след това още един път и като замръзна на мястото си, втренчи се в Генка.

Поразеният Генка опули слисано очи. Всички деца, вцепенени, гледаха Миша.

Миша си спомни, че сега е ръководител на отряда и трябва да се сдържа. Той вдигна каскета от земята и го нахлупи на главата си.

— Добре! Най-напред ще ги намерим, а после ще видим кой е виновен. Обядвайте бързо и ще започнем да ги търсим.

Генка изведнъж се оживи:

— Правилно! От един път ще ги намерим. Ще видиш, Миша...

През време на обяда Миша разпита дежурните. Но те се кълняха, че не са видели нищо. А пък Игор и Сева бяха задигнали всичките си неща, дори канчетата и лъжиците си. И никой да не е забелязал това?

Разбира се, те са могли да заминат за дома си. Но преди да отидат да ги търсят в Москва, необходимо е да ги потърсят тук както трябва.

Миша смяташе, че най-вероятното място, където са могли да се скрият момчетата, е чифликът. Там ще отиде той самият заедно с Коровин. А останалите деца нека претърсят гората.

— Ще претърсите гората — каза Миша: — Генка със звеното си откъм селото, звеното на Славка — откъм реката, звеното на Зина — откъм парка. Вървете във верига и през цялото време се обаждайте един на други. Към седем часа се връщайте в лагера.

Генка, Славка и Зина строиха звената си и се затичаха към близката гора, всеки от своята страна.

Миша и Коровин отидоха в чифлика.

В лагера остана само Кит. Той винаги заместваше на драго сърце дежурните в кухнята. Кит облиза устни и се зае да приготвя вечерята.

Глава пета

ПОМЕЩИЧЕСКАТА КЪЩА И НЕЙНИТЕ ОБИТАТЕЛИ

За да не попаднат пред очите на „графинята", Миша тръгна не по главната, а по страничната алея.

— Да видим най-напред в къщи ли е стопанката — каза той на Коровин.

— Как ще разбереш?

— Ей сега ще видиш — отговори загадъчно Миша.

Като си пробиваха път през храстите, те стигнаха до централната алея и разгърнаха клоните на дърветата.

Старата къща се издигаше точно пред тях. На места мазилката ѝ се беше олющила и оттам стърчаха тесни летвички и снопчета кълчища. Счупените стъкла на прозорците бя-

ха заменени с шперплат, изрязан с обикновен трион, с неравни краища и прикован надве-натри. Някои прозорци бяха обикновени целите с различни по размер и дебелина дъски.

— В къщи е — пошепна с яд Миша.

В отговор на въпросителния поглед на Коровин Миша посочи с очи таванската стая.

В нишата имаше една голяма бронзова птица с широко разперени крила, с прекалено дълга шия и извит надолу клюн на хищник. Остриге й нокти бяха вкопчани в един дебел кол. Очите — огромни, кръгли, под дълги като на човек вежди, придаваха на птицата страшен и страшен израз.

— Видя ли?

— Видях — пошепна Коровин, изумен от зловещия вид на бронзовия истукан.

— Орел.

Коровин поклати глава със съмнение.

— Че какъв орел е това? Виждал съм аз орли на Волга.

— Има различни орли — зашепна Миша, — на Волга — едни, тук — други. Но работата не е в това. Погледни внимателно. Виждаш ли зад птицата капаци? Те са отворени, виждаш ли?

— Виждам.

— Щом прозорците са отворени, значи „графинята“ е в къщи. Замина ли в града, затваря капаците. Пристигне ли, отваря ги. Разбра ли? Само имай предвид: това е тайна, не разказвай на никого.

— Много ми е дотрябвало — отговори равнодушно Коровин. — Все едно, ние ще вземем къщата. Двеста деца може да се настанят, а онази живее сама. Редно ли е това?

— Разбира се, не е редно — съгласи се Миша. — Взимайте чифлика по-скоро... Това е! Да потърсим децата в навесите. Може да са се скрили там. Седят си и ни се смеят.

Момчетата заобиколиха къщата, като се криеха зад храстите, стигнаха до задната стена на конюшнята и през едно малко счупено прозорче се вмъкнаха вътре.

Миризма на спарено, на мухлясали греди, изгнили дъски и стар тор ги удари в носа. Преградите между боксовете

бяха изкъртени; там където са били подпорните греди, чернееха дупки в земята. Момчетата трепнаха: ято врабчета, които те не бяха забелязали, се вдигнаха с шум от конюшнята. Стъпвайки предпазливо по разбития дървен под, Миша и Коровин се прехвърлиха от конюшнята в навеса.

Тук беше още по-тъмно. Нямаше никакви прозорци, а вратата, макар и откачена от пантите, беше подпряна на рамката и не пропускаше светлина. Миришеше на мишки, на изгнила слама, на мухлясало брашно.

Миша се хвана за две наклонени греди на тавана, сви ръце в лактите, издигна се и се покатери в сеновала. След това помогна и на тромавия Коровин да се качи. Изгнилият таван се огъваше под краката им. Отвътре покривът беше осеян със скупчени гнезда на оси. През дупките на покрива синееше небето.

Приятелите обходиха сеновала и през таванското прозорче се прехвърлиха в съседния навес. И тук не намериха ония, които търсеха. Впрочем, търсеше само Миша. Коровин опитваше здравината на гредите. Той мляскаше съкрушено с устни в знак на това, че всичко тук е много старо.

По същия път момичетата слязоха обратно. Сега им предстоеше да огледат навеса, който се наричаше машинен: порано в него са прибирали селскостопанския инвентар. Той беше настрани. За да стигнат до него, трябваше да притичат през част от площадката, която се виждаше добре от къщата.

Миша вече се гласеше да се измъкне от навеса, но изведнъж отскочи назад и едва не събори стоящия зад него Коровин. Коровин понечи да погледне какво е обезпокои-

ло толкова приятеля му, но Миша му стисна силно ръката и посочи с глава къщата.

На най-горното стъпало на стълбището стоеше една висока, слаба стара жена в черна рокля и с черна забрадка. Побелялата ѝ глава беше наведена, дълги бръчки браздяха лицето ѝ, острият ѝ орлов нос беше извит надолу като на птица. Тази черна, неподвижна фигура изглеждаше мрачна и зловеща в пустинното мълчание на изоставения чифлик.

Момчетата стояха, без да мърдат.

След малко старата жена се обърна, направи няколко крачки, бавно изправена, като че вървеше, без да прегъва колената си, и изчезна зад вратата.

— Видя ли? — прошепна Миша.

— Сърцето ми сякаш се вледени — отговори Коровин, като пъхтеше тежко.

Глава шеста

КАКВО ДА ПРАВЯТ ПО-НАТАТЪК?

Когато Миша и Коровин се върнаха в лагера, всички бяха вече там. В гората не бяха намерили никого.

Огорчени от неполуката, обезпокоени за съдбата на изчезналите техни другари, уморени и измъчени седнаха тази вечер децата на вечеря. А тъкмо тогава Кит съобщи, че им са останали малко продукти, едва щели да стигнат за утрешния ден.

— Не съди по собствения си апетит — забеляза Генка.

— Можете да проверите сами — обиди се Кит. — Масло почти никак няма. Сухари също. Булгур...

— Не се тревожи! — каза Миша. — Утре Генка и Бяшка ще отидат в Москва и ще донесат продукти.

Сега пък се обиди Генка.

— Все Генка и Генка! Мислиш ли, че е приятно да се мъкнеш в такава горещина с торбите? Пък още и да измолваш от родителите продукти! Едни ги няма в къщи, други — не приготвили. Врънкаш, врънкаш...

— Няма що — каза Миша. — Няма да ни храни държавата я. Ами че нашата държава едва се възстановява. И на родителите ни не е лесно. В московски семейства са настанени десет хиляди деца от Поволжието. Освен това всеки московчанин внася по една надница в полза на гладуващите. Това трябва да ви е ясно! — Той вдигна многозначително лъжицата си нагоре. — А пращам тебе, защото имаш опит.

Генка тъпчеше в устата си каша и самодоволно се усмихна:

— Да, здраве да е! Свикнах аз да разговарям с тях: „Ваш Юрочка се поправя. Има вълчи апетит. Вчера отхапа опашката на една овца в стопанството.“ И ми дават... Ех, дявол да го вземе, да бяхме си намерили богати шефове, да видиш как щяха да ни хранят! Някоя фабрика за бонбони.

— По-добре за колбаси — въздъхна Кит и като си представи как цвърти в тигана пържена наденица, примижа от удоволствие.

Децата се бяха навечеряли, но все още седяха край огъня. Дежурните миеха съдовете. Кит, мърдайки устни, броеше торбичките с брашно и резените хляб. Както винаги когато очите му виждаха, а ръцете му пипаха нещо за ядене, пълното му лице изразяваше загриженост. Генка и Бяшка приготвиха торби и торбички за събиране на продукти. Поправо, приготвяше ги Бяшка. Генка пък му даваше ръководни указания, а в това време преглеждаше знаменитата си чанта. Макар и вехта, тя беше истинска, кожена, с много джобчета и отделения и с лъскави никелирани закопчалки. Генка много се гордееше с нея. Когато заминаваше в Москва за продукти, винаги я вземаше със себе си. Той мислеше, че чантата прави силно впечатление на родителите. За да засили това впечатление, когато разговаряше, Генка поставяше чантата на масата и с важен вид щракаше със закопчалките.

„Действува завладяващо — казваше той за чантата си. — Ако не беше чантата, отдавна целият отряд да е умрял от глад."

А докато Генка се упражняваше с чантата си, спътникът му трябваше да мъкне торбата с продукти.

— Виж какво, Генка — рече Миша, — на родителите на Игор и Сева не казвай нищо, а се помъчи да разбереш с дипломация дали Игор и Сева не са пристигнали в Москва.

— Всичко ще разбера, не се безпокой.

— Само предпазливо, иначе ще разтревожиш родителите.

— Казах ти: не се безпокой. Майките им дори няма да се досетят. Аз ще попитам ей тъй, между впрочем.

— Как ще попиташ?

— Дори няма да попитам, а ей тъй, безразлично ще кажа: ваш Игор се кани да си дойде . . .

— А защо?

— Иска да отиде на баня.

— Кой ще ти повярва?

— Аха! Тогава ще кажа така: той трябва да дойде в Москва за книги.

— Това не е лошо.

— Така значи — продължаваше Генка, — а ако той е в Москва, майка му ще каже: „Та той е вече в къщи“. Пък аз ще кажа: „Нима? Чудно! Значи изпреварил ме е.“ После ще запитам: „А къде е той?“ Тя ще каже: „Играе в задния двор.“ Тогава ще се сбогувам вежливо, ще изляза в задния двор и ще лепна на тоз Игор такъв шамар, че ще подскочи до четвъртия етаж.

— Нали с бой не бива — забеляза Славка.

— Разбира се, не бива — съгласи се Миша, — но ще трябва да им дадат да разберат. И аз бих отишъл, но . . . — той погледна презрително Славка — няма на кого да оставя лагера. Хайде, нека вървят Генка и Бяшка.

Бяшка изведнъж заяви:

— Аз, разбира се, ще отида, но предупреждавам: ако Генка ме накара да мъкна торбата, а той да размахва чантата си, ще захвърля всичко и ще си замина! Така да знаете! Заявявам го открито !

— Кога съм те карал да мъкнеш сам?! — възрази с негодувание Генка.

— Винаги! — завикаха всички, които бяха ходили с Генка за продукти.

— Спокойно! — каза Миша. — Ще мъкнете по равно. Само да не се успите и да изпуснете влака. Ние пък ще отидем утре в селото. Време е да завършим вече клуба.

Известно време всички седяха мълчаливи, изморени след грижите и вълненията на днешния ден.

Огънят гореше с ярък пламък. Сухите вейки пращяха. Искри излитаха нависоко и изчезваха в тъмните нощни висини.

— По-тихо! — пошепна изведнъж Зина.

Всички се смълчаха и се обърнаха към гората.

Изпращя клонче . . . Зашумяха листата на дърветата, сякаш лек ветрец бързо премина по тях . . . Чу се въздишка . . .

Миша направи с ръка знак на всички да седят по местата си, стана и замря, като се взираше в тъмната гора и се вслушваше в странните звукове . . .

Нима Игор и Сева са се върнали най-после?

Глава седма

ВАСКА ЖЕРДЯЙ

Но не беше нито Сева, нито Игор . . .

Към огъня приближи Васка Жердяй, високо момче с бяла рубашка и тесни платнени панталони, които едва прикриваха острите му, мършави колена. Казваха му Жердяй[1], защото беше високо за годините си, много слабо и мършаво. То живееше с майка си и по-големия си брат Николай в самия край на селото, в полусрутена дървена къщица. Баща му беше загинал във войната срещу германците.

Жердяй дружеше повече от другите селски деца с комсомолците. И те го обичаха. Той беше добър, услужлив. Наистина, вярваше в дяволи и други бабини девитини, но пък познаваше добре гората и реката и разказваше много интересно различни истории и измислици. По-големият брат на Жердяй, Николай, беше дърводелец и помагаше на децата при уреждането на клуба.

— Ти ли си, Жердяй — проточи разочаровано Миша.

— Аз! — Жердяй приседна до огъня и се усмихна дружелюбно.

В трептящите сенки на огъня голямата му глава с неравно подстригана (явно, с тъпа ножица) светлоруса коса изглеждаше още по-рошава, отколкото беше обикновено. Той прибра с едно клонче въглените към огъня и каза:

— В село се говори, че двама ваши пионери изчезнали.

— Глупости — отговори Миша с преструено равнодушен глас, — ще се намерят.

Жердяй поклати глава със съмнение:

— Недей казва . . . Ако се озоват на Голигинската гат, тогава може и да не се върнат.

Заинтересувани от думите на Жердяй, децата свиха кръга около огъня.

— Какво е това гат? — запита Зина.

— Гат ли? Път в гората.

— Това е път от върхини, а понякога и от греди. Прави се обикновено върху блата — обясни Славка.

---

[1] Жердь — прът, върлина. Б. пр.

— Вярно — потвърди Жердяй, — от върхини. И е построен на блато. Само че отдавна. Никой не го използува.

Генка запита нетърпеливо:

— Какво искаш да кажеш за този път?

— За Голигинския ли? Това, че попаднат ли вашите момчета на Голигинския път, тогава може и да не се върнат.

— Ще затънат ли? — запита Зина Круглова.

Жердяй поклати глава.

— За затъване — няма да затънат, но ще видят стария граф и ще умрат.

— Пак разправяш басни! — усмихна се Генка. — Не ти ли дотегна да измисляш?

— Не измислям — отговори сериозно Жердяй, — всичко е самата истина. Старите хора разказват. Там са закопани един граф и синът му. Тъкмо на този път. Тук дошла една царица, отдавна, още преди Наполеон. Значи пристигнала царицата и наказала със смърт графа и сина му. Ама не позволила да ги погребат. Заповядала да ги закопаят право в калта, на пътя в блатото, за да минават всички по тях. Та те са там закопани и лежат.

— Ами нашите момчета какво общо имат с това? — запита Миша.

— Слушай сега... Значи старият граф и синът му са закопани там. Само че не са погребани както се следва, затуй душите им се мъчат. И няма да попаднат нито в рая, рая, нито в ада.

— Ох, да умреш от смях! — закрещя Генка. — Женски приказки.

Коровин забеляза недоволен:

— Остави да чуем какво казва човекът!

— Мъчат се значи душичките им — строго и печално продължи Жердяй — и си стенат под пътя, стенат си. И аз съм ходил там, чувал съм. Старият граф стене ей тъй глухо; постене, пък престане, постене, пък престане. А младият стене силно, сякаш плаче, ей богу!...

— Страшно! — пошепнаха сестрите Некрасови и страхливо погледнаха към гората; но им стана още по-страшно и те се преместиха по-близо до огъня.

Жердяй, подражавайки на старците, продължаваше с глух, монотонен глас:

— А в късна нощ, в полунощ, старият граф излиза на пътя. Стар, с брада до колене, целият бял, с бяла коса. Излиза и чака. Види ли да минава човек, казва му: „Иди, казва, при царицата и й кажи, нека ни погребат по християнския обичай. Имай добрината, иди!“ Така моли жално, със сълзи на очи . . . А после се кланя. И вместо калпак снема главата си. Държи я в ръка и се кланя . . . Стои без глава и се кланя. Който и да е там, ще се уплаши, няма да се мръднеш от мястото си. А старият граф се кланя, държи главата си в ръце и върви към тебе. А за минувача кое е главното? Главното е да стои докрай на мястото си. Стоиш ли, той ще дойде чак до тебе и ще изчезне. А ако побегнеш, веднага ще паднеш мъртъв и графът ще те отвлече под пътя в блатото.

— Ами много хора ли е отвлякъл? — усмихна се Миша.

— По-рано отвличал много. Но сега там не ходи никой. Идваха от Москва. Ровиха същия този път. Ама можеш ли ги намери? Щом милицията си замина, те пак легнали.

— А за какво са ги наказали със смърт? — попита някой.

— Кой ги знае! Един казва за измяна, друг казва, че царско златно имане са скрили.

— Е, разбира се — иронично забеляза Генка. — Непременно ще има имане. Без имане няма да мине.

Миша протегна ръка към помешчическата къща:

— За тези графове ли разказваш?

— За тях — кимна с глава Жердяй, — за техните прадеди. Онзи граф, който избягал в чужбина, се пада значи внук на този, дето е под блатния път.

Миша се прозя:

— Приказки!

— Не говори тъй — възрази Жердяй, — старите хора разказват!

— Какво ли не разказват старите хора — сви рамене Миша. — Колко чудеса са разказвали за мощите, а когато започнаха да изземат ценностите на черквите в полза на гладуващите, не намериха нищо в тези мощи. Само прахуляк и нищо повече. Заблуда! Опиум! Замъглят ви мозъците, това е всичко!

После Миша погледна часовника си. Макар че го носеше

на ръка, часовникът беше джобен и беше толкова голям, че дори ръкавът на рубашката не можеше да го прикрие. Осем и половина.

— Свири отбой! — заповяда Миша на тръбача.

Тръбата прозвуча силно в нощната тишина.

Когато се сбогуваше с Жердяй, Миша каза:

— Утре ще дойдем да подредим клуба. Ти пък иди с децата в гората и насечи елови клонки. Ще украсим с тях клуба.

— Може — съгласи се Жердяй. — Ами книжки ще донесете ли?

— Непременно. Помоли Николай и той да дойде. Ще ни помогне да завършим сцената и пейките.

— Ще дойде! — отговори уверено Жердяй.

Бялата му рубашка се мярна между дърветата. Чу се пращене на клонки. Всичко утихна.

— Как не го е страх да ходи нощем сам из гората! — каза Зина.

— Че от какво да се страхува? — възрази самохвално Генка. — Аз мога да отида нощем, където поискаш. Та дори и на този глупашки път на блатото.

— По-добре лягай да спиш — каза Миша, — иначе ще закъснееш утре за влака.

Всички се пръснаха по палатките. Известно време се чуваше смях и разправии. Миша обиколи за последен път лагера, провери постовете. Пред палатките той се спираше и казваше високо: „Стига вече, хайде да спим“... Най-после легна и Миша. Всичко утихна.

Луната осветяваше заспалия лагер.

Но не всички спяха.

Часовите ходеха по поляната, събираха се при стълба и пак тръгваха в различни посоки.

Миша лежеше и мислеше къде са могли да се дянат Игор и Сева и какво да предприеме, ако се разбере утре, че не са в Москва.

Славка се измъчваше от това, че момчетата са избягали именно тогава, когато той бе оставен за старши.

Момичетата се вслушваха в тишината на нощната гора и като си спомняха разказа на Жердяй за Голигинския път, страхливо придърпваха одеялата.

Коровин размишляваше за това, че чифликът, общо взето, е подходящ за трудова комуна. Старицата, ако и да е страшна, директорът на детския дом Борис Сергеевич тъй ще я сплаши, че тя от един път ще се вразуми.

Генка, щом легна, заспа.

Бяшка лежеше и предварително вече негодуваше при мисълта, че Генка ще размахва чантата, а ще накара него да мъкне торбата с продуктите. Той измисляше справедлив и горд отговор за Генка и злорадствуваше, като си представяше как Генка ще се слиса, когато види, че той, Бяшка, е взел със себе си две торби вместо една, за да носят по равно.

Най-много се въртя Кит. Той пресмяташе какви продукти ще донесат утре от града Генка и Бяшка и какво ще може да се свари от тях.

Най-после в мечти за закуската заспа и Кит.

Глава осма

НИКОЛАЙ, БРАТЪТ НА ЖЕРДЯЙ

Миша се събуди. През пролуките на палатката проникваха първите слънчеви лъчи. Миришеше на сухи елови клонки, които служеха за постеля на децата.

Миша повдигна платнището на палатката и погледна часовника... Какво е това? Само четири и половина. Може би часовникът е спрял?... Той го поднесе към ухото си и чу равнодушното тиктакане. Миша придърпа одеялото и се опита да заспи пак. Но сънят не се връщаше. Неспокойни мисли се навираха в главата му. Но над всички грижи, които имаше сега като ръководител на отряда, неотстъпно стоеше мисълта за Игор и Сева.

Миша не можеше вече да заспи. Предпазливо, за да не бутне децата, които лежаха наоколо, той се измъкна от палатката.

Поляната беше обляна с прозрачна студеничка утринна светлина. От върховете на дърветата долиташе птиче чуруликане. Близо до пилона вървеше бавно Юрка Палицин, дежурният, като местеше лениво крака. Вторият дежурен, Саш-

ка Губан, спеше, облегнат на едно дърво... Това е то — спят поред! На дежурство! Няма какво да се каже... Миша се приближи дебнешком до Губан и го чукна с пръст ко челото. Губан скочи и впери очи в Миша.

— На пост не се спи! — пошепна Миша внушително.

След това той обиколи лагера. Всичко беше в ред, всичко — на мястото си. До сигнала за ставане имаше още два часа. Можеше да поспи още. Но щом е станал, какво ще си ляга сега... Я да иде да се изкъпе, тогава вече няма да му се спи...

От реката повяваше влажен хлад. Остриге затворени пъпки на лилиите стърчаха над водата сред широките зелени листа. Брегът беше влажен от росата.

Миша се съблече, хвърли се в ледената вода и заплува кроул към другия бряг. Той преплува три пъти тясната, но дълбока рекичка, докато най-после се стопли. Но когато излезе на брега, отново усети студ. Зъбите му затракаха. Той дълго скача на един крак, като се мъчеше да пъхне другия в крачола.

Сетне Миша видя, че към реката идат Николай Рибалин, братът на Жердяй, и още един селянин от тяхното село — Кузмин, възрастен, навъсен брадат мъж. Те отиваха към малкото заливче, където лежаха неподвижно във водата няколко прости селски лодчици.

Като видя Миша, Николай се усмихна и му махна приветливо с ръка. Той беше на около двадесет и пет години, с наметнат на гърба вехт войнишки шинел без колан, висок, слаб и мършав. Но лицето му, също слабо и мършаво, с остри, изпъкнали скули, дълъг остър нос и тънки бледи устни беше добродушно и приветливо.

— Студеничко е май за къпане — усмихна се Николай.

— Студено — призна Миша.

Като нямаше какво да прави, той тръгна след тях към лодките.

Кузмин си игра дълго с катинара. Николай започна да си свива цигара и поглеждаше мълчаливо Миша, като се усмихваше неизвестно защо — може би защото беше срещнал Миша, а може би защото започваше прекрасно, ясно утро.

— Николай — каза Миша, — не забравяйте, че ни обещахте да поработите днес с нас в клуба...

— Ще поработим — усмихна се Николай. — Ще отида само със Севастиянович на Халзин луг, ще се върна и ще поработим.

— Да не ни изиграете.

Кузмин се справи най-после с катинара и хвърли синджира на дъното на лодката.

Николай се качи в лодката и каза:

— Защо ще ви изиграя? Нима може да ви изиграя?

Кузмин също се качи, опря крак о седалката и отблъсна лодката от брега с греблото.

Кузмин беше с рубашка без колан и с панталони от домашно конопено платно. Той беше обут с изкривени ниски ботуши, които приличаха на шушони.

Миша запомни Кузмин тъкмо така — навъсен, брадат селяк с рошава коса, опрял крак о седалката, отблъсква лодката от брега с греблото . . .

— Ще ви чакаме в клуба — каза Миша на Николай.

Николай пак се усмихна — това значеше, че няма да ги излъже и ще изпълни обещаното.

Глава девета

В СЕЛОТО

След закуската Генка и Бяшка тръгнаха за гарата. Таксата за пътуване с влак и трамвай беше въведена отскоро и децата още не бяха свикнали с нея. Пък и отрядът нямаше много пари.

— На отиване ще пътувате без билети — каза Миша, — а на връщане ще вземете един билет. С него Бяшка ще седи при продуктите. А Генка ще бяга от контрольора.

— Не ни трябва никакъв билет — заяви Генка, — не ни е за първи път. Ще минем.

— Не! С торбите трудно се бяга. Само ще изпогубите продуктите. Така че непременно вземете един билет.

Коровин също отиде на гарата — да посреща директора на детския дом Борис Сергеевич.

Звеното на Зина Круглова остана в лагера да домакинствува.

Останалите деца, предвождани от Миша и Славка, тръгнаха за селото.

Селото беше разположено в полите на един хълм, на самия бряг на реката. Дървени къщи, покрити с тесни дъски и слама, се издигаха от двете страни на широка и дълга улица. Бели върби ограждаха дворовете. Къщите на богаташите бяха двуетажни, с основи от червени тухли, а къщата на кулака Ерофеев беше изградена цялата от тухли. Тук-таме се виждаха високи, могъщи дъбове на групи от по две-три дървета. Около новите къщи, изградени от скоро одялани трупи, имаше още жълтеникав талаш.

С тръбача начело отрядът мина по улицата и се спря пред селсъвета. Зад селсъвета имаше един дълъг, празен навес. Това именно беше бъдещият клуб.

Привлечени от звуците на тръбата и вида на маршируващия през селото отряд, селските момчета и момичета се стичаха от всички страни. По-големите идваха по-близо, а дечурлигата заставаха по-далеч: с пръст в устата, опулили очи, те гледаха пионерите, макар че ги виждаха вече не за пръв път.

Но кой знае защо, Жердяй го нямаше.

— А защо не сте набавили елови клонки за клуба? — запита Миша.

— Отидохме тази сутрин в гората, че той като завреща, като започна да цвърчи! — отговори едно малко черничко момче с прякор „Муха“.

— Кой е тоз той?

— То се знае... Таласъмът...

Пионерите се засмяха.

Мухата се огледа бозливо наоколо:

— Вие не се смейте. Грешно е да се смеете.

Кит, който този път не успя да остане в кухнята, каза:

— Дърва, вършини, гъби нали събирате, не се страхувате.

Мухата поклати глава:

— То е друго нещо. Тогава таласъмът мълчи, не се сърди. А за клуба, виждаш ли, не дава, не позволява.

— И без таласъма ще минем — каза Миша. — Славка, тичай със звеното си за елхи, а ние тук ще се заемем с книгите.

С книгите се оправяха дълго. Едни деца бяха донесли прочетените, други тичаха за книгите у дома си, трети искаха да им дадат нови, пък те щели да върнат старите после. Още по-продължително избираха книгите. Всеки разглеждаше своята, след това и онази, която беше взел съседът му. И разбира се, последната му харесваше повече. Вземаха охотно книгите с картинки, но от антирелигиозните се отказваха: „Ще я види мама и ще я изхвърли“.

Дойдоха още две момчета. Едното, дебело, муцунесто, с нос като копче — Сенка, син на кулака Ерофеев. Другото — шестнадесетгодишно, високо, малко глупавичко — Акимка-дръвника. Акимка беше бедняшки син, но въпреки това беше верен приятел на Сенка Ерофеев и във всичко вървеше с него.

— А! — закрещя Сенка. — Пионери пламенни, със глави стоманени, със тела калаени, дяволи окаяни!... Това какво е? — Той издърпа книгата на едно момиче. — Пак ли против бога? — После се обърна към Миша с угодническа, но в същото време нахална усмивка: — Да беше дал и на мене да почета, а?

— Да ти дам — може. Само че не тази. Нея ще я вземе Вера.

Миша хладнокръвно взе книгата от ръцете на Сенка и я върна на Вера.

— Представи си, Верка сополивата! — каза учудено Сенка. След това запита със злорадство: — Защо сте толкова малко? Разбягали ли са се, що ли?

— Останаха в лагера — отговори Миша.

— Знаем! — Сенка се обърна към Акимка-дръвника. — Разбягали се, кой където види. Сега няма да ги съберете.

— А ти се радваш! — забеляза с укор Мухата.

— Мълчи, Муха! — озъби му се Сенка. — Ти си ми дай сала, чуваш ли! Главата ти ще откъсна.

— Не съм ти вземал сала.

— Лъжеш, взел си го! Заедно с Жердяй сте го отвлекли. Нямате си свое, затуй крадете чуждото, мошеници нещастни!

Миша започваше да се досеща за това-онова и запита:

— Какъв сал?

— Моя сал Жердяй и Мухата го отмъкнали — рече сърдито Сенка. — Откарали го, подлеци с подлеци, и не казват къде. Мошеници!

— Защо мислиш, че именно те са направили това?

— Че кой друг! Жердяй е крадец. Брат му уби ли Кузмин? — Уби го. Ще се наплаче сега в затвора.

— Какъв брат?... Какъв Кузмин?... — запита Миша, който не можеше да разбере нищо.

С радостно учудване на клюкар Сенка впери очи в Миша:

— Ама ти не знаеш ли?

— Нищо не зная...

— Ами че Николай, братът на Жердяй, убил Кузмин — каза Сенка, като придаваше страшен израз на лицето си. — Кузмин, един наш селяк. С ривулверт го застрелял. Че как не знаете? Цялото село вече ходи там. И доктор дохажда, и милиция. Закараха ги вече в града — и мъртвия Кузмин, и Николай, тоз бандит...

— Кога е станало това, къде? — запита Миша, страшно развълнуван.

— Днес сутринта. На Халзин луг. Точно там Николай го

застрелял. И лодката скрил някъде. А още се смята и за активист! Активистите, те всички са бандити.

— А къде е Жердяй?

— Кой го знае. Седи си в къщи. Срам го е май да гледа хората в очите и ей на̀, седи си в къщи ... А вие съвсем нищо ли не знаете? Ех вие, пионери-комсомолци!... Тръгвай, Акимка ...

И те се заклатиха по улицата, като ядяха семки и плюеха шлюпките.

Смаяният Миша гледаше смутено след тях. Може би Сенка лъже? ...

Но Мухата каза печално:

— Това, дето го разказа, е вярно. Николай го арестуваха и го заведоха в града. С каруца.

Миша заповяда на Славка да заведе отряда в клуба, а той отиде при Жердяй.

Глава десета

ЗАГАДЪЧНОТО УБИЙСТВО

Едва сега Миша забеляза колко е разтревожено сѐлото. Навсякъде се бяха събрали селяни на групички, а пред кооперацията шумеше голяма тълпа. Хората бяха много развълнувани — очевидно беше, че говорят именно за това загадъчно убийство. А то наистина беше загадъчно. Трудно можеше да се повярва, че Николай е убил Кузмин. Как можеше този добър, приветлив човек да убие? ... Нали само преди няколко часа Миша бе видял Николай и Кузмин и бе разговарял с тях. Те бяха като живи пред очите му: Николай с изтъркания войнишки шинел без колан, Кузмин с вехтите ботуши, отблъсква лодката от брега с греблото. И това тихо утро, първите слънчеви лъчи, свежия хлад на реката, лилиите между зелените листа ... Не, Николай не е виновен! Недоразумение, грешка ... И защо му е било да убива Кузмин? Миша никак не можеше да повярва това. А с какво злорадство казваше Сенка Ерофеев: „Всички активисти са бандити ...“

Рибалини живееха накрай селото, в една полегнала настрани дървена къща със сламен покрив. Краищата на тънките покривни греди стърчаха кръстосани над нея. Две мънички прозорчета гледаха към насипа около основите на къщата. Врата от грубо сковани дъски водеше в студен пруст, където бяха окачени хамути и юзди, макар че Рибалини нямаха ни кон, ни дори крава. Те бяха селяни без коне, от най-бедните...

— Здравейте — каза Миша, като влезе в стаята.

Майката на Жердяй, Мария Ивановна, слаба жена с посърнало лице, раздухваше огъня в загнетката[1] под черно чугунено гърне. Като чу гласа на Миша, тя се обърна, без да изправи гръб, погледна го тъпо и пак се извърна към печката.

Жердяй също погледна Миша с безучастен вид и извърна лицето си.

На пръстения, добре притъпкан под се виждаха дъговидни следи от метличка. Грубата дървена маса беше изпъстрена със светли ивици от ножа, с който са я остъргвали. Покрай стените имаше пейки — тъмни, изтъркани, гладки; явно, на тях са сядали вече не едно десетилетие. В предния ъгъл беше окачена малка потъмняла иконка с две изсъхнали клонки под нея. На другата стена имаше портрет на Ленин и един плакат, на който беше изобразен червеноармеец, пронизващ с щик всички бели генерали наведнъж: и Деникин, и Юденич, и барон Врангел, и адмирал Колчак. Червеноармеецът беше голям, а генералите мънички, черенчки. Те смешно махаха с ръце и крака на острието на щика.

— Защо не вървиш в клуба? — запита Миша, като сядаше до Жердяй.

Жердяй се загледа в гърба на майка си и не отговори нищо.

Миша кимна с глава към вратата:

— Да вървим!

---

[1] Загнетка — вдлъбнатина в руската печка, където обикно вено се събира жар. Б. пр.

— Наш Николай го арестуваха — каза Жердяй и устните му затрепераха.

— Чух — отговори Миша. — Аз ги видях тази сутрин, качваха се в лодката. И Николай, и Кузмин.

Мария Ивановна въртеше с ухват[1] гърнето в печката и изведнъж каза:

— Може и да са се поскарали там, не зная. Но не е възможно да го е убил Николай. Той и муха няма да пипне. И няма защо да го убива. И няма за какво да спорят. И никакъв револвер няма у него. — Тя изведнъж хвърли ухвата, закри лицето си с ръце и заплака: — Четири години в армията изслужи... Едва беше започнал да живее... И такава беда... Такава беда... — Тя се тресеше и повтаряше: — Такава беда... Такава беда...

— Трябва да отидете в града и да го защищавате — каза Миша.

Мария Ивановна изтри очите си с престилката:

— За защитници трябват пари. А откъде да ги взема?

— Никакви пари не са нужни. В града има безплатна юридическа помощ. До Дома на селянина. И изобщо Николай ще го оправдаят. Ще видите.

Мария Ивановна въздъхна тежко и пак се зае със своите гърнета и ухвати.

Миша гледаше превития й гръб, слаб, отруден гръб на ратайкиня, гледаше Жердяй, сиромашката обстановка на бедната къща и сърцето му се свиваше от милост и състрадание към тези хора, върху които се беше струпала такава неочаквана и страшна беда. И макар Миша да не се съмняваше ни секунда, че Николай е невинен и че ще го оправдаят, той разбираше колко е тежко сега на Мария Ивановна и Жердяй. Седят те в къщи, срамуват се да излязат на улицата и никой не ходи при тях.

— Пита го милиционерът — заговори отново Мария Ивановна: — „Ти ли го уби?“ — „Не, не съм аз.“ — „А кой?“ — „Не зная.“ — „Как да не знаеш?“ — „Тъй, не зная. Измерихме ливадата и аз си отидох.“ — „А защо си отиде сам?“ — „Защото Кузмин отиде на Халзан.“

---

[1] Ухват — дълъг прът с железен чатал на края.

— Какво е това Халзан? — запита Миша.

— Една малка рекичка — обясни Жердяй. — Казва се Халзан. Като ручейче. И местността се казва Халзин луг.

Мария Ивановна продължи разказа си:

— Дума му значи Николай: „Кузмин отиде на Халзан. Кошове за риба има поставени. А пък аз чак когато започнах да наближавам селото, гледам — тичат след мене. Някой убил Кузмин, казват. Хукнахме обратно. Действително Кузмин лежеше.“ „А кой стреля?“ — „Не зная.“ — „А лодката къде е?“ — „Не зная.“ А милиционерът казва: „Умееш ти, братко, да съчиняваш.“ Не вземе да разбере, ами...

Миша се опитваше да си представи и ливадата, и убития Кузмин, и Николай, и тълпата около тях, и милиционера... А може би някъде наблизо има бандити... Миша помисли за Игор и Сева. Та и тях бандитите са можели да пречукат... Ето какво става...

Миша не искаше да оставя Жердяй и Мария Ивановна сами. Но Коровин и неговият директор сигурно вече са дошли от гарата. Трябва да отиде в лагера.

— Вие само не се безпокойте за нищо — каза той, като ставаше, — всичко ще се изясни. Ако не днес, утре Николай ще се върне. Всъщност него са го взели в града като свидетел.

— Не вярвам — въздъхна Мария Ивановна, — правдата, нея бързо не можеш я доказа.

Глава единадесета

„ГРАФ'ИНЯТА“

Излезе, че директорът на детския дом Борис Сергеевич е висок, попрегърбен, още млад човек в червеноармейска гимнастьорка, кавалерийски брич и прашни кафяви ботуши. Но той беше с очила. Това учуди Миша: военна, дори кавалерийска униформа и изведнъж — очила! Някак си не върви...

Очилата придаваха на младия директор строг и дори намумерен вид. Той погледна изкосо и както се стори на Миша, неодобрително палатките, сякаш не му се харсваше и лагерът, и изощбо всичко. Това засегна Миша. От деня, когато го назначиха отряден, той беше станал много чувствителен. Виждаше му се, че възрастните се отнасят към него снизходително, не така, както към истински ръководител на отряд. Без да обръща внимание на Борис Сергеевич, Миша продължаваше да мъмри Зина, че нейното звено е закъсняло с обеда. Ако и да е директор Борис Сергеевич, той, Миша, също е ръководител на отряда и началник на този лагер.

Впрочем, на път за чифлика Миша се убеди, че изобщо тук нищо не се харесва на директора. Борис Сергеевич хвърляше поглед на всички страни и мълчеше тъй многозначително, че Миша започваше да се чувствува виновен за това, че чифликът е изоставен.

Те излязоха на главната алея и веднага видяха „графинята". Старата жена стоеше неподвижно на терасата с вдигната нагоре глава — същата поза, в която я бяха видели вече момчетата, когато се криеха в конюшнята. Изглежда, тя ги очакваше. Ужасно беше да се приближаваш към тази неподвижна фигура.

Те спряха пред долните стъпала на терасата. Но старицата не слезе при тях. И всички стояха така, мълчаливи и неподвижни: старицата горе, а директорът с момчетата — долу.

Спокойно, с познатото вече на Миша неодобрение, Борис Сергеевич гледаше старата жена, нейното заобиколено от бели коси лице с орлов нос и кално-пепеляви вежди. И Миша виждаше как под действието на неговия поглед „графинята" ставаше все по-неспокойна и нейните големи кръгли очи гледаха с вълнение и ненавист пришълците.

И колкото повече Миша наблюдаваше тази сцена, толкова повече му харесваше увереността и спокойствието на Борис Сергеевич. И странно — Коровин също се държеше така, като че тази старица съвсем не беше там. А когато идва тук с Миша, тогава „сърцето му се вледени".

Най-после старицата запита:

— Какво обичате?

— Бъдете любезна да слезете — отговори Борис Сергее-

вич с глас на учител, който е убеден, че ученикът непременно ще изпълни нареждането му.

Старицата направи няколко крачки и се спря. Но пак двете три стъпала по-горе от Борис Сергеевич и момчетата.

След това тя проговори надменно:

— Слушам ви.

Отговор не последва. Борис Сергеевич като че ли не виждаше старицата. Миша беше възхитен от самообладанието му. Ето какво значи истински ръководител! Нищо не говори, не произнася ни дума, а заповядва. Ето на кого трябва да подражава!

Едва когато „графинята“ направи още няколко крачки и се озова на едно стъпало с Борис Сергеевич, той каза:

— Аз съм директорът на московския детски дом номер сто и шестнадесет. Позволете да узная коя сте вие.

— Аз съм пазителка на чифлика — заяви старицата.

— Прекрасно — каза Борис Сергеевич. — Ние възнамеряваме да уредим тук детска трудова комуна. Бих искал да разгледам къщата.

Изведнъж старицата затвори очи. Миша се изплаши. Стори му се, че тя ей сега ще умре. Но със старицата не се случи нищо. Тя постоя със затворени очи, после ги отвори и каза:

— Тази къща е историческа ценност. Аз имам грамота за запазването ѝ.

— Покажете я — рече сухо Борис Сергеевич.

Старицата измъкна грамотата изпод шала си, подържа я в ръце и я подаде на Борис Сергеевич.

Той я взе и както обикновено намръщен недоволно, започна да чете.

Миша се подаде напред, изви очи и иззад рамото на Борис Сергеевич надникна също в документа.

В левия ъгъл имаше голям разлят печат, сякаш нацапан с лилаво мастило. Текстът беше написан на пишеща машина. Най-отгоре беше написано едро „Охранна грамота“, а по-долу — с обикновени букви: „Удостоверява се, че жилищният дом в бившия чифлик Карагаево, като представляващ историческа ценност, се намира под охрана на държавата. Забранява се на всички организации и лица да използуват дома без специално за целта разрешение от губернския отдел за народно образование. Нарушаването на охранната грамота се смята за повреда на ценно държавно имущество и се наказва съгласно законите на републиката. Зам. зав. губернски отдел за народно образование Серов.“ И след това следваше дребният, но дълъг подпис на същия този Серов.

— Всичко е правилно — каза Борис Сергеевич, като връщаше документа — и все пак тук ще бъде уредена комуна.

— Благоволете да не ми заповядвате — вирна глава старицата. — И ще ви моля да не ме безпокоите повече.

Тя се обърна, изкачи се по стъпалата и се скри зад високата дъбова врата.

Борис Сергеевич обходи чифлика и огледа навесите, конюшните, градината, басейна и ширналите се зад тях ниви. Коровин също гледа дълго и внимателно нивите. След това Борис Сергеевич каза:

— До самата Москва! — помешчици! На шестата година след революцията. Чудно!

Когато излизаха от чифлика, Борис Сергеевич се обърна и пак погледна къщата. Спряха се и момчетата. В ярките лъчи на залеза бронзовата птица блестеше като златна. Тя гледаше с кръглите си зли очи, сякаш беше готова да се вдигне и да се стрелне върху тях.

— Ефектна птица — забеляза Борис Сергеевич.

— Най-обикновен орел — каза презрително Миша.

— Тъй ли? — отговори Борис Сергеевич, но както се стори на Миша, с известен оттенък на съмнение в гласа.

Глава дванадесета

НОВИ ПЛАНОВЕ

Борис Сергеевич и Коровин заминаха за Москва. След един час трябваше да пристигнат Генка и Бяшка. Макар Миша да хранеше още надежда, че те са открили бегълците в Москва, той почти беше уверен, че именно Игор и Сева са задигнали сала на Сенка и са отплавали с него надолу по реката... Ами ако случайно...

Генка и Бяшка пристигнаха и съобщиха, че Игор и Сева ги няма в Москва.

Генка си даваше вид, че е много изморен, макар че Бяшка бе мъкнал и двете торби. Генка бе взел едната пред самия лагер, за да покаже, че и той е работил.

Оказа се, че в торбите има много хляб: по четвърт и по половин франзела и дори две цели франзели.

— Стараех се да събирам крайщници — хвалеше се Генка. — Ако ми дадяха среда, аз казвах: „Не може! Не е изпечен добре. Може да се случи преплитане на червата."

И Генка размахваше театрално ръце, като представяше как е казвал всичко това.

После Кит извади от едната торба няколко торбички булгур, пакет сушени плодове за компот и малко брашно — много ценно нещо, защото от него можеше да се направят мекици.

— Този булгур ще ни стигне за дълго време — разпрказва се Генка: — при икономично изразходване — до края на лагера. Ако разбира се, Кит не го излапа суров. Виж, по линията на захарта не сме добре. Никой не даде. Затова пък има малко бонбони.

Миша нареди да бъдат преброени веднага тези залепнали бонбони и да се раздават на парче: по два бонбона на ден, за сутрешния и вечерния чай.

След това Кит измъкна към сланина, пакет с херинги,

топено масло във восъчна хартия и двадесетина твърдо сварени яйца.

Като добавка към всичко това Генка връчи на Миша пари — тридесет и осем рубли.

— Реколтата е добра — забеляза одобрително Миша. — Виждаш ли, Генка, какво значи да пратим тебе?

Генка искаше да разкаже кой от родителите какво е дал, но Миша го прекъсна:

— У нас всичко е общо, следователно няма никакво значение кой какво е дал. Щом продуктите влязат в торбата, те вече принадлежат на целия отряд. И няма защо да се говори за това. По-добре разкажи какво научи в семействата на Игор и Сева.

— Отидохме при майката на Сева — започна да разказва Генка. — Аз ѝ казвам вежливо: „Здрасти!“ и тя също ми отговаря: „Здрасти!“. После аз казвам: „Ето, дойдохме за продукти.“ А тя пита: „Какво прави там моят Сева?“ Аз отговарям: „Здрав е, къпе се.“ „А кога ще се върне?“ — пита пак тя. „В близките дни“ — отговарям аз. „Защо?“ — „За книги.“ „Много добре. Предайте му привет.“ Сбогувахме се и си отидохме. Приблизително тъй беше и у Игореви.

— Приблизително, но не съвсем — вметна борецът за справедливост Бяшка.

— Започва! — измърмори Генка.

— А как беше у Игореви? — запита Миша, предчувствувайки, че Генка е направил нещо.

— Щом излязохме от дома на Сева — започна Бяшка, — Генка каза: „Някак си много подозрително разговаряше с нас майката на Сева. Може Сева да е пристигнал вече и да се крие от нас, а е накарал майка си да не ни казва нищо. Не, у Игореви ще бъдем по-умни, няма да могат да ни излъжат.“ Тогава аз го предупредих: „Не измисляй, Генка, иначе ще забъркаш нещо.“ Нали те предупреждавах, предупреждавах ли те, а?

— Разказвай, разказвай — произнесе мрачно Генка, — аз ще отговоря след това.

— Та значи — продължи Бяшка — отиваме у Игореви, а у тях само баба му — майка му била дежурна на работа. „Е — шепне ми Генка, хубаво ще я завъртим тази бабушкера.“ Опитвам се да го спра, но Генка не ме слуша и казва: „Здрасти, идваме при Игор.“ А бабата отговаря: „Игор го

няма, той е на лагер.“ Тогава Генка й намига и й казва: „Вие не се бойте от нас. Ние също избягахме от лагера. А сега трябва да се посъветваме с Игор как да действуваме по-нататък.“ Бабата ни гледа и мига, явно, нищо не разбира, а Генка все си знае своето: „Извикайте, казва, по-бързо вашия Игор, ние също нямаме време за чакане.“ Бабичката най-напред занемя и преглъща, преглъща, че сетне като зарева: „Ох, майчице! Значи наш Игорек е избягал от лагера! Къде ли е той! Ами къде е той? Какво да правя сега? Трябва да съобщя по-скоро на майка му! Още сега трябва да тичам в милицията! . . .“ Вярно ли е, Генка, пали тъй беше?

— Добре, добре, разказвай.

— Тогава, разбира се, Генка се уплаши и започна да говори, че е излъгал нарочно. Аз също започнах да доказвам, че Генка просто се е пошегувал; ако Игор наистина е избягал, ние нямаше да взимаме продукти за него. Едвам, едвам успокоихме бабичката. Но макар че временно я успокоихме, тя, все едно, ще разкаже всичко на Игоревата майка. Ще видите!

— Генка, ти си безотговорен човек — каза Миша гневно, — на тебе не може да ти се възложи нищо! Не стига, че Игор и Сева избягаха заради тебе, ами си разтревожил и родителите им. Пали те предупреждавахме! Сега толкова! Ще намерим децата и ще ти отнемем ръководството на звеното.

— Ама как така? — измърмори плачливо разстроеният Генка. — Аз съм комсомолец, аз съм назначен . . .

— Още повече че си комсомолец. Безобразие! Каквото и да му възложиш — все наопаки го прави!

Глава тринадесета

ХУДОЖНИКЪТ-АНАРХИСТ

И тъй бегълците трябва да се търсят по реката. Ясно, те са отплавали със сала на Генка. И разбира се, надолу. Какъв смисъл има за тях да тръгнат срещу течението?

Но с какво да ги догонят? Готов сал нямат, пък и салът се движи много бавно. Значи трябва да плават след тях с лодка. Лодка могат да вземат от базата. Да, но лодкарят ще поиска такава висока цена, че парите няма да им стигнат!

Лодки имат също и някои селяни, но кой ще даде? На Миша му харесваше особено една лодка, макар и с четири гребла и глупаво боядисана, но малка, бързоходна и лека. Тя принадлежеше на един странен човек, който живееше в селото при майка си и казваше, че е художник-анархист. В какво се състоеше неговият анархизъм, Миша не знаеше. Той го бе видял два пъти на улицата. Художникът беше пиян и ту мърмореше, ту се провикваше с някакви неразбрани думи. Той беше дребен, синеок човек, към тридесетгодишен, вечно небръснат и вечно пиян.

Единственият, който можеше да помогне на Миша да измоли лодката от художника, беше Жердяй. Миша отиде именно при него, още повече че беше решил да вземе Жердяй със себе си. Никой не познава реката, околните гори и села така, както ги познава Жердяй. И на него самия ще му бъде интересно да отиде. Нали ще минат край Халзин луг, какво ли не може да се случи: виж, че са попаднали на следите на истинските убийци на Кузмин. И тогава ще бъде лесно да се оправдае Николай. Този довод подействува на Жердяй. Той се съгласи да тръгне с Миша и да отидат при анархиста за лодката.

— Казва се Кондратий Степанович — разказваше Жердяй за анархиста, — художник е. У тях е пълно с картини. Цялата къща е изпонарисувал. Ако е пиян, няма да ни остави и дума да кажем, ако е махмурлия — ще ни изгони, а ако е трезвен — топава може и да отстъпи лодката.

Къщата на селския художник порази Миша преди всичко със смесената миризма на овча кожа, безир, маслени бои, долнокачествена ракия, кисели краставици и вкиснала чорба от зеле. Беше доста широка, но претъпкана с необикновени за една селска къща неща: триножник, кутии с бои и старинни, навярно докарани от града мебели.

Но най-поразително беше това, че и къщата, и всички предмети в нея бяха украсени с най-странни и дори диви рисунки.

Стените — едната беше зелена, другата — жълта, третата — светлосиня, а четвъртата съвсем не можеш разбра каква е. Печката беше цялата в разноцветни квадратчета, ромбове и триъгълници. Подът — жълт. Таванът — червен. Пейките край стените — кафяви. Рамките на прозорците — бели.

Ухватите при печката и те бяха в различни цветове, а ръженът — червен. Само градските мебели бяха запазили естествения си цвят, но беше ясно, че тази дейна четка ще се добере и до тях.

Художникът беше седнал на една пейка и съсредоточено стържеше нещо. Косата му, рядка над слепите очи, но дълга отзад, се спускаше на червеникави рошави фитили над побелялата от пърхут яка на толстоевската му рубашка от кадифе или пък от велур, която беше съвсем изтъркана и изцапана с всевъзможни бои. На шията си беше вързал един мръсен парцал, който представляваше артистическата му връзка. Той вдигна мътните си сини очи към момчетата, но веднага ги наведе и продължи да работи.

— Идваме при вас, Кондратий Степанович — каза Жердяй.

— Защо? — попита художникът с писък, глух бас, неочакван в това дребно и хилаво човече.

Жердяй посочи към Миша:

— Началникът на отряда е дошъл при вас.

Художникът пак вдигна глава. Погледът му се спря на комсомолската значка на Миша.

— Значи комсомол?

— Комсомол — отговори Миша.

— А известно ли ти е какъв съм аз?

— Вие сте художник.

— По убеждения?

— Не зная — отговори Миша, като едва се сдържаше да не се разсмее.

— По убеждения аз съм анархист-максималист — важно заяви Кондратий Степанович.

— Ние искахме да ви помолим да ни дадете вашата лодка за два дни — каза Миша.

— Анархистите-максималисти — продължаваше Кондратий Степанович — не признават властта. По отношение на съветската власт — неутралитет. В опита не вярваме, но и не пречим. Значи тъй . . . — Нямаше какво повече да каже за политическите си възгледи, та повтори: — Значи тъй . . . — И пак започна да стърже.

— А ще дадете ли лодката? — запита Миша.

— Защо?

Миша отговори уклончиво:

— Трябва да отидем на едно място.

— Анархистите имат отрицателно отношение към собствеността — изрече малко превзето Кондратий Степанович. — Защо лодката да е моя?

Миша сви рамене.

— Казват, че е ваша.

— Напразно казват! Свикнали са със собствеността, затова говорят тъй. Всичко е общо

— Значи можем да вземем лодката?

— Вземете я — каза Кондратий Степанович, като продължаваше да стърже.

— Благодаря — зарадва се Миша. — Ние ще ви я върнем цяла-целеничка.

Жердяй го бутна лекичко в хълбока.

— Искай ключа!

— Тогава дайте ни ключа от лодката — каза Миша.

Кондратий Степанович поклати съкрушено глава:

— Ключа . . . Мъчна работа . . .

— Защо? — попита обезпокоен Миша. Той почваше да разбира, че получаването на лодката няма да бъде тъй просто, както си го представяше.

— Ключът — това е лична собственост.

— Е, какво тогава?

— Лодката е обществена собственост, ползувайте се от нея, но ключът е лична собственост, мога и да не го дам.

— Какво да правим в такъв случай, да счупим катинара ли?

Кондратий Степанович поклати печално глава:

— Екс-пропри-ация! Не може без обществото.

— Ще идем целият отряд — съобрази бързо Миша.

Кондратий Степанович махна с глава още по-печално.

— Ще ви откарат в милицията.

— Нали не признавате милицията? — забеляза хапливо Миша.

Художникът каза със съвсем слаб глас:

— Ние не я признаваме. Тя ни признава.

— Ние бихме ви заплатили за лодката, но нямаме пари — призна Миша.

Кондратий Степанович завъртя глава отрицателно.

— Анархистите-максималисти не признават паричните знаци. — Той помисли и добави: — Размяна — това може.

— Каква размяна?

— Аз ще ви дам ключа, а в замяна вие ще сключите с мене договор за уреждане на клуба.

— Що за договор? — учуди се Миша.

— Уреждате ли клуб? Трябва ли да бъде украсен? Аз именно ще го оформя.

— Но нали ние вършим всичко безплатно.

— Лошо — клюмна глава художникът. — Трудът трябва да се възнаграждава.

— Уж анархистите не признават парите — пак каза хапливо Миша.

— Аз не казвам да се заплаща, а казвам — да се възнаграждава — поясни анархистът.

— Срещу това момчетата ще ви оплевят картофите, Кондратий Степанович — каза практичният Жердяй.

— Експлоатация — замислено подъвка с устни художникът.

— Каква експлоатация е това! — възрази Миша. — Вие сте вложили в лодката своя труд, а ние ще ви помогнем със своя труд.

— Май че е тъй — размишляваше на глас Кондратий Степанович. — А кога ще ги оплевите? Времето не чака. — И той погледна през прозореца, от който се виждаше обраслата в бурени зеленчукова градина.

— Щом се върнем — отговори Миша, — след два дни.

— Е добре — съгласи се най-после художникът, — и за клуба помислете. Аз ще го оформя така, че и в Москва няма да се намери такъв.

Той откачи от стената ръждясалия ключ и го подаде на Миша.

— Добре — казваше радостно Миша, като пъхаше ключа в джоба си. — За клуба ще помислим непременно.

Жердяй пак го побутна:

— Греблата!

— Ами къде са греблата? — запита Миша.

— Греблата ... — рече Кондратий Степанович печално.

Миша помисли със страх, че той пак ще започне да разсъждава за собствеността и няма да даде греблата.

— Греблата и ключовете им. Иначе как ще тръгнем с нея?! —каза решително Миша.

— И ключовете... — въздъхна Кондратий Степанович.

Много му се искаше да поговори още, но като си спомни, изглежда, за плевенето и за клуба, той въздъхна още веднъж и каза:

— Греблата и ключовете им ще вземете от бараката. После пак ще ги поставите на мястото им.

Глава четиринадесета

ВИНАГИ ГОТОВИ

Миша реши да остави за старша в лагера през време на отсъствието си Зина Круглова. Генка е лекомислен, Славка е нерешителен, а Зина, макар и да е момиче, децата я уважават и дори се боят малко от нея.

Но за да не се обидят Генка и Славка, Миша реши да ги вземе със себе си при пътуването. Значи заедно с Жердяй ще тръгнат четирима. Двама на греблата, третият на кормилото, четвъртият — наблюдател на носа.

Като се върна в лагера, Миша заповяда на Генка да приготви снаряжението, а на Славка — провизиите.

— Правете сметка за два дни -- каза Миша. — Ти, Генка, провери лодката: не тече ли, как седят ключовете и греблата. Приготви за всеки случай едно запасно гребло и прът. Вземи и един чифт въдици. Да не забравиш компас, брадва, въже, ведро, котелка, фенерче с батерии. И свирки за всеки един. И две флагчета за сигнализация.

— А палатка?

— Няма нужда. И така ще преnощуваме. Да, не забравяй кибрит. Това е всичко! Записа ли?

— Записах! — Генка дръпна една дебела черта под списъка.

Миша се обърна към Славка:

— Сега ти, Славка! Ще вземеш продукти в две торби — може да се случи да се разделим по двама. За всеки — канче, лъжица и нож. Продукти: един хляб, ювка за два пъти, някакъв булгур — също за два пъти, малко масло, чай, осем бонбона. Това е!

Генка заропта:

— Ще гладуваме! Ами яйца, сланина?

— Трябва да оставим тук на децата повече. А ние ще наловим риба. Не забравяй сол.

— Може да взема и картофи — предложи Славка.

— Вярно — съгласи се Миша. — И имай предвид: никакви книжни пакети, само от платно. Изобщо цялото снаряжение трябва да се нагласи така, че нищо да не скърца, да не се маха, а главно, да не звънка и да не дрънка. Разбрано ли е? Ти, Генка, смажи ключовете и вземи със себе си някакво платно: може да се наложи да увием греблата, за да не правят шум.

— Не се безпокой, Миша — увери го Генка, — всичко ще бъде направено от добре по-добре.

— Разбира се, ние ще направим всичко — каза разсъдителният Славка, — но честно казано, аз се съмнявам в успеха на нашето пътуване.

— Ти винаги се съмняваш във всичко! — ядоса се Генка.

— Сева и Игор имат предимство пред нас две денонощия — продължаваше Славка — и ние никога няма да ги настигнем.

— Няма да догоним такива дебелаци? — извика Генка.

Миша каза:

— Първо, те плават със сал, а ние с лодка — това е три пъти по-бързо. Второ, те правят много спирки: и продукти трябва да си купят, и маршрута не знаят добре, и сигурно хъркат до обед. И най-после, трето, те няма да плават вечно по реката я! Все трябва да спрат някъде и да се прехвърлят на влак. Значи на това място ще оставят сала. Ние ще видим този сал. И по тази следа ще ги търсим.

— Ясно ли е сега? — заключи насмешливо Генка. — А ако не ти е ясно, тогава стой тук и вари каша с Кит.

Надвечер всичко беше готово. Снаряжението и продуктите бяха поставени в лодката, а самата лодка, проверена и смазана, бе докарана по-близо до лагера и при нея бяха поставени часовои. Отплаването бе определено за четири часа сутринта. За да не закъснее, Жердяй остана да пощува в лагера.

Вечерта на огъня Миша призоваваше децата към съзнателност и ги убеждаваше да слушат Зина.

— Положението е много сериозно. Не говоря за международната обстановка, това знаят всички. Но дори и тук е тревожно. Сева и Игор избягаха. А на всичко отгоре и това загадъчно убийство. Може би тук наоколо скитат бандити. И помешчическият чифлик със старицата също е много подозрителен. Така че ние трябва да бъдем нащрек. Преди всичко нужна е дисциплина.

За да засили впечатлението, Зина Круглова добави:

— Тази старорежимна графиня току-виж, че вземе да запали чифлика, за да не го дадат на комуната.

— Много просто, може — потвърди Миша, единствено за да подкрепи авторитета на Зина. Той, разбира се, съвсем не вярваше, че старицата ще запали чифлика.

— Помислете си само — завика Генка, — един човек заема такава огромна къща! Двеста деца може да се настанят. Безобразие, честна дума!

— Безобразие — съгласи се Славка. — Но каква връзка има това с Игор и Сева? Чифликът, убийството на Кузмин — какво общо имат с това Игор и Сева?

— Това, че се води класова борба — рече напътствено Миша — разбра ли? Току-така не се убиват хора. И „графинята“ сигурно също чака кога ще се върнат разните там помешчици и князе. За тях именно пази чифлика.

Славка поклати глава в знак на съмнение и каза:

— Едва ли има хора, които се надяват, че ще се върне старият режим.

— Не се безпокой, има — увери го Миша.

Жердяй каза:

— В нашето село кулаците разправят . . . Сега онзи лорд, английският . . .

— Лорд Керзон — подсказа Миша.

— Тъй, тъй . . . Той същият, Керзон . . . Написал на Ленин писмо . . .

— Ултиматум.

— Тъй казват, сега — край на съветската власт.

Всички се разсмяха.

— Ех ти, Жердяйчик! — завика Генка. — Няма да дочакат вашите кулаци края на съветската власт. „Графинята“ и тя няма да дочака. И нейният граф, белоемигрантът, също няма да дочака!

— Керзон ни постави дръзки искания — каза Миша. — Съвсем го прекали. Иска да бъдат отзовани нашите представители от Иран и Афганистан. Виждате ли го? Английските капиталисти се страхуват, че техните колонии няма да искат да бъдат повече колонии. Ясно ли е? Народите от Изтока! Славка, я ни прочети вестника, който Генка донесе днес от Москва.

Славка разгъна вестника. Горе, вляво беше написано: „Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“, а вдясно: „Пазете вестниците, у нас те са малко!“

Славка прочете на глас и за ултиматума на Керзон, и за демонстрациите против ултиматума под лозунга: „Долу ръцете от Съветска Русия!“

— Видя ли? Работниците от цял свят ни поддържат — обясни Миша. — И никакви капиталисти няма да ни уплашат.

Жердяй каза замислено:

— Казват още, че Ленин бил много болен.

— Какво от това, че е болен? Преуморил се и ето — разболял се. Слушай . . . — Миша взе вестника от Славка и прочете високо: — „Резолюция на работниците от Гознака[1] . . . Да се даде на Владимир Илич тримесечен отпуск и да се поиска от него да изпълнява точно лекарските предписания, за да може да възстанови силите си за благото на трудещите се.“ Ясно ли е? — каза Миша, като сгъваше вестника. — Ленин ще си отпочине и ще оздравее. Тъй че, нека вашите кулаци да не се радват.

[1] Гознак — управление на производството на държавни знаци монети и ордени. Б. пр.

Една внезапна мисъл му дойде на ум и той каза:

— Знаете ли какво, деца? Сега всички пишат на Ленин, хайде да му пишем и ние.

Всички се учудиха. Какво могат да напишат те на Ленин?

А Миша вече се увлече от идеята си. Забравил, че бе решил твърдо да бъде спокоен и невъзмутим като директора на детския дом Борис Сергеевич, той скочи, започна да маха с ръце и каза:

— Да му напишем да оздравее по-скоро.

— Правилно! — подкрепи го Генка. — Всички му пишат.

Зина Круглова каза:

— Дори ако Илич не прочете нашето писмо, ще му разкажат за него. И ще му бъде приятно, че всички си спомнят за него, обичат го и му желаят здраве.

И децата, като викаха и се прекъсваха едно друго, съчиняваха следното писмо до Владимир Илич Ленин:

„Скъпи Илич! Ние, млади пионери и комсомолци, ти изпращаме пламенен пролетарски привет. Искаме да оздравееш по-скоро. Искаме да се борим за делото на работниците така, както и ти си се борил през целия си живот. Ние сме винаги готови да защищаваме и укрепваме Съветска Русия. Оздравявай по-скоро, скъпи наш Илич!“

ЧАСТ ВТОРА

ПРЕСЛЕДВАНЕТО

Глава петнадесета

БАЗАТА ЗА ЛОДКИ

Миша опря крак о плъзгавия от нощната роса бряг, блъсна лодката във водата, прехвърли се през борда и допълзя до носа.

Тръгнаха!

Белезникава мъгла обвиваше реката. Бреговетe ѝ едва се виждаха. Ракитакът стигаше почти до средата ѝ. Дебелите стъбла лежаха над самата вода. Генка и Славка едва не ги засягаха с греблата. Но Жердяй, който седеше на кърмата, насочваше изкусно лодката по тясната и лъкатушна рекичка.

Миша отбеляза времето. Ако вземат по осем километра в час, надвечер ще стигнат до устието на реката. Смята се, че дотам има или седемдесет, или осемдесет километра.

Като размишляваше така, Миша поглеждаше зорко встрани. В този предутрешен час реката изглеждаше съвсем чужда. Изведнъж всичко беше станало огромно, дълбоко, тайнствено, причудливо: изненадващо високите дървета, чиито върхове не се виждаха, и храстите, които изглеждаха непроходими... Но защо все още не заобикалят малкия нос, зад който трябва да бъде базата за лодки? Може би в тъмнината той не я е забелязал?...

Миша се изправи. В тази минута заобиколиха носа. Изведнъж стана по-светло. Миша видя малката будка на базата за лодки. В същото време той забеляза една жена, която се приближаваше към базата. Миша я позна. Беше „графинята". Защо ли е дошла тук толкова рано? Миша бързо пошепна:

— Тихо! Не гребете!

Генка и Славка дигнаха греблата. Лодката изведнъж забави хода си. Миша се хвана с ръка за един клон и притегли лодката под една леска. Оттам се виждаше добре базата за лодки.

Мъглата още не беше се вдигнала. Хората при будката приличаха на мътни сенки. Зад будката се виждаше неподвижният силует на един кон, впрегнат в каруца. И понеже будката беше много малка, конят и каруцата изглеждаха грамадни.

На брега стояха „графинята" и кулакът Ерофеев, бащата на Сенка, дребно, криво старче с черна фуражка и очила с железни рамки.

Лодкарят Дмитрий Петрович правеше нещо в една лодка, след това стана и излезе на брега. Той беше на около тридесет години, със среден ръст, ловък и силен. Миша не се страхуваше от лодкаря, но се чувствуваше неудобно пред него: Дмитрий Петрович винаги се усмихваше някак си нескрено и хитро. Той ходеше бос, със сатенена рубашка без колан. Но лицето му беше чисто, гладко, съвсем не селско, с малки остри мустачки.

Ерофеев и лодкарят отидоха при каруцата. От нея скочи някой. Момчетата се вгледаха — беше Сенка. Ерофеев

сне от каруцата една рогозка. След това тримата пренесоха в лодката два големи чувала.

Дмитрий Петрович скочи в лодката. Ерофеев я блъсна. Лодката се заклати, отдели се от брега и повлечена от течението, тръгна към средата на реката. Гребейки задпешком с едно гребло, Дмитрий Петрович я изви и я насочи надолу по течението.

Всички гледаха след лодката: момчетата — от прикритието си, старицата и Ерофеев — от брега, Сенка — от каруцата.

Лодката се скри зад завоя. Ерофеев каза нещо на „графинята“ и тръгна към каруцата. Той вече държеше поводите в ръце, когато пак каза нещо. Старицата кимна мълчаливо с глава.

Каруцата потегли по пътя край брега към селото. Старицата тръгна по пътеката през нивите към чифлика. Черният й шал се мярна във високата пшеница. Веднъж, още веднъж . . . После тя съвсем се скри от очите им . . .

Глава шестнадесета

НА РЕКАТА

Пръв наруши мълчанието Генка.

— Интересно какво ли отнесоха в лодката? — рече той, като стана и се взря в речната далечина, макар че вече не се виждаше нито лодката, нито лодкарят. — Не току-така тази нещастна база за лодки винаги ми се е струвала подозрителна. Още вчера казвах на Славка. Славка, казвах ли ти, че станцията е много подозрителна, нали ти казвах?

— Не вчера, а оня ден — отговори точният Славка. — Пък и аз не виждам тук нищо подозрително. Какво ли не пренасят хората с лодка.

— „Пренасят“, аха! — изкриви му се Генка. — В такава равнина, че никой да не види! И Ерофеев, кулакът и народният изедник със сина си Сенка са с тях. — Той се обърна към Миша: — Знаеш ли, Миша, я по-добре да свалим на брега Славка.

— Защо?

— Той през целия път ще се съмнява: „Нищо такова“, „Нищо особено“, „Няма да излезе нищо“, „Нищо няма да намерим“ . . . Все тъй ще ни мрънка . . .

В отговор Миша само махна с ръка. Но какво значи всичко това? „Графинята“, лодкарят, Ерофеев — всички заедно. Изпращат нещо, нощем, тайно . . .

— Може старицата да изнася инвентара, за да не остане на комуната — предположи той.

— Какъв инвентар има тя! — каза Жердяй. — Тя няма никакъв инвентар.

— А какво според тебе?

— Отде да знам!

— Добре! — реши Миша. — Все едно, ние трябва да плаваме надолу. Ще търсим Игор и Сева и заедно с това ще видим къде ще откара лодкарят тези чували. Главното е да не ни види. Да тръгваме!

Жердяй отблъсна лодката от брега. Генка и Славка замахнаха с греблата. Долепил бинокъла до очите си, Миша се вглеждаше напред. Лодкарят не се виждаше. Нищо, те ще го настигнат.

Лъкатушната рекичка течеше в дълбока, тясна долина. Високият й десен бряг беше силно подмит — над водата жълтееха шуплести варовици, белееха причудливи тебеширени стръмнини. По ниския ляв бряг се виждаха тесни ивици мочурливи ливади и торфени блата. През мътната вода дъното се виждаше само на много плитките места — лепкаво, покрито с тиня. На места водата се въртеше бързо — на дъното имаше извори и подземни ручеи.

Момчетата отминаха селото и мястото, където селяните преминаваха реката с голям сал, но лодкаря все го нямаше. Нима с два чифта гребла не ще могат да го стигнат? Миша даде знак да спрат до брега, слезе от лодката, изкачи се на едно хълмче и се опита да види оттам лодкаря.

Пред него се откри широк изглед на долината: безкрайни поля, тъмни гори, тихи млади горички, самотни вятърни мелници, бели камбанарии, на близките ниви каруци с вдигнати към небето окове . . . Слънцето се вдигаше бавно иззад хоризонта. Полегатите му лъчи прорязваха далечините и обагряха всичко в ярки краски. Но тясната черна ивица на реката беше затулена от хълмове и храсталаци и по нея не можеше да се види нищо.

Миша се върна в лодката. Той и Жердяй смениха Генка и Славка и пак заплаваха. Сега Генка беше на кормилото, а Славка — с бинокъл в ръце — на носа.

— Да налегнем, Жердяй — казваше Миша и работеше с всички сили с греблата. — Ти, Генка, по-внимателно на кормилото . . .

— За мене не се безпокой, не ми е за първи път — не закъсня да отговори Генка.

По фланелка и със запретнати крачоли, с кърмовото гребло в ръце, той изглеждаше много живописен.

— Славка — продължаваше да командува Миша, — ти си отваряй очите на четири! И не само за лодкаря. Главното е — Игор и Сева. Гледай не се ли вижда сал или някакви други следи.

— Засега няма нищо — отговори Славка, — нито лодкар, нито момчета, нито сал, нито следи.

Така плаваха още около половин час, като гребяха с всичка сила. Миша вече искаше да направи смяна, когато изведнъж Славка, без да откъсва очи от бинокъла и като го насочваше ту на една, ту на друга страна, каза:

— По-бавно, момчета! Струва ми се, че е лодкарят . . .

— Къде?!

Миша и Жердяй вдигнаха греблата. Генка стана и започна да се взира напред.

— Пак пропадна — каза Славка, като изви бинокъла, — току-що зад онзи завой видях лодката. Аха, ето пак се мярна . . .

— Колко има до него?

— Около километър — отговори неуверено Славка.

— Сега ще дойде Халзин луг — каза развълнуван Жердяй.

— Към брега! — изкомандува тихо Миша.

Когато той и Жердяй скочиха на брега и погледнаха към реката, видяха, че лодкарят не гребе. Лодката му се поклащаше над водата, а той, извил глава, гледаше към брега.

— Към Халзин луг гледа — пошепна Жердяй, бял като платно.

— А ти защо се вълнуваш? Няма защо да се вълнуваш.

Лодкарят, както и преди, гледаше към ливадата и от време на време изправяваше лодката с бавно движение на

греблото. Аха, не иска да плава към мястото, където убиха Кузмин . . .

Генка не изтърпя и също слезе на брега. Сега те и тримата, както и лодкарят гледаха към Халзин луг.

Покрита с яркозелена трева, залята от слънчева светлина, ливадата се простираше по левия бряг на Утча и по десния бряг на вливащата се в Утча малка, почти пресъхнала рекичка Халзан.

В зеленото еднообразие на ливадата имаше толкова спокойствие, че на момчетата им се струваше, че чуват оттам монотонното бръмчене на комарите и звънливото цвъртене на щурците. Мястото беше съвсем открито. Няколко самотни дървета свеждаха ниските си клони към земята. Само на брега растяха доста гъсти храсти. Откъде ли са стреляли в Кузмин? И защо Николай не е чул изстрела? И кой е откарал лодката? Странно . . .

Най-после лодкарят замахна с греблата. Лодката заплава по-нататък. Момчетата веднага се спуснаха от брега и загребаха след нея. При греблата — Генка и Славка, на носа — Миша, на кърмата — Жердяй.

Сега те се държаха на такова разстояние от лодкаря, че зад някой завой да могат да го разгледат с бинокъла.

Лодкарят ту се появяваше, ту изчезваше зад честите извивки на реката. Той седеше при греблата, с лице към следящите го момчета и те трябваше да бъдат много предпазливи, за да не попаднат пред очите му. Пред всеки завой на реката Миша скачаше на брега и гледаше с бинокъла къде е лодкарят. Увлечени в преследването, те съвсем забравиха целта на своето пътешествие.

— Сега захващат най-гористите места — каза Жердяй. — Скоро ще ви покажа пътечката. Ако вървиш по тази пътечка, право на Голигинския път ще излезеш.

— Онзи същият ли, където е закопан графът?

— Същият.

— Толкова далеч от чифлика?

— По реката е далеч. Но през гората е близо.

Една дълга извивка на реката, потулена в гъсти храсти, пак скри лодкаря. Миша се страхуваше да не го изгубят от погледа си, затова накара да гребат по-бързо. Генка и Славка налегнаха греблата. Лодката излезе зад завоя. И Миша веднага се убеди в необмислеността на постъпката си . . . На

около триста метра от тях лодкарят газеше във водата и вкарваше лодката си в малко заливче до два бели камъка . . . На момчетата им помогна само това, че лодкарят беше гърбом към тях и като пляскаше с крака във водата, не чуваше шума на гребла та им.

Момчетата бързо се дръпнаха към брега и се скриха зад едно високо дърво, клоните на което се спускаха до самата вода. Така лодкарят не можеше да ги забележи, ала те го виждаха добре.

— Точно от тези два камъка започва пътят за Голигинската гат — пошепна Жердяй.

Миша му направи знак да мълчи.

Лодкарят изтегли лодката, хвърли синджира зад единия камък и се обърна към гората.

Трикратен крясък на кукумявка огласи речната тишина.

Глава седемнадесета

ЛОДКАРЯТ

Това беше малко плитко заливче. Гъстите листа на един могъщ дъб го засенчваха — само затова не беше пресъхнало. На брега имаше два големи бели камъка. Малка пътечка водеше от тях към лещака и изчезваше в гората.

Лодкарят стоеше на брега и се вслушваше в нещо. Вслушваха се и момчетата. В гората се разнесе далечен крясък на кукумявка. Спотаени зад дървото, момчетата очакваха какво ще стане по-нататък.

Окрайнината на гората беше покрита с ярък цветен килим. Високите тъмносини и правите бледожълти съцветия на самакитката, белите карамфилчета, светлосините горски камбанки — всичко това, цъфнало и преливащо се под ослепителните лъчи на слънцето, беше толкова мирно, толкова радостно, хубаво, че в един миг на Миша му се видя, че всичките му подозрения са безсмислени. Струваше му се, че ако се приближи сега до лодкаря, той ще разговаря с него мирно, усмихвайки се както винаги с насмешливата си, доста неприятна, но общо взето, нищо не значеща усмивка . . .

Но това чувство на несмущавано доверие угасна също тъй бързо, както се и зароди... От гората се чу пак, но вече съвсем близо крясък на кукумявка...

Лодкарят стана, поразходи се по брега и като се убеди, че няма никой наоколо, обърна се към гората и повика с ръка оня, който се криеше зад дърветата.

От гората излязоха двама младежи със сънливи лица, в зимни селски дрехи; единият беше със скъсана полушубка, другият — с дълъг изтъркан зипун[1]; и двамата бяха със смачкани войнишки кепета.

Младежите пренесоха чувалите в гората. Лодкарят им каза нещо. Те не отговориха нищо. И когато вече беше седнал при греблата, лодкарят пак каза нещо. Но вятърът отнесе думите му настрани.

Щом лодкарят седна в лодката, Миша съобрази, че трябва да напуснат скривалището си. Момчетата бързо отплаваха назад. Като се отдалечиха на около половин километър, те обърнаха лодката и заплаваха срещу лодкаря с такъв вид, че просто се возят по реката. Миша дори скри бинокъла под седалката.

Едва бяха обърнали лодката и лодкарят се показа. Той гребеше бавно, като отхвърляше силно тялото си назад, и когато се навеждаше, през рубашката му се виждаше как се доближават и раздалечават острите му плешки...

Като чу шума от греблата на лодката с момчетата, той се огледа и престана да гребе. Неговата лодка се поклащаше над водата и бавно се извиваше; когато децата се изравниха с нея, тя вече беше насред реката и им преграждаше пътя. За да не я закачат с греблата, момчетата също престанаха да гребат.

Лодките се изравниха. С наведена глава лодкарят огледа изпод вежди момчетата, неочаквано се усмихна и попита:

— Далеч ли плавате, другари?

Той се усмихваше само с уста. Краищата на малките му остри мустаци хищно стърчаха нагоре, а студените му сини очи гледаха втренчено и недоверчиво момчетата. И по-рано сърцето на Миша се свиваше от тази усмивка, но сега тя беше особено неприятна.

---

[1] Зипун — дълга горна селска дреха. Б. пр.

— Така, плаваме — отговори спокойно Миша.

Лодкарят, както и преди, се усмихваше. Но ръката му вече лежеше върху борда на лодката на момчетата и той бавно я придърпваше към себе си.

Миша разбра, че той се мъчи да стигне синджира и силно го притисна с крак.

Като продължаваше да се усмихва, лодкарят обхвана с преценяващ поглед децата. Пред него бяха четири здрави и всъщност вече израснали момчета. По лицето му се виждаше, че обмисля как да постъпи. После той каза:

— И Жердяй е с вас, а?

Миша не отговори нищо. Мълчанието продължи около минута.

Лодкарят държеше здраво лодката за носа. После пак каза:

— Позната лодка.

— Да — отговори Миша, — лодката на Кондратий Степанович.

— Тъй ли? — недоверчиво се усмихна лодкарят, като хвана най-после с ръка металическата халка, за която беше завързан с ремъци синджирът. — Значи на Кондратий Степанович? — запита повторно той и Миша усети с крака си, че лодкарят дърпа бавно синджира.

Но Миша го държеше здраво.

— Да, на Кондратий Степанович — повтори Миша, без да разбира накъде клони лодкарят.

— Интересно — проточи насмешливо лодкарят. — А нали тази сутрин Кондратий Степанович отиде за риба. И със своята лодка. Самият аз го видях.

Миша, разбира се, можеше да припомни на лодкаря кого всъщност е видял тази сутрин. Но това не биваше да се прави и той каза:

— Не зная кого сте видели, но Кондратий Степанович ни разреши да вземем лодката.

Усмихвайки се, както и преди, лодкарят поклати глава:

— Тъй, тъй . . . Не е красиво, другари, не е красиво . . . А още и комсомолци . . .

Той пак подръпна синджира, но Миша го държеше здраво с крака си.

— Кое не е красиво? — навъси се Миша. — Защо ни корите?

— Не е хубаво да се лъже — каза с укор лодкарят. — Не е хубаво да се укриват престъпници . . . Аз нали зная чия е тази лодка . . .

— Ами чия? — подсмихна се Миша.

— Тази е лодката на Кузмин, когото вчера убиха тук. Уби го пък неговият брат — лодкарят посочи Жердяй. — Милицията търси тази лодка, а вие я криете. . . Не е хубаво. Никак не е хубаво . . .

При това глупаво обвинение Миша се объркa и забрави за синджира. В същата секунда лодкарят го дръпна с всичка сила. Миша падна. Като падаше, той се опита да хване синджира с ръка, но закъсня. Подсмихвайки се, лодкарят метна синджира на куката, която стърчеше на кърмата на неговата лодка, и веднага отблъсна лодката. Синджирът се опъна. Сега момчетата можеха да си го върнат, само ако се прехвърлят в лодката на Дмитрий Петрович.

— Не е хубаво, не е хубаво . . . — нахално усмихнат, повтаряше лодкарят. — Жердяй иска да помогне на брат си — разбирам, но на вас, комсомолци, не ви приличa. Ще трябва, драги приятели, да се върнете в село, ще трябва!

Треперещ от възмущение, Миша закрещя:

— Какво право имате?

— Всеки трябва да помага на правосъдието — отговори лодкарят с подигравка.

В това време течението, колкото и слабо да беше, отнасяше и двете лодки към брега.

От това Миша се страхуваше най-много. Ако Дмитрий Петрович успее да задържи лодката им на брега, той ще намери начин да извика от гората своите младежи и тогава момчетата ще бъдат безсилни пред тях. Значи не трябва да се губи ни секунда . . .

Лодките опряха о брега. Миша скочи на носа:

— Веднага ни пуснете, чувате ли!

— Готов съм, но не мога — разсмя се лодкарят.

Той не успя да се доизкаже — Миша прескочи в неговата лодка и хвана синджира.

— Не пипай! — изрева лодкарят и скочи с високо вдигнато гребло в ръце.

Но Миша откачи с едно движение синджира от куката и

го прехвърли в своята лодка. След това се изправи:

— Ударете де! Опитайте се!

Дмитрий Петрович стоеше, вдигнал високо греблото, с бледо, изкривено от гняв лице. Той щеше да удари Миша, но Генка и Славка вече се катереха в неговата лодка. Генка тъй се стовари с цялото си тяло на борда, че лодката се наклони . . . Лодкарят се заклати и закрещя:

— Не се качвай, негодник!

Той се наведе към Генка, като се мъчеше да го стигне с греблото, но в същата секунда Славка, тихият, стеснителният Славка, хвана от другата страна лодкаря за крака и го дръпна към себе си. Дмитрий полетя във водата.

— Назад! — извика Миша.

Момчетата бързо се покатериха в своята лодка. Дмитрий Петрович се хвърли след тях, като изригваше проклятия. Свитият и объркан от страх Жердяй го гледаше изплашено.

— Гребете! — завика Миша.

Генка и Славка, удряйки греблата едно о друго, загребаха бързо. Дмитрий Петрович беше вече съвсем близо. Той се хвърли към кърмата, но се излъга. Генка и Славка ударихa греблата веднъж, двaж. Лодката се понесе по реката, като увеличаваше скоростта си. Разстоянието между нея и лодкаря ставаше все по-голямо . . . Дмитрий Петрович постоя известно време, обърна се и тръгна към брега.

Лодката се носеше все по-бързо . . . Завой . . . След него друг . . . Ето и дървото, под което се криеха . . . Ето и двата

бели камъка . . . Пак завой . . . И те изплаваха на такова място, където реката течеше доста дълго права, без завои и се отдалечаваше от гората. Тук вече лодкарят не може да ги настигне.

Глава осемнадесета

ЗАЩО ИСКАШЕ ДА ГИ ВЪРНЕ?

И все пак момчетата продължаваха да гребат с всичка сила, дишаха тежко и се оглеждаха назад. Струваше им се, че ей сега иззад завоя ще се появи пак лодкарят. И не сам, а с онези младежи, които бе оставил в гората . . .

Но страхът, който в началото придаде сили на Генка и Славка, започна да преминава. Изведнъж те се почувствуваха съвсем изтощени и заявиха, че не са в състояние да гребат повече. Миша и Жердяй ги смениха.

Когато се озова на кърмата, Генка пръв наруши мълчанието. Той поглеждаше Славка с дружелюбна насмешливост и каза:

— Ама Славка, а? Как дръпна лодкаря! . . . Да не му се надяваш!

Никой не му отговори.

— А пък нашият Жердяйчик се изпоплаши — продължаваше Генка. — Сърцето му отиде чак в петите . . .

Жердяй се изчерви.

— На вас какво ви е? Ще си заминете в Москва и толкова, а пък аз и майка ми оставаме тук.

— Е, че какво?

— Ще ни заколят те, ето какво! — отговори убедено Жердяй.

— Чак пък ще ви заколят . . . — усмихна се Генка.

— Тъй си мислиш ти . . . Да не ти е тук Москва. Ще ни заколят те и толкова. И няма да е първи случай.

— Кои са тези те и кого са заклали? — запита Миша.

Но в отговор Жердяй само засумтя, подсмръкна и започна да гребе още по-старателно.

Славка, който седеше на носа, каза:

— Все пак не ми е ясно защо лодкарят се захвана с нас. Възможно ли е действително да е мислил, че сме с лодката на убития Кузмин?

— Ех ти, свещена простота! — извика Генка. — Нима той не може да различи лодките? . . .

— Кузминовата е с две гребла, а тази — с четири. Друга с четири гребла в нашето село няма — каза Жердяй.

— Ето, виждаш ли! — поде Генка. — Не, тук има нещо друго.

— Но какво?

— Той се е страхувал, че ще отидем в гората и ще видим онези младежи и чувалите. Ето от какво се е страхувал. Не току-така базата за лодки ми се виждаше такава подозрителна.

— Правилно, само при едно условие — каза Славка.

— При какво?

— При условие, че в чувалите има нещо тайно.

Генка вдигна трагично ръце към небето:

— Това е непоносимо! Бандата е налице, а ти се съмняваш! Нас току-що искаха да ни удавят, а на тебе ти се струва, че нищо не е станало. Не разбирам що за човек си ти!

— Сега пък какви банди? — каза Славка.

— Гледайте го! — извика Генка. — „Какви банди!“ Най-истински, бандитски! И Кузмин те са го убили, това е вече ясно!

Жердяй престана да гребе и загледа уплашено Генка.

— Защо реши, че те са убили Кузмин? — запита Славка.

— А кой? Брат му ли? — Генка кимна към Жердяй. — Жердяй, кажи, брат ти ли е убил Кузмин?

— Не ще го е убил той — продума Жердяй и отново започна да гребе.

— А кой го е убил?

— Не зная.

— Аз пък зная — повтори упорито Генка. — Те именно са го убили.

Миша не се намесваше в разговора. Всичко, което току-що се бе случило, му се виждаше диво, невероятно . . .

Разбира се, това за лодката на Кузмин Дмитрий Петрович го измисли — то беше само предлог да ги задържи. Кой повече, кой по-малко, но той знае всяка лодка в селото. Тогава защо искаше да ги върне? Заради младежите ли? Едва ли . . . Младежите отдавна вече са се скрили в гората. Виж, това може да има някаква пряка връзка с убийството на Кузмин. По лицето на лодкаря се вижда, че е убиец. Видя

Жердяй в лодката и се е изплашил, че Жердяй се мъчи да намери истинския виновник. И е искал да ги върне обратно, за да не попаднат на истинските следи . . .

Но ако случайно . . . Миша цял изтръпна. Но ако случайно това е свързано не само с убийството на Кузмин, а и с изчезването на Игор и Сева? Може би с тях се е случило нещо? И именно затова лодкарят не е искал да ги пусне напред . . . Може би случайно Игор и Сева са станали свидетели на убийството или са се натъкнали на младежите в гората и те са ги убили от страх да не ги разкрият . . . Всичко може да се случи в такова неспокойно време. В селото се води борба. Ту тук, ту там убиват ту селски кореспондент, ту селски активист . . . Какво ли не са могли да изпатят децата . . . Какво да прави? Нали децата са поверени на него.

В тази минута се раздаде гласът на Генка:

— Вдясно по борд колиба!

Глава деветнадесета

ЧУДНА СРЕЩА

На брега, в сянката на дърветата се виждаше съвсем малка колиба, направена от клони и листа. Пред нея гореше малък огън. Край огъня седяха мъж и жена.

— Да попитаме дали не са видели децата — предложи Миша.

Момчетата вдигнаха греблата на борда. Лодката забави хода си. Миша постави ръце като рупор до устата си:

— Ало! Вие на брега!

Мъжът и жената се обърнаха към момчетата. И двамата бяха с големи рогови очила.

— Кажете — провикна се Миша, — не са ли минавали тук по реката две момчета със сал?

Мъжът и жената се спогледаха. После, като по команда, отново се обърнаха към момчетата, но не отговориха нищо.

— Да не би да са глухи? — измърмори Миша.

— Това са непмани[1] — заяви Генка. — Погледнете колко

[1] Н е п м а н — частен търговец или спекулант през първите години на НЕПЛ — новата икономическа политика в СССР, провеждана от 1921 г. Б. пр.

глупаво с затлъстяла неповската муцуна . . . Той дебел, плешив, с очила, тя също, с боядисана коса . . .

Миша се провикна отново:

— Не сте ли виждали две момчета със сал?

Мъжът и жената пак се спогледаха. После мъжът стана и извика:

— Не разбира . . .

Момчетата го гледаха с ококорени очи . . .

— Чужденец — смутено измърмори Генка.

Пред тях наистина стоеше чужденец — здрав, плешив човек с рогови очила, с риза с къси ръкави и сив широк голф, който стигаше малко под колената върху също такива сиви, явно чуждестранни чорапи. Възрастният мъж с голфа можеше да бъде само чужденец.

— Не разбира! — извика пак чужденецът, засмя се и поклати отрицателно голямата си кръгла, плешива глава.

— Да поговорим с тях, а? — каза нерешително Миша.

— Че какво — подкрепи го Генка, — да видим що за чужденци са. Шпрехен зи дойч . . .

Момчетата загребаха към брега, излязоха от лодката и се приближиха до колибата.

Мъжът гледаше децата и се усмихваше. Жената седеше до огъня и бъркаше с лъжица в една котелка. Тя измери момчетата с внимателен поглед. Момчетата задушиха: от котелката миришеше на шоколад.

— Вие далеч вика, а ние не разбира добре руски — каза чужденецът.

До палатката бяха оставени две раници с ремъци и лъскави закопчалки, два фотоапарата на тесни каишки, кутия консерви с пъстър етикет, два термоса и още някакви дребни неща от чуждестранен произход.

„Чужденци-туристи — реши за себе си Миша, — буржоазия. Пролетариите не се разкарват из чужбина . . .“

Същото помислиха и Генка, и Славка. Момчетата гледаха враждебно представителите на капиталистическия свят, които се бяха появили тъй неочаквано на брега на река Утча. Как са попадали тук тези хищници и акули?

— Вие повтаряйт ваш въпрос — каза чужденецът.

Отблизо излезе, че той не е чак толкова плешив. Имаше

коса, но много рядка и светла, като пух. Целият той, пълен, с розови бузи, приличаше на голямо охранено момче.

Миша повтори въпроса си:

— Не са ли минавали тук, по реката, две момчета със сал?

— Саал? Какво значи саал?

— Нещо като лодка — обясни Миша и показа с ръце. — Такъв четириъгълен, от греди . . .

Чужденецът закима радостно с глава.

— Разбира, разбира! — той се обърна към жената и произнесе някаква чужда дума, после пак закима радостно с глава: — саал. Разбира! Значи плува, плава. Ясно . . . Минали тук два момшет, пайонир, връзка — той попипа шията си, — пайонир, хубав пайонир. Бил тук, бил . . .

— Кога?

— Нощувал. Не тази нощ, а после тази нощ . . . Вчера утро плават по-нататък на свой саал . . . Саал поправил и тръгнал.

На Миша му олекна на сърцето. Най-сетне! Значи Игор и Сева са живи и здрави, нищо не се е случило с тях.

От по-нататъшното разпитване стана ясно, че Игор и Сева са доплавали тук оня ден вечерта, пренощували, вчера до обед поправяли сала и продължили. Значи вчера, в сряда, когато е бил убит Кузмин, те са седели преспокойно тук, разговаряли са с чужденците и произшествието на Халзин луг никак не ги е засегнало. Това е прекрасно! Поне по този въпрос всичко е наред . . . Сега вече сигурно ще могат да ги настигнат. Разстоянието между тях беше два дни, а сега е само един. Привечер ще ги настигнат . . .

От котелката идваше апетитна миризма на шоколад. Момчетата хвърляха гладни погледи към нея и душеха без стеснение. Генка просто трепереше от лакомия.

Жената каза нещо на мъжа. Той се усмихна и рече:

— Момшета, кофе пий.

Само това не стигаше! Ще седнат да се гощават при боржуите! Миша поклати отрицателно глава и се канеше да произнесе някаква вежлива формула за отказ, но Генка пошепна:

— Я да се налапаме при капиталистите . . .

Това предложение се видя на Миша разумно. Сега когато разбраха, че с Игор и Сева всичко е наред, можеха да

не бързат особено. Все едно, те трябва да си похапнат. А ако си приготвят сами обяд, ще загубят още повече време.

Момчетата насядаха около огъня. Само Жердяй продължаваше да стои прав. Той се стесняваше много — нали в тяхното село не е виждал никога чужденци — и едва когато Миша го накара да седне, той приклекна, но на значително разстояние от огъня.

Жената разля димящото кафе в металически чашки, които извади една от друга. От кожения несесер бяха извадени съвсем малки лъжички и щипци за захар. Жената направи всичко това доста чевръсто, но мълчаливо, без усмивка. Тя беше със силно прошарена късо подстригана коса с червеникав оттенък. Зад очилата около очите ѝ се виждаше гъста мрежа от бръчици. Ръцете ѝ бяха слаби, загорели, но с бели ивици на китките.

„Сигурно китките ѝ не са загорели от гривните — помисли си Миша, — а сега е оставила гривните в хотела. Страхува се да не я ограбят. А кой ще ѝ ги ограби, кому са нужни те?..“

На една салфетка бяха поставени съвсем тънички филийки хляб, намазани с нещо кафяво. Славка и Миша взеха по един сандвич и подадоха един на Жердяй. Но Генка като се нахвърли на сандвичите, вече не можа да се откъсне от тях. След една минута салфетката беше чиста. Славка го побутва няколко пъти, но Генка сякаш беше побеснял. Та той не е лаком, не е Кит, но просто е изгладнял, пък и напук на буржуите е решил да се налапа с тяхна храна...

Впрочем всички бяха изгладнели. И този малък сандвич като цигарена книжка само раздразни апетита им. Момчетата забравиха деликатността, необходима при среща с представители на чужда държава.

Жената не успяваше да намазва сандвичи. Мъжът отвори нова кутия консерви, след това сардини и накрая кутия кондензирано мляко. Децата унищожиха всичко това, но особено се нахвърлиха на хляба. Казват, че чужденците ядат малко хляб, но нали те не са чужденци.

По това, как смутено чужденецът поглеждаше в раницата си и най-после я обърна наопаки, момчетата разбраха, че всички чуждестранни запаси са унищожени. Впрочем те вече бяха сити. Дори бяха малко замаяни. Спеше им се.

Нали в лагера бяха свикнали със следобедния тих час. Миша погледна „будилника“ си и каза:

— Ще си починем двадесетина минути и ще тръгнем по-нататък. Неудобно е да се измъкнем веднага.

Натежалите от ядене момчета полегнаха около огъня. И Жердяй се настани по-удобно.

Глава двадесета

НЕОЧАКВАН ОБРАТ

— Комсомол — каза усмихнат чужденецът, като показваше комсомолските значки на децата. — КИМ... Интернационал.

— Да — отговори дръзко Миша. Той също изопачаваше думите, вероятно мислеше, че така чужденецът ще го разбере по-добре, — ние комсомолци.

— Добро, добро. Комсомол — това добро. Интернационал — това добро...

„Преструваш се, буржоазия нещастна! — помисли Миша. — Не обичаш ти нито комсомола, нито интернационала.“ После запита:

— Пътешествувате ли? Воаяж?

— О да, да — закима с глава чужденецът, — ние пътешественик. Върви, пътува. Русия хубав страна, красив страна...

— Харесва ли ви у нас? — запита насмешливо Генка, като гладеше претъпкания си корем.

— О, харесва, много харесва... Много хубав.

„Знаем колко ви харесва — помисли Миша. — Нима на капиталистите може да им харесва нашата страна? Жива биха изяли нашата република!“

— Как се чувствува вашият лорд Керзон? — попита безцеремонно Генка.

Чужденецът смръщи лице от отвращение:

— О, лорд Керзон... Това не добро — лорд Керзон много льошо... Пфу, Керзон... Керзон льошо...

— Значи Керзон не добро? — повтори насмешливо Миша. На него дори му стана неприятно, че чужденецът се преструва толкова. Щом имаш убеждения — отстоявай ги.

Чужденецът поклати отрицателно глава:

— Не добро, много льошо. Керзон... Ултиматум, Тори... Империализмус...

— А Мусолини добро?

— О — чужденецът завъртя енергично глава, — Мусолини съвсем льошо. Фашизмус... Комунист, социалист — убива... Диктатур... Савсем льошо...

— А защо у вас има разни керзоновци и мусолиновци? — запита хапливо Миша. Но като видя, че чужденецът не го разбра, той махна енергично с ръка: — Керзон, Мусолини вън! Долу!

Чужденецът закима радостно с глава:

— О, да... Разбира се... Дольо Мусолини, дольо... Керзон — дольо!

„Хитър!“ — помисли си Миша и каза:

— Ето че вие ги смъкнахте.

Чужденецът поклати замислено глава и като подбираше бавно думите си, каза:

— Време трябва... Революциите не се правят, революциите настъпват.

„Колко е грамотен политическиг! — помисли Миша. — Такива като вас, разбира се, никаква революция няма да направят...“

Със сериозен и многозначителен израз на лицето, малко напрегнат от необходимостта да си спомня руските думи, чужденецът продължаваше:

— Криза... безработен, война... Пролетариат — льошо... Комунист — агитация... Капиталист туря него в затвор. — Той изведнъж се засмя и се хвана за китките на ръцете: — Вериги, затвор! — И се намръщи смешно: — Затвор — льошо...

Миша погледна златния пръстен на чужденеца, белите ивици кожа на китките на жената и помисли, че им е лесно да се смеят, когато самите те носят златни пръстени и гривни.

Чужденецът долови погледа му, засмя се и показа ръцете на жената:

— Окови — три години... Затвор — десет години.

В това време жената миеше чашките.

Момчетата дори не съобразиха изведнъж за какво говори чужденецът. Какви десет години затвор? Какви три години окови?... Славка пръв намери думи.

— Вие комунистка ли сте? — запита той жената.

Чужденецът, усмихнат, повтори въпроса на Славка на непознат за децата език.

Жената се засмя, тури пръст на гърдите си и каза:

— Комунист! — после показа мъжа: — Комунист — после пак себе си: — Румън — после пак своя спътник: — Куба, Америка...

Момчетата мълчаха, потресени от този неочакван обрат на нещата. Ония, които те бяха взели за буржоа, излязоха комунисти. Те сигурно са делегати на Коминтерна. Нали скоро имаше конгрес. Как можаха да се посрамят така, как можаха да им излапат тъй безсъвестно продуктите! И как можаха да ги вземат за капиталисти! Какви капиталисти ще пътешествуват по бреговете на Утча! Капиталистите отиват на почивка в различни Баден—Бадени... Да, ако човек се вгледа внимателно, веднага ще види, че това са комунисти и революционери. Макар и да са с дрехи, каквито се носят в чужбина, те са облечени просто, като работници. Мъжът има добро, умно лице, приветлива усмивка, волева брада. Жената също има волево лице и прошарени коси, и бръчици. И те дадоха на момчетата всичката си храна. Нима капиталисти биха я споделили с тях? Ах, колко лошо излезе!...

— Значи вие сте от Куба? — запита Миша, само за да наруши мълчанието.

— Куба, Куба — засмя се кубинецът.

— Капабланка! — каза Генка.

— О да, да, Кабаплянка, чемпьоне...

— Хубаво ли е в Куба?

— Хубав, много хубав. -Кубинецът посочи земята. — Да ходи по земя хубав. — После прекара ръка по шията си, като че представяше примка, и посочи към едно дърво: — Да виси на дърво льошо, много льошо. — Той се засмя: — Аз трябва виси, а избягал...

Момчетата гледаха кубинеца с възхищение. Този дебел, весел, такъв обикновен наглед човек е бил осъден на смърт и е успял да избяга от палачите, успял е да се добере до Русия! Какво мъжество, каква смелост трябва да притежава! А той седи на брега на Утча, отваря кутии с консерви и се смее, като че нищо не се е случило! Ето това са хора! Добре ще е да поговорят с тях, да поразпитат, да научат как стои въпросът със световната революция. Но трябва да тръгват за Игор и Сева. Пък и след това недоразумение момчетата се чувствуваха неудобно. Те станаха и започнаха да се сбогуват.

— Довиждане — казваха те и стискаха ръката на кубинеца.

А Генка добави:

— Ако вървите все по брега, по брега, непременно ще попаднете в нашия лагер.

Кубинецът не разбра Генка и в отговор само се усмихна весело.

Момчетата се ръкуваха с румънката особено почтително: на тези ръце е имало окови!

След това те се спуснаха към лодката.

Собствено никой не споме-

на какво трябва да направят, но всеки разбираше това. Туриха всичките си продукти в една торба, само хляба момчетата оставиха за себе си: нали чужденците почти не го ядат.

Кубинецът и румънката стояха на брега, поглеждаха към продуктите, които децата събираха, но не разбираха за кого са предназначени. Миша бързаше: може би кубинецът се смее за това, че момчетата имат толкова продукти, а тях оставиха без нищо.

Най-после торбата беше готова. Миша я изнесе от лодката и я постави в краката на кубинеца и румънката. От-

начало те не разбраха, но после, когато съобразиха, замахаха с ръце:

— Не трябва, не трябва, вземи, не трябва . . .

Но Миша вече беше бутнал лодката и скочи в нея.

Кубинецът взе торбата и като я подаваше на момчетата, тръгна по брега след лодката. Но Генка и Славка налегнаха греблата. Лодката започна да се отдалечава бързо.

Кубинецът стоеше на брега с торбата в ръце. Той се усмихваше, объркан от вълнение, и клатеше глава. А малката червенокоса румънка стоеше неподвижно и гледаше внимателно и сериозно след момчетата. Полегатата сянка на една бяла бреза падаше върху слабичките й рамена.

Тогава Миша вдигна ръка и извика:

— Рот фронт!

Жената вдигна мълчаливо свития си юмрук.

Кубинецът се засмя, пусна торбата и също вдигна свит юмрук:

— Рот фронт! Довиждане! Рот фронт!

Глава двадесет и първа

САЛЪТ

Скриха се от погледа им и кубинецът, и румънката, и тяхната малка колибка от клони. Пак се заредиха гори, ниви, ливади, млади горички, долове, воденици.

— Лошо излезе — каза Славка, като гребеше, — взехме ги за буржоа, нахвърлихме се на' храната им.

— Все Генка! — отговори Миша, без да се обръща. — „Непмани“, „буржуи“! Винаги се пъха със своите глупави идеи! . . .

— Мене голфът ме объркa — оправдаваше се Генка. — Гледам голф и на, помислих, че са буржуи.

Миша сви рамене:

— Нима може да се съди за човека по панталоните? И мене объркa. Аз веднага помислих, че това са чуждестранни комунисти.

— А щом си помислил, да беше продължавал да мислиш! — каза троснато Генка. — Всеки си има мнение.

— А кой се нахвърли на сандвичите? — забеляза Славка.

— Като че ли си пристигнал от гладна губерния! — подсмихна се Миша. — Срам ме беше да те гледам.

Генка се канеше да се озъби пак, но Миша стана и извика:

— Един сал!

На една малка пясъчна плитчина лежеше сал — вехт, направен от къси, тънки греди, скрепени с лико, скъсано въже и ръждясал тел. Връзките бяха разкъсани и гредите се бяха разместили в различни страни. В такъв вид салът не беше годен за употреба.

— Салът на Сенка — каза Жердяй.

— Истина ли?

— Вярно. Ей този тел е мой. А пък кола Акимка го домъкна, изтеглил го от една ограда. Салът на Сенка.

Момчетата излязоха на брега. Отдясно се простираше гора, отляво се виждаше село. Зад нивите, на разстояние около един километър се издигаше насип на железопътна линия. По нея минаваше бавно товарна композиция. Зад влака се стелеше дълга опашка от дим.

Момчетата обсъдиха положението.

Игор и Сева са оставили сала тук. Но къде са отишли?

— Отишли са на гарата — каза Генка.

— А може би в селото? — предположи Славка.

— Защо?

— За въженца. Сигурно искат да поправят сала и да плават по-нататък.

— С такава развалина! . . .

— Ето какво — каза Миша. —Генка и Славка ще отидат на гарата, а ние с Жердяй ще отплаваме до селото. Как се казва то, Жердяй?

— Грачи Виселки.

— Ще отидем в Грачи Виселки. Може децата да са ходили там. Ако не за въженца, поне за продукти. А вие от гарата ще се върнете в селото. Ние ще ви чакаме, само не се бавете много. — Миша погледна часовника си: — Охо, вече четири и половина! Ето че деният мина.

Генка и Славка тръгнаха за гарата. Миша и Жердяй се върнаха при лодката и заплаваха към село Грачи Виселки.

Не стана нужда да се изкачват в селото. Край брега се къпеха дечурлига от селото. Те казаха, че действително снощи са били тук двама пионери. Дошли с лодка, разпитали кое село идва по-нататък и отплавали надолу.

— С лодка? — учуди се Миша. — А как изглеждаха тези пионери?

Според описанието на децата те са били именно Игор и Сева. Единият слабоват, черен, с гърбав нос, другият — беличък, дебеличък.

Но откъде са взели лодка? Ето ти новина!

— А каква беше лодката им? — запита Миша.

Децата обясниха, че лодката била най-обикновена. Но такава лодка нямало в селото, тази била чужда лодка и Сева и Игор отплавали с нея по-нататък.

— От Фролкин брод по-нататък не могат да отидат — каза Жердяй. — Там мостчетата преграждат цялата река. А зад мостчетата има воденица с бент.

— Ами далеч ли е до Фролкин брод? — запита Миша.

— Ще има десет версти — отговори неуверено Жердяй. — До довечера ще стигнем.

— Но пали трябва да почакаме Генка и Славка — рече унило Миша. — Докато се върнат Генка и Славка, денят вече ще свърши.

Вечерна прохлада смени обедния зной. Рой комари се завъртяха над реката. Речната далечина се обвиваше в мъгла. Дълги сенки лежаха над водата. Само зад далечните хълмове блестяха последните бронзови отблясъци на залеза.

Най- после Генка и Славка се върнаха от гарата, уморени, зли, прашни. Излязло, че гарата съвсем не е близо. Отгоре на това в селото ги нападнали кучета, дявол да ги вземе! И това съвсем не било гара, а някаква нещастна спирка. Там спирал само един влак в десет часа сутринта. И никой никакви деца не е видял.

С две думи Миша обясни положението. Момчетата седнаха в лодката и тръгнаха по-нататък.

Току зад селото крави препречиха пътя им. Те стояха във водата по цялата ширина на реката. Момчетата гребяха предпазливо. От носа Славка яростно махаше с ръце, но кравите само го поглеждаха изкосо с ококорени очи и не помръдваха от мястото си.

— Хайде, минавай, какво си се спряла! — крещеше Славка.

— На кравата казваш „хайде“?! Това да не е кон — каза Генка. — Трябва да викаш „альо“.

— Альо! — закрещя доверчивият Славка.

Но и този вик не подействува на кравите.

Генка се превиваше от смях.

Едва когато размахаха греблата и вдигнаха страшен шум, момчетата накараха кравите да се отстранят и си пробиха път.

Известно време те плаваха без особени приключения.

Угаснаха последните светлини на залеза. Реката веднага стана безмълвна. Момчетата мълчаха. Тъй много пустинно и тъжно беше наоколо.

— А къде е Фролкин брод? — запита Миша.

— Наблизо трябва да е — отговори Жердяй.

Бързо се смрачаваше. Бреговете губеха очертанията си.

Няма какво да се прави, ще трябва да спрат за нощуване, иначе в тъмнината може да пропуснат Игор и Сева.

Глава двадесет и втора

ПЪТЕШЕСТВИЕТО ПРОДЪЛЖАВА

Настаниха се да нощуват в една голяма копа сено: пренесоха там нещата си, а лодката изтеглиха от водата, като я привързаха със сниджира за едно дърво. За вечеря им се падна по коматче хляб, наквасено с речна вода.

Последните лъчи на слънцето осветяваха върховете на дърветата, но по горските пътечки лежаха гъсти сенки. Стихна птичият шум. Изведнъж изчезнаха някъде дивите пчели и мухите.

Ето в храстите и по тревата засвяткаха вече светулки. Нови гласове оживиха гората: кресливо се кикотеше бухал, отвратително закрещя кукумявка; тя ту плачеше жално като малко дете, ту стенеше като тежко болен, свистеше, пискаше, ту просто бухаше: „Уху! Уху . . .“ И този крясък веднага напомни на момчетата за лодкаря.

Стана им страшно. В сеното нещо шумолеше. Генка предположи, че е змия. Но Жердяй го увери, че тук няма змии.

Кукумявката изкрещя пак.

— Ех, че се е разкрещяла! — настръхна Генка. — Не ѝ дотегна.

— Понякога и таласъмът крещи така — каза Жердяй.

Генка се завъртя в сеното и се засмя:

— Тъй, тъй, днес ти още не си разказвал за таласъми.

— В гората има таласъми — каза убедено Жердяй, — а в блатото — блатни духове, космати, брадати. Във водата — водни духове, а още и русалки. А в къщите — вампири..

— Ами ти виждал ли си ги? — Генка се прозя гласно.

— Че как ще ги видиш! — засмя се тихо Жердяй. — Тях може да ги види само някой магьосник или вещица. А да ги види човек — това не се случва. Пък като отидеш в гората, че таласъмът като започне да те върти... Върти, върти... Пет версти ще изминеш и пак на същото място ще излезеш. Защо става тъй? Защото те върти таласъмът.

— Не е затова — каза Миша.

— Ами защо?

— Ето защо. Когато човек върви, с левия си крак прави малко по-голяма крачка, отколкото с десния, и постепенно взима надясно. И в резултат се получава кръг. Разбра ли?

— Че как така? — Генка се подпря на лактите си. — Значи ако вървя по лявата страна на улицата, постепенно ще отида в дясната?

— Не — възрази Миша, — на улицата има ориентир — самата улица. Човек върви и незабелязано за самия себе си през всичкото време оправя крачката си. А в гората няма прав ориентир и човек не оправя крачката си. Славка, правилно ли го обясних?

Но в отговор той чу само тихо сумтене. Славка спеше.

— Да последваме примера му — каза Миша, — че утре ще се става рано.

С първите слънчеви лъчи Миша се събуди и започна да буди момчетата.

Жердяй стана веднага. На Славка никак не му се ставаше, но той надви себе си и като се прозяваше, се повлече

към реката да се мие. Генка пък се беше заровил в сеното и така се беше свил, че не можеха да го хванат. Той спеше дори и тогава, когато момчетата го помъкнаха към реката Едва като го залюляха, за да го хвърлят във водата, той се събуди, изтръгна се и заяви:

— Напразно ме будихте, аз сам щях да се събудя за закуска.

Но за закуска нямаше нищо. Момчетата пристегнаха коланите, седнаха в лодката и тръгнаха на път.

Проплаваха около три версти. Изведнъж Генка пое шумно въздух през носа си, повтори и каза:

— Момчета, каша!

Момчетата също задушиха. Наистина миришеше на каша, просена, малко загоряла. Миришеше тъй силно, вкусно, апетитно, че дори сълзи се показаха в очите им.

— Мирише от десния бряг — деловито каза Миша. — Жердяй, управлявай нататък, а вие, момчета, налегнете!

Вдъхновени от все по-засилващата се миризма на каша, момчетата налегнаха греблата. Миша стоеше на носа на лодката и извиваше собствения си нос ту на едната, ту на другата страна ...

Скоро видяха на едно хълмче белите палатки на червеноармейски лагер. Коне биеха с копита до коневръзите, дълъг ред умивалници, окачени на една напречна греда между две дървета, блестяха на слънцето, червени платна с лозунги трептяха от вятъра, виждаха се мишени, окопи, насипи. Но лагерът беше пуст, навярно червеноармейците бяха на учение. На самия бряг димеше походна желязна кухня. От нея именно миришеше на каша. Един червеноармеец с зачервено от огъня лице бъркаше в котела с голяма решетеста лъжица. Друг червеноармеец, застанал на колене, цепеше дърва и ги подхвърляше в пещта.

Момчетата се приближиха до кухнята. Готвачът ги погледна изкосо и се обърна, без да каже нещо.

Момчетата стояха, макар и да разбираха, че е глупаво да стоят. Но те бяха ужасно гладни, а не знаеха как да започнат. Най-после Миша запита:

— Кажете, моля ви се, другари, вчера не са ли се мяркали тук двама пионери, две момчета с лодка? Ние ги търсим ...

Готвачът дори не се обърна. А помощникът му каза:

— Не сме виждали. Може и да са минали. Не сме виждали.

Пак настъпи мълчание.

Генка погледна умилно гърба на кашавара:

— Нямате ли нужда да ви помогнем с нещо?

Готвачът изви към него сърдитите си очи, обърна се и каза:

— Игнатюк, паници!

Другият червеноармеец стана и донесе от един навес четири дълбоки алуминиеви чинии. Готвачът насипа в тях каша с един голям черпак, след това с друг черпак, по-малък, поля кашата с масло. Генка изтича до лодката за лъжици. Момчетата започнаха да ядат, парейки се с горещата каша. Известно време се чуваше само мляскане и жвакане.

Когато чиниите бяха опразнени, готвачът пак обърна към тях червеното си сърдито лице, погледна всеки в очите и удари с черпака по котела:

— Игнатюк, добавка!

Игнатюк събра чиниите. Готвачът ги напълни с нова порция каша, по-малка от първата, но точно такава, каквато беше необходима да се нахранят до насита. Готвачът, макар и да не обичаше да разговаря, знаеше добре работата си.

— Игнатюк — каза той, без да се обръща, — суха даж-ба по порция хляб!

Игнатюк изнесе от навеса по един комат хляб и го даде на децата.

— Кръ-гом марш! — изкомандува готвачът, без да се обръща.

— Благодарим! — извикаха весело момчетата и хукнаха към лодката.

В лодката Миша събра хляба от всички, скри го в една торба и като вдигна пръст нагоре, изрече дълбокомислено:

— В света има и добри хора! . . .

Сити и весели, момчетата гребяха енергично. Сега вече Фролкин брод беше близо. А по думите на Жердяй Игор и Сева не са могли да отплават по-нататък . . .

— Ето и Фролкин брод — каза Жердяй.

Две греди, поставени на забити в браговете дебели колове, преграждаха реката. Това именно беше Фролкин брод. От далечината се чуваше глух шум.

— Водата на воденицата шуми — каза Жердяй. — Той, бентът, е тук близо.

На брега лежеше една лодка с дъното нагоре. Момчетата се понапънаха и я обърнаха.

— Познаваш ли тази лодка? — попита Миша Жердяй с неочаквана тревога.

Заеквайки от вълнение, Жердяй каза:

— Лодката на Кузмин, убития.

— Не може да бъде! — извика Генка.

Но Жердяй познаваше добре всички лодки в селото. Тази беше лодката на Кузмин.

Замайваща новина! Момчетата се спогледаха уплашено. Пак Кузмин, пак загадъчното убийство. И в тази история са замесени Игор и Сева. Как е попаднала у тях лодката на Кузмин? Откъде са я взели? Нали когато Кузмин и Николай са плавали към Халзин луг, Игор и Сева са били вече при чужденците, тоест много по-долу от Халзин луг. А от сала бяха слезли още по-надолу, при Пясъчната плитчина...

— Тази лодка те са я взели случайно — неуверено рече най-после Миша, — не са знаели, че е принадлежала на Кузмин. Жердяй, уверен ли си, че тази лодка е на Кузмин?

— Пък още и питаш! ...

— Да допуснем — продължаваше Миша, — що децата не са знаели това и не са можели да знаят. Просто, намерили са една безстопанствена лодка. А пък са я изтеглили на брега, за да я види стопанинът ѝ и да си я вземе.

— Безобразие! — каза Генка. —От лагера избягали, чужда лодка отмъкнали ...

— Почакай, не ругай — спря го Миша. — Във всеки случай ясно е, че Николай никъде не е откарал и не е скрил лодката. А това е много важно. Ще намерим децата и всичко ще разузнаем. Вижте, лодката е още мокра, скоро са я извадили от водата. Може би дори тази сутрин. Кое село е тук наблизо?

— Стуколово — отговори Жердяй. — Трябва да има три версти.

Момчетата оставиха Жердяй да пази двете лодки, а те тръгнаха към селото.

Глава двадесет и трета

БЕГЪЛЦИТЕ

Отначало пътят вървеше по брега, после покрай гората, а след това завиваше остро в полето.

В края на гората след стадо крави вървеше един пастир — момък с камшик на рамо. Две кученца залаяха отчаяно срещу момчетата, но след това изтичаха при тях и замахаха дружелюбно опашки.

— Отива ли се оттук за селото? — попита Миша пастира.

— Отива се — отговори пастирът. И след това дълго гледа подир момчетата.

Селото сякаш още спеше. На улицата нямаше жива душа, всички врати бяха заключени, кучетата и те не лаеха. Момчетата отминаха селската кооперация и видяха една голяма къща с табела: „Стуколовски селсъвет“.

Вратата на селсъвета беше разтворена. Но вътре нямаше никой. Една ожулена маса с изтеглени чекмеджета се мъдреше самотно. На стената беше окачена дървената кутия на телефона. Отвореният прозорец се блъскаше. Дъските на пода скърцаха под краката, боята им се беше запазила само край стените, а в средата беше изтъркана.

Момчетата излязоха от селсъвета и видяха едно старче — пазач в кожух и с чукало в ръка. Пазачът ги загледа подозрително и запита:

— Какво търсите?

Момчетата обясниха, че те са от лагера и търсят две деца, които са дошли вчера тук с лодка.

Пазачът ги слушаше мълчаливо, като или дъвчеше нещо, или просто мърдаше устни. После каза строго:

— Хайде с мене!

— Къде?

— Там ще разберете! Хайде!

Момчетата го последваха в пълно недоумение. Пазачът тътреше смешно краката си в огромни скъсани валенки и поглеждаше момчетата със странна и в същото време комична подозрителност.

Така стигнаха до една „петстенка“.[1]

[1] П е т с т е н к а — четиристенна постройка, разделена с междинна — пета стена, на две помещения.

— Влизайте! — каза строго пазачът и влезе след тях.

В тъмния пруст Миша напипа дръжката на вратата и я натисна. Вратата се отвори. Момчетата влязоха в стаята и пред очите им се представи следната картина.

Около една голяма квадратна маса без покривка бяха седнали Игор, Сева и един милиционер. Обикновен милиционер — в униформа. Фуражката и коланът му с пистолета бяха оставени на пейката.

Стопанката шеташе край печката. Задната половина на стаята беше отделена с басмена завеса, зад която се чуваше глъч и детска разправия.

Игор, Сева и милиционерът ядяха кротко картофи с каставици. Но Миша веднага съобрази, че момчетата са арестувани. И той разбра и учудването на пастира, и суетливата строгост на пазача.

— Ето, другарю — каза пазачът на милиционера, — доведох още трима. Търсеха тези двамата.

Иззад завесата се подаде една руса глава, подир нея още една. След минута шест дечурлига, руси, неостригани, в дълги ризи, се строиха пред завесата и мълчаливо вперихе очи във влезлите момчета.

При вида на другарите си Сева и Игор престанаха да дъвчат и станаха. Но един предупредителен жест на милиционера ги задържа на мястото им.

— Кои сте вие? — запита милиционерът с важен вид.

Миша обясни кои са и защо са се явили тук.

— Така — каза милиционерът, който прехвърляше един картоф от ръка в ръка и го духаше. — Имате ли документи?

Момчетата посеха комсомолските си билети, а Генка имаше освен това и членски карти от МОПР и Авиахим[1]. Всичко това поставиха пред милиционера. Той погледна изкосо документите и пак се зае с картофа. Милиционерът яде картофа дълго и всички гледаха мълчаливо как яде. Дори старият пазач, който отдавна би трябвало да отиде на поста си, не се помръдваше от мястото си. Игор, черничко, остроносо нервно момче с алаброс от твърда черна коса, поглеждаше неспокойно ту момчетата, ту милиционера. Сева, дебел, охранен, флегматичен, седеше с наведена глава. След това, без да повдигне главата си, протегна ръка, взе една краставичка и захрупа така, че се чуваше в цялата стая.

Най-после милиционерът избърса устата и ръцете си и започна да разглежда документите. Той правеше това толкова бавно, че Миша се усъмни в грамотността му. Но милиционерът каза неговото презиме, после презимето на Генка и Славка и дори забеляза, че Генка не си е платил членския внос в МОПР и Авиахим.

Но документите му направиха известно впечатление и той извади от чантата си лист и молив и започна да съставя протокол.

На въпроса, знае ли той „предявените" му момчета, Миша отговори, че ги знае и каза фамилните имена на Сева и Игор и московския им адрес. Милиционерът свери с показанията на Игор и Сева и се убеди, че сведенията съвпадат. На въпроса, кога и защо Игор и Сева са напуснали лагера, Миша отговори, че са го напуснали по оня ден сутринта от глупост, което се вижда от оставената от тях бележка. С безстрастен вид милиционерът прикачи бележката към протокола.

---

[1] МОПР — международна организация за подпомагане борците на революцията;

Авиахим — дружество за съдействие на авиац. и хим. строителство в СССР. Б. пр.

В заключение Миша подписа протокола. Всичко в него беше записано правилно, макар и с граматически грешки.

— Защо сте ги задържали? — запита Миша.

— По подозрение — отговори милиционерът, като си закопчаваше колана и оправяше кобура.

— Какво подозрение?

— В съучастие.

— В какво съучастие?

— Съучастие в убийството на гражданина Кузмин.

— Какво говорите! — закрещя Миша. — Това не може да бъде.

— Има улики — каза милиционерът и си тури фуражката. Той се обърна към пазача: — Аким Семьонович, аз ще позвъня в околийския. А ти ги погледай — той кимна многозначително към момчетата.

Пазачът затвори вратата след милиционера, премести едно столче и седна с вид, който доказваше, че е твърдо решен да не пуска никого оттук.

Сега на момчетата им се удаде възможност да поговорят.

— Нà ви сега бягане — рече Генка.

Игор и Сева наведоха глави.

— Разкажете какво е станало — каза Миша.

— В нищо не сме виновни! — отговори Игор с треперещ глас.

Сева засумтя, но не добави нищо към това.

— Защо ви задържаха?

— Нà, честна дума — захленчи Игор, — в нищо не сме виновни! Нашият сал се развали. Гледаме — по реката лодка, безстопанствена. Взехме я само да доплаваме дотук. А не ни вярват...

— На Пясъчната коса ли намерихте лодката? — запита Миша.

— Да. Откъде знаеш?

— Зная — отговори Миша с такъв вид, по който Игор и Сева можеха да съдят, че му е известно не само това, но и много други неща.

— Ще разберете сега как се бяга от лагер! — добави Генка.

— Кога пристигнахте при чужденците и кога тръгнахте оттам? — запита Миша.

Поразени от тази осведоменост, Игор и Сева разказаха, че пристигнали при чужденците още първия ден, тоест във вторник, а отплавали оттам на другия ден, тоест в сряда. И щом отплавали, почти веднага намерили лодката, прехвърлили се на нея и заплавали по-нататък. И ето тук ги задържали.

— А червеноармейците храниха ли ви?

— Храниха ни.

— Нà, виждате ли, а казвате, че веднага сте доплавали тук. Трябва да казвате точно, а вие заплитате работата. Затова и не ви вярват.

Игор и Сева пак клюмнаха глави.

— Ние, разбира се, ще ви освободим — продължаваше Миша, — макар и да не сте заслужили това . . .

— Да знаете друг път как се бяга от лагер — додаде Генка.

Игор и Сева наведоха още по-ниско глави.

— Вие, разбира се, не заслужавате да ви освобождаваме — продължаваше Миша, — отървавайте се, както щете . . . Но ние ще ви освободим само заради честта и репутацията на отряда. Макар че, както се вижда, вие плюете и на едното, и на другото.

Игор поклати глава в знак на протест. Сева помисли малко и пак посегна за краставичка.

— Да, да — продължаваше Миша, — вие плюете . . . Ако държахте за авторитета на отряда, нямаше да избягате. Сега цяла Москва говори, че в нашия отряд няма ни дисциплина, ни ред. На вас, разбира се, това ви е безразлично . . . Какво е за вас отрядът, какво е за вас колективът? Но ние държим за репутацията на отряда и ще ви освободим. Ще ви освободим и ще ви върнем в лагера, нека всички обсъдят постъпката ви. Ще видим как ще се оправдавате, ще видим . . .

Миша сигурно щеше да мъмри още дълго Игор и Сева, но милиционерът се върна и съобщи, че е заповядано да заведе Игор и Сева в града, при следователя.

— И ние ще дойдем — заяви Миша, — няма да пуснем децата сами.

— Пътят е свободен за всички — отговори милиционерът.

Миша взе със себе си Генка, а на Славка нареди да се върне с Жердяй в лагера. Той нареди още на Славка да не разказва в лагера нищо за арестуването на децата. И ако пристигнат родителите им, да каже, че са намерени и скоро ще се върнат в лагера.

Славка се отправи към лодката. Милиционерът, Игор и Сева тръгнаха към гарата. След тях закрачиха Миша и Генка.

Глава двадесет и четвърта

В ГРАДА, ПРИ СЛЕДОВАТЕЛЯ

Излезе, че следователят съвсем не е такъв, какъвто си го представяше Миша. Миша винаги си мислеше, че следователят трябва да бъде висок, мрачен, съсредоточен човек с внимателен и проницателен поглед, стегнат, мълчалив, недоверчив.

А пред тях седеше дребен човек с най-обикновено лице, със сивички очи, разсеян и както се струваше на Миша, невнимателен. Отрупаната с папки разклатена маса беше покрита с изпокъсан зелен картон, осеян с мастилени петна и изпъстрен с нечетливи надписи и нищо не значещи рисунки.

Следователят излиза няколко пъти от стаята, като оставяше книжа на масата, и Миша се учудваше на това: без съмнение книжата са тайни. И изобщо тук всичко е отворено, сътрудниците разговарят високо, влизат и излизат хора. Това разколеба силно уважението на Миша към учреждението, където според неговата представа се водеше тайна, опасна и самоотвержена борба с престъпниците.

Изглеждаше, че следователят никак не слуша Игор и Сева. Той пишеше и пишеше нещо странично; предаде листа на друг сътрудник с думите: „Това към делото на Кочетков“ и веднага започна да пише друг. Когато Миша разказваше как ги е нападнал лодкарят Дмитрий Петрович и за младежите в гората, следователят беше толкова невнимателен, че Миша млъкна обидено.

Следователят продължаваше да пише и накрая запита:

— Ще можете ли да покажете мястото, където сте намерили лодката?

— Разбира се — отговори Игор. — При Пясъчната коса.

— Колко има оттам до Халзин луг?

На този въпрос отговори Миша:

— Седем или осем версти.

Следователят вдигна глава и почуквайки с молива си по масата, каза:

— Седем версти... Но как се е озовала там лодката? Теченията не е могло да я отнесе: разстоянието е голямо, реката е тясна и лъкатушна, лодката непременно щеше да бъде изхвърлена на брега. Значи някой е откарал лодката. Кой? Рибалин? Но какъв смисъл има за него да откара лодката на такова разстояние и след това да се връща обратно? Да допуснем, че убиецът не е Рибалин, а някой друг. И този друг е откарал лодката. Защо? Та по такъв начин той сам насочва към своите следи, доказва присъствието си, докато неговата задача е да скрие присъствието си и да струпа всичко на Рибалин. Трета възможност: лодката е откарана от страничен човек. По убийството е извършено вчера сутринта и вие сте намерили лодката също вчера сутринта. Следователно тя е била откарана веднага след убийството. И този случаен човек не е могъл да не види онова, което е станало на брега, най-малко тялото на убития Кузмин.

Той се замисли за минута, после продължи:

— Рибалин категорично отрича да е участвувал в убийството. Уликите против него са тежки, но обстоятелствата още не са ясни. Едно от обстоятелствата, впрочем най-загадъчното, е откарването на лодката. Ако лодката беше на Пясъчната коса, за нас щеше да бъде лесно да намерим човека, който я е докарал дотам. Но вие сте взели лодката и с това сте объркали следите. Сега всичко е по-сложно.

Игор и Сева седяха, без да вдигат очи, подтиснати от съзнанието за своята вина.

— Всичко, което разказахте, истина ли е? — запита следователят и за пръв път погледна така, както по мнението на Миша подобаваше да гледа един следовател: изпитателно и строго.

— Честна дума! — казаха в един глас Игор и Сева.

Миша заяви, че гарантира за момчетата.

— Вярвам — каза следователят, — но децата може да ми потрябват още. Ще се наложи да останат един-два дни в града. Къде ли биха могли да отседнат? Имате ли познати в града?

Момчетата нямаха познати.

— Къде да ви дяна тогава? — замисли се следователят. — Ето що... Ще ви дам една бележка до губернския отдел за народно образование. Ще настанят децата за един-два дни в някой детски дом, а после ще ги изпратим в лагера.

Той написа бележка и я даде на Миша.

— А към кого да се обърнем? — запита Миша.

— Който е там... Обърнете се най-добре към другаря Серов. Детските учреждения са под негово ведомство.

Серов, Серов... Кой беше той? Познато име... Ах, да, от него именно беше подписана грамотата за чифлика...

— Няма да ги задържите много, нали? — запита на сбогуване Миша.

— Два дни, не повече — отговори следователят.

Глава двадесет и пета

СЕРОВ

Серов беше облечен с обикновен костюм на губернски съветски работник: брич, ботуши и куртка в защитен цвят с големи външни джобове. В губернския отдел за народно образование той се занимаваше със стопанските въпроси и имаше отделен кабинет с голямо бюро с кръгли, украсени с резба крачка.

Като видя Серов, Миша веднага си спомни часа по геометрия, когато рисуваха куб и кълбо. Само че там кубът и кълбото бяха едно до друго, а тук кълбото беше поставено върху куба: на късото квадратно тяло беше завинтена голяма, кръгла, съвсем плешива глава. Шия липсваше напълно, заменяха я няколко тлъсти гънки между главата и тялото.

Дебелите устни, малките живи кафяви очи и ситата усмивка придаваха на лицето на Серов такъв израз, сякаш току-що е станал от богата трапеза, но няма нищо против да се върне на нея. Квадратното му тяло, удебелено от издутите на пълните му гърди външни джобове, почиваше в креслото неподвижно, а главата му се въртеше на всички страни както у куклите, на които главата може да се извие със задната страна напред и дори да се завърти няколко пъти около оста си.

— Писано е за двама, а вие сте четирима — каза Серов, като местеше живия си поглед от едно момче на друго.

Миша посочи Игор и Сева:

— За тях се отнася.

— Защо му са на следователя?

Миша разказа за убийството на Кузмин.

— Какво е това Карагаево? — запита Серов.

— Карагаево. Там където е бившият графски чифлик.

— Зная, зная — Серов закима с глава и вдигна многозначително късия си дебел пръст. — Историческа ценност.

После разпита подробно за обстоятелствата, при които е станало убийството, за лагера, за селото, разпита как Игор и Сева са попаднали на реката и са откарали лодката. Той слушаше разказа на Миша и кимаше одобрително с глава. Какво именно одобряваше, децата не можаха да разберат. А когато Миша разказа за лодкаря, Серов дори плесна с ръце и на лицето му се появи израз на огорчение: „Ето значи какви работи стават по белия свят“ . . .

Но Серов се огорчи още повече, когато научи, че Миша не е разказал на следователя за срещата с чужденците. Ами

как така? Трябвало е да разкаже. За следствието всичко е важно.

— Чуждестранни комунисти — учуди се Миша, — какво общо имат те с всичко това?

Серов отговори живо:

— Не казвам, че те са съучастници, но все пак са чужденци! Нали не сте видели документите им. Може и да не са комунисти. Трябва да бъдем нащрек.

Миша, червейки се от вълнение, каза:

— И Рибалин не е убивал никого, и чуждестранните комунисти нямат никаква намеса тук.

— Добре, добре — съгласи се веднага Серов, — това е работа на следствието, нека те се занимават...

Неочаквано той се засмя с тънък като на момиче смях, а после започна да разказва подробно за чифлика, за историческата му ценност. Това е гордостта на губернията, казваше Серов, неговият инвентар се пази в местния музей, в отдела „Битът на помещика през XVIII век". Като съзнателни комсомолци, децата трябва да пазят чифлика, да не пипат и да не развалят нищо в него. Чифликът, каза Серов, е народно достояние. Истинските революционери трябва да пазят и охраняват народното имущество.

Той говореше бързо и през цялото време местеше живите си кафяви очи от едно момче на друго. Но на децата ужасно им се спеше. За да не заспят, Генка се въртеше на стола си, Игор мигаше с очи, а Сева разтърсваше глава, която всяка минута падаше на гърдите му. Миша искаше да прекъсне Серов, но не му се удаваше да вметне нито дума.

— Сега относно децата. Не мога да ги настаня в детски дом. Няма свободни места, няма и свободни дажби.

Миша погледна учудено Серов. А защо ги държа цял час? Вече се мръква, как и къде да нарежда сега децата?

— Няма свободни места, няма свободни дажби — повтори Серов и замърда нетърпеливо в креслото си.

— Здрасти! — каза Генка. — Какво, на улицата ли да нощуват?

Серов се замисли, после запита:

— Имате ли познати в града?

— Не.

— Никой?

— Никой.

— Добре — каза изведнъж Серов, — тези деца аз ще ги подържа два дни у дома. Наистина, няма да нощуват на улицата я. — Той поклати съкрушено плешивата си глава. — Чудо са тези от криминалната милиция: призовават деца и ги изхвърлят на улицата... Ето ви и безпризорничество... Ние се борим с безпризорността, а те я създават.

Той стана. Излезе, че макар да е широкоплещест и дебел, на ръст е съвсем писък. Почти като момчетата.

— Та така — каза Серов, — ще ги подържа два дни у дома. Ще бъдат сити.

Глава двадесет и шеста

БОРИС СЕРГЕЕВИЧ

Като излизаха от отдела за народно образование, момчетата се сблъскаха с директора на московския детски дом Борис Сергеевич, оня същият, който идва преди няколко дни с Коровин в чифлика и разговаря с „графинята".

Като чу, че децата са били при Серов, той запита:

— Да не ви е заповядал да се махате от чифлика?

— Не, защо? — учуди се Миша. — Ние бяхме при него по съвсем друга работа... Бих ви разказал, но — той посочи Игор и Сева — трябва да отведа децата...

— Аз ще ви изпратя — каза Борис Сергеевич.

По пътя Миша разказа на Борис Сергеевич за произшествията през последните дни. Генка коментираше живописно неговия разказ. Борис Сергеевич сви рамене:

— Тук има два детски дома. И двата са наполовина свободни. Защо Серов не е настанил децата там? Не разбирам.

— Той е решил, че на Игор и Сева ще им бъде по-добре у тях — каза Генка, — все пак домашна обстановка.

— Серов би могъл да каже именно така — отговори Борис Сергеевич, — но той се е позовал на това, че детските домове са претоварени, а то не е вярно.

— Ние не можехме да откажем — каза Миша. — Децата все трябваше да се настанят някъде.

— Да, разбира се — съгласи се Борис Сергеевич.

— Че как иначе? — поде Генка. — У Серов и ще ги нахранят, и ще ги напоят, и в постеля ще ги турят да спят . . . „Нахранила, напоила и му дала да похапне“ . . . Върви им на тези глупчовци, честна дума! Избягаха от лагера, разтревожиха всички, в глупава история хлътнаха и излязоха сухи от водата. На тях им се пада не да се излежават на пух у Серов, а да поседят тези два дни в милицията . . .

— Откъде знаеш, че у Серови спят на пух? — възрази Игор.

— Зная. По вида му се вижда, че спи на пух.

— Какъв е проницателен! — засмя се Борис Сергеевич.

Серов живееше накрай града и те трябваше да прекосят целия град.

— Ех, че град! — разприказва се Генка. — Дори трамвай няма. И гледайте колко е интересно — всички улици тук се казват Стрелецкая, Сторожевая, Пушкарская, Солдатская, Ямская . . . Старинен град . . . Сигурно тук по-рано е имало крепост.

— Градът е старинен — потвърди Борис Сергеевич, — той е съществувал още преди да възникне Москва.

— Вие по повод на комуната ли дойдохте? — запита Миша.

— Да — начумери се Борис Сергеевич.

Но как стои въпросът с трудовата комуна — не разказа.

Затова пък разпита подробно за убийството на Кузмин. В отговор на уверенията на Миша, че Рибалин няма намеса в тази работа, Борис Сергеевич каза:

— Трудно ми е да съдя. Не зная обстоятелствата на делото. Но виновен ще е онзи, който има интерес от убийството на Кузмин.

Най-после стигнаха до квартирата на Серов.

Това беше едноетажна къщичка с няколко стъпала пред входа и три прозореца с бели пердета. Зад дългата ограда, боядисана както и къщата яркочервено и накована горе с дълги, остри гвоздеи, се виждаха върховете на ябълки и круши. До вратата висеше на тел дръжката на звънеца.

— Уреждайте работите си, аз ще ви почакам — каза Борис Сергеевич и тръгна бавно по улицата.

Момчетата се качиха по стъпалата. Миша дръпна дръжката на звънеца. Зад вратата се чу металически шум, после стъпки.

— Кой е там? — запита женски глас.

— Идем от другаря Серов — отговори Миша.

Щракна ключалката. Вратата се отвори. На прага стоеше една висока красива жена в ярък пеньоар на зелени и жълти цветя.

— Прати ни другарят Серов . . . — започна Миша.

— Зная — проговори жената и устните ѝ се изкривиха с погнуса. — Кои остават?

Миша посочи Игор и Сева.

— Ето тези . . .

Тя направи една крачка назад и отвори по-широко вратата:

— Влизайте!

Игор и Сева влязоха нерешително. Жената веднага хлопна вратата след тях.

Малко озадачени от този прием, Миша и Генка стояха на входа.

— Мислех, че и нас ще нагостят — каза унило Генка.

— Ще нагостят! Как не! — отговори Миша. — Надявай се! — И той погледна с възмущение към вратата: дори не ги оставиха да се сбогуват с децата.

Но на кого прилича тази жена? Много познато лице. Може би прилича на някого от обитателите на техния дом на Арбат? . . .

— Честна дума — каза Генка, — още малко и ще умра от глад . . .

Глава двадесет и седма

БИТЪТ НА ПОМЕШЧИКА

Генка не умря от глад. След един час момчетата излязоха заедно с Борис Сергеевич от стола на „Народна храна“ с претъпкани стомаси от супа със зеле и оризова каша.

През време на обеда Борис Сергеевич разказа, че засега работата с трудовата комуна никак не вървяла. Серов възразявал, поддържал го някой от местните ръководители. По-

зовавали се на историческата ценност на чифлика. Следователно, каза Борис Сергеевич, задачата е да се опровергае тази версия. А тя може да се опровергае. Той вече събрал в Москва някои данни. За същата цел щял да отиде сега в местния музей. Там се пазела обстановката на къщата в чифлика. Възможно било в музея да се намери нещо полезно.

— На нас Серов също ни разказва за музея — каза Миша. — Може ли да дойдем с вас?

— Заповядайте.

— Гледай го ти — изкриви се Генка, — много ли ти се иска да се мъкнеш в този музей? Какво интересно има там? Пак зъби на мамут. В който и музей да идеш, навсякъде зъби на мамут. Всички искат да докажат, че в тяхната губерния са живели някога мамути. Пък и да са живели, каква значение има това?

— А ако случайно освен зъби на мамут там има още нещо, и то нещо интересно? — забеляза Борис Сергеевич.

— Нищо подобно — възрази Генка. — Там няма нищо освен зъби. Още може би и ковчег с мощи на някакъв светия. Пък и този ковчег — само прахуляк и опиум за народа.

— Като не искаш, не дохождай — каза Миша. — Тръгвай за гарата и ме чакай.

— Да имаш да взимаш! Вместо да се разкарвам на гарата, по-добре ще дойда в този нещастен музей — заяви Генка.

Генка излезе прав. Първото, което видяха, когато влязоха в музея, бяха именно зъби на мамут. Извити, жълтеникави, те красяха малкия вестибюл на музея и доказваха, че и тази губерния не е изостанала от другите по линията на мамутите.

От вестибюла започваше дълга редица стаи, които обикаляха целия музей. Всяка стая беше „отдел". Отдел животински свят, полезни изкопаеми, растително царство, домашни занаяти, земеделие, история на този край... Впрочем историята на края заемаше няколко стаи. На една от тях имаше табелка: „Битът на поместника през XVIII век".

В този именно отдел се намираше обстановката на къщата в чифлика.

Изложена беше гостната. Зад една опъната връв бяха наредени мебели от червено дърво: маса, диван, кресла и столове, тапицирани с тъмночервен атлаз, параван за камина с нарисувани на него китайски птици, голяма арфа със скъсани струни, две високи огледала със свещници отстрани.

Тук имаше още три шкафа. В първия, с надпис „Облеклото на помешчика", бяха поставени манекени в старинни парадни облекла с медали, ордени, звезди и светлосини ленти през рамо. Във втория — „Помешчикът през свободното си време", имаше дълги лули, чибуци, карти за игра, билярдни топки и шахмат от слонова кост. В третия — „Почивката на помешчика", имаше, неизвестно защо, сервиз за ядене, около който бяха натрупани огромни пистолети и други старинни оръжия.

Генка коментираше бита на помешчика твърде неодобрително:

— Защо са толкова дълги лулите? Как се пуши с тях? Помъкни със себе си такава луличка! Или кафтана. Как се върви с него? Ами халатите! ... Какви вехтории! И за кого е интересно това?! Почивката на помешчика, помешчикът през свободното си време — кому е нужно това? У нас няма никакви графове, никакви помешчици, защо тогава да ги излагат на показ?

Но Миша не слушаше Генка. Вниманието му бе привлечено веднага от една бронзова птица. Същата като онази в чифлика, само че по-малка. Беше поставена на мраморна поставка и с кръглите си зли очи гледаше момчетата.

— Вижте, Борис Сергеевич — каза Миша, — съвсем същият орел като в чифлика.

Борис Сергеевич откъсна поглед от закачените на стената таблици, които разглеждаше внимателно.

— Тази птица е нарисувана на герба на графовете — каза той. — А за какво са направени бронзовите отливки — виж, това не зная. Възможно е да е графска прищявка. — И той пак се обърна към таблиците.

На Миша изведнъж му се приспа. Така е винаги! Щом влезеш в някой музей, непременно те обхваща сънливост. Дори и в Третяковската галерия. Защо в музеите те наляга

дрямка? Иска ти се да пребягаш по-бързо по залите и да излезеш на улицата.

Но на Миша му беше неудобно пред Борис Сергеевич. Той извика на помощ всичката си воля и продължи да разглежда картините и таблиците, които показваха богатствата на графовете и представяха техния бит. На една картина биеха крепостен. Той лежеше на една скамейка с вързани ръце и крака. От двете му страни стояха двама здравеняци в червени рубашки, с тояги, с картинно вдигнати ръце, а малко по-далеч — самият помешчик в халат, с дълга до самия под лула в зъбите.

По-нататък беше окачена голяма карта на околията, на която с различни цветове беше показано, че графовете Карагаеви са владеели такова количество земя, колкото са имали две хиляди селски домакинства. Земята на селяните беше означена с червен цвят, а графската — с черен. Тя представляваше голям блок по двата бряга на Утча, чак до рекичката Халзан, онази същата, където бяха убили Кузмин...

Борис Сергеевич стоя особено дълго пред картата и дори я прерисува. Той обясни на Миша, че след революцията почти цялата графска земя била раздадена на селяните. Само известна част останала към чифлика. Но и нея присвоили селските кулаци. И ако бъде уредена трудова комуна, кулаците ще трябва да върнат земята.

— Как не — подсмихна се Генка. — много ще ви я върнат! Опитайте се да я вземете от Ерофеев...

Тук имаше още една карта. Тя показваше какво богатство е владеел графът в Русия. Освен Карагаево той е имал още три имения и освен това рудник на Урал.

— Безобразие! — възмути се Миша. — Един човек е владеел всичко, а други са нямали нищо! Че това не е справедливо! А вярно ли е, че той притежавал на Урал земи, в които имало диаманти?

— Притежавал е — потвърди Борис Сергеевич. — Старият граф търсил упорито диаманти на Урал. Но изглежда, не е намерил нищо съществено. Нали се ценят едрите диаманти. А големи той не е намирал. Но в цялата история на тази фамилия все има някакви загадъчни произшествия със

скъпоценни камъни. Някой убил някого, друг полудял. Пред самата революция старият граф дори бил лишен от всички права и родният му син завладял неговото състояние. Изобщо, мръсни истории.

— Хай, дявол да ги вземе! — каза Генка. — Да се махаме. Дори ми е противно да стоя тук!

Когато излизаха, Миша се обърна назад. Стори му се, както и тогава в чифлика, че бронзовата птица гледа зловещо след тях . . .

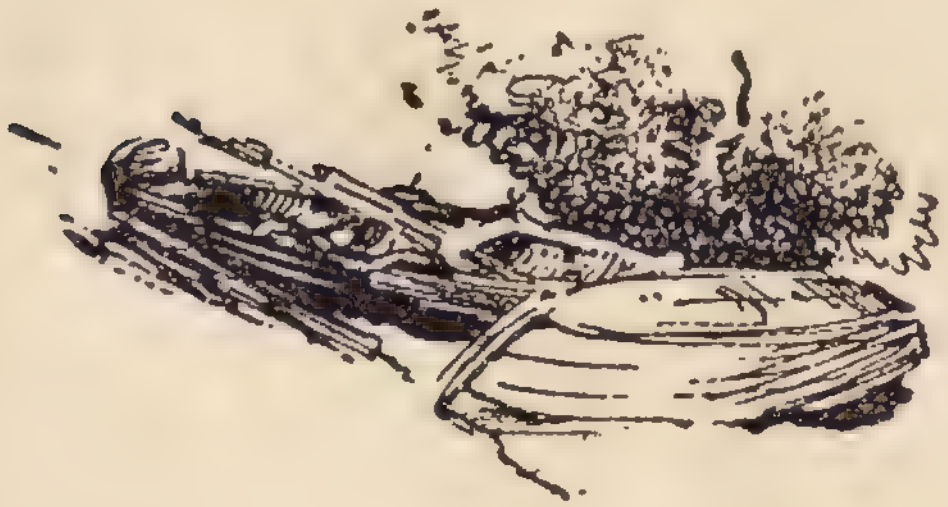

ЧАСТ ТРЕТА

ГОЛИГИНСКИЯТ ПЪТ

Глава двадесет и осма

СЕНКА ЕРОФЕЕВ

Животът в лагера отново тръгна по обикновените релси. Дните течаха както винаги: сигнал за ставане, утринен строй, вдигане на знамето, работа в селото, игри, беседа край огъня. Но чувството, че някаква тайна заобикаля отряда, не напускаше Миша.

Виновността на Николай Рибалин не бе доказана, но той все още не е оправдан. Затова пък лодкарят си ходи, като че нищо не е било. Когато срещне Миша, той се усмихва така, сякаш тогава на реката не се е случило нищо. Дори веднъж му намигна.

С лодкаря е свързана „графинята“. Тя пращаше нещо в гората. И кулакът Ерофеев е с тях. Да . . . Всичко това непременно трябва да се разбере: нали може да пострада невинният човек!

Но как да действуват? Да отидат в гората да узнаят какви са тези младежи? А и къде да ги търсят там? Пък и опасно е. Той, разбира се, би отишъл. Ами децата? Какво ли не може да се случи, а той отговаря за тях.

Значи остава само едно: да узнаят какво е откарал лодкарят в гората. Да узнаят чрез Сенка Ерофеев. Нали и той също мъкнеше чувалите в лодката. Разбира се, той няма да каже тъй лесно. Но трябва да се опитат. Случайно може да изпусне някоя дума . . .

Генка подкрепи този план.

— Но за тебе е неудобно — каза той: — ти си ръководител на отряда, момчетата се стесняват от тебе. А на мене Сенка ще разкаже всичко, бъди сигурен..

— Ще направиш нещо, което не трябва — усъмни се Миша. — Така ще объркаш всичко, че после не можем го оправи.

Но Генка го увери, че ще бъде внимателен и предпазлив. Нима не е изпълнявал сериозни поръчения!

Генка още не беше обмислил плана за действие. Както винаги, той се надяваше на случая. Важно е веднъж да подхване разговор, а след това ще види. . .

Пионерите се занимаваха с уреждането на клуба. Помагаха им децата от селото. Само Сенка и Акимка не вземаха участие. Те седяха на една камара греди, цъкаха семки и играеха на карти, като от време на време се ругаеха лениво. Генка се спря при тях, изписа на лицето си любопитство и започна да гледа играта им.

— Седни с нас — предложи Сенка, като разбъркваше картите.

Генка поседна на една греда.

— Не играя на карти. Виж за гледане — ще погледам.

— Не бой се — подсмихна се Сенка, — не играем на пари. На шамари.

Генка отговори важно:

— С мене не можете да играете. Когото искаш, ще надвия.

— Ти ли ще надвиеш?
— Вярно ти казвам. Дай картите.
Генка взе картите, разбърка ги и показа един фокус.
Фокусът не беше сложен. Но Сенка и Акимка бяха смаяни. Така поне се стори на Генка. С такова голямо учудване го гледаха те.
Доволен от успеха си, Генка рече с преторено равнодушен глас:
— Аз и други неща мога да познавам. Ето, като погледна някого, веднага ще кажа какво е правил днес и какво е правил вчера и оня ден.
— Лъжеш — подсмихна се Сенка.
— Мога да докажа!
— Добре де, какво съм правил аз вчера?
— Гледай го ти него! Да не ти кажа пък.
— Няма да кажеш я: откъде ще знаеш.
— Значи не зная?
— Не знаеш!
— Не зная ли?
— Не!
— Ами ако зная?
— Тогава кажи!
— Тогава слушай — внушително каза Генка. — Ако ти кажа какво си правил вчера, ти ще ми кажеш какво си правил оня ден.
— Съгласен.
— Вчера ти ходи на воденицата — каза Генка.
— Вярно! — измърмори Сенка. — Но ти си можел да ме видиш...
— Къде мога да те видя? Аз не ходя на воденицата. Просто те погледнах и познах. А сега ти кажи какво си правил оня ден.
Сенка погледна изпод вежи Генка:
— Да не мислиш, че само ти можеш да познаваш?
— Какво значение има дали само аз зная, или не само аз? Ние с тебе се условихме и ето на̀ — познах. Сега ти кажи какво си правил оня ден, пък аз ще кажа вярно ли казваш, или не.
— Много си хитър! Да не мислиш, че само ти си майстор да познаваш? Има и други.
— Аз мога да позная, каквото щеш — продума дрезгаво

Акимка, като чертаеше някакви фигури на пясъка с прегънатия голям пръст на крака си.

— Какво можеш да познаваш? — запита насмешливо Генка.

— Каквото щеш.

— Вярно, вярно — потвърди Сенка, — Акимка познава всичко.

— Ама какво може да познава? — продължаваше да разпитва Генка.

— Че каквото щеш — отговори Сенка и се обърна към Акимка:

— Виж, Акимка, ние ще скрием тук едно нещо, а ти го намери. Ще го намериш ли?

— Какво пък...

— Добре. Хайде...

Акимка се потътри към навеса.

— Не се обръщай — извика след него Сенка.

Акимка завря глава в навеса.

— Тъй — пошепна Сенка и измъкна едно яйце от пазвата си, — обикновено кокоше яйце. — Виждаш ли? Нека го търси. Никога няма да го намери.

Генка загледа подозрително Сенка. Ами ако са се наговорили с Акимка? Нали са приятели. Може да го изиграят. Добре, нека се опитат!

— Хайде да го скрием под някоя греда — предложи той.

Сенка завъртя глава:

— Не става! От един път ще го намери! Виж какво да направим. Да си турим шапките и да го пъхнем под една шапка. Нека го търси. Никога няма да го намери.

Генка не бе успял още да отговори, когато Сенка му повдигна каскета, внимателно пъхна яйцето под него и пак нахлупи козирката над челото му.

— Хубаво го нагласихме! — зашепна Сенка. — За нищо на света няма да го намери. А за това ще му шибнем пет жилавички.

„Хубаво — помисли си Генка, — нека яйцето да е у мене. Но няма да успеят да ме измамят.“

— Това ли е всичко? — запита той.

— Това!

— Добре — каза Генка, — само при едно условие: ще се обърнем с гръб към него, нека търси така.

— Защо?
— За да не му намигнеш.
— Може — съгласи се Сенка.
Те седнаха гърбом към Акимка.
— Хайде, Акимка, готово е! — извика Генка. — Но само една думица да му кажеш, няма да играя.
— Бива, бива — измърмори Сенка.
Момчетата седяха, без да се обръщат. Зад тях се чуха стъпки и сумтенето на Акимка.
— Какво сте се обърнали? — запита той.
— Търси, търси — отговори Генка, като тържествуваше в душата си.
Хитро ги изигра той! Те, изглежда, отдавна играят на такова нещо. Сенка трябва да покаже на Акимка с някакъв условен знак къде е скрито яйцето. Разбира се, не са предполагали, че някой ще го накара да се обърне. Нека потърси!
И Генка поглеждаше изкосо Сенка, страхуваше се да не направи тайно знак на Акимка. Но Сенка седеше спокойно с ръце на колената. Гърбом той, разбира се, няма да може да направи нищо. Хвана се! Сега вече ще трябва да разкаже какво е правил оня ден . . .
Момчетата, с нахлупени каскети, седяха на гредата, без да се обръщат. Акимка обикаляше зад тях и сумтеше.
— Познавай по-скоро — каза Генка. — Цяла година ли ще търсиш?
— Сега, сега — отговори Акимка.
Той засумтя някъде съвсем близо до ухото на Генка и докато Генка се опомни, Акимка го удари с всичка сила с длан по главата, право по каскета. В същата секунда една лепкава, воняща, рядка яйчева каша потече по челото и очите на Генка.
Разяреният Генка скочи и смъкна каскета си. Кашата потече още по-силно, като му слепваше очите. Яйцето беше развалено. На Генка му се струваше, че целият, от главата до краката, издава непоносимо зловоние.
— А ти казваше, че няма да познае! — превиваше се от смях Сенка.
С обикновения си омърлушен вид Акимка чертаеше нещо на пясъка с кривия нокът на крака си.
Генка избърса лицето и главата си с края на рубашката

и със стиска сено (както винаги, беше забравил носната си кърпа в палатката) и каза:

— Добре, вие спечелихте. Друг път няма да ме изиграете!

— Ще видим — отсече Сенка. — Вие много си въобразявате!

И вече съвсем злобно добави:

— Чудо голямо, комсомолци!

Глава двадесет и девета

ГВОЗДЕЯТ

Мрачен и разстроен, Генка се върна в клуба.

Там кипеше работа. Запушваха дупките в стените, изравняваха пръстения под, правеха сцена, кулиси и завеси, поставяха стъкла на прозорците, забиваха колчета в пода и приковаваха върху тях дъски — бъдещите пейки; децата пишеха лозунги, рисуваха плакати, поставяха елхи край стените, а на тавана окачваха гирлянди от елови клонки и разноцветни книжни флагчета.

— Е, какво? — запита Миша.

— Засега нищо — отговори мрачно Генка.

— Не се ли изпусна да кажеш нещо?

— Не.

— Какви са тия жълти петна по лицето ти?

— Къде?! — Генка прекара ръка по бузата си. — Нищо, просто така . . . Те, дяволите, с яйце ме изиграха . . .

— И ти се хвана?

— Не знаех.

— Не си знаел как изиграват с яйце . . . Ех, ти!

— А защо не ме предупреди?

— Откъде да зная, че ще се хванеш в такава проста клопка?

Генка се обиди:

— Пък още се и смееш! Хубаво де, хванал съм се, какво от това? Във всеки случай аз бях предпазлив. Сенка не се досети за нищо. Така че можеш да не се безпокоиш.

— А това е главното — каза примирително Миша. —

Добре! Всичко, което ни е нужно, ще го научим. Сега вземи този плакат, качи се на стълбата и го закови ей тук, на стената.

Разстроеният Генка взе плаката, довлече стълбата до стената, стисна със зъби четири гвоздея и с чукче в ръка се качи горе.

Той ковеше плаката, но мисълта за постигналата го несполука не излизаше от главата му. Колко хубаво вървеше всичко! А сега Сенка ще му се смее... Пред всички. Много приятно!

И като се тровеше с такива мисли, той заби един гвоздей, после друг. Когато вадеше от устата си третия гвоздей, откри, че четвъртия го няма. Къде ли се е дянал? Та той не е изпуснал нито един гвоздей. Генка преброи забитите гвоздеи — точно три! След това пошари внимателно с езика си зад едната буза, после зад другата — няма!

Генка изтръпна: възможно ли е да е глътнал гвоздея?

Гвоздеите са малки, за тапети, може да ги глътнеш, без да усетиш. Генка слезе бавно от стълбата и огледа старателно пода. Може би е изпуснал гвоздея?... Не, никъде го няма!... Генка се изправи и в същата минута нещо го бодна в корема, под лъжичката... Бодна го и престана... Така е — глътнал е гвоздея! Какво друго ще е?!

С изхвръкнали от ужас очи Генка се хващаше ту за гърдите, ту за корема. Той вече усещаше как гвоздеят се движи бавно по храносмилателния тракт. Ту тук бодне, ту там... И ей сега на някоя извивка гвоздеят ще заседне и ще започне да му пробива и червата, и стомаха.

— Какво ти е? — попита Славка.

Генка преглътна и произнесе, едва дишайки:

— Глътнах...

— Какво глътна?

— Гвоздей.

Това потресаващо известие бе съобщено на приближилия се Миша, след това на дотичалата Зина Круглова, на Кит и Бяшка. След няколко минути всички заобиколиха Генка.

— Как пък си го глътнал? — запита Миша.

Но Генка само преглъщаше и правеше с ръка движения, които показваха как гвоздеят минава своя път из корема.

— Може би не си го глътнал? — запита Миша с надежда в гласа.

Генка разпери четири пръста и пошепна:

— Бяха четири, останаха три...

— Трябва да го ударим по гърба — предложи Зина Круглова.

— Какво приказваш, какво приказваш! — закрещя Бяшка. — Само ще стане по-лошо: ще забием гвоздея в червата и нищо повече. Нещо за повръщане — ето единственото средство.

— За повръщане? — ужаси се Кит. — Ти си полудял! Нима гвоздеят може да се извади тъй просто обратно? Той непременно ще заседне. Помня, веднъж глътнах кост...

— Остави сега твоята кост! — прекъсна го Миша. — Намѐрил си кога да разказваш за костта!...

— Трябва да обърнем Генка с главата надолу — предложи Сашка Губан, — да го поразклатим за краката и гвоздеят ще изскочи.

Като слушаше тези приятни съвети, Генка само обръщаше глава ту на една, ту на друга страна.

— Заведете го в земската — посъветва Жердяй.

— Каква е тази земска?

— Земската болница. В съседното село.

— Няма да стигне дотам.

— Че заведете го с кон. Поискайте от председателя каруца и го закарайте.

Миша и Жердяй изтичаха до председателя на селсъвета. След известно време те се върнаха с каруца. Генка седеше на стол, пъшкаше и всяка минута се хващаше ту за гърдите, ту за корема. Струваше му се, че глътнатият гвоздей пътешествува по цялото му тяло, ту нагоре, ту надолу, ту надясно, ту наляво.

Качиха Генка на каруцата. На нея, с поводите в ръце, седеше художникът-анархист Степан Кондратиевич. Председателят на селсъвета му бе възложил да закара Генка в болницата. Заедно с Генка отиде и Миша. На останалите деца той нареди да се върнат в клуба и да бъдат внимателни: в никакъв случай да не турят гвоздеи в устата си.

Глава тридесета

В БОЛНИЦАТА

През целия път Генка пъшкаше, свиваше се, хващаше се за корема и мяташе глава. Всяко подскачане на каруцата при траповете и по неравната разбита настилка му причиняваше мъчителна болка. Той гледаше тъй жално Миша, че сърцето на последния се късаше от състрадание. Миша се страхуваше, че Генка може ей сега да умре. Струваше му се, че Степан Кондратиевич кара много бавно каруцата и е зает повече с разсъжденията си.

— В този гвоздей няма нищо страшно — разсъждаваше Степан Кондратиевич. — Ще се смеле в стомаха и край. Какво е един гвоздей за тапети? Нищо работа! Още когато живеех в Москва, ние с един приятел подреждахме Болшой театър . . .

— Вие сте подреждали Болшой театър? — усъмни се Миша.

— Ами кой? — отговори невъзмутимо Степан Кондратиевич. — Подреждахме Болшой театър. Артисти там, диригенти, изобщо цялата дирекция. А моят приятел да вземе да глътне една пръчка. Една такава голяма желязна пръчка. Може да имаше два дюйма[1]. Не е шега . . .

— Е, и какво стана?

— А, нищо, смля се. По две бутилки водка пиеше на ден за по-добро горене и ето че се смля тази пръчка. А гвоздейчето какво е? Празна работа. И при никакъв доктор не трябва да се ходи. Само обезпокоихте напразно хората.

— Съжалявате ли, че ще закарате един болен човек? — обиди се Миша.

— За болен не съжалявам. А това какво е? Празна работа!

— Тогава защо тръгнахте?

— Властта.

— Нали не признавате властта?

— Принуждение.

Миша си спомни за лодката.

---

[1] Дюйм — около 25 мм.

— Когато плавахме с вашата лодка, лодкарят Дмитрий Петрович се нахвърли върху нас, искаше да я отнеме.

— Глупак! — отговори кратко художникът.

— Кой е глупак?

— Дмитрий Петрович. И авантюрист.

— Защо авантюрист?

— Все съкровища търси. А тези съкровища отдавна, отдавна ги няма тук.

При това съобщение Миша се вгледа изумен в художника.

— Всички вече забравиха тези съкровища — продължаваше Степан Кондратиевич, — а той търси. Луд. И Софя Павловна е луда.

— Коя е тази Софя Павловна?

— Онази, дето живее в къщата на помешчика. Графската икономка.

— Ето значи каква била тя — проточи Миша. — А пък аз мислех, че е графиня . . .

— Каква ти графиня! — каза художникът и силно шибна коня с камшика.

Болницата беше в края на съседното село. Пред голямата дървена къща с няколко веранди и няколко входа имаше много каруци и коли. По стъпалата и просто на тревата бяха насядали селянки. Деца от всички възрасти тичаха, биеха се, плачеха и вдигаха невъобразим шум.

Охкайки и свивайки се от болка, Генка слезе от каруцата и поддържан от Миша, се повлече към болницата. Без да обръщат внимание на възмущението на дългата опашка, те влязоха в кабинета.

Лекарят, пълен човек с посивяла коса и рошава брада, с пенсне с прекаран зад ухото черен конец, наведен, опипваше лежащия на дървена кушетка човек. Самият човек не се виждаше, стърчаха само краката му в огромни ботуши. Лекарят обърна глава към момчетата и запита строго:

— Какво има?

Миша посочи Генка:

— Той глътна един гвоздей.

Генка едва вмъкна краката си в кабинета. Струваше му се, че всичко това — и лекарят, и болницата — само му се вижда насън, а него самия отдавна-отдавна го няма вече на света.

Лекарят каза на мъжа с ботушите да стане, написа рецепта и го изпрати. После погледна внимателно Генка над пенснето:

— Кога се случи това?

— Ъ-бе-бе-бе-кур-да-е — можа само да каже Генка.

— Преди един час — отговори вместо него Миша. — Той ковеше един плакат в клуба, държал гвоздеите в устата си и глътнал един.

— Голям ли е бил гвоздеят?

— За тапети.

Докторът погледна пак Генка. В този поглед Генка прочете смъртна присъда.

— Съблечи се!

Генка започна с връзката. С привично движение той дръпна с едната си ръка края ѝ, а с другата придържаше възела. И в момента, когато хвана възела, той усети в дланта си един малък студен металически предмет . . .

Гвоздеят?! Генка се вцепени и загледа с ококорени очи лекаря.

— Съблечай се по-бързо — каза лекарят, като записваше нещо в дневника.

— Ей сега — измърмори Генка.

Той усещаше металическия предмет на дланта си, но не се решаваше да го опипа. Страхуваше се, че това ще е именно гвоздеят, а не нещо друго . . .

Но няма какво да се прави, трябва да се съблича. Генка сви нерешително ръката си и напълно ясно усети в нея гвоздея. Така е! Той съвсем не го е глътнал. Изпуснал го е. Гвоздеят се пъхнал във връзката. Дявол да го вземе! Вече нищо не го боли . . . Но как да признае? . . .

Стиснал гвоздея в юмрука си, Генка се съблечаше бавно. Когато остана само по гащета, докторът каза:

— Легни!

Генка легна на студения чаршаф, като продължаваше да стиска гвоздея в юмрука си. Докторът приседна на кушетката и постави пръсти на корема му. От това студено докосване тръпки полазиха по цялото тяло на Генка. Той видя над себе си лицето на доктора, който го гледаше изпитателно през стъклата на пенснето. Нима докторът разбира, че той, Генка, не е глътнал никакъв гвоздей? Генка затвори очи. Той лежеше, стискаше здраво гвоздея в юмрука си и се опитваше да пъхне юмрука под хълбока си.

Докторът натисна лекичко корема му:

— Боли ли?

— Не.

Докторът натисна на още няколко места. Генка не усещаше нищо освен студа на пръстите му.

— Вдигай бавно ръцете си — заповяда докторът — и ако почувствуваш рязване в корема, кажи.

Генка започна да вдига бавно ръцете си. За да не извика подозрение свитият му юмрук, сви и другия . . .

Ръцете му бяха вече в отвесно положение. Генка започна да ги спуска бавно зад главата си. Той не усещаше никакво рязване. Вършеше автоматически всичко, каквото му кажеше докторът, и разбираше, че рано или късно измамата ще бъде открита. По-добре да беше глътнал наистина гвоздея!

— Разтвори си юмруците — чу нейде отдалеч гласа на лекаря.

Генка разтвори единия юмрук, като се мъчеше да пъхне някак си гвоздея между пръстите си. Той не успяваше да направи това и не разтваряше другия юмрук.

— Разтвори юмруците — повтори докторът, — и двата!

Генка изведнъж стана и заяви:

— Гвоздеят се намери.

Докторът и Миша го гледаха с учудване. Тогава той разтвори юмрука си.

— Ето го!

— Хм! А къде беше? — запита докторът.

— Във връзката. Когато развързвах връзката, напипах го там. Излиза, че съм го изпуснал от устата си право във връзката.

— Защо не каза веднага?

— Исках да се проверя. Може наистина да съм глътнал гвоздей, само че друг.

— И никъде нищо не те боли?

— Не — отговори Генка вече съвсем весело, обаче се стараеше да не гледа към Миша, който стоеше мрачен до вратата.

— Добре — твърде спокойно каза докторът, — стани и клекни няколко пъти.

Генка клекна няколко пъти. После, по заповед на доктора, направи още няколко движения, превиваше се, извиваше се на различни страни. Той правеше послушно всичко това, впрочем, без да разбира защо: нали в него няма гвоздей.

Докторът си изми ръцете, накара Генка да се облече и пак седна до масата. Записа името на Генка и каза:

— Ще отидеш в града.

— Защо? — слиса се Генка.

— За рентгеново изследване.

— Но нали в мене няма нищо, никакъв гвоздей! — закрещя нещастният Генка.

—Ти сам искаше да се провериш.

— Мене не ме боли вече нищо.

— Това няма значение. Предметът може да заседне на такова място, където не дава болезнени усещания. Временно, разбира се. А после ще има неприятности.

Докторът се обърна към Миша:

— Къде е лагерът ви?

— В Карагаево.

— В селото?

— Не, в чифлика.

— Виж ти! — Докторът погледна насмешливо Миша. — Съкровище ли търсите?

— Какви съкровища? — учуди се Миша. — Никакви съкровища не търсим.

— Добре, вървете си. А в града го заведете още днес. Разбрано ли е?

— Разбрано — отговори Миша.

Излязоха мълчаливо от болницата и се спряха на стъпалата.

Генка поглеждаше безгрижно наоколо и си даваше вид, че нищо особено не се е случило. Миша го гледаше с укор:

— Даваш ли си сметка, какво направи?

— Че какво съм направил?

— Пък още и пита!

— Какво съм направил? Мислех, че съм глътнал гвоздея. Какво трябваше да правя, да мълча ли? Да мълча и чакам, докато ме прободе целия? Е, проверих се. Не се оказа нищо. И всичко е в ред.

— Но защо именно с тебе се случват всичките тези истории? — закрещя Миша. — С никой друг, само с тебе. Ту едно, ту друго. Вдигна всички на крак, всички разтревожи, накара ни да искаме кон от председателя. И всичко това на вятъра! Само ни направи за смях всички! Ще отидеш в града, нека те прегледат там на рентген.

Глава тридесет и първа

СЕЛСКАТА ЖИВОПИС

Генка ходи на рентген. Оказало се обаче, че в корема му няма нищо. Само черва и стомах. Тъй каза той на Миша, когато се върна от града.

Същия ден надвечер се върнаха в лагера и Сева, и Игор. Те ходили на Пясъчната коса, показали на следователя мястото, където намерили лодката. После ги пуснали.

Игор и Сева се чувствуваха герои. Ходеха из лагера с такъв вид, сякаш бяха извършили нещо необикновено. Те не бяха успели да осъществят главния си замисъл — да избягат в Италия, за да бият фашистите — затова пък с уча-

стието си в следствието по делото на Рибалин като че се поставяха в особено и изключително положение.

Макар че те много се гордееха и хвалеха, Миша не научи от тях нищо съществено. На Пясъчната коса показали на следователя мястото, където взели лодката. Следователят измерил това място с рулетка, отишъл до селото, а после и до железопътната гара. Защо е правил това, Игор и Сева не знаеха . . .

Миша се усмихна презрително. Ех, че следовател! Търси на Пясъчната коса, когато трябва да търси в гората, там, където се крият младежите. Та именно те заедно с лодкаря са убили Кузмин! Миша не се съмняваше нито за секунда в това . . .

Що се отнася до Серов, Игор и Сева прекарали в неговия дом, общо взето, добре. Спали в бараката, на сено. Наистина жената на Серов не се отнасяла с тях добре, дори не ги пускала в къщи, казвала, че ще й изцапат подовете, но самият Серов всяка вечер ходел при тях и разпитвал подробно за всичко.

Миша наостри уши:

— А за какво ви разпитваше?

— За всичко, за което разговаряше с нас следователят.

— И вие му разказвахте?

— Разбира се. Нали е отговорен работник.

Ех, заплеси, заплеси! . . . Впрочем, какво може да се очаква от тях? Офейкаха от лагера, всички разтревожиха, а отгоре на това се разхождат като победители!

— Стига вече фасони — каза Миша, — вие направихте такива пакости, че трябва да бъдете по-тихи от водата, по-ниски от тревата. А вие, обратно, гордеете се с не знам какво. Глупаво! И не мислете, че ще ви бъде наложено само наказание. Не, няма да се отървете с наказание. Скоро ще има самохарактеристики, тогава ще разберете . . . Ще разберете какво е мнението на всички за вас.

Но Миша не бързаше да назначава самохарактеристики. За това ще бъдат нужни най-малко два дни. Но откъде да открадне толкова време? Нали трябваше в края на краищата да се свърши клубът. Той беше вече обзаведен напълно, оставаше само да се боядиса. А в тази работа те получиха могъща подкрепа в лицето на художника-анархист Степан Кондратиевич.

Той дойде в клуба, дълго гледа как работят децата и после запита Миша:

— Да започвам ли?

— Започвайте. А какво ще правите?

Степан Кондратиевич описа в ръка дъга около себе си.

— Трябва да се боядисва. Всичко наоколо.

Миша си спомни глупаво боядисаната къща на художника. За миг в сърцето му се промъкна опасението, че той ще обезобрази клуба. Но не беше удобно да се изказва недоверие към един човек, който сам, доброволно, предлага услугите си. Пък и в уреждането на клуба изобщо трябва да се привлича местното население. Все пак Миша запита:

— А ще стане ли хубаво?

— В отличен вид — измърмори художникът и обгърна стените на навеса с мътния си поглед, — според най-последната дума... Болшой театър сме уреждали...

— Ние нямаме пари, ще трябва безплатно — предупреди Миша.

— Щом казваш безплатно — безплатно — въздъхна художникът.

— Боите също са малко.

Степан Кондратиевич пак въздъхна.

— Ще пожертвуваме свои. Останали са малко. Заех на горския, а сега човек не може да си ги вземе от него.

— На какъв горски?

— На Кузмин, убития.

— Нима той е бил горски?

— Беше. Преди революцията. Служеше при графа. Доверено лице...

Виж каква била работата!... Кузмин е служил при графа като горски. Значи той е познавал добре гората... Пак гората! Същата гора, където младежите замъкнаха докараните от лодкаря чували. Таинствена гора! Тази легенда за Голигинския път, за мъртъвците без глави дали не е измислена, за да отпъдят всички от гората? Тук има нещо. Сега е ясно: трябва да отидат в гората и да видят какъв е този Голигински път. Там ли са както и по-рано тези подозрителни младежи и какво правят?

Степан Кондратиевич прекъсна размишленията на Миша, като съобщи, че ще боядисва тази нощ. Никой няма да му пречи, няма да има прах, пък и изобщо той е свикнал да твори нощем. Но нужно е да му се дадат в помощ две момчета.

Миша определи за тази цел Бяшка и Сева.

На следния ден, като отиваха в клуба, децата видяха още отдалеч голяма тълпа около него.

Какво има? Децата ускориха крачките си. Но по усмихнатите лица на селяните, по смеха и шегите им Миша разбра, че в клуба е станало нещо по-скоро смешно, отколкото трагично. И когато той сам влезе в клуба, не знаеше да плаче ли, или да се смее.

Клубът беше нашарен най-диво и невъобразимо: извити линии, кръгове, ивици, триъгълници, просто петна, ту безформени, ту напомнящи муцуни на диви зверове. Пейките бяха на ивици, като зебри. Завесата приличаше на бояджийска престилка. Подпорните греди на покрива бяха едната черна, другата червена, третата жълта. Под всяка греда имаше лозунг: „Анархията е майка на реда“, „Да живее чистото изкуство!“, „Долу десетте министри — капиталисти!“ Миша се ужаси.

Степан Кондратиевич се разхождаше из клуба гордо, важно. Също тъй гордо и важно се държаха и Бяшка, и Сева. Те заявиха съвсем сериозно на Миша, че това е последната дума на живописта. Тъй рисували сега във всички страни. Тъй е рисувал и Маяковски, докато е бил художник. Но сега той не рисувал така, защото станал поет. Бяшка дори се опита да обясни на Миша значението на някакво петно, но се объркa и не можа да обясни нищо.

В една група селяни бяха Ерофеев и председателят на селсъвета — млад момък, демобилизиран червеноармеец. Всички казваха на председателя Ванюшка, а Ерофеев го наричаше Иван Василиевич. Той беше добър човек, от средняците, но се чувствуваше неуверен в длъжността си и затова, както се струваше на Миша, се страхуваше от кулаците и се свиваше пред тях. Веднъж Миша беше на селско събрание. Председателят произнесе пламенна и убедителна реч по повод на обществената ливада, където изкарваха добитъка на паша. Ерофеев уж го подкрепи, но после обърна всичко по своему и тъй объркa председателя, че той в края на краищата се съгласи с него.

Така беше и сега. Отначало председателят се подсмиваше на художеството на Степан Кондратиевич, но Ерофеев каза:

— Че е смешно — смешно е, ама паричките са обществени: ще дойдат другари от губернията или от околията,

мигар можем да им покажем такова нещо? Значи всичко трябва да се поправя. Пак разход. Не е хубаво, не бива да се хвърлят пари на вятъра.

— Много пара ли е хвърлена тук? — възрази председателят.

— Макар и да не е много, но парата е народна — каза Ерофеев.

— Парите са пропаднали, няма за какво да говорим сега — начумери се председателят.

—Мигар аз за парите? — възрази Ерофеев. — Е, похарчили сме ги, вече е свършено. Искам да кажа само, че не бива да се възлагат такива неща на децата. Степан Кондратиевич какво е виновен? Обича да цапа, всички го знаем. А комсомолът отговаря. Трябваше да дойдат в селсъвета, да се посъветват: как значи, може ли да се възложи такава работа на Степан Кондратиевич? А младите хора са се надявали само на себе си. Ей това не е хубаво.

Така беше винаги. Най-напред председателят спореше с Ерофеев, доказваше и защищаваше своето. Но онова, което му говореше Ерофеев, явно, се запечатваше така силно в мозъка му, че после, незабелязано за самия него, той променяше възгледите си. Чувствуваше, че Ерофеев е по-опитен от него и винаги попадаше под негово влияние.

След произшествието в клуба председателят започна да гледа децата накриво. Той дори мъмри Миша, че е взел коня за Генка на вятъра . . .

А наскоро след това се случи нова неприятност. И всичко заради тази глупава игра на „зелено“.

Глава тридесет и втора

„ЗЕЛЕНО“

Глупава игра! Винаги трябва да носиш със себе си нещо зелено. И когато ти кажат: „Покажи какво зелено имаш“, трябва да изпълниш това искане. А ако се окаже, че нямаш у себе си нещо зелено, длъжен си да платиш фант, тоест да изпълниш всяка заповед на онзи, който е открил, че нямаш у себе си зелено.

Глупава игра, но ужасно увлекателна. Тя се беше превър-

нала в епидемия, в масова психоза, особено у момичетата. Възрастни вече — половината от тях са комсомолки, а щом само споменат за зелено, стават съвсем като деца, за които не съществува нищо друго освен тази игра. И ако някой загуби, непременно ще изпълни фанта, колкото и глупав да е той. Дори и момчетата се увлякоха. Миша забелязваше, че Генка и Славка носят у себе си стиска зелена трева. Стигна се дотам, че един път Миша, съвсем против волята си, неочаквано за самия себе си изведнъж каза на Зина Круглова: „Покажи какво зелено имаш!“ Зина го погледна изумена и измъкна една зелена лентичка. Но Миша веднага се сепна и каза презрително: „Не те ли е срам да се занимаваш с такива детинщини?“ Изобщо, даде си вид, че е поискал от Зина да покаже нещо зелено, само за да я уличи в тази глупашка игра.

И ето до какво доведе това.

Веднъж Миша беше в селсъвета. Чу се телефонен звън. Звъняха от околийския център и нареждаха на председателя да изпрати някого в съседното село Борки, за да каже на тамошния председател да се яви незабавно в околийския център.

Председателят каза „Добре“ и закачи слушалката. Но тъй като нямаше никой в селото, всички бяха на полето, той помоли Миша да изпрати някое от своите деца.

Миша се върна в лагера и заповяда на Генка да отиде. Генка отговори: „Слушам!“. Но не му се щеше да се мъкне до Борки. Той хвана Бяшка, че няма зелено и превъзложи това на него. Бяшка, да не е глупак, ходи цял час из лагера, пита всички за зелено и най-после пипна една от сестрите Некрасови, на която именно предаде поръчението. Сестрата Некрасова пренатовари с това Наташа Бойцова. Наташа отново изигра Генка. Генка хвана за втори път Сева. Накратко казано, надвечер се оказа изпълнителка най-малкото момиче Лара. Лара повървя малко по пътя, но ѝ стана страшно, седна, поседя и се върна.

Молбата на председателя остана неизпълнена. Когато на следния ден Миша се опита да разбере кой е виновен, не можа да се добере до нищо. Всеки хвърляше вината на друг. На един и същи това поръчение се беше падало няколко пъти и не можеше да се разбере нищо.

А поръчението остана неизпълнено. От Борки никой не се яви в околийския център и председателят на селсъвета Иван Василиевич си изпати за това.

Председателят се разсърди ужасно на Миша.

— Мислех, че от вас ще имам помощ — каза той мрачно, — а сега виждам, че никаква помощ няма. И конете напразно разкарвахте. И клуба обезобразихте. И дори в такава проста работа ме излъгахте. От това имам само неприятности. И лодката ваши деца откараха, заличиха следите, сега заради това разтакават цялото село. Лошо, лошо!

Миша нямаше какво да възрази. Председателят е прав. Но нима тяхната работа в селото се състои само от грешки? Нима е малко това, което направиха? Ех, клубът е боядисан несполучливо, но пали все пак има клуб! Колко беседи изнесоха пред децата! Скоро тук ще има отряд. А ликвидирането на неграмотността? Дванадесет души вече сричат. А нима беше лесно да се организира това? Никой не искаше да ходи, срамуваха се, трябваше да уговорят всеки един, след всекиго да вървят. Много трудно се работеше при такива условия. А все пак работеха и постигнаха нещо. Не е справедливо да ги упрекват сега за клуба и за това, че не са отишли в Борки.

Но Миша не започна да се оправдава. Няма защо да се хвалят със заслугите си, а пък, ако са виновни в нещо, виновни са.

— Да, лошо — съгласи се Миша, — но ние ще боядисаме отново клуба със свои сили, а ония, които са виновни и не са отишли в Борки, ще накажем. Що се отнася до лодката, това е работа на следователя и сега да не говорим по този въпрос.

Председателят като че се успокои малко. Но въпросът не е в това, успокоил ли се е той, или не се е успокоил. Въпросът е, че дисциплината в отряда се е разклатила. Историята със зеленото, боядисването на клуба... Нима Бяшка не можеше да дойде и да съобщи, че анархистът обезобразява клуба! А бягството на Игор и Сева? А историята на Генка? Не са добре с дисциплината. Трябва да се стяга. И да се стяга бързо. Без отлагане.

Вечерта Миша съобщи, че след два дни се назначават самохарактеристики.

Глава тридесет и трета

КАКВО Е ТОВА САМОХАРАКТЕРИСТИКИ

Самохарактеристики — това значи самообсъждане. Всеки комсомолец се обсъжда на общо събрание на ядката. Всеки един може да говори и да каже за даден комсомолец всичко, каквото иска. Какви са неговите достойнства и недостатъци (главно, разбира се, недостатъците). Какъв комсомолец е, какъв другар, как изпълнява задачите и поръченията. Какви са моралните му качества: дали е честен, правдив, смел, безкористен ... А онзи, за когото се говори, трябва да мълчи. Тук няма какво да възразяваш. Слушай какво говорят другарите за тебе, вземай си бележка и се поправяй. Иначе на следващите самохарактеристики ще те разкритикуват още повече.

Процедурата, разбира се, не е особено приятна. Седи и слушай как те калайдисват. Особено лошо е за онія, които са в началото на списъка. Към тях се насочва първият огън. Впрочем и на последните не им е много хубаво: тия, за които другите вече са си издумали, си въздъхват свободно и се нахвърлят на онія, които са в края на списъка. Но никога не се уреждаха лични сметки. Достатъчно беше децата да почувствуват дори сянка от подобно нещо и всички започваха да викат: „Лични сметки!“. „Лични сметки!“. Те бяха много отзивчиви и непримирими към всяка неправда, неискреност, несправедливост. Пък и чий език би се обърнал да каже лъжа тук, пред колектива, пред лицето на другарите ...

Всички се бояха малко нещо от самохарактеристиките. Дори и най-добрите, най-безукорните. Дори такива, които не чувствуваха нищо лошо у себе си. Дори Миша, Славка, Зина Круглова и Наташа Бойцова, много добро и справедливо момиче. Пред самохарактеристиките всички се вълнуваха. Всеки знаеше един или друг свой недостатък и всеки разбираше, че другарите му знаят не само този недостатък, но и много други, които сам той не е забелязвал у себе си.

Но пред самохарактеристиките всички се държаха различно. Едни си оставаха такива, каквито си бяха и по-рано, други се променяха изведнъж до неузнаваемост.

Например Генка. Просто беше чудно да го гледаш в какво невинно агънце се преобрази в онзи ден и час, когато научи, че предстоят самохарактеристики. Стана такъв добър, хубав, внимателен, услужлив. Особено се стараеше да се сприятели с ония, от които очакваше критика. Но обикновено него го критикуваха всички. Той се мъчеше да ги предразположи към себе си.

Сега той се усмихваше ласкаво на всички. Към никого не повишаваше глас. Ако някой се провиняваше в нещо, защищаваше виновния и казваше: „Какво ли не може да се случи с всекиго. Човек трябва да проявява търпимост към недостатъците на другите хора.“ И при това угоднически заглеждаше провинилия се в очите: запомни значи как съм те защищавал. Дори на ненаситника Кит даде два пъти порцията си, като казваше, че не му се яде.

Повелителните наклонения изчезнаха съвсем от неговата реч. На пионерите от своето звено той не заповядваше нищо, а казваше кротко: „На твое място аз бих направил така. . .“ или: „Това, разбира се, е твоя лична работа, но на твое място аз бих постъпил така. . .“ Ласкавото и доброжелателно „на твое място“ сега не слизаше от езика му.

И това беше Генка, смелият, самонадеяният Генка! Той не се боеше от никого и от нищо, освен от другарите си. Боеше се от тяхното лошо мнение за него.

Особено се подмазваше на „борeца за справедливост“ Бяшка. Ходеха с него прегърнати, стараеше се да му достави медикаменти (Бяшка завеждаше санитарната част), убеждаваше всички немарливци да изпълняват разпорежданията на Бяшка.

Но на самохарактеристиките той си изпати най-много именно от Бяшка.

Глава тридесет и четвърта

САМОХАРАКТЕРИСТИКИТЕ

След обеда всички насядаха на полянката под сянката на дърветата. За председател избраха Славка: той беше справедлив и умееше да ръководи събранията спокойно и тактично.

Миша произнесе кратко встъпително слово. Той се спря бегло на текущия момент, изтъкна сложното международно положение на републиката, гнусните интриги на капиталистите и империалистите и необходимостта във връзка с това да се повиши отговорността на всеки комсомолец пред колектива и пред самия себе си, пред своята революционна и комсомолска съвест. Самохарактеристиките, каза Миша, трябва да помогнат на всеки комсомолец и пионер да усъвършенствува самия себе си, да му помогнат да види недостатъците си и да ги изживее по-бързо. Толкова повече, добави Миша, че напоследък имаха място факти на несъзнателност. . .

На това място Славка го прекъсна и каза, че като говори така, Миша вече предрешава характеристиката на някои другари. Затова, като председател, Славка предлага на Миша да направи само общи бележки и по възможност кратки, а за фактите да говори конкретно при обсъждането на този или онзи другар.

Всички потвърдиха в хор, че Славка е прав.

Миша не очакваше, че Славка ще направи такава бележка на него, ръководителя (все пак трябва да се помисли и за авторитета). Но в душата си той не можеше да не се съгласи, че Славка е прав: такава е традицията и тя не бива да се нарушава. Със свито сърце той се съгласи и предложи да започнат обсъждането от звеното на Генка. Славка постави това предложение на гласуване. За него гласуваха всички освен пионерите от звеното на Генка. Но те бяха малцинство и обсъждането започна.

Пръв по списъка беше Генка.

Думата взе Бяшка. Той стана, придаде си сериозен вид и каза:

— Напоследък ние с Генка много се сприятелихме. Но именно защото съм негов приятел, аз съм длъжен да говоря открито за недостатъците му. Най-главното в Генка е неустойчивостта на характера му. Той не може да се сдържа. Чувствува, че не трябва да прави нещо, не трябва да говори нещо, а го прави и говори. Комсомолецът трябва да обмисля и претегля постъпките си. А Генка не умее нито да обмисля, нито да претегля. Затова именно той попада в различни истории...

Бяшка припомни историите, в които е попадал Генка поради несдържаността си, и в заключение каза:

— Генка, разбира се, има още много други недостатъци. Но този, за който говорих, е главният. И Генка трябва да го изживее, колкото е възможно по-скоро.

Поне един да беше защитил бедния Генка! Дори Зина Круглова, единственото момиче, с което той дружеше, скочи и задърдори бързо:

— Генка е недисциплиниран. Как може такъв човек да бъде помощник-ръководител на отряда? Вместо да дава пример, сам той нарушава на всяка крачка дисциплината. Историята с дразненето на Игор и Сева говори сама за себе си. А случаят в Москва с бабата на Игор, а този нещастни гвоздеи? Време е в края на краищата Генка да помисли за авторитета си.

— Генка е груб — каза Некрасова Надя.

— Генка е лекомислен — добави Некрасова Вера.

— Генка обича да дразни другите! — извикаха в един глас Игор и Сева.

— Генка е бъбрив и не оставя другите думица да кажат — заяви Кит.

И Генка помисли със съжаление за напразно дадените порции каша.

А Наташа Бойцова каза:

— Генка е много самоуверен и самонадеян. Той обича да се хвали и да приписва всичко единствено на себе си. Срамота е да си въобразява толкова много за себе си. Нескромно е. Това е ярък израз на индивидуализъм.

Последен говори за Генка Славка:

— Мисля, че главната беда на Генка е, че е много импулсивен човек. Всичките му действия са подчинени на мигновеното чувство, тоест на импулса. А нашите постъпки трябва да бъдат подчинени не на импулса, а на трезвото отчитане на обстоятелствата.

Тук Славка се впусна в дълги разсъждения за волята, за характера, импулсите и дори стигна до „категоричния императив" на Кит, за който беше прочел в някаква философска книга. Той не бе разбрал книгата, но думите „категоричен императив" много му харесаха.

В края на краищата Славка се измъкна от непроходимия лес на философските разсъждения и завърши обсъждането на Генка със следните думи:

— Пред Генка стои сериозна задача: да преустрои самия себе си. Той безусловно е честен комсомолец, предан на делото на революцията, но неговите недостатъци му пречат да допринася такава полза на обществото, каквато би могъл да допринесе. И Генка трябва да се замисли сериозно върху онова, което другарите говориха тук за него.

В приблизително такъв дух обсъдиха още няколко деца от звеното на Генка.

За Кит казаха, че неговата лакомия е вече не физически, а морален недостатък.

— Какво може да се очаква от човек, който мисли само за ядене? — каза Игор за Кит. — Та той подчинява всичко на интересите на стомаха си. След време от него ще излезе един еснаф — чревоугодник, той ще се грижи само за материалното си благополучие. Да си спомним комсомолците от времето на Гражданската война! — възкликна с патос

Игор. — Да помислим за комсомолците в капиталистическите страни особено във фашистка Италия. Нима те мислят за ядене? Да си представим, че между тях има един ей такъв Кит. И ето той попада, да кажем, в сигурацата или дефанзивата[1]. Там го разпитват и го мъчат с глад. Нима Кит ще издържи мъчение с глад? Кит, кажи, ще издържиш ли?

Кит наведе глава.

Славка, като председател, направи бележка на Игор, че не бива да се задават въпроси. Ако ще критикуваш — критикувай, но ако се задават въпроси, ще се получи разправия и ненужна полемика.

— Не, Кит няма да издържи на мъчение с глад — произнесе печално Игор. — Значи неговите физически потребности са по-силни от убежденията му. А такъв човек дори не може да бъде комсомолец. Ето, когато ние със Сева решихме да отидем в Италия да бием фашистите...

Славка пак го прекъсна и му каза да не говори за себе си. За него и за Сева скоро ще говорят другите и ако той желае, може да обясни тогава постъпката си.

Но когато минаха към обсъждане на Игор и Сева, нито единият, нито другият пожелаха да обяснят постъпката си. Пък и какво имаше да се обяснява? Тяхното бягство извика всеобщо възмущение. Нима са деца? Нима не разбират, че в никаква Италия нямаше да стигнат, никакви фашисти нямаше да трепят. Това им хрумване е не само смешно. То е предизвикано от желанието да се попревземат, да се покажат герои, а нима това е болшевишко качество?

— Това понамирисва на есеровщина — каза Миша. — На дребнобуржоазен индивидуализъм. Каквото искам, това и правя, а на останалите плюя! Какво ме е грижа за другарите, родините! Нека се тревожат, нека се безпокоят, аз ще изпълня прищявката си и толкова! Значи прищявката е по-скъпа от близките. Значи личните интереси са поставени по-горе от обществените. А това се нарича егоизъм. А егоизмът е най-отвратителното в буржоазната идеология. Ето за какво трябва да помислят Игор и Сева!

---

[1] Сигуранца — политическа полиция в капиталистическа Румъния.

Дефанзива — тайна полиция в капиталистическа Полша Б. пр

Глава тридесет и пета

САМОХАРАКТЕРИСТИКИТЕ

(Продължение)

На следния ден започнаха събранието от сутринта, за да го свършат непременно до вечерта.

Започнаха със Славка. Той отстъпи председателствуването на Миша. Разбира се, временно, докато го обсъждат.

Пръв говори за Славка Генка:

— Славка, разбира се, е добър комсомолец. Честен, справедлив, добросъвестен. Но — Генка се намръщи — той е такъв нерешителен. Не е способен да действува бързо. Във всичко се съмнява . . . „А по каква причина?“, „Ами защо?“, „Ами за какво?“... Тъй не става! — Генка размаха юмрук. — Във всичко е нужна решителност, смелост, бързина! Къде са волевите качества у Славка? Главният недостатък на Славка е бавната реакция — Генка обгърна всички с победоносен поглед, — когато потрябва и той знае да се поперчи с някоя учена дума. — Така. Трябва да тренира волята си. А с какво да започне? Трябва да започне с физкултурата. Да, да, не се смейте! Славка не се занимава със спорт, не се развива физически, дори клинчи от утринната ведрина. А какво е казано? Казано е: „В здраво тяло— здрав дух“. Ето какво е казано. И това трябва да се помни.

Но останалите хвалиха Славка. В отряда го обичаха. Хвали го и Миша, но забеляза, че Славка е малко мекотел интелигент. Наистина той е израснал в интелигентно семейство, баща му е „спец“. Но трябва да се превъзпитава, трябва да придобива пролетарски, работнически качества . . .

— Аз не разбирам — заяви Зина Круглова — какви са тези особени работнически, пролетарски качества. Човекът си остава човек, па бил той работник, служещ или интелигент. Идеологията действително може да бъде различна, но човешките качества не зависят от това. Някое работническо хлапе по човешките си качества е по-лошо от друго интелигентско. Така че социалният произход няма нищо общо с това.

— Не, има! — възкликна Генка. — Нали битието определя съзнанието. Пролетариатът има едно съзнание, буржоа-

зията — друго. А интелигенцията е промеждутъчна прослойка и тя се колебае . . .

Славка се обиди:

— Излиза, че аз съм промеждутъчна прослойка, а?

— Ти — не — примирително отговори Генка, — ти си възпитан при съветската власт. А аз говоря за старата интелигенция.

Но Зина Круглова държеше на своето:

— Не, не съм съгласна. Славка, като всеки човек, си има недостатъци, но неговият интелигентски произход няма нищо общо с това. Ей на, Генка е от пролетарски произход, а има много повече недостатъци.

Генка скочи и заяви, че неговото обсъждане е свършено и няма защо да се връщат към него. Що се отнася до ролята на интелигенцията, той, Генка, е напълно съгласен с Миша. Разбира се, всички интелигенти не можеш да ги мериш с един аршин — Славка например е наше момче, — но социалната същност на интелигенцията като промеждутъчна прослойка не се изменя от това.

Понеже Славка се обиди, Миша сметна за необходимо да изясни становището си.

— Аз имах предвид следното — каза той. — В какво се състои пролетарската психология? В това, че пролетариатът няма какво да губи, освен веригите си. А буржоазията има собственост и се държи за нея. Затова пролетариатът е за общото дело, а буржоазията — против общото дело. Интелигенцията пък със сърцето си е за пролетариата, а с положението си е свързана с господствуващите класи. Ето, оттук са нейните колебания и клатушкания. Аз, разбира се, нямам предвид Славка, а изобщо. Славка има напълно пролетарска психология, но в характера си има още интелигентска мекотелост. Впрочем аз изказвам мнението си, а дали Славка ще го вземе под внимание, или няма да го вземе, това е негова работа . . .

Самохарактеристиките продължаваха. Обсъдиха вече повечето от децата. Всички бяха критикувани справедливо, дори и самият борец за справедливост Бяшка Баранов. За Бяшка казаха, че много се надува с борбата си за правда. У него тази борба се превръща в самоцел. Него вече по-малко го възмущава неправдата сама по себе си, а повече го привлича позата на борец за справедливост. Трябва да се бо-

риш с неправдата, за да я отстраниш, а не за да си спечелиш име на непримирим борец за справедливост.

Миша, както и всички, участвуваше в обсъждането. Но през цялото време го занимаваше един въпрос: ще обсъждат ли и него, или няма да го обсъждат?

Работата е там, че ръководителят на отряда, например Коля Севастиянов, никога не е бил обсъждан. Напълно ясно — той е старши... Сега ръководител е Миша. Значи и него не трябва да обсъждат. Но от друга страна, той не е старши, а също такъв комсомолец като другите деца. Всъщност те не са отряд, а по-скоро малка комсомолска ядка. Ако беше тук Коля Севастиянов, щяха да обсъждат и Миша наравно с всички. Какво да се прави? Миша нямаше особено желание да го обсъждат. Той не се боеше от критиката, но самият факт, че го обсъждат, ще покаже, че макар и да е ръководител, още не е истински, не е такъв като, да кажем, Коля Севастиянов. Обаче Миша също не можеше да забрани да го обсъждат. Това няма да бъде демократично, децата ще го преценят като възгордяване. Добре, нека решават сами. Може би те нямат намерение да го обсъждат — нали са свикнали да не обсъждат ръководителя. А дори ако решат да го обсъждат, какво лошо могат да кажат за него? Той е бил справедлив към всички, еднакъв с всички. А ако е изисквал нещо, нали затова е ръководител.

Но тайните надежди на Миша не се оправдаха. Когато свършиха обсъжданията, Славка каза:

—Другари! Списъкът е изчерпан. Остана само Миша. Той е ръководител и по правило ние не обсъждаме ръководителя. Но Миша е наш другар, съкласник и член на нашата комсомолска ядка. Как да постъпим? Миша, какво е твоето мнение?

— Нека децата решат сами — отговори Миша не без скрита надежда, че всички са изморени и ще бъдат доволни, ако свършат вече.

Но мнозинството се изказа за обсъждане. Дори преобладаващото мнозинство. Само Кит беше против. На него ужасно му се искаше да вечерят. Той не можеше да каже това направо, след като току-що го бяха разкритикували за лакомията му, затова предложи да не обсъждат Миша. Но

другите не се съгласиха. На Кит не му оставаше нищо друго, освен да хвърли жален поглед към котелките, които бяха наредени до изгасналия огън.

Първа взе думата Зина Круглова.

— Нямах намерение да се изказвам за Миша — каза тя, — но мене ме порази неговата нескромност...

Миша се вгледа учудено в Зина.

— Да, да — продължаваше Зина. — Попитаха Миша трябва ли да го обсъждат. Аз мислех, че той ще каже: „Разбира се, трябва. С какво се различавам от останалите?“ Но вместо това Миша каза: „Нека децата решат.“ С този отговор Миша се постави в особено, изключително положение, той отдели своята персона от колектива. Това е нескромно. Миша трябва да има предвид, че макар и да е ръководител на отряда, той е също такъв комсомолец като останалите. И не трябва да се поставя в особено положение.

Миша се усмихна накриво, но в душата си призна, че това обвинение е справедливо.

Действително, трябваше да каже направо да го обсъждат и толкова. А той искаше да се измъкне от обсъждането. Ето как трябва да претегля всяка своя своя дума. Нищо не можеш скри от другарите.

После взе думата Бяшка.

— Ние познаваме Миша отдавна — каза той, — знаем добре и достойнствата, и недостатъците му. Но ето че видяхме Миша в нова роля — ръководител. Изобщо, трябва да кажем, че той се справя задоволително със задълженията си. Не се надува и не прави фасони. Но той има един голям недостатък: много обича да секретничи заедно с Генка и Славка. Това секретничене отделя Миша от колектива, поставя го над колектива. Разбира се, миналата година Миша, Генка и Славка откриха тайната на кортика, но това не значи, че и сега те трябва да имат тайни от всички.

Кит измърмори:

— Щом са актив, значи непременно трябва да имат тайни! И после Миша не придиря на някои лица.

— На кого например?

— На Генка, ей на кого.

— А...

Миша стана и каза:

— Ето какво, другари. Относно Генка мисля, че Кит не е прав. Аз не правя изключение никому, още повече на Генка. А относно тайните — в това има известна доза истина. Но ще кажа честно: трудно ще мина без тайни. Спомнете си историята с кортика. Ако не я бях държал в тайна, нямаше да намеря нищо.

— Тогава беше друго нещо — прекъсна го Наташа Бойцова; — тогава ние още не бяхме нито пионери, нито комсомолци. А сега е съвсем друго.

— Да, това е правилно — съгласи се Миша — и затова аз ще направя обща онази тайна, за която говори Бяшка. Но при условие, че тя ще си остане обща тайна.

Миша се огледа наоколо и понижи глас:

— Всички знаете защо Игор и Сева ходиха със следователя на Пясъчната коса. Касае се да бъде спасен братът на Жердяй, когото обвиняват неправилно в убийство. — Гласът на Миша премина в шепот: — Ние имаме известни данни, отнася се за лодкаря. Не току така ни нападна той тогава. Но всичко трябва да се провери. И затова ни дума никому! Това е цялата ни тайна. Повтарям: сега това е наша обща тайна и ни дума никому! — Миша се изправи и пак повиши глас: — А сега, когато самохарактеристиките са завършени, всеки ще има предвид какво се говори за него и ще се постарае да се поправи. Всеки трябва да израсне като истински комунист, истински болшевик и ако не се възпитава сега, после ще бъде вече късно. Учените казват, че характерът на човека се формира до осемнадесетата година. Така че време за превъзпитание не ни остава чак толкова много и трябва да бързаме. Тук се понаругахме един друг. Но всички ние сме членове на едно комсомолско семейство, и ония, които са вече в комсомола, и ония, които ще постъпват през есента. И в знак на това да завършим нашия двудневен сбор с „Млада гвардия“.

Всички станаха и запяха:

Вперед, заре навстречу,
Товарищи в борьбе,
Штыками и картечью
Проложим путь себе. . .

Глава тридесет и шеста

СЛЕДОВАТЕЛЯТ В ЛАГЕРА

Миша не разказа всичко на сбора. Той само сподели подозренията си относно лодкаря, обаче премълча за старицата, за Серов, за бронзовата птица. Но и онова, което разказа, беше достатъчно. Всички вече горяха от желание да освободят невинния Николай и да разобличат злодея-лодкар. Но засега те не можеха да направят нищо за Николай и затова грижите им бяха насочени към неговото семейство — към Мария Ивановна и Жердяй.

Децата им помагаха с каквото можеха. Работеха и в полето, и в зеленчуковата градина, и в къщи. Искаха дори да съберат пари помежду си и да им купят крава. Но се оказа, че кравата струва много скъпо. Те деляха оскъдните си дажби с Мария Ивановна, а Жердяй се хранеше в лагера. Особено се стараеха момичетата. Вниманието на момчетата пък беше насочено повече към лодкаря. Сега те знаеха всяка негова стъпка. Всяка негова стъпка се тълкуваше твърде многозначително и за нея се съобщаваше незабавно на Миша. В края на краищата това толкова дотегна на Миша, че той забрани на децата дори да се приближават до лодкаря и изобщо до базата за лодки. Но можеш ли спря децата? Още повече, че скоро цялото село бе развълнувано от пристигането на следователя.

Следователят пристигна в селсъвета и извика там мнозина: лодкаря, Ерофеев, няколко селяни, дори художника Степан Кондратиевич. След това той се яви в лагера, уж за да поговорел с Игор и Сева. Уж, защото той не ги пита почти нищо. На Игор зададе само един въпрос: „Е, как си?“, на което Игор отговори, че е добре. Сева не беше добре и лежеше в палатката. Следователят го погледна и отмина палатката с думите: „Щом е болен, нека спи“, макар че Сева съвсем не спеше и дори се понадигна, когато видя следователя.

Затова пък той дълго обикаля из лагера. Миша му каза, че лагерът обхваща само ей тази малка полянка, но следователят обходи целия парк. Толкова се въртя около ла-

гера и толкова подробно разпитва за всичко, че Миша си помисли: дали не подозира, че децата са убили Кузмин?

Следователят се интересуваше от режима в лагера. Кога стават, кога си лягат, къде ходят на разходка или за игри и кой остава в лагера по това време. Има ли през нощта дежурни и какъв е маршрутът на техния обход. Миша му показа маршрута и следователят мина по този маршрут.

Изобщо тоя дребен човек се държеше много странно: старателно огледа всички пътеки, изследва храстите, дори, както се видя на Миша, подуши дърветата. И какво оглежда тук, не е ясно! Лодкарят е при лодките си, младежите са в гората, а той ходи тук и души нещо . . .

— Може би ще огледате и гората? — запита пасмешливо Миша.

Следователят отговори спокойно:

— Гората е голяма, как ще я огледа човек. . .

— Именно защото е голяма, по-лесно е да се скрият там.

Следователят продължаваше да оглежда пътечката и каза:

— Но това са само твои подозрения.

— Кое?

— Лодкарят и младежите в гората.

— Николай Рибалин вие също само подозирате, а го арестувахте.

— Против него има улики, а против тези няма улики.

— А все пак Николай не е виновен — заяви Миша.

— Никой не казва, че е виновен. Има улики, затова го и държим. — И добави загадъчно: — Може би и за него е по-добре, че го държим в града. . . А младежите копаят и нека си копаят. . .

— Ами какво търсят? — запита Миша, учуден, че следователят знае за тези младежи.

Следователят се засмя:

— Сигурно търсят онова, което обикновено се търси в гората: съкровище. Аз съм роден в този край и откакто се помня, тук винаги са търсили съкровища. По едно време тъй бяха прекопали земята, че нямаше нужда да се оре.

Графът беше богаташ и чудак. Имаше рудници на Урал, добиваше скъпоценни камъни, затова хората говореха, че тук има заровени скъпоценности. Никога никой не е намирал нищо. А пък вярват.

— Може Кузмин да е знаел къде е заровено съкровището, но не е искал да каже и затова са го убили — предположи Миша.

— Че защо ще го убиват? — възрази следователят. — Напротив, ако е знаел, те по всякакъв начин щяха да го пазят с надежда, че рано или късно ще им каже. Само че няма никакво съкровище.

— А защо ни нападна лодкарят?

Следователят сви рамене:

— Трудно е да се каже. Той твърди, че заради лодката: мислел, че е лодката на Кузмин. Лъже, разбира се. Но това няма никаква връзка с делото. Ние знаем лодкаря. Той е стар рецидивист. Специалността му е валута и скъпоценни камъни. Но не е убиец. Не, той няма да убие. Още повече че скоро излезе от затвора.

Миша не знаеше какво да мисли. Но как така! Известно е, че лодкарят е крадец, рецидивист, а се разхожда на свобода, като че ли нищо не е било...

Следователят сякаш отгатна недоумението му и каза:

— Законът си е закон. Засега няма за какво да го затваряме... Я ми кажи — обърна се той към Миша — не си ли срещал случайно тук, в чифлика, един съвсем непознат човек, мъж на средна възраст, не местен жител?...

— Като че ли не, не съм виждал...

— Помисли — настояваше следователят. — Може да си го видял, съвсем случайно, набързо... Тук, на реката, в селото... Твоите другари може да са го видели?

Миша напрегна паметта си, но не можа да си спомни никого.

— Не, никого не съм виждал. И децата, струва ми се, също... Та ние знаем всички тук.

— Не си видял, значи не си видял — прекъсна разговора следователят. — Аз попитах просто така...

Глава тридесет и седма

ТРЯБВА ДА СЕ ОТИДЕ В ГОРАТА

Следователят си замина. Миша разказа на Генка и Славка за разговора си с него.

Генка заяви, че такъв следовател трябва да се занимава с дела за кражба на кокошки, а не да търси убиец. И няма защо да го слушат. Трябва сами да изяснят всичко и да докажат невинността на Николай и обратно, виновността на лодкаря и неговите помощници. Накратко — трябва да се отиде в гората.

Но Славка беше на малко по̀ друго мнение:

— Нашата беда е, че не се занимаваме с тази работа на научна основа. Помните ли с кортика? Ходихме в библиотеката, направихме сериозно изследване и установихме всичко. А в дадения случай? В дадения случай се ползуваме от слухове: графът бил богаташ, притежавал мини на Урал, хората вярвали, че тук има заровено съкровище и тъй нататък. Но всичко това са слухове. А на нас ни е необходима научна основа. Какви са графовете Карагаеви? Какво в действителност са владеели на Урал? Какво подхранва слуховете за съкровището? Ето какво трябва да узнаем. Трябва да се обърнем към първоизточниците. Тогава няма да действуваме слепешката както сега.

Миша помисли и каза:

— Едното не пречи на другото: да се запознаем с материала и да проверим какво правят в гората. Затова, Славка, тръгвай за Москва, постой в Румянцевката[1] и узнай всичко, както трябва. Тъкмо сега е време да се събират продукти от родителите.

На Славка никак не му се щеше да се мъкне с продуктите.

— Как тъй, хем ще стоя в Румянцевката, хем ще събирам продукти? Трябва да върша само едно от двете.

— Нищо, нищо. Вземи със себе си Кит, той ще ти помогне. Докато ти си в библиотеката, той ще обиколи всички майки.

---

[1] Румянцевка — „Румянцевская библиотека“ в Москва, превърната през 1925 година в библиотека „В. И. Ленин“. Б. пр

— Виж, с Кит, може — съгласи се Славка.

—Ето че се нареди. А ние с Генка ще отидем в гората. Не сега, а когато се върнеш от Москва. Разбира се, може да отидем целият отряд и да докажем, че там няма никакви мъртъвци, никакви графове без глави. Но ако отидем целият отряд, може да изплашим бандитите. Те ще отидат на друго място и тогава няма да узнаем нищо. Не, трябва да отида сам или с още някого. И непременно с Жердяй. Никой освен него не ще може да ни заведе на Голигинския път. Разбира се, Жердяй ще отказва. Но ние ще го убедим!

Славка и Кит заминаха за Москва, а Миша отиде при Жердяй. Жердяй си беше в къщи. Той одялваше с брадва колове и подпираше с тях падналия плет.

— Домакинствуваш ли?

— Налага се.

— Има ли нещо от брат ти?

— Какво може да има от него? Седи в затвора.

— Слушай, Жердяй — каза Миша, — аз имам нов план. Ако го изпълним, ще можем да докажем, че брат ти не е замесен.

— Опитвахме вече — въздъхна Жердяй, — затова и плавахме с лодката, само че не намерихме нищо.

— Все пак доказахме, че някой е откарал лодката. Самият следовател казва, че работата е съмнителна. А сега, ако ми помогнеш, ние ще можем да докажем нещо повече. Ще видиш!

— Какво трябва да направя?

— Знаеш ли, че по-рано Кузмин е бил горски на графа?

— Отде да зная?

— Тогава знай: по-рано той е бил горски на графа. Аз научих сигурно.

— Е, и какво?

— Щом е бил по-рано горски, значи има някаква връзка с гората. Нали тъй?

— Излиза, че е тъй!

— А кой се крие в гората? Младежите, на които лодкарят караше чувалите. Тъй ли е?

— Излиза, че е тъй — повтори Жердяй, като напрягаше всичката си съобразителност, за да разбере накъде клони Миша.

— Значи — заключи Миша — има някаква връзка между убития горски и тези младежи в гората.

Колкото и да беше далеч следствието от причината, на Жердяй то се видя убедително. Може би, защото той никога не беше учил логика.

— Вярно — каза той и зяпна от учудване.

— Нà, виждаш ли — продължаваше Миша, като бързаше да затвърди това убеждение у Жердяй. — Значи трябва да узнаем в гората ли са тези младежи и какво правят там. Тогава сигурно ще изясним всичко.

— А как ще узнаем?

— Много просто: ще отидем нощем в гората.

— Ама на Голигинския път ли? — ужаси се Жердяй.

— Че защо — на Голигинския път? Просто ще отидем в гората и толкова.

— Не отивам за нищо на света! — заяви Жердяй. — Убий ме — не отивам. И не говори повече, не се мъчи да ме склониш.

Миша беше готов за този отказ. Но той разбираше, че без Жердяй няма какво да прави в гората: сам нощем ще се заблуди.

— Ех, ти — каза Миша, —родния си брат не искаш да отървеш от беда!

— Да знаех, че това ще помогне на брат ми . . . Пък аз не зная . . .

—Сигурно ще помогне — настояваше Миша. — Ти само помисли: могат да осъдят брат ти, а ти не искаш да му помогнеш. Аз съм чужд човек и пак искам да помогна — отивам нощем в гората, не се страхувам. А ти си роден брат и не искаш, страхуваш се. Не те е срам!

Жердяй мълчеше.

— Помисли за майка си. Нали се съсипва? Съсипва ли се, а?

— Съсипва се — повтори Жердяй мрачно.

— Виждаш ли! Тя се съсипва, още докато се води следствието. Ами ако го осъдят невинен? Та тя съвсем ще полудее от мъка. И на тебе не ти е жал за нея. Ех, ти!

— Аз не отказвам да отида — каза Жердяй, — само че няма да дойда на самия път. Ще отидем до пътя на блатото и толкова.

— Добре! Ти само ме заведи там, а останалото ние ще направим сами.

— Кой друг ще дойде?

— Генка . . . Само че, Жердяй, внимавай — не казвай никому!

— Защо ще казвам?

— И на майка си не казвай! Никому — разбра ли?

— Разбрах.

— Ще отидем тази нощ.

— Още днес ли?

— Защо да отлагаме? Още днес ще отидем. Ела довечера в лагера. Когато заспят всички, трите ще тръгнем.

— Добре, ще дойда — отговори Жердяй и пак се залови с брадвата.

Глава тридесет и осма

ПРОУЧВАНИЯТА НА СЛАВКА

Привечер Славка се върна от Москва и разказа следното:

— Графовете Карагаеви са родственици на известните Демидови. Имало един тулски ковач Демид Антуфиев. Неговият син Никита доставял оръжие на Петър Велики. Затова Петър му подарил уралските заводи, направил го дворянин и му дал фамилното име Демидов. Дъщерята на един Демидов се омъжила за граф Карагаев.

— Кого интересува това? — изкриви се презрително Генка.

— Слушай. Демидови са били най-богатите хора в Русия. Дори кралици се омъжвали за тях. Имало един Анато-

лий Демидов, той се оженил за племенница на император Наполеон . . .

— Сега вече излъга!

— Честна дума! И Анатолий Демидов, за да стане също известен, купил в Италия княжеството Сан-Донато и започнал да се именува княз Сан-Донато.

Дори и Миша не можеше да повярва това съобщение, макар и да знаеше, че Славка никога не измисля. Но, може би той е прочел някаква измислица и я е повярвал? Как може да се купи цяло княжество, може да се каже, цяла държава?

Но Славка настояваше на своето. Той дори се обиди:

— Като не ми вярвате, идете на Урал. Там ще видите една железопътна гара, която се казва Сан-Донато.

— Защо се обиждаш? Разказвай.

— Аз не се обиждам. Но ако ти беше прекарал цял ден в Румянцевката при такава горещина, също щеше да се обидиш.

— Добре, разказвай — каза Миша примирително.

— Значи Демидови били много богати хора. Владеели заводи и рудници на Урал. Те били и големи чудаци. Например един Демидов, Прокофий, устроил в Петербург такъв гуляй, че петстотин души умрели от препиване.

— Лъже! — провикна се Генка и се удари по колената.

— Честна дума! Този Прокофий бил в Англия и се разсърдил за нещо на англичаните. Тогава се върнал в Русия и изкупил всичкото конопено влакно, за да не отиде у англичаните. Защото те внасяли конопено влакно главно от Русия; така им дал да разберат . . .

— Дал им да разберат . . . с паричките си.

— Че какво са били за него парите? Ето например друг Демидов — Павел. През 1835 година подарил на цар Николай Първи един диамант, който струвал точно половин милион рубли . . .

— Изглежда, че е бил голям подлизурко — забеляза Миша.

Генка пак не повярва:

— Едно камъче да струва половин милион рубли в злато? Много скъпо!

— Представи си — половин милион — продължаваше Славка. — Това било забележителният диамант Санси . . .

Интересна история. Този диамант бил изнесен от Индия преди петстотин години и принадлежал на Карл Смели Бургундски. Карл бил убит на война и един швейцарски войник задигнал диаманта. Но той не знаел цената му, мислел, че е просто красив камък, и го продал на някакъв свещеник за един гулден, тоест за една рубла. Свещеникът, той не бил глупав, продал диаманта на португалския крал Антон. Крал Антон, също добър спекулант, го продал на френския маркиз Льо Санси за сто хиляди франка. Оттогава този диамант се нарича Санси. Сега слушайте какво е станало по-нататък. Веднъж един слуга носел този диамант на Санси. Но го нападнали разбойници и го убили. Слугата обаче успял да глътне диаманта. Санси заповядал да аутопсират трупа на слугата му и намерил диаманта в стомаха му.

— Веселичка история! — забеляза Генка и прогегна ръка към корема си на онова място, където според неговите предположения беше стомахът.

— След това — продължи Славка — кралете пак започнали да спекулират с диаманта. Санси го продал на английския крал Яков Втори, Яков Втори — на френския крал Людовик Четиринадесети, после той попаднал у Людовик Петнадесети. Изобщо препродавали го дълго време, докато найсетне в 1835 година Павел Демидов го купил за Николай Първи . . . Виж каква история . . .

Момчетата помълчаха. После Миша каза:

— Ти, разбира се, си направил сериозно изследване. Но каква връзка има това с чифлика?

— Това, че една от дъщерите на Демидов се омъжила за Карагаев.

— Е, че какво?

— Може би диамантът Санси е преминал заедно със зестрата у граф Карагаеав.

— Но нали Демидов дал диаманта на Николай Първи?

— Той може да му е дал фалшив. Защото там всичко се е градяло върху мошеничество.

Генка подсвирна:

— Сигурно . . . Да се е опитал само някой да измами Николай Първи с неговия Бенкендорф[1].

---

[1] Бенкендорф — приближен на Николай I, организатор и ръководител на николаевската полиция, един от инициаторите на преследването и убийството на Пушкин и Лермонтов. Б. пр.

— Виждаш ли, Славка — каза Миша, — разбира се, трудно е да се предполага, че диамантът е попаднал у графа. Но да допуснем дори, че е така. Тогава какво следва от това? ...

— Как какво? — обиди се Славка. — Възможно е да търсят именно него. Нали всички казват, че тук винаги са търсили съкровища. Може и сега да търсят.

— Може би — съгласи се Миша. — Но това само потвърждава, че трябва да отидем в гората. Този диамант ли търсят, нещо друго ли, но факт е, че търсят. А когато търсят скъпоценности, тогава се и избиват един друг. А за нас е важно да узнаем кой е убил Кузмин и с това да бъде оправдан Николай.

— Нима аз възразявам? Аз само посочвам онова, което именно търсят.

— Добре тогава — заключи Миша. — Значи тази нощ ще отидем в гората.

Глава тридесет и девета

ОГЪНЯТ

Тази нощ те ще отидат в гората, на Голигинския път. Разбира се, това не може да се скрие от децата. Но всички разбираха, че това не е просто тайна: ако лодкарят научи, че момчетата са тръгнали към Голигинския път, може да ги проследи, а после и да ги убие в гората. Той и неговите младежи са способни на това. Нали те убиха Кузмин.

Лицата на всички деца имаха онова сериозно, тайнствено и дори малко тържествено изражение, което се получава пред всяко важно и още повече опасно предприятие. Всички се държаха до немай-къде добре и по всякакъв начин се стараеха да угодят на Миша и Генка — кой знае как ще се върнат и ще се върнат ли изобщо. На Миша толкова му дотегнаха тези състрадателни погледи, че той отиде на реката, на онова място, където обичаше да седи вечер и да гледа пламтящия зад далечните хълмове залез.

Освен това Миша имаше още една тайна, малка тайна, която беше само негова: той съчиняваше стихотворение.

По-рано Миша никога не беше съчинявал стихове. То-

ва занятие му се виждаше несериозно. Друг въпрос е, когато пишат стихове истински поети: Пушкин, Лермонтов, Некрасов... Или съвременните поети: Маяковски, Безименски... Това е поезия. А онова, което съчиняват децата, не е нищо друго освен римувани думи. И то лошо римувани. Към училищните поети Миша винаги се отнасяше иронично. Разбира се, ако пишат стихове за стенвестника по случай някоя забележителна дата, как да е — без стихове няма и стенвестник. Частушките за „Синята блуза“ също са необходими — критиката на недостатъците излиза по-остра. Виж, стиховете по „настроения“ Миша не можеше да търпи, както не можеше да търпи и самите „настроения“...

„Настроения“ имаха обикновено морално неустойчивите момчета, които стояха далеч от обществения живот. Впрочем „настроения“ се случваха и у комсомолците, макар и по-рядко. „Настроенията“ се изразяваха в това, че младежът ходи тъжен, унил, като попарен с вода. На всичко гледа скептично, всичко му се струва дребно, нищожно, безинтересно. Пък и самият живот му се вижда съвсем ненужен. Говори с философски изречения: „животът е кратък и безинтересен“, „всичко ще мине“, „всичко се повтаря“, „ако живееш, тогава вземай от живота всичко“. Изобщо бъбри глупости. Обикновено такъв „упадъчник“ говори за самота, за това, че никой не го разбира и никога няма да го разбере и при това чете упадъчни стихове. А и самият той съчинява упадъчни стихове — за загадъчния свят, за преходността на живота и прочие в такъв дух...

Веднъж на един педагогически съвет директорът на училището Александр Иванович каза, че „настроенията“ са неизбежен спътник на преходната възраст. Разбира се, Александр Иванич е умен човек, опитен педагог, но все пак някои негови разбирания са старомодни. Какво общо има тук преходната възраст? И каква е тази преходна възраст? Възраст като възраст. Миша беше твърдо убеден, че „настроенията“ не са нищо друго освен проява на морална неустойчивост. Оттук иде и съчиняването на упадъчни стихове. Щом някой започне да съчинява стихове, значи у него непременно са започнали „настроения“.

И изведнъж, съвсем неочаквано за самия него, Миша започна да съчинява стихове. По-точно той съчини едно стихотворение. И то не до края. Никак не можеше да намери рими за последните два стиха. Разбира се, не упадъчно стихотворение, а истинско революционно.

То се зароди в онния часове, когато седеше вечер на брега на Утча, гледаше пламтящия зад далечните хълмове залез и си спомняше малката железопътна гара, отдалечаващите се светлини на влака, ешелона, червеноармейците, комисаря Полевой и големия плакат, на който беше нарисуван работник, разбиващ с тежък чук веригите, които обвързват цялото земно кълбо . . .

Съвсем неочаквано възникна римата: „шар земной — рабочий молодой", после друга: „мосты — бойцы" . . . И в резултат на почти двуседмичен труд се появи стихотворението, несъвършенството на което Миша съзнаваше, но което все пак му харесваше много. И той се надяваше, че с време ще намери и последните два стиха. Ето и стихотворението:

Пока живы, не забудем
Все, что видели тогда:
Зшелон на бой уходит
За Республику Труда:

Широко разкрыты двери
И толпой стоят в дверях
Бойцы в разорванных шинелях
И в стоптанных сапогах.

И, опутанный цепями,
Пламенеет шар земной,
И молотом тяжелым цепи рубит
Рабочий молодой.

Хоть крут подъем и взорваны дороги
И падают убитые бойцы,
Мы рельсы выложим, нарежем шпалы,
Туннели вырубим и наведем мосты.

Борьба лишь начата, и нам передан молот,
Цепями все еще опутан шар земной . . .

. . . . . .

Миша никак не можеше да съчини последните два стиха. Не можеше да намери рими. За думата „земной“ можеше да подбере, в краен случай пак да повтори „молодой“, но за думата „молот“ той никак не можеше да намери рима. А не искаше да променя тази дума. Как хубаво звучеше:

„Борьба лишь начата, и нам передан молот“ . . .

„Молот“, „молот“ . . . Каква рима да подбере за нея? Миша плюнчеше молива, напрягаше въображението си, но не можеше да намери нищо подходящо... Всички думи, които му идваха на ума, не прилягаха. „Молот“, „долот“, „сколот“, „проколот“ ..

Миша търсеше рима и вечерта, на огъня.

Тази вечер огънят не приличаше на другите огньове. Обикновеният разговор не вървеше. Никой не се шегуваше, не разказваше весели истории. Зина Круглова се опита да предаде смешния отговор на една селянка на урока по граматяване, но нейният разказ не се видя на никого нито смешен, нито интересен. Всички съзнаваха отговорността на момента. Тържественото, романтично състояние обхвана и Миша. Нещо все го караше да прочете стихотворението си. И в същото време се срамуваше: ръководител, а съчинява стихчета. Но те така се въртяха на езика му, че той не издържа и рече:

— Знаете ли, другари, сега когато ние с Генка и Жердяй ще отидем на Голигинския път, мене ми се струва, че там ще узнаем нещо много сериозно и важно. И това ще ни помогне не само да оправдаем Николай, но и да открием някаква тайна. Сега аз си спомних за историята с кортика: Полевой, Никитски и всички други. И някак от само себе си в главата ми се съчиниха стихове. Ако искате, аз ще ви ги кажа.

Всички изявиха желание да послушат. Миша стана и малко развълнуван, страхувайки се да не забрави някой ред, издекламира стиховете.

Децата слушаха мълчаливи. Мълчанието продължи още известно време, след като Миша спря да декламира. После Генка запита:

— Но къде е краят?

— Още не съм съчинил края — отговори Миша.

Изведнъж той се засрами много. Стиховете му се сториха лоши, слаби, нехудожествени. Той схвана че не са в

правилен размер. И римите не ги бива. Изобщо всичко е пищно, надуто, не стига до сърцето. Напразно ги деклами-ра! Кой дявол го накара? Защо? Та той няма намерение да става поет. Нà, и децата мълчат. Разбират, че стиховете са лоши, но не казват, не искат да го обидят. Защо измисли той това! Миша пъхна ръката си в джоба и незабелязано смачка и пакъса листа със стиховете на малки парчета.

— Какво — каза Славка, — стиховете не са лоши. Само няма край и не навсякъде размерът е правилен. После не се римуват първият и третият ред.

— Това не е задължително — забеляза Зина.

— Но е желателно. И после, в различните редове има различен брой срички...

— Затова пък по идея е хубаво — каза Генка. — Аз, като чух тези стихове, веднага си спомних и гарата, и ешелона, и комисаря Полевой. Ти, Славка, критикуваш, защото не си видял това. А ние с Миша сме го видели. Вярно ли е, Миша?

— Вярно — потвърди Миша. — Но вие не знаете защо съм съчинил тези стихове. Гледам, че седите унили и реших да ви развлека малко. Зная, че стиховете са лоши, но на мене ми се искаше да ви позабавлявам малко и да оживя нашия скучен огън. И взех, че съчиних набързо тези стихове...

— Точно сега ли ги съчини? — усъмни се Генка.

— Ами кога? Направо ги съчинявах в ума си и ви ги казвах. — Миша стана. — Това е! А сега на спане, по палатките. И имайте пред вид: с нас няма да се случи нищо. Скоро ще се върнем. Така че никаква паника. А пък, ако не се върнем до сутринта, тогава ни търсете в гората, при Голигинския път.

Глава четиридесета

ОПАСНА ЕКСПЕДИЦИЯ

Лагерът утихна. Миша, Генка и Жердяй излязоха тихичко от палатките си и тръгнаха бързо към гората.

Пълната луна осветяваше спящия лагер. Беше толкова светло, че Миша виждаше ясно върховете на дърветата. И тъмносиньото небе над тях. И звездите.

— Откъде да минем за гората: по брега или през ливадите? — попита шепнешком Жердяй.

— По брега, край лодкаря — отговори Миша също шепнешком.

Трите малки фигури се движеха по пълската пътека, която водеше от лагера до реката. Отпред Жердяй, след него Миша и последен Генка. Жердяй вървеше леко, безшумно. Миша крачеше решително след него. Генка пък, който бе успял да заспи в палатката, сега се влачеше отзад, прозяваше се и се чувствуваше много нещастен, защото не се е наспал. Той беше храбро момче, но обичаше да си поспива.

Преди да стигнат до реката, Миша заповяда на момчетата да почакат, а той се промъкна пълзешком до базата за лодки. Базата беше обляна в лунна светлина. Лодките във водата приличаха на черни спящи риби. Но в базата нямаше никой. Тихо. Нито глас, нито плясък.

Все така пълзешката Миша се върна при другарите си и те тръгнаха на път.

До гората имаше около пет версти. Отначало пътят се виеше край брега, после навлезе в нивите. На луната светлина всичко изглеждаше чудновато и тайнствено. Нещо шумолеше в пшеницата. Тайнствени зверчета прибягваха по пътя.

Две зелени очи се показаха напред и изчезнаха.

— Заек — пошепна Генка, като прогонваше сънливостта си.

— Може да е заек, а може и котка — каза Жердяй.

Гората се показа пред момчетата като неочаквано черна, мрачна грамада.

— Откъде да минем? — попита Жердяй с трепереш глас. Той още се надяваше, че Миша ще се побои да отидат в гората и ще се върнат в лагера.

Но Миша и не мислеше да се връщат.

— Води ни при блатото, само не по тази пътека, а по друга. И така, че да не се чува.

След Жердяй момчетата заобиколиха по окрайнината на гората и навлязоха навътре.

Изведнъж стана тъмно. Луната светлина едва проникваше през гъстите корони на дърветата и падаше на тънки ивички по пътеката. Надебелени тук-таме корени на дървета пресичаха пътеката. Те приличаха на свити на кълбо, заспали черни змии.

Гората живееше нощен потаен живот. Невидими птици прелетяваха между дърветата. Това бяха или нощни лястовици, или прилепи. Често се чуваше сухо, отсечено пращене на клонки, сякаш някой се прокрадваше. Миша и Генка се спираха инстинктивно. Но Жердяй вървеше напред и момчетата тръгваха след него. Щом Жердяй не се спира, значи няма никаква опасност.

Вървяха доста време. Миша загуби съвсем посоката. Без Жердяй, разбира се, не ще могат да се измъкнат оттук. И как се ориентира Жердяй в гората? Ако можеш, разбери ...

Между това гората ставаше все по-рядка, дърветата — по-ниски, по-дребни. Най-после момчетата излязоха на другия край на гората.

Жердяй се спря и се обърна към Миша. На луната светлина лицето му изглеждаше мъртво-бледно.

— Сега идва блатото, а там е Голигинският път — пошепна с треперещ глас Жердяй.

— Ще дойдеш ли? — запита тихо Миша.

Жердяй поклати глава отрицателно.

— Добре. Ще останеш тук. Ще ни чакаш. Няма ли да те е страх?

Жердяй кимна с глава в знак, че е съгласен да остане тук и да чака момчетата.

— Покажи откъде да минем.

Жердяй протегна ръка надясно и зашепна:

— Ще вървите по края на гората. Като стигнете до четирите дъба, тогава ще вземете наляво, там има просека... Като минете просеката, ще видите блатото... Там започва блатният път... Пък аз ще поседя тук — добави Жердяй, приклекна под една бреза и се облегна на нея.

Миша и Генка тръгнаха напред. Те се движеха предпазливо покрай гората, по-близо до нея, за да не се виждат. Луната светеше откъм поляната и сенките на момчетата се сливаха със сенките на дърветата.

Изведнъж Генка хвана Миша за ръката:

— По-тихо! Чуваш ли?

Момчетата се притиснаха до едно дърво и се огледаха. На Миша също му се стори, че някой се промъква зад тях. Ослушаха се. Всичко утихна.

Момчетата тръгнаха напред и пак чуха, че някой се промъква зад тях. Пак се спряха. Чу се едва доловимо пращене на клонче. Струваше им се, че гората е пълна с тайнствени хора, които се промъкват незабелязано след тях. Почувствуваха се сами, заобиколени от врагове. Генка се притисна към Миша. Миша чуваше как бие сърцето на Генка. Той също се беше изплашил доста и ако не беше с Генка, пред когото не можеше да се покаже страхливец, би го ударил на бяг, колкото му сили държат.

Те стояха, притаили дъх, и се вслушваха в гората. Чуваха им се тайнствени звукове, шумове, предпазливи стъпки, пращене на клонки, шепот на хора и им се струваше, че някакви сенки се движат в полето, край гората и между дърветата.

— Да се върнем — прошепна Генка едва чуто, само с устни.

— Страх ли те е? — запита Миша също шепнешком Генка кимна с глава.

— Страх ме е...

Тогава с радост в душата, но с такъв вид, уж отстъпва на страхливостта на Генка, Миша сви рамене и започна да се промъква тихичко назад...

Но не беше успял да направи и една крачка, когато видя зад едно дърво човешка фигура. Миша замря на мястото си. Човекът излезе иззад дървото. Беше Жердяй. Ето значи кой се е прокрадвал след тях! Чудак! Само дето ги изплаши...

— Страшно ми е да стоя сам — каза тихо Жердяй.

— За какъв дявол... — започна с негодуване Генка зарадван, че има на кого да стовари уплахата си.

Но Миша му направи знак да мълчи. Той също се ядосваше на Жердяй, но сега не му е времето и мястото да разговарят: може да ги чуят...

Трима, момчетата се почувствуваха по-уверени. И вече пред Жердяй нито Миша, нито Генка можеха да покажат страха си. Миша пак пое към Голигинския път. Генка и Жердяй тръгнаха след него.

Вървяха както и преди мълчаливи и се криеха в сенките на дърветата. Най-после излязоха на просеката. Ако не беше Жердяй, Миша никога нямаше да се сети, че това е просека, толкова гъсто беше обрасла с млада елова гора

С движение на ръката Миша накара Жердяй да върви напред и да показва пътя. Жердяй го погледна жално, но се подчини. И макар че усещаше до себе си дъха на Миша, той всяка минута се оглеждаше, за да се убеди, че Миша е тук, до него.

Изминаха още около една верста. Гората премина в храсталаци. Все по-силно се усещаше гнилият мирис на блато Почвата беше плъзгава и потъваше под краката им.

Изведнъж Жердяй се спря и започна да се вглежда внимателно в земята. Миша и Генка също се наведоха и видяха до себе си една дълбока яма, дълга около три аршина и широка един аршин. До нея беше натрупана купчина прясно изкопана пръст.

Момчетата се вгледаха. Малко по-далеч се виждаше друга яма, по-нататък — трета.

Жердяй разпери ръце, с което казваше, че тези ями ги е нямало по-рано.

Момчетата повървяха още малко. Просеката свърши.

Жердяй се спря и протегна напред трепереща та си ръка:

— Голигинският път...

Луната осветяваше тъмното неравно блато. На места от него стърчаха нещо като греди или повалени дървета. Белезникави изпарения се издигаха над блатото и образуваха тайнствени движещи се фигури. От време на време припламваха огънчета — зелени, сини, жълти... И макар Миша да знаеше, че това са блатни огньове и нищо повече, а белезникавите движещи се фигури, прилични на мъртъвци в савани, не са нищо друго освен изпарения от блатото, обхвана го ужас. А Генка и Жердяй едва стояха на краката си.

Момчетата стояха безмълвни, вкаменени пред страшната картина на нощното блато. Струваше им се, че ей сега един от тези белезникави движещи се призраци ще се приближи до тях и те ще видят мъртвия граф, който държи страшната си брадата глава в ръце.

Изведнъж момчета чуха съвсем близо глухи, равномерни удари. Като че някой удряше под земята. От страх Жердяй клекна и заби глава в коленете си.

Миша и Генка също клекнаха. Но както казваха после, не от страх, а за да не ги видят хората, които произвеждали тези звукове. А непременно трябвало да са хора. Миша и Генка не вярваха в нищо свръхестествено.

Ударите се повтаряха равномерно след къси, но точни промеждутъци. Миша се вслуша. Когато първият страх премина, той съобрази, че ударите се чуват не изпод земята и не откъм блатото, а някъде отдясно, от гората и съвсем близо.

Той тури пръст на устата си, направи знак на момчетата да не мърдат и приведен до земята, запълзя в оная посока, от която се чуваха странните звукове. Но след него запълзя Генка, а след Генка и Жердяй. И този път той се побоя да остане сам.

Пропълзяха около двеста крачки. Ударите се чуваха все по-близо и по-близо. Сега беше ясно, че някъде копаят и

изхвърлят пръстта. Между дърветата блесна ивица лунна светлина. Миша отмести внимателно клоните...

Пред тях беше една съвсем малка полянка, а в средата на полянката имаше яма. Две купчини пръст се издигаха от двете ѝ страни. До ямата бяха седнали двама души и пушеха.

Те бяха съвсем близо. Чудно как тези хора не са чули приближаването на момчетата.

Те пушеха и мълчаха. Колкото и да се променя лицето на човека при лунна светлина, Миша веднага позна младежите, на които лодкарят предаде чувалите. Какво ли копаят в гората? Сигурно оние ями, които направиха впечатление на Жердяй, също са изкопани от тях.

После единият момък плю върху угарката, хвърли я, стана, взе една лопата и скочи в ямата. Същото направи и другият момък. И всичко това, без да продумат ни дума.

Отново се чуха равномерните удари на лопатите.

Миша направи предупредителен знак на Генка и Жердяй и започна да отпълзява тихо назад. Генка и Жердяй запълзяха подир него.

След няколко минути трите малки подвижни сенки се мярнаха бързо в края на просеката, отправяйки се по обратния път, към лагера.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

МЕСТНИЯТ МУЗЕЙ

Глава четиридесит и първа

ЕРОФЕЕВ

И така, младежите са в гората. Децата тържествуваха. Те излязоха прави. Тук действува банда, иначе защо ще се крият? И начело на тази банда е лодкарят. Тъкмо те, разбира се, са убили Кузмин.

Наистина те търсят нещо, преровили са цялата гора. Може би търсят съкровището, за което говореха с такава насмешка и следователят, и докторът, и художникът. Но тогава още повече е вярно, че именно те са убили Кузмин, който е бил горски. Сега остава само да се докаже това.

Но как да се докаже? Та следователят не обръща никакво внимание на момчетата. А може би самият той иска да докаже на всяка цена, че е виновен Николай? Трудно е да се повярва това, но някои обстоятелства затвърдиха подозренията на Миша.

Когато следователят дойде в селото, той разговаря дълго с кулака Ерофеев. А на другия ден Миша видя Ерофеев в къщата на Жердяй.

Ерофеев беше седнал на пейката. Той често вадеше от задния си джоб една голяма пъстра носна кърпа, която приличаше на малка покривчица за маса, и избърсваше с нея най-напред червения си набръчкан врат, после челото и най-накрая очилата. Без очила очите му бяха съвсем малки, червени, безпомощни . . .

После той си тури очилата и каза:

— Така е, Мария Ивановна, трябва да мислим, както бог иска, и да живеем, както бог иска. На тебе обществото ще ти помогне. И ти помогни на обществото.

— Че какво мога да направя аз? — тъжно запита Мария Ивановна; тя беше седнала до масата, подпряла главата си с ръка.

— В града иди, със сина си поговори. Защо черни невинни хора?

— Мигар той вини някого?

— Да вини — не вини, но от своята вина се отказва — каза строго и внушително Ерофеев. — Затова търсят други. Току-виж, привлекли и някой невинен . . . Нà, дохожда следователят, разпитва: „Кой е откарал лодката?“ А кой я е откарал? Може някое хлапе . . . А тук пада подозрение върху цялото село, върху цялото общество. Мигар работата е до лодката? Тук човек е убит, не е шега.

— Може Микола никак да не е виновен — уплило продума Мария Ивановна.

— Кой е тогава виновен? Били са те двамата. — Ерофеев въздъхна: — Не, като си съгрешил, покай се. Не е хубаво. Неприятности за цялото село, за цялото общество. Мигар може тъй? Е, поспорили са, не е бил на себе си. Мигар ще го осъдят много? Още повече че е бедняк. Съветска-

та власт е снизходителна към бедняците. След една година ще попадне и под амнистия.

— Но как може да поеме такъв грях върху себе си, ако не е убил? — каза Мария Ивановна.

— Грях ще бъде, ако не се покае — каза Ерофеев. — Заради него разкарват невинни хора. Следователи дохождат, шарят... Разбира се, от тях никой не се страхува, на всички съвестта е чиста, но все пак неприятност. Не бива тъй... Обществото е сила. Мигар може да се върви против обществото? Обществото и в нужда ще се притече на помощ, обществото и в беда ще ти помогне. Все едно, твоят Николай ще го осъдят, защото е виновен. А ти оставаш тук с хората. Помисли си: как ще гледат хората на тебе, ако твоят син подвежда обществото?

Мария Ивановна гледаше тъпо ъгъла на масата.

Миша се учудваше, че в негово присъствие Ерофеев иска тъй цинично и откровено Николай да се признае в това, в което не е виновен. Ерофеев сякаш отгатна недоумението му и добави лицемерно:

— Разбира се, ако Николай не е виновен, тогава разговорът ще е друг. А виновен ли си — признавай. И съдебните органи не бива да се лъжат. И следователят не трябва да се води напразно. Държавни хора, заети са. Трябва да им се казва истината. Не бива да мамим нашата съветска държава.

Това лицемерие рязна Миша. Гледай ти, за съветската власт се грижи!

— Съветската власт ни даде и земя — продължаваше Ерофеев. — Вярно, носят се слухове, че се гласят да вземат тази земя за безпризорническа колония. Ама властта няма да позволи. Няма да остави тя селяците без земя.

Тук вече Миша не можа да мълчи повече.

— Никой не взема земята от селяните — каза той — Ще трябва да върнат земята само ония, които владеят незаконно стотици десетини[1] и експлоатират бедняците и ратаите си.

— В нашето село няма такива, млади човече — възрази с мазен глас Ерофеев. — Живеем ние като дружно общество,

---

[1] Десетина — 1,092 хектара.

мирно, справедливо, по християнския обичай. Ние нямаме нито кулаци, нито бедняци — всички са равни. — Ерофеев стана и нахлупи фуражката си на главата. — Та тъй, Ивановна, помисли... — После добави: — Надвечер прати хлапака. Ще ти поизгреба малко брашънце. Ох, ох... А за Николай помисли. Обществото много те моли за това.

Ерофеев излезе. Ботушите и дългополият му сюртук се мярнаха край ниските прозорчета и затъмниха за миг къщата.

— Да не сте помислили да го слушате! Разбрахте ли, Мария Ивановна? — каза Миша.

Мария Ивановна мълчеше.

— Възможно ли е да не сте го разбрали? — възкликна Миша. — Ами че той иска Николай да поеме вината върху себе си. Страхува се, че ще намерят оня, който действително е убил Кузмин. Да не сте помислили дори да говорите с Николай за това. И никакво брашно не взимайте от него.

— Нали трябва да се живее — продума унило Мария Ивановна.

— Нима без кулаците няма да преживеете? Но ние ще ви дадем всичко, каквото имаме!

— Аз не за това, не за брашното — отговори печално Мария Ивановна. — Как ще идеш против обществото? Трябва да живеем с тях. Ето — тя посочи Жердяй — Васка трябва да се издига.

— Ерофеев ли е обществото? — възкликна с негодувание Миша. — Никакво общество не е той! Тук, във вашето село, кулаците са заграбили всичко. Вие се страхувате от тях. Съветската власт ви поддържа, а вас ви е страх от кулаците. Безобразие! Предупреждавам ви, Мария Ивановна: само ако започнете да уговаряте Николай да поеме вината върху себе си, ще разкажа на всички, че ви е надумал Ерофеев. Тъй да знаете! И ти, Жердяй, да не си посмял да ходиш при Ерофеев, да не си посмял! Я гледай ти какъв благодетел се извънил! Иска за шепа брашно сина си да продадете. Както искате, Мария Ивановна, но ние няма да допуснем това. За нищо на света!

Глава четиридесет и втора

КЛУБЪТ

Миша се опасяваше, че все пак Мария Ивановна ще прати Жердяй при Ерофеев за брашно, затова го заведе в клуба.

Зина Круглова обясняваше на децата от селото законите и обичаите на младите пионери.

— „Пионерът е смел, честен и правдив“ — казваше Зина. — Какво значи това? Това значи, че пионерът не се бои от нищо и от никого, никога не лъже, винаги казва истината. Ето какво значи това. Ясно ли е?

Децата мълчаха.

— Питам: ясно ли е, или не? — повтори въпроса си Зина.

— Ами как, и от баща си, и от майка си ли да не се боим? — запита Мухата.

— Разбира се!

— Ще ни наплескат! — каза уверено Мухата.

— Ако не сте се провинили с нищо пред родителите си, защо ще се боите от тях?

— Няма да те питат кое как е — каза Мухата. — Ще те наплескат и толкова. Иди после, че доказвай!

— Не трябва да се боите от родителите си, а да ги уважавате — обясни Славка. — Ясно ли е?

Всички мълчаха.

— Значи ясно е — каза неуверено Зина.

— Ами как е например с гръмотевицата — запита Жердяй — или мълнията? И от нея ли да не се страхуваме? Ами ако ни убие?

— Страх и предпазливост — това са различни неща — обясни Зина. — Разбира се, човек трябва да се опасява от мълнията, да се пази от нея, затова именно се правят гръмоотводи. Но не бива да се страхува. И да се страхуваш, все едно — няма да се спасиш от мълнията.

— Възможно ли е гръмоотводът да помогне при мълния? — усмихна се Жердяй.

— Разбира се!

— Не!

— Защо?

— Ей тъй! Какво е гръмотевицата? — Пророк Илия кара колесница по небето и гони бесовете. А бесовете се крият. И в дърветата, и в различни зверове, и в хората дори се крият. Значи Илия — пророкът бие по тях с мълнии. Скрие ли се бяс в някое дърво — мълнията тресне в дървото. Скрие ли се бяс в човек — мълнията бие в човека. А за да не се вселява в тебе бяс, трябва да се молиш. Молиш ли се при гръмотевица, в тебе няма да се всели бяс и ще останеш жив. С нищо друго не можеш се спаси.

Вдигна се страшен шум. Комсомолците доказваха, че няма никакъв пророк Илия и изобщо никакъв бог. Жердяй и Мухата стояха на своето. Така е всеки път! За каквото и да говореха, винаги преминаваха към бога.

— Хайде, по-тихо! — въведе ред Миша. — Сега беседата не е за бога, а за законите и обичаите на младите пионери. За бога ще поговорим друг път. А сега вие трябва да разберете добре законите и обичаите. Иначе как ще можете да станете пионери?

В това време в клуба влязоха Сенка Ерофеев и Акимка Като чу последните думи на Миша, Сенка каза:

— Кой ще става пионер? — Той се обърна към насядалите по пейките дечурлига и повтори свирепо: — Кой? Да се покаже!

Никой не се показа. Всички се страхуваха от Сенка.

Само Жердяй не се страхуваше нито от Сенка, нито от Акимка. И макар че именно той не мислеше да става пионер, защото вярваше в бога (впрочем, след посещението на Голигинския път тази вяра беше значително разколебана), Жердяй каза:

— Може пък аз да се готвя. Тебе както ти влиза в работата?

— Само се опитай! — каза заканително Сенка.

— И ще се опитаме. Тебе ли ще питаме! — каза придобилият смелост Муха.

Миша мълчеше. Той искаше децата сами да дадат отпор на Сенка. Нека почувствуват силата си, нека разберат, че всички заедно няма защо да се боят нито от Сенка, нито от Акимка. Иначе организираният тук отряд ще се разбие през зимата, Сенка и Акимка ще го разгонят.

Сенка се закани с юмрук на Жердяй и Мухата:

— Продумайте само!

Такава закана децата вече не можеха да допуснат. Генка се приближи до Сенка и застана срещу него:

— Ти какво си размахал юмруци? Хайде обирай си крушите!

— Е, е по-внимателно! — нахално и страхливо отговори Сенка. — „Обирай си крушите“!... Я гледай какъв хазяин се извъдил! Този клуб да не е ваш, собствен? Като те напердаша! — и вдигна юмрук.

— Напердаши́, напердаши́ — каза Генка, като настъпваше срещу Сенка. — Напердаши́, опитай се!

Децата наскачаха от местата си. Сенка се огледа на всички страни като звяр в клопка. Акимка отстъпваше с едното рамо към вратата и вече стоеше там, готов при първата опасност да се измъкне.

— Защо не пердашиш, а? — казваше Генка, като продължаваше да настъпва към Ерофеев.

Той се увлече и търсеше да се бие. Най-после ще си разчисти сметката за яйцето, което смачкаха на главата му!

Но тук, в клуба, не биваше да се допуска бой. Миша застана между тях:

— Знаеш ли какво, Ерофеев? Като не ти харесва тук, иди си, не пречи на другите. И имай предвид, че никой не се бои от тебе. Ние сме много, а ти си сам. Няма да излезеш наглава с всички!

Сенка обгърна всички със злобен поглед, обърна се и тръгна към изхода, изпращан от веселия смях и дюдюкания-та на всички деца от селото. За тях пораженето на всесилния Ерофеев беше неочаквано и приятно събитие.

На вратата Сенка се обърна и пак се закани с юмрук на

всички. Раздаде се нов взрив от смях. Тогава в безсилна ярост Сенка стовари юмрука си право във врата на Акимка.

— Мене пък за какво? — жално запита Акимка.

— Друг път да не бягаш, ето за какво!

Глава четиридесет и трета

БОРБАТА СЕ РАЗГАРЯ

Сенка и Акимка бяха изгонени позорно от клуба. А на следния ден някой беше прекършил четири ябълкови дръвчета в бившата помешчическа градина. Децата никога не бяха виждали тези ябълки. Но пристигна председателят с двама селяни, извика Миша в градината, показа му прекършените ябълки и запита мрачно:

— Това е работа на вашите деца, нали?

— Не — отговори твърдо Миша, — никое от децата не може да направи това.

— Кой ги е прекършил тогава?

— Не зная.

— Няма кой друг освен вашите деца — каза председателят. — Или сте виждали някой външен човек?

Но Миша не беше виждал никакъв външен човек.

— Това е то — каза председателят. — Тук не е имало външни хора и не е можело да има. Значи вашите деца са ги прекършили.

— Не! — завика Миша. — Те никога няма да прекършат дървета.

Председателят поклати глава:

— И все пак са прекършени...

Миша свика веднага отрядния сбор, разказа за прекършените дръвчета и запита строго кой е направил това. Отговорът беше общо недоумение и мълчание. Миша се вглеждаше изпитателно в лицата. Но нито върху едно не долови и сянка от смущение. На него и без това му беше ясно, че никой не е прекършвал дръвчета, пък и не можеше да прекърши. Кой ще се реши на такава подла постъпка?

А защо ги обвиняват?

След няколко дни Миша разбра защо...

В околийския вестник се появиха една след друга три бележки: Първата беше озаглавена „Хубави клубни организатори“, втората — „Да се прекрати унищожаването на народното имущество!“, третата — „Така ли се помага на поголемите?“ И трите бяха подписани от някой си „Шило“.

Смисълът на тези бележки беше, че комсомолецът Миша Поляков се отнася несериозно към задълженията си, отпуснал е пионерите и е превърнал отряда в банда хулигани. Вместо да помогне на селяните от село Карагаево да си уредят клуб, Миша се свързал с един местен алкохолик, хвърлил на вятъра обществени пари и обезобразил клуба. Децата чупят плодните дръвчета в чифлика, който е народно достояние. Комсомолецът Миша Поляков не иска да помага на местните органи на властта — пример за това е случаят с Борки. Той е в подозрителни връзки със семейството на едно лице, обвинено в углавно престъпление.

Това беше неочакван удар. Децата бяха смазани... Как са ги опозорили! Публично, в печата... Та всичко това е несправедливо, не е вярно.

— Трябва да пратим опровержение — каза Славка.

— Нима вестникът ще помести опровержение против себе си? — възрази Зина Круглова.

— А ние ще ги накараме! — закрещя Генка, като въртеше очи. — Аз сам ще отида в редакцията. Нека се опитат да не поместят!

— Там никой няма да се уплаши от тебе — забеляза с право Миша. — И какво, пита се, ще опровергаваме. С клуба беше така, с Борки — също, само за дръвчетата не е вярно. Много хубаво опровержение ще излезе: „Клуба обезобразихме — това е действително. Поръчението на председателя не изпълнихме — това също е истина. Виж, дръвчетата не сме прекършили, това не е вярно.“ След едно подобно опровержение ще ни се смеят още повече.

Но кой се крие зад подписа „Шило?“ И как е могъл редакторът на вестника да помести това? Той безусловно е зъл, лош човек. Бюрократ. Тъй формално, за нищо и никакво да опозори целия колектив, да премълчи тяхната работа! Каква несправедливост! Миша не можеше да се побере в кожата си. Може би действително трябва да напишат опро-

вержение? Не в този вестник, в друг, в централен. Например в „Правда“ или „Известия“. Все пак има справедливост на този свят . . .

И защо, когато тук беше ръководител Коля Севастиянов, не се случваше нищо подобно? Никакви произшествия. Всичко беше в ред. А при него, при Миша, всичко излиза не както трябва. И Сева, и Игор избягаха, и клуба обезобразиха, и изобщо . . . Може би той действително е още млад и не умее да ръководи отряда? Какво ли неправилно е извършил?

Децата не знаеха къде да се дянат от срам. Те минаваха през селото с наведени глави. Струваше им се, че всички са чели вестника и сега ги осъждат. Впрочем никой не ги осъждаше. Единствен само Сенка Ерофеев каза със злорадство:

— Напечатаха ли ви във вестника! Почакайте, още какво има да видите!

Заплахите на Сенка се оправдаха. След няколко дни председателят извика Миша в селсъвета и му връчи писмо от губернския отдел за народно образование. Предлагаше се на отряда да напусне ведната чифлика „предвид систематическото повреждане на последния“. Писмото беше подписано от Серов.

И така, гонят ни! Какъв позор!

Възможно ли е да си отидат оттук? Да си отидат — значи да признаят вината си. Какъв спомен ще оставят в селото? И как ще захвърлят всичко: отряда, който още малко и ще бъде организиран, огрaмотяването, клуба, който вече успяха да приведат в ред, като пребоядисаха рисунките на анархиста Степан Кондратиевич.

Как могат да изоставят всичко това? Да го изоставят, защото са ги наклеветили! И са ги наклеветили специално, за да ги изселят оттук. Значи, пречат на някого! Не, няма да се предадат тъй бързо! Те не са виновни в нищо и ще докажат правотата си.

Решиха Миша и Славка да отидат в града и да се помъчат да бъде отменено нареждането на Серов. Още повече че „графинята“ също отиде в града и, разбира се, ще напри казва там за отряда. Докато отсъствува Миша, за ръководител ще остане Генка.

— Виж, Генка — каза му Миша, — докато не се върна, на никаква цена няма да напускате лагера. Който и да заповяда.

— Не се безпокой — отговори Генка, — никой няма да ни изсели оттук. — И направи един театрален жест: — Само през трупа ми.

Глава четиридесет и четвърта

БОРБАТА ПРОДЪЛЖАВА

Товаропътническият влак се влачеше бавно и спираше на всяка спирка. През прозореца на вагона се виждаше познатата еднообрана картина: железопътни кантони, телеграфни стълбове, ята врабци по жиците, пуснати барнери и върволици коли зад тях, жена-стрелочник с жълто флагче в ръце, село на склона, малко изкуствено езеро зад насипа и патици в него, на перона — брадат мъж с малко лъскаво бидонче в ръце, работници с щанги и лопати поправят пътя, стара жена с пъстро вързопче крета по пътеката, летовници на велосипеди . . .

Впрочем Миша и Славка не можеха да се наслаждават много на пейзажа: те пътуваха без билети, контрабанда.

Миша знаеше много начини за такова пътуване. Най-простият беше да седнеш в средата на вагона и щом контрольорът се появи на вратата, да отидеш веднага в другия край на вагона и да се присъединиш към жизнерадостната тълпа на другите пътници без билети.

Но напоследък контрольорите се бяха изхитрили — влизаха по двама, от двата края на вагона. Затова Миша пътуваше сега по най-сложния начин. Когато влакът се движеше, стоеше на платформата. Щом влакът стигнеше на спирка, той скачаше от перона, гледаше къде ще се качат контрольорите и действуваше в зависимост от това. Най-напред минаваше през вагоните до другия край на влака, след това на следната спирка слизаше, притичваше по перона до оня вагон, където контрольорите са проверили вече билетите, и пътуваше спокойно по-нататък. Така се беше измайсторил, че като видеше контрольорите, можеше да предскаже с точност до минута кога ще се появят в този или онзи вагон.

По този начин пътуваха и сега със Славка. Не може да се каже, че Славка беше страхлив, но той беше чувствително

и стеснително момче. Струваше му се, че всички разбират, че пътува без билет и се срамуваше от другите пътници. Миша също се срамуваше. Но както винаги, той се обоснова теоретически:

— Разбира се, не е хубаво да се пътува контрабанда — казваше той, — но пътниците без билет са явление на възстановителния период. Виж, когато нашата страна забогатее, никой няма да пътува без билет.

— Ако всички разсъждават така, никой няма да си купува билет. А железниците са на самоиздръжка — възразяваше Славка.

Обсъждайки този въпрос, те маневрираха, като се местеха от вагон във вагон, защото този път по линията имаше много контрольори. Местеха се дотогава, докато едно обстоятелство не привлече вниманието им.

Те видяха „графинята".

Вагонът беше претъпкан. Само на най-горната пейка хората лежаха. На втората пейка пътниците седяха и краката им висяха пред лицата на ония, които бяха седнали на най-долната. Беше горещо и задушно. „Графинята", притисната в ъгъла, клюмаше нос. Тя беше седнала до отворения прозорец по посока на движението и черният локомотивен пушек се сипеше по лицето ѝ.

Момчетата знаеха, че „графинята" също беше тръгнала за града и нямаше да придадат особено значение на срещата с нея, ако в друг вагон не бяха видели лодкаря.

Защо ли пътуват и двамата? И в различни вагони?

— Може всеки от тях да си пътува по своя работа — предположи Славка.

Миша поклати глава отрицателно.

— Не мисля... Като стигнем, ще видим заедно ли са дошли, или поотделно.

Влакът пристигна в града. Пътниците, които слязоха, изпълниха мокрия перон. Явно, току-що е превалял краткотраен дъжд. Капките му блестяха по парапетите на перона, по кутиите за смет и по плетениците на гаровата арматура.

— Аз ще следя лодкаря, а ти — „графинята" — пошепна Миша. — Само гледай да не се зазяпаш.

Без да изпускат от очи „графинята" и лодкаря, момчетата напредваха бавно в навалицата. „Графинята" и лодкарят вървяха отделно, тя напред, той на значително разстоя-

ние след нея. Затова момчетата виждаха добре лодкаря, а „графинята“ ту се появяваше, ту изчезваше в навалицата.

Ето и площада пред гарата, оживен през онова кратко време, когато там се излива потокът от пристигнали пътници. Файтонджии на високи тежки файтони с един кон канят настойчиво пътници. Когато такъв файтон тръгне по паважа, черният му като хармоника гюрук подскача и се тресе... Разносвачи на вода с големи бидони, в които се плиска обикновена водопроводна вода, боядисана с евтин сироп. Продавачи с табли на гърди. Безпризорни, „последните от мохиканите“, изтегнати в сянката на градината в лениви пози, поглеждат с будно око към багажа на пътниците.

„Графинята“ изчезна, но момчетата не изпуснаха лодкаря. Той тръгна по една улица, момчетата — на известно разстояние след него. И като го следваха, те видяха отново „графинята“, която вървеше напред.

Скоро момчетата се убедиха, че лодкарят не върви просто след „графинята“, а я следеше. Той се държеше на солидно разстояние от нея, притискаше се до стените и някак си много ловко се криеше зад вървящите пред него минувачи. Когато „графинята“ се забави на един ъгъл, за да изчака да мине един дълъг обоз, лодкарят също се спря, дори се скри зад стъпалата на някаква къща и си даде вид, че си свива цигара. Момчетата едва успяха да се прикрият зад вестникарската будка.

Така вървяха известно време — лодкарят след „графинята“, момчетата след лодкаря, — докато най-после всички излязоха на улицата, на която беше местният музей и където Миша бе ходил вече с Борис Сергеевич.

Това беше тиха, безлюдна улица. Скрити зад един ъгъл, момчетата видяха как „графинята“ влезе в музея и как скритият зад една издадена стена лодкар я следеше. После лодкарят пресече улицата и се изтегна на тревата на една полянка под сянката на едно дърво.

Момчетата постояха известно време зад прикритието си. След това се измъкнаха в една страничка улица и започнаха да се съвещават как да действуват по-нататък.

— Кой знай колко време ще стои „графинята“ в музея — каза разсъдителният Славка. — Може би чак до вечерта. А ние? Тъй ли ще стоим тук? Нали имаме по-сериозна работа? Трябва да вървим.

Но Миша не се съгласи. Да изпуснат такъв случай! Ако „графинята“ беше дошла сама, то е друго нещо: иска ѝ се да погледа имуществото на чифлика. Ясно. Но защо я следи лодкарят? Нейният верен слуга и съучастник! Тук има нещо. И то много важно.

— Аз ще отида при Серов сам — каза Миша, — а ти остани тук и се постарай да разбереш защо „графинята“ отиде в музея и защо лодкарят я следи.

— Но . . . — опита се да възрази Славка.

— Хайде, хайде — каза Миша, — разбери всичко. И ме чакай тук. Аз ще се върна скоро.

Глава четиридесет и пета

ПАК ПРИ СЕРОВ

Ето го и сивото здание на губернския отдел за народно образование. Миша го погледна с вълнение. Какво ли ще каже Серов? Хубаво би било да срещне тук Борис Сергеевич, директора на детския дом. Ето кой би го подкрепил! Тъкмо той не би позволил да изгонят отряда. Е, нищо, ако тук не излезе нищо, тогава Миша ще отиде . . . Къде ли ще отиде? Разбира се, в губернския комитет на комсомола. А ако там не помогнат, ще отиде в губернския партиен комитет. Ето къде ще отиде!

Серов посрещна Миша като стар познат. Той замаха ръце и заклати съкрушено глава:

— Зная, зная . . . За всичките ви нещастия зная . . . Как да е, потуших работата . . . Можеше да бъде и по-лошо.

Миша се вцепени:

— Каква работа?

— Тук се вдига такава буря против вас — Серов завъртя глава, махна с ръка, — такава буря . . . Искаха да пишем в Москва. Пък аз казвам: „Случва се, случва се! Децата са млади, неопитни, затова и не са се погодили с местното население. Какво, да ги наказваме ли? Ще отидат на друго място и край . . .“

— Но защо трябва да отидем на друго място?

Серов придаде на гласа си мек, приятелски оттенък и започна да го убеждава:

— За колко ще пренесете палатките? Сам помисли . . . И има ли разлика къде ще бъде лагерът? Само ще се отървеш от неприятности.

— Да се пренесат палатките, не е трудно — каза Миша, — но защо трябва да се махнем? Това не е справедливо.

Серов разпери ръце огорчено:

— Е, другари, не бива така . . . Чете ли вестника?

— Всичко, което е написано там, не е вярно — отговори Миша.

Серов изви очи нагоре съвсем съкрушено, едва не заплака и каза:

— Нима е възможно? Комсомолец си, а се отнасяш така към нашия съветски печат!

— Не към печата, а към онзи, който е написал бележките — отговори Миша намръщен.

Серов каза неочаквано строго:

— Редакцията не печата без проверка на фактите. Вестникът се ръководи от комунисти, твои по-големи другари. Благоволете да ги уважавате.

Силен довод, особено за Миша. И все пак той не можеше да отстъпи.

— Всичко това не е вярно и не е справедливо! — каза той. — Ще видим какво ще каже губернският комитет на комсомола.

Серов затвори за миг очи. Спуснатите клепачи, силно подпухнали, неестествено големи за такива малки очички, превърнаха за миг лицето му в дебела неподвижна маска. А когато отвори очите си, те вече не скачаха от предмет на предмет, а гледаха втренчено и отчуждено Миша:

— Имате намерение да се оплаквате ли?

— Не да се оплаквам, а да разкажа истината.

— Тъй, тъй . . . А знаете ли с какво ще свърши това за вас?

— С какво?

— Ще ви изключат от комсомола.

— За какво ще ме изключат от комсомола? — изненада се Миша.

— За всичко, което сте направили там — каза грубо Серов. — И аз исках да предам работата в губернския комитет на комсомола, но ви пожалих. И ето ви съвет от мене: дигайте си палатките и идете на ново място. Без шум. За

такива работи комсомолът няма да ви поглади по главичката. Така че, без шум. Не си търсете белята.

— Аз съм комсомолец — отговори гордо Миша — и не се крия никъде от комсомола. И винаги съм готов да отговарям.

— Виновните за прекършването на ябълките трябва да бъдат привлечени под отговорност — заплаши Серов — и ще бъдат привлечени. Ще се търси не само стойността на повредените ябълкови дръвчета, но и стойността на изхабените в клуба бои и материали. Ще ви бъде ли приятно да научат за това в училището и в комсомолската организация? Така че, повтарям, най-правилно е да се махнете без шум и скандал. Да се изметете, докато е време. Разбрахте ли?

Серов добави, че историята с бягството на Игор и Сева също не прави много хубаво впечатление. Какъв е този ръководител, пионерите на когото бягат! Бягат и попадат в дела за убийство, крадат лодки. И още не е известно дали просто са отмъкнали лодката, или зад това се крие нещо по-сериозно. Да, да, у него се е създало впечатление, че работата съвсем не е така проста, както искат да я представят. Нали момчетата бяха в неговия дом! Ето какво излиза, млади човече! Виж какъв възел. Трябва да се помисли! Миша едва навлиза в живота и не бива пред прага на живота да се петни с такава работа. Най-изгодно за Миша е да си отиде от навреме.

Миша слушаше Серов с наведена глава. Тъй като той предаваше работата, тя звучеше ужасно. Но защо е станало така? А на Серов може да му повярват. Пък още и тези бележки... Какво петно ще легне на отряда!

— Разбрахме ли се? — запита в заключение Серов, като загледа Миша в лицето.

В гласа му Миша долови желание да получи утвърдителен отговор.

— Ще помисля.

— Много добре — каза удовлетворен Серов и тури и двете си ръце на масата. — Нашата губерния е голяма, място има навсякъде. Трябва да пътешествувате повече, да изучавате родния край. Днес ще се върнеш в лагера, а утре сутринта рано се вдигайте...

Миша излезе от кабинета на Серов. Противоречиви чувства го вълнуваха. Какво да прави, как да постъпи?

Серов е лош човек, това е ясно! Той не изпитва никакви

приятелски чувства към Миша, а има интерес отрядът да напусне Карагаево. Но него ще го послушат повече, отколкото Миша. Дори Борис Сергеевич, директорът на детския дом, не може да излезе наглава с него, не може да вземе чифлика. И на Серов не му струва нищо да докаже в губернския комитет на комсомола, че децата съвсем не са прави. Той ще съумее да използува много умело техните грешки, действителни и мними. И това може да свърши с големи неприятности за отряда.

Какво да прави? Да се върне в лагера, да вдигне децата и да се махнат по-далеч от чифлика? Да захвърлят всичко? И клуба, и селските деца, и огрaмотяването, когато хората вече сричат. Да оставят на произвола на съдбата Николай Рибалин, Жердяй и майка му? И да не помогнат с нищо на Борис Сергеевич при уреждането на трудовата комуна? Изобщо да се откажат от борбата, да признаят, че са виновни? Да избягат страхливо от съда на другарите си?

Не! Комсомолците не постъпват така! Не бива да се предават! Каквото и да е, те не са извършили никакво престъпление. Имало е грешки, но те са честни комсомолци и не се боят да отговарят пред когото и да било . . . Възможно ли е в губернския комитет да не могат да разберат това?

Глава четиридесет и шеста

ПОБЕДА!

Миша срещна секретаря на губернския комитет на стъпалата. Той беше рус момък в кожена куртка, клош панталони и сив каскет.

— Какво искаш? — запита той, без да се спре, когато Миша се обърна към него.

Тръгнаха заедно и Миша започна да разказва своята работа. Но през всичкото време все някой спираше секретаря, понякога самият той се спираше и викаше някого и в края на краищата заяви, че не е разбрал нищо.

— Нищо, братко, не разбрах. Я да седнем тук, че разкажи всичко поред.

Седнаха на перваза на един прозорец, Миша разказа отново всичко поред. Този път секретарят разбра и каза:

— С убийството на този селянин ще се оправят и без вас. И вече се оправят. Що се отнася до чифлика, музея и птицата — всичко това са измислици, романтика. — Той завъртя презрително ръката си във въздуха. — Нагълтал си се с приключенски романи. Всички вие, младите, обичате тайните, приключенията и друго такова. А нищо друго такова няма. Има един стар чифлик, бившите господари се държат за него, не искат да го дадат за детски дом, а Серов си въобразява, че е ценител на старините и обективно помага на бившите помешчици. Аз съм в течение на работата. При мене идва директорът на московския детски дом. Обещахме му да помогнем и ще му помогнем. Те ще получат чифлика. А тайните и всичко друго е бабини деветини! Що се отнася до вашия отряд, Серов си присвоява твърде много права. Пише се господар! Ако вашите деца са виновни за нещо, ти като ръководител ще отговаряш за това. Но не пред Серов, а пред комсомола. Ето как стои въпросът. А сега кажи сам: каква положителна работа сте извършили и какви грешки от твоя гледна точка сте допуснали.

Миша изброи всичко, което бяха направили в селото. А към грешките и недостатъците отнесе бягството на Игор и Сева, но добави, че във всеки отряд може да се случи такова нещо и че Игор и Сева се разкайват за постъпката си.

Към грешките Миша отнесе също и това, че художникът е боядисал лошо клуба, но добави, че те вече сами са пребоядисали всичко. Действително, не изпълнили поръчението на председателя на селсъвета, но това е било само един път, а пък децата винаги и във всичко са помагали на селсъвета. Виж, за прекършване на дръвчетата те никак не са виновни.

— Вярно ли е това? — секретарят загледа изпитателно Миша.

— Ами че, разбира се! — обиди се Миша. — Защо ще лъжа. Мене Серов ме съветваше да не идвам в губерния комитет, съветваше ме да се махна с отряда, но аз сам дойдох, никой не ме е карал.

— Добре — секретарят стана. — Както изглежда, ти си добро момче и аз ти вярвам. Останете си на същото място, не се местете никъде. Никъде! Продължавайте и работата в селото. А все пак постегни децата, трябва да има дисциплина.

— А ако Серов заповяда пак да се махаме? — попита Миша.

— Нека заповядва, колкото си иска — отговори безгрижно секретарят, — вие не сте подчинени на него. Стига е правил глупости. В случай че има нещо, позови се на мене. А за бележките във вестника ние ще разберем как стои работата. Разбра ли? Хайде, обирай си крушите! И без тебе имам цял вагон работа.

„Бояк момък! — си помисли Миша за секретаря, когато излизаше от губерния комитет. — Добре направих, че отидох при него. Какъв срам! Едва ли не се изплаших от Серов! Ако бях послушал Серов, никога в живота си нямаше да си простя това . . .“

Сякаш планина се смъкна от плещите на Миша.

Всичко е ясно, всичко е разбрано, всичко е направено честно.

Децата, разбира се, трябва да се постегнат, трябва да се тури край на безредието, разпуснатостта, на глупашките игри на „зелено“, на всички историйки на Генка. Но отрядът си остава на мястото и ще доведе докрай всички започнати работи.

Как хубаво обърна той всичко!

Миша крачеше по улицата с гордо изпъчени гърди. Сега децата ще докажат своето! Щом остават там, ще съумеят да направят всичко.

Трябваше още да се отбие при следователя, да научи нещо за Николай . . . Но това после . . .Важно е да се върне по-скоро в лагера и да успокои децата. И нека всички в селото научат, че си остават в чифлика. Нека научи и председателят. А то, вече ги смятат за някакви престъпници.

Глава четиридесет и седма

ПАК В МУЗЕЯ

Славка чакаше Миша на улицата пред музея.

— Е, какво? — запита той.

— Всичко е наред — отговори Миша. — Серов, разбира се, дори не искаше нищо да чуе. Убеждаваше ме да дигна лагера. А аз — в никакъв случай. Отидох в губернския комитет на комсомола, поговорих със секретаря. Той нареди да си останем и да не мърдаме от мястото си.

— Тъй направо, без проверка ли?

— Какво ще проверява? Да не е бюрократ! Аз му разказах честно всичко. Самият той знае добре Серов, знае го що за тип е. Изобщо, оставаме. Ти какво ще кажеш? Видя ли „графинята“?

Славка се огледа наоколо и ококори тайнствено очи:

— Отидох в музея, право в отдела за бита на помещика, за който ти разказваше...

— А лодкарят?

— Лодкарят си отиде. Аз се възползувах именно от този момент... Добре. Стоя аз в стаята и гледам — иде „графинята“. Дадох си вид, че разглеждам старинните костюми. В музея нямаше жива душа. Тя мина бавно край мене. Макар че стоях с рамо към нея, почти гърбом, забелязах, че ме погледна подозрително. Продължавах да стоя. Тя отиде по-нататък, после, явно, беше обиколила музея и пак се появи в този коридор. Аз преминах при друг шкаф. Тя пак погледна много нетърпеливо и подозрително и отмина. Аз й пречех. Тогава се скрих зад завесата на вратата. Там беше малко нещо страшничко и ужасно прашно...

— Прашно — разбирам, но защо и страшничко?

— Ами ако случайно старицата провереше дали няма някой зад завесата.

— Е, какво, да не те изяде?

— Разбира се, нямаше да ме изяде, но не е удобно. А освен това страхувах се да не кихна: имаше страшен прах, а когато се страхуваш да не кихнеш, непременно ще кихнеш... Та тъй. Стоя аз зад завесата и през една пролука виждам всичко. Старицата пак се върна, погледна няма ли някой и остана. Най-напред тя си даде вид, че разглежда шкафовете,

а после се приближи до кордона — нали знаеш, този, дето обгражда обстановката.

— Зная, зная...

— Тя дигна кордона и отиде до бронзовата птица. Какво правеше там — не видях. Тя беше гърбом към мене и закриваше птицата. Постоя при нея буквално една минута. На мене, естествено, ми се, видя, че е стояла много дълго, но всъщност не беше повече от минута. После се върна обратно, закачи кордона на мястото му и си отиде.

— Сега е ясно — каза решително Миша, — в бронзовата птица има скривалище. Ето значи какво имало в бронзовата птица.

— И знаеш ли — продължи Славка, — там е окачена една таблица — родословието на графовете. Вижда се, че те са били в родство с Демидови.

— Сега това не е важно — каза Миша, — не Демидови. Сега главното е скривалището. Да вървим!

— Къде?

— В музея. Да погледнем още веднъж бронзовата птица.

Момчетата влязоха в музея и бавно, небрежно, така че служителят да не ги заподозре в нещо, минаха през цялата редица стаи. Винаги когато вършиш нещо тайно, струва ти се, че те подозират. Тъй беше и сега. На Миша му се струваше, че служителят седна на стола до входа нарочно, за да ги следи.

Докато чакаха да се махне, момчетата разглеждаха експонатите. Пазачът дремеше на столчето си. Той клюмаше нос и през равни промеждутъци от време тръсваше глава.

Най-после пазачът се размърда, погледна наоколо със сънени очи, стана и се повлече из стаите.

Славка стоеше в коридора, готов да предупреди Миша и за най-малката опасност. Миша отиде навътре в отделението, сне решително врътва . . . но изведнъж Славка му даде знак. Миша бързо закачи врътва обратно и се обърна към стената, като се правеше, че разглежда картините, на които беше изобразен битът на помещика от XVIII век.

Влязоха две девойки, които имаха вид на студентки, с очила, късо подстригани. Те хвърляха поглед на окачените по стените експонати и записваха нещо в бележниците си, без да обръщат внимание на момчетата. Трябваше да ги чакат, докато изминат коридора и завият зад ъгъла. Най-

после те изчезнаха. Миша пак хвана врътва, но се появи пазачът. Той вървеше, като шляпаше с огромните си скъсани валенки и меланхолично бършеше с парцал праха по всичко, което попадаше на пътя му. А понеже вървеше по коридора, без да се отбива някъде, малко неща попадаха на пътя му. Момчетата пак се преструваха, че разглеждат внимателно експонатите. За конспирация Миша разказваше на Славка за селската реформа през 1861 година. През пролетта той бе писал домашна работа за нея, но беше забравил много неща и разказът му представляваше сбор от следните думи: участък земя, откупуване, Столипин, Русия преди реформата, Русия след реформата, компенсация, отруб[1], община, експлоатация... Той произнасяше тези думи много високо и пазачът го помоли да обяснява по-тихо.

Най-после пазачът изшляпа зад ъгъла. Славка застана на поста си. Миша дигна врътва, отиде при бронзовата птица и започна да я опипва, да търси скривалището. Но не намери никакви признаци на скривалище. Тогава той започна да пипа полекичка ту главата на птицата, ту крилата й, шията, краката, като се мъчеше да установи какво в нея се отвърта или отваря. Но нищо не се отваряше и не се отвъртваше. Миша въртеше, дърпаше, натискаше, нищо не излизаше. Тогава той се опита да я вдигне — може скривалището да е в поставката. Но излезе, че птицата е прикрепена неподвижно към поставката.

Чу се звънец. Затваряха музея.

Миша дърпаше трескаво птицата, но безрезултатно.

Славка пак даде предупредителен знак. Миша едва успя да изскочи пред врътва. Минаваха девойките...

Когато те отминаха, Миша отново вдигна врътва, но Славка пак даде знак. Пък и сам Миша чу шляпащите стъпки на пазача.

— Затваря се — каза пазачът и застана да чака, докато момчетата излязат.

Не им оставаше нищо друго, освен да се отправят към изхода.

Като охкаше и пъшкаше, пазачът затвори вратата след тях.

---

[1] О т р у б — участък земя, отделена от общоселските владения и дадена на частно лице, та от такива частни собственици да се образува селска буржоазия — опора на монархизма (1906—1917). Б. пр.

Глава четиридесет и осма

ОТНОВО ЛОДКАРЯТ

Навън вече се стъмняваше. Тежичък беше денят! Но затова пък колко е направено! Запазиха лагера — едно. Установиха, че лодкарят следи „графинята" — две. Откриха, че старицата използува бронзовата птица в музея за скривалище. Скривалището не откриха, но това е въпрос на време. Още един-два опита и ще го открият.

Наистина, закъсняха за влака. Вечерният вече беше заминал. Трябваше да чакат сутрешния. Но това е дреболия. Нали е лято. Могат да пренощуват под всеки храст.

Като обсъждаха оживено събитията на днешния ден, те стигнаха до гъста на улицата и се спряха. Миша предложи да отидат в градската градина и да пренощуват там на скамейките.

— Не е удобно — възрази Славка, — та ние не сме скитници.

— Ти какво предлагаш?

— Да пренощуваме на гарата.

— Първо, там е противно и второ, няма да ни пуснат. А ако не искаш в градината, да отидем към катедралата. До нея има градинка. Там ще преспим ...

— Добре — съгласи се Славка.

Момчетата се обърнаха и... се заковаха на местата си Пред тях стоеше лодкарят ...

— Бре! — каза лодкарят и се усмихна със своята противна усмивка. — Привет на старите познати!

— Здравейте — отговори Славка, учтив дори и към човека, когото преди няколко дни бе прекатурил от лодката.

Миша не продума и гледаше изпод вежди лодкаря.

— Разхождате ли се? — запита лодкарят и продължаваше да се усмихва.

— Вас какво ви интересува! — озъби се Миша.

Лодкарят поклати глава неодобрително.

— Ай, ай, ай ... Защо тъй грубо! Виждам — земляци. Как да не се спра. Или ми се сърдите?

— Не се сърдим за нищо — измърмори Миша.

— Пък аз мислех, че се сърдите. И напразно. Не вие а аз трябва да се сърдя. В реката ме окъпаха и както виждате, не се сърдя.

И той се засмя само с уста, докато очите му продължаваха да гледат втренчено момчетата.

— Обратно в лагера?

— Да.

— Нали няма вече влакове?

— Има един извънреден, нощен — излъга Миша.

— Тъй ли? — учуди се лодкарят престорено. — Аз пък не знаех. Мислех, че ще трябва да нощувам в града. Отлично! Значи ще си замина.

И заедно с Миша и Славка закрачи към гарата.

Момчетата не знаеха как да се отърват от него. Но освен на гарата, нямаше къде да отидат. А нощем влак няма. Пък те и без това не биха тръгнали с лодкаря. Върви с него нощем през гората от спирката до лагера. Току-виж, че те е заклал по пътя...

Слабо осветената гара беше пуста, само няколко пътници дремеха по дървените скамейки с високи облегала, като придържаха в скута си с ръце вързопи, торби, куфари.

— Оказва се, че няма влак — каза лодкарят и с тънката си усмивка показваше, че децата са го излъгали напразно: той е знаел сигурно, че няма влак.

— Значи няма — отговори невъзмутимо Миша, като сядаше на една скамейка.

До него седна и Славка.

— Трябва да измисля нещо — каза с престорена загриженост лодкарят. — Ето какво: тук наблизо живеят едни мои познати, да идем. Те с удоволствие ще ни приемат да пренощуваме.

— На нас и тук ни е добре — отговори решително Миша.

Лодкарят започна да ги убеждава да отидат с него, ту като им обещаваше сита вечеря и меко легло, ту като ги заплашваше, че, все едно, в дванадесет часа ще затворят гарата и те ще трябва да нощуват на улицата. Но момчетата отказаха категорично и беше ясно, че няма да мръднат от мястото си.

Часовникът удари девет, после десет, единадесет. Дмитрий Петрович се опитваше да ги разпитва за отряда, за лагера, но момчетата, облегнати на твърдата облегалка на скамейката, дремеха или се правеха, че дремят.

От време на време изтрополяваха по линиите бързи влакове и товарни композиции. Край големите прозорци се мяркаха на перона червени и зелени светлини, трептяха белите пламъчета на ръчни фенери. Чуваше се рязко изсвирване на кондуктор, отговаряше му проточено изсвирване на локомотив. В дванадесет часа един служител в черно, не по негова мярка палто, обходи залата, като разтърсваше за рамото дремещите пътници и им предлагаше да очистят залата. Но

никой не стана от мястото си. А милиционерът се обърна настрана, като се правеше, че това не го засяга.

Така минаха няколко мъчителни часа. И в дрямката момчетата чувствуваха върху себе си бдителния поглед на лодкаря. Той ту седеше, ту се разхождаше из залата, излизаше на площада, на перона и се връщаше, но момчетата разбираха, че не ги изпуска нито минута от погледа си.

Още нямаше четири часа, а навън вече започна бързо да се развиделява. Изведнъж започнаха да се виждат хора на перона, смазочници, кантарджии . . .

Гарата постепенно се изпълваше с пътници. Работническият влак, с който момчетата можеха да стигнат до тяхната гара, заминаваше в шест часа. Впрочем те не мислеха да заминават: много им е драго да пътуват заедно с лодкаря! Един час по-късно има още един влак, ще заминат с него.

Часовата стрелка се приближаваше към шест. Лодкарят ставаше все по-неспокоен. Скрит от високите облегала на скамейките, той следеше входната врата, а понякога ставаше и гледаше през прозореца към площада.

— Чака „графинята“ — каза тихо Славка.

— Точно тъй — потвърди Миша.

Появи се „графинята“. Тя прекоси залата и излезе на перона. Лодкарят я последва незабелязано. Сигурно, за да види в кой вагон ще седне.

Скоро лодкарят се върна:

— Да вървим, момчета! Имате ли билети за връщане?

— Не ни трябват — отговори Миша.

— Контрабанда? — разсмя се лодкарят.

Удари първият звънец.

— Ние не пътуваме. Имаме работа — каза Славка.

Лодкарят се намръщи и погледна момчетата изпод вежди:

— Как тъй не пътувате? . . . Защо?

— Не пътуваме и толкова — каза Миша. — И изобщо, какво ви влиза в работата? Какво сте се залепили за нас? Като ви трябва — тръгвайте!

Лодкарят стоеше с намръщено лице.

Удари вторият звънец.

— Ваша работа!

Лодкарят се обърна и тръгна към перона.

Глава четиридесет и девета

ПОЛЕЗЕН БОЛЕН

Отрядът ликуваше. Не успяха да ги изгонят оттук. Авторитетът на Миша порасна извънредно много...

На всички им се струваше, че той е извършил нещо геройчно: ходи в града, разговарял в различни учреждения... И с него се разбирали като с истински, възрастен ръководител.

Миша израсна и в собствените си очи. По отношение на децата у него се появи едно добродушно покровителство. Когато разговаряше с тях, той, подражавайки на Коля Севастиянов, се усмихваше снизходително, както се усмихват възрастните на някоя мила детинщина на децата. Той вече не спореше, не се горещеше, а разясняваше търпеливо един или друг въпрос именно така, както възрастните обясняват нещо на децата. При това той прегръщаше покровителствено събеседника си през раменете, както винаги правеше Коля Севастиянов. Наистина Коля правеше това, защото беше голям на ръст, но на Миша му се струваше, че и той не прави това лошо.

Впрочем не всички мислеха така.

Зина Круглова извика Генка и Славка в гората и каза с тревога.

— Момчета, забелязали ли сте какво става с Миша?

Генка и Славка наведоха глави: те бяха забелязали какво става с Миша.

— Той се надува, въобразява си, че е голям началник — каза Генка.

— У него се появиха елементи на „вождизъм“ — добави Славка.

— Но той може да се откъсне от колектива! — рече с ужас Зина.

— Дори много просто — потвърди Генка.

— „Вождизмът“ винаги довежда до откъсване от колектива — рече Славка.

— Трябва да направим нещо — каза Зина със страшно вълнение. — Не бива да допуснем пред очите ни да бъде загубен за общото дело. Трябва да го спасим.

Децата се замислиха. Трябва, разбира се, да го спасят, но как?

— Може би трябва да поговорим с него? — предложи Славка. — Да му обясним накъде се плъзга.

Генка завъртя глава отрицателно:

— Няма да те послуша. Ще каже, че това е негов стил на ръководство. Не! Нужни са силни средства. Трябва да ударим така, че веднага да се опомни. Тогава ще му подействува.

— А какво предлагаш?

— Да поставим въпроса на комсомолско събрание.

— Да го изнасяме направо на събрание? Нека най-напред да поговорим с него. А пък ако не се поправи, тогава ще го изнесем на събрание...

Тъй именно и решиха. Но Миша не знаеше нищо за техния разговор и продължаваше да се държи все така.

С възрастните се държеше важно, със съзнание за собственото си достойнство. Наистина, нито председателят на селсъвета, нито селяните знаеха за разговора му със секретаря на губернския комитет на комсомола, но фактът, че Миша не се подчини на заповедта на Серов, а Серов не настояваше за нареждането си, показваше, че отрядът има зад себе си някаква сила и не е тъй просто да го изселят оттук.

И в отряда работите вървяха добре до немай-къде. Нямаше почти никакви произшествия. Само дето Сева се разболя най-сериозно.

Болеше го глава, дращеше му в гърлото, трудно му беше да гълта и дори да диша. Термометърът показваше тридесет и девет градуса и девет десети.

Бяшка, известен познавач на медицината (майка му е била чистачка в амбулатория), накара Сева да зяпне, погледна и съобщи, че Сева има ангина.

— Зачервено и изобщо всичко е подуто — каза Бяшка. — Сливиците ти отрязани ли са?

Сева поклати глава отрицателно.

— Може да са ги отрязали, когато си бил малък и си забравил?

Но Сева отричаше категорично това обстоятелство.

Бяшка пак погледна в устата му и съобщи, че действително сливиците са на мястото си, но са отекли много и трябва да се махнат.

— В медицината има две течения — каза Бяшка, — едното за отстраняване на сливиците, другото за обгаряне. Аз съм привърженик на първото.

Завиха Сева с няколко одеяла, дадоха му горещ чай с допълнителен бонбон и започнаха да мислят какво да правят по-нататък.

Опасно е да се води Сева в Москва в такова състояние. Няма да стигне до болницата. Сега председателят няма да даде кон. И Миша реши да прати бележка на доктора с молба да дойде в лагера. Нали той ходи при тежко болните. В болницата има и кон.

Докторът пристигна с малък открит кабриолет. В него беше впрегнат един грамаден кон, истински московски гальо-таджийски кон. Докторът, висок и дебел, с рошавата си брада и пенсне с прехвърлен зад ухото черен конец, изглеждаше много смешен в кабриолета. Той сякаш се движеше след грамадния кон, хванал само поводите и стиснал между краката си малкия кабриолет.

Докторът каза, че Сева има ангина (Бяшка хвърли горд поглед на всички). Трябва да му се махнат сливиците (Бяшка погледна още по-гордо). Но, добави докторът, докато не оздравее, не бива да му се прави операция. Той трябва да взима лекарства и да бъде преместен от палатката в къщи.

— Но в каква къща да го поставим? — недоумяваше Миша. — Неговата къща е в Москва.

— Нима никой от селяните няма да се съгласи да го подържи няколко дни у дома си? — каза докторът. — Впрочем... Защо да не го поставим в господарската къща? Досега, струва ми се, тя е празна.

— Дали ще позволи тя? — възрази Миша.

— Коя тя?

— Ами хазяйката, икономката...

— Хм! — Докторът се навъси. — Елате с мене...

Когато вървяха по алеята, Миша погледна към прозорците на таванската стаичка. Капаците зад бронзовата птица бяха отворени. Значи „графинята" беше в къщи. Но самата къща, както винаги, изглеждаше необитаема.

Това, че докторът вървеше уверено по алеята и се изкачи решително по стъпалата на верандата, показваше, че той познава добре и къщата, и чифлика. Но Миша беше убе-

ден, че от тази идея няма да излезе нищо. Старицата ще покаже грамотата и край! Предстоящата среща с „графинята“ интересуваше Миша. Струваше му се невероятно, че ей сега ще отворят вратата на тайнствената къща и ще влязат в нея.

Едва се бяха качили на верандата, вратата се отвори и се появи старицата. Тя ги чакаше в обикновената си поза, със затворени очи и високо вдигната глава, от което дългият й орлов нос изглеждаше още по-дълъг.

След това тя отвори очи. Миша знаеше, че ей сега ще запита: „Какво обичате?“

„Графинята“ действително отвори уста и проговори: „Какво . . .“ Но в този миг погледна доктора и изведнъж се обърка и млъкна. В очите й се мярна смут. Без да довърши фразата, тя пак затвори очи. Известно време всички стояха мълчаливо, след това докторът каза:

— Софя Павловна, едно момче от тези млади хора, пътешествениците, се разболя. От ангина. Не бива да лежи в палатката. Моля да го приютите за три-четири дни . . .

— А болницата? — запита старицата след известно мълчание, пак без да отвори очите си.

— Болницата е в ремонт.

— А кой ще се грижи за него? — запита старицата.

И Миша се учуди, че тя произнася най-обикновени човешки думи и че се казва просто Софя Павловна.

— Някой от тях — докторът кимна към Миша. — Аз също ще наминавам.

Старицата помълча, после пак затвори очи.

— Смятате ли, че е възможно да се явявате в тази къща?

— Аз изпълнявам дълга си — отговори спокойно докторът.

— Добре — продума след известно мълчание старицата, — кога ще пренесат момчето?

— Още сега ще го пренесат.

— Ще му бъде приготвено място в стаята за прислугата. Но моля да не ходят никъде освен в стаята за прислугата.

— Това е ваше право — отговори докторът.

Старицата се обърна и изчезна в къщата.

Глава петдесета

СТАЯТА ЗА ПРИСЛУГАТА

Когато донесоха Сева на носилка до помешчическата къща, вратата на стаята за прислугата беше отворена. Това значеше, че е разрешено да влязат. Децата влязоха.

Стаята за прислугата беше едно голямо, много ниско помещение. Ако се вдигне човек на пръсти, може да стигне с ръка тавана от стари, почернели от времето греди, равно одялани и с множество надлъжни цепатини. От също такива греди със запълнени с кълчища междини бяха направени и стените.

Тук всичко беше старо, черно, опушено. Покрай една от стените имаше дълга, тясна маса с разклатени дървени магарета. Таблата ѝ, скована от тесни, тънки дъски, се беше разсъхнала. Зад масата се виждаше прикрепена до стената тясна пейка. В стаята за прислугата нямаше нищо друго, като не се смята окачените на тавана дълъг, от едната стена до другата, прът. За какво беше този прът, не беше ясно.

Ниска, широка врата с олющена боя съединяваше стаята за прислугата с останалата къща. Когато Миша я бутна, оказа се, че е закована с гвоздеи, които едва се държаха в гнездата си. Ако се натисне по-силно, ще изскочат.

Децата се заеха дейно да уредят „лазарета", както Бяшка преименува стаята за прислугата: изхвърлиха сметта, измиха и избърсаха старателно всичко, изчистиха прозорците, нахвърлиха на пейката елови клонки и туриха Сева да легне там.

За да няма стълкновения със старицата, Миша забрани на децата да ходят из чифлика и изобщо не позволяваше на никого, освен на дежурните, да ходи при Сева. Но самият той ходи там няколко пъти. Нали трябва да знае състоянието на Сева ... Интересуваше го и къщата. Той отиваше до вратата и се ослушваше. Зад нея цареше мъртва тишина. Понякога на Миша му се струваше, че зад вратата също стои някой и се вслушва какво става в стаята за прислугата. Защо му се струваше така и той не знаеше. Тъй много напрегната беше тишината зад вратата, тъй много тайнствена беше къщата. Когато Миша бутна вратата, за да опита здраво ли се дър-

жи, стори му се, че отвъд степата някой го следи. Той остави вратата на мира.

На следния ден старицата замина за града. Пак ще се оплаква на Серов. И разбира се, Серов пак ще се опита да ги изсели оттук. А на Миша никак не му се щеше да ги изселват — като са в къщата, все може да узнаят нещо. На всяка цена трябва да останат по-дълго време тук. Разбира се, добре ще бъде, ако Сева оздравее по-скоро, но ако оздравее, ще изгонят децата оттук. Затова когато Миша питаше Сева как се чувствува, искаше да чуе в отговор нещо успокоително относно здравето и същевременно обнадеждаващо в смисъл, че Сева ще полежи още тук.

Но на другата сутрин Сева каза, че се чувствува по-добре, а привечер заяви, че му е дотегнало да лежи и утре ще стане.

— Само се опитай! — закани му се Миша. — Ще станеш, когато позволи лекарят. А той няма да разреши скоро: след ангина трябва да се лежи, иначе се получава усложнение.

Със същата тревога Миша гледаше живачния стълб. Как бързо спада температурата! Вчера беше 39.9, а тази сутрин 36.7. Добре ще е привечер да се покачи пак поне на 37.2.

— Виждаш ли каква непостоянна температура имаш — каза той на Сева. — Най-опасно е, когато температурата е непостоянна. Вярно ли е, Бяшка?

Бяшка много се радваше, че има под своя власт лазарет и той потвърди, че непостоянната температура е най-опасна. Главното е да бъдеш на легло. Да лежиш и да лежиш.

Но рано или късно Сева ще оздравее. И по-скоро рано, отколкото късно. И тогава ще трябва да се махнат от стаята. Какво да се прави?

Докато Миша мислеше какво да предприеме, старицата се върна от града. Тя се върна, когато Миша беше в лагера, влезе в стаята за прислугата, застана до вратата и запита:

— Скоро ли ще оздравее вашият болен?

При Сева дежуреха сестрите Некрасови. Те се изплашиха и побързаха да разположат старицата:

— Вече му е по-добре. Утре ще стане.

„Графинята“ се обърна и излезе.

Миша се разстрои ужасно:

— Как можахте да кажете това? Откъде знаете, че Сева

ще стане утре? Ами ако случайно не оздравее? Той няма да оздравее, а „графинята“ ще иска да го вземем. Ето какво направихте с вашето бръщолевене!

— Ние се объркахме — оправдаваха се сестрите Некрасови, — страхувахме се, че ще каже: махайте се оттук . . .

— Утре отивам в града и докато се върна, Сева трябва да лежи в къщата. Дори ако лекарят каже, че е здрав. Разбрано ли е?

Глава петдесет и първа

ЕДНА НОЩ В МУЗЕЯ

Миша отиваше в града, за да се опита отново да отвори бронзовата птица. Денем това не е възможно — ту пазачът минава, ту студентки, а нощем никой няма да попречи. Те с Генка ще се скрият зад завесата, ще почакат, докато бъде затворен музеят, и тогава ще се заемат спокойно с бронзовата птица.

Момчетата отидоха в музея един час преди затварянето му. Сега те знаеха добре разположението на музея: два изхода — единият към улицата, другия — към двора. Пазачът затваря най-напред външната врата, а след това, вече от двора, задната. Момчетата бяха решили да прекарат в музея цялата нощ, а сутринта пак да се скрият зад завесата, да изчакат, докато пазачът отвори музея и тогава да се измъкнат на улицата или да си дадат вид, че току-що са дошли.

Всичко вървеше до немай-къде добре. В музея нямаше никой. Момчетата почакаха, докато пазачът отиде в другия край на музея, и се скриха зад завесата. Едва сега Миша разбра колко трудно е било тук на Славка: имаше толкова прах, че не беше възможно да се диша. Миша се боеше, че Генка няма да издържи и ще кихне. Но Генка се държеше твърдо и не кихаше.

Чуха се шляпащите стъпки на пазача.

Момчетата притаиха дъх. Тъкмо пред завесата стъпките на пазача затихнаха. Момчетата стояха ни живи, ни умрели.

Старецът се закашля. Момчетата не виждаха какво прави той в стаята . . . След това отново се чуха неговите

шляпащи стъпки. Все по-глухо и по-глухо... Нещо дръпна до входната врата — пазачът бе поставил голямата желязна чивия. След това се чу глух удар — това беше дървеното мандало, и най-после щракна ключалката — вратата е затворена!

Пак се чуха шляпащите стъпки. Най-напред те се приближаваха, след това започнаха да се отдалечават... Миша отдръпна завесата и се ослуша. Хлопна вратата. Чу се щракването на ключа в ключалката. Край! Момчетата са сами!

Те почакаха малко, събуха си обувките, отидоха на бос крак до задната врата и лекичко я подръпнаха — вратата беше заключена.

Момчетата обходиха музея. Слабата привечерна светлина едва проникваше през диплѝте на пердетата. Картините по стените тайнствено тъмнееха, стъклените чекмеджета на кутиите блестяха по масите. Чудновато неподвижни бяха препарираните зверове и птици.

Момчетата се върнаха в отдела за бита на помешчика. Генка остана в коридора, готов в случай на опасност да предупреди другаря си.

Миша сне връвта. Спокойно, без да бърза, той изследваше бронзовата птица.

Преди всичко Миша я опипа внимателно, сантиметър по сантиметър, като търсеше някаква цепка или дупчица: може би тя се отваря с ключ? Но не намери нито един отвор. Под пръстите си усещаше само грапав бронз и нищо повече. Тогава опита да завърти отделни части на птицата: главата, качулката на главата, едното крило, след него другото крило, единия крак, после другия. Той се опитваше да завърти всеки нокът на краката, всяко перо на крилата. Нищо не се въртеше, не се отваряше, не се мърдаше от мястото си.

Миша започна да се вълнува. Нима няма да узнаят нищо? Нима напразно останаха тук за цяла нощ, криха се, рискуваха? А най-важното е, че не се вижда нищо... Да запали джобното си фенерче? Не, опасно е! Някой от улицата може да забележи светлината и тогава ще имат страшни неприятности. Ще ги обвинят в опит да откраднат нещо от музея. Позор и за тях, и за целия отряд... Но главното е да не се вълнува. Спокойно. Трябва да се овладее. Да започне пак всичко отначало. Тя все се отваря някак си!

— Е, какво? — запита тихо Генка, като дойде при Миша.

— Стой на мястото си и не разговаряй — пошепна в отговор Миша.

Генка се върна на поста си. Миша пак започна изследването. А може би в птицата няма никакво скривалище? Не, Славка не може да се лъже . . . Славка никога няма да каже нещо на вятъра, той не е Генка. Виж, Генка би могъл да изфантазира, но Славка не.

Миша размишляваше така и продължаваше да изследва птицата . . . Той се мъчеше да събере всичкото си хладнокръвие. Главното е да не се вълнува, да не се суети, да я изследва сантиметър по сантиметър.

Миша се въртя много дълго. Генка идва при него вече няколко пъти и го моли да му даде да опита.

— Нà, ще видиш, Миша — шепнеше той нетърпеливо — От един път ще намеря.

Миша го пъдеше, но в края на крищата отстъпи. Остави Генка да търси и застана на неговия пост.

— Само внимавай, предпазливо — предупреди го той, — инак може да я счупиш и тогава всичко е загубено . . .

— Не се безпокой — измърмори в отговор Генка.

Макар Генка да сумтеше с всичка сила, да дишаше тежко и всяка минута да измърморваше: „Аха, ето, ето, има, напипах“, той също не намери нищо.

Пак се зае Миша и пак безрезултатно. Първите лъчи на зората вече паднаха на пода. Миша погледна огромния си часовник — пет часа. А музея отварят в девет.

Пак започнаха да търсят трескаво. Сега се заеха с поставката, малка кръгла колона от цветен камък. На върха ѝ беше прикрепена неподвижно птицата. Но колоната беше съвсем гладка. Те я наклониха предпазливо. И под колоната нямаше нищо.

Може Славка да се е излъгал и работата съвсем да не е в птицата, а в нещо друго? Момчетата огледаха старателно масата, креслата, всички предмети, които бяха в стаята. Не можаха да проверят само шкафовете — те бяха заключени.

Но търсенето не даде никакви резултати.

Миша погледна часовника. Осем и половина. В девет ще отворят музея. Всяка минута пазачът може да дойде. Стран-

но е дори, че още не идва. Нали трябва да почисти помещението.

Момчетата провериха не са ли оставили някакви следи, скриха се пак зад завесата и зачакаха да дойде пазачът.

Глава петдесет и втора

ВТОРА НОЩ В МУЗЕЯ

Момчетата стояха в скривалището си и се ослушваха дали не ще скръцне вратата. Но всичко беше тихо. Миша пак погледна часовника си. Точно девет. Какво значи това?

Миша поглеждаше часовника всяка минута. Макар и бавно, стрелката се движеше неотстъпно напред. Ето вече е девет и четвърт. Ето вече девет и половина. Каква е тази работа? Нали на табелката пред входа на музея пише: „Музеят е отворен от 9 до 7. Обедна почивка от 2 до 3. Всеки ден, освен...“

И изведнъж Миша погледна смаяно Генка:

— Генка, какъв ден е днес?

— Как какъв? Понеделник.

— Нали вчера, когато дойдохме тук, беше понеделник.

— Вярно. Значи днес е вторник.

— Вторник — повтори Миша. — Ами че във вторник музеят е затворен.

— Защо?

— Нали на табелката е написано: „Затворено във вторник“.

— Сега я наредихме! — проточи Генка. — Загазихме!

— Дявол да го вземе как не съобразих това! — рече съкрушено Миша. — Та аз знаех, че във вторник музеят е затворен. Но ние тръгнахме в понеделник и съвсем ми излезе от главата, че ще останем тук до вторник. Как не съобразих? Какъв съм глупак, честна дума!

— Това става, защото ти всичко вършиш и решаваш сам, никога и с никого не се съветваш — каза Генка.

Случаят му се виждаше прекрасен повод, за да започне с Миша сериозен разговор за откъсването му от колектива.

— Намерил си време да ми четеш морал! — разсърди се

Миша. — Какво все ми четете морал? Славка, Зина, сега и ти!

— Ама те говориха ли вече с тебе? — учуди се Генка.

— Говориха . . . Но не е там работата. Трябва да се измъкнем оттук, Ах, какъв съм глупак!

Те излязоха тихичко от скривалището си и тръгнаха към задната врата. Тя беше заключена. Момчетата се ослушаха. От двора достигаха оживени викове и смях. Явно, там играеха дечурлига.

След това отидоха до входната врата, дръпнаха мандалото и извадиха голямата желязна чивия. Вратата не се отваряше. Беше заключена. А ключът беше у пазача. Значи не могат да се измъкнат през вратата.

Момчетата бутнаха мандалото, туриха чивията и се върнаха в стаите. Оставаше единствената възможност — прозорците. Но прозорците гледаха към улицата и на рамките им беше опъната металическа мрежа.

Заредиха се мъчителни часове. Тревожната безсъница нощ и гладът измъчиха съвсем децата. Миша още се държеше как да е, но Генка беше клекнал на пода и дремеше. Главата му беше забита в коленете.

Тогава Миша реши да спят поред. Най-напред Генка, след това той. Генка веднага се търкули на дивана и заспа.

Миша ходеше из музея. Подтискващата тишина и спарения въздух го замайваха. Но той се бореше мъжествено със съня. Обикаляше, без да се спира, страхуваше се да поседне дори за секунда.

Малко го развлече отделът „Фауна". Препарирани зверове и птици, под които наред с руските названия имаше и неразбираеми латински. Насекоми и буболечки под стъкло. Полска мишка и домашна мишка . . . И защо? Полска мишка — иди-дойди, но домашна мишка . . .Кой не я е виждал?...

Изминаха два часа. На Миша му се спеше. Но той не будеше Генка. Ако Генка не се наспи, непременно ще заспи по време на дежурството.

И още цели два часа Миша ходи като в мъгла.

Най-после той събуди Генка. Генка дълго се протяга и никак не можеше да съобрази къде и какво се е случило с него.

— След два часа ме събуди — каза Миша, — а главно, не заспивай. Ако пък ти се приспи толкова много, по-добре събуди ме, разбра ли?

— Не се безпокой за нищо — отговори Генка, като се прозяваше и протягаше.

Миша легна на дивана и веднага заспа.

Той се събуди сам... Вече беше тъмно. Миша погледна „будилника" си... Какво е това?! Спал е осем часа! Миша скочи. Но къде е Генка? Миша потърси в коридора, после в другия, обиколи всички стаи. Генка го нямаше.

Къде ли се е дянал? Но той не можеше да си отиде без него! За всеки случай Миша прегледа и двете врати. Те, както и преди, бяха заключени.

Но къде ли се е дянал Генка? Миша се разтревожи не на шега. Може би той се е заврял някъде и спи?

Миша претърси всички ъгли — Генка го нямаше никъде.

Миша стоеше съвсем объркан... но ето че изведнъж чу хъркане. Той се вслуша. Хъркането идеше откъм стаята, в която се помещаваше отделът „Религията — опиум за народа". Да, точно, чува се хъркане. Но къде ли е Генка? Миша пак се вслуша и се смрази: хъркането идеше от ковчега, който беше поставен насред стаята. На него беше написано, че е ковчег с мощи на светия. В него уж се пазели нетленните мощи на някакъв светия, но всеки можеше да се убеди, че в ковчега няма никакви мощи.

Разтреперан от страх, Миша отиде до ковчега и повдигна капака му.

Така излезе! В ковчега спеше преспокойно Генка, подложил ръка под главата си.

Да напусне поста си! Да заспи! Миша така блъсна Генка, че едва не събори ковчега...

— Какво от туй? — оправдаваше се Генка, като ставаше от ковчега. — Все едно, днес никой няма да дойде тук... А ако вървиш — някой може да чуе стъпките... Затова пък и двамата се наспахме отлично.

— Но какво право си имал да оставиш поста? — горещеше се Миша. — Ако ти се е спяло чак толкова много, можеше да ме събудиш!

— Жал ми беше — отговори Генка. — Разбираш ли, жал ми беше за тебе. Нали нямаме нищо за лапане, с какво ще заглушим глада? Само със сън. Както виждаш, нищо не се случи.

Разбира се, не се случи нищо, но все пак заради реда Миша наруга Генка, както трябва.

След като се бяха наспали, те се почувствуваха много по-добре. Ако не беше мъчителният глад, щеше да бъде съвсем добре.

И отново се занизаха часовете...

Пак им се доспа. Момчетата ту ходеха, ту дремеха, ту Миша се разхождаше сам, а Генка дремеше... В края на краищата заспаха и двамата...

Глава петдесет и трета

ЕДИН НЕПОЗНАТ

Когато Миша се събуди на другата сутрин, първата му работа беше да погледне часовника си. Беше осем часа. Той веднага събуди Генка и добре направи, че го събуди: не бяха минали и няколко минути и ето че щракна ключалката на задната врата и пазачът влезе в музея.

Момчетата се скриха зад завесата. Наистина Генка предложи да се вмъкнат в ковчега, но Миша се възпротиви: тук виждат всичко, а в ковчега ще бъдат като в капан.

Момчетата стояха зад завесата. Те чуваха шум от бръскане с метала и звън от лопатка — пазачът метеше пода. Задната врата беше отворена, оттам лъхаше свеж утринен хлад, ясно се чуваха детски гласове откъм двора. Пазачът излезе няколко пъти през тази врата, изнасяше сметта. Но парадната врата си оставаше заключена.

Момчетата едва се държаха на краката си. Тези две ужасни нощи се бяха отразили върху тях. Въздухът не стигаше. Пазачът, лентяй, не отвори дори горните прозорци. И времето течеше страшно бавно.

Когато пазачът метеше близо до тях, момчетата не дишаха. Те се страхуваха, че той може да повдигне завесата, нали зад нея има толкова смет. Но пазачът, изглежда, реши, че няма смисъл да мете зад завесата, щом там не е метено години наред. Той дори мина с метлата по краката на Миша. Ей сега непременно ще повдигне завесата... Но не! Шляпащите стъпки се отдалечиха. Все по-далеч звънтеше лопат-

ката и бръскаше метлата. Девет часа! Сега пазачът ще отвори музея. Миша броеше трескаво минутите: щом старецът отвори вратата и се върне обратно, веднага трябва да излязат на улицата.

Издръпка падналата чивия, тракна издърпаното дървено мандало, изщрака ключът в ключалката и ярка ивица слънчева светлина падна на пода в края на коридора. И тъй, врата е отворена. Готови! Сега старецът ще се върне обратно.

Ето, чуха се стъпките му Но какво е това? Той не е сам, говори с някого.

Миша погледна през една прозирка. Отпреде вървеше пазачът, а зад него един висок мъж в зеленикав костюм. Той накуцваше леко, сякаш влачеше крака си. Те вървяха към отдела за бита на помешчика. Там където се криеха зад завесата Миша и Генка.

Пазачът и човекът в зелено се спряха пред завесата.

— Ще рисувате ли? — запита пазачът.

— Една малка рисунка — отговори човекът със зеления костюм и извади от джоба си бележник и молив.

— Ще заповядате ли столче?

— Благодаря. Не се безпокой. Гледай си работата.

Пазачът зашляпа по-нататък.

Непознатият шареше бързо с молива по отворения бележник. Той беше тридесет и пет — четиридесетгодишен мъж, гладко обръснат, със силно пригладена червеникава лъскава коса, стегнат, изпънат, в зеленикав костюм и бяла колосана яка. Стъпките на стареца затихнаха.

И тогава се случи най-неочакваното . . .

Непознатият тури бележника в джоба си, сне връвта, приближи се до птицата, вдигна главата ѝ, пъхна там една малка бележка, затвори птицата, закачи връвта, върна се на предишното си място и пак започна да рисува.

Той направи всичко това много бързо, но Миша забеляза, че непознатият повдигна главата на птицата с лявата си ръка. А в това време с два пръста на дясната натискаше очите на птицата. Ето значи как се отваря!

После непознатият тури бележника в джоба си и тръгна да търси стареца. Чуха се техните приближаващи се гласове. Двамата минаха край момчетата и отидоха към изхода.

— Всичко хубаво, остани си със здраве — каза непознатият, стисна ръката на пазача и очевидно пусна нещо в нея.

Старецът се преви в раболепен поклон и като продължаваше да се кланя, каза:

— Благодаря, благодаря... Със здраве...

Старецът пак зашляпа по коридора. Щом зави зад ъгъла, момчетата излязоха от скривалището си, отидоха тихо до входната врата, после давайки си вид, че току-що са влезли, я хлопнаха и като разговаряха високо, тръгнаха обратно към стаята.

Появи се пазачът и погледна подозрително момчетата.

— Пак ли додахте?

— В събота не успяхме да завършим всичко — отговори Миша.

— В тази зала само доваждат, само доваждат — поклати глава старецът.

— Сега всички изучават бита на помещика — обясни Миша, — затова и дохождат тук.

— И помещици отдавна няма, а всички се интересуват. Види се, техният живот по-хареш е бил — каза старецът и се потътри по-нататък.

— Старорежимен старичок — пошепна Генка след него.

Пазачът се скри зад завоя.

Миша повдигна връвта, приближи се до птицата и подражавайки на непознатия, хвана главата ѝ с лявата си ръка, а с два пръста на дясната натисна очите ѝ... Птицата не се отвори.

Миша натисна по-силно и изведнъж главата на птицата се отвори.

Във вдлъбнатината лежеше бележката. Миша я взе и я прочете... Всичко четири думи:

„Идущата сряда с дневния".

Миша постави бележката обратно, пусна главата на птицата, закачи врътва ...

Момчетата излязоха от музея и поеха бързо към гарата.

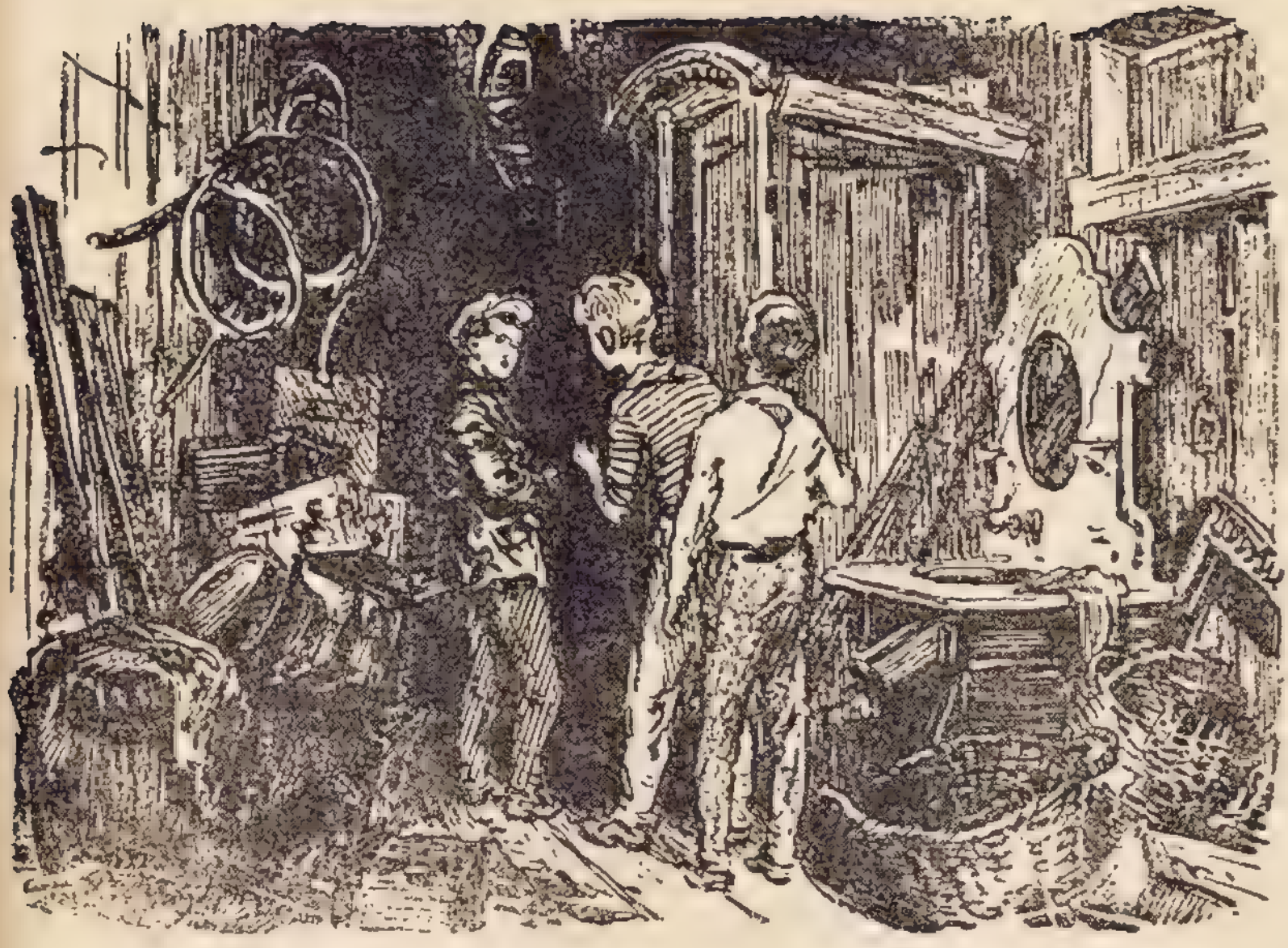

ЧАСТ ПЕТА

ТАЙНАТА НА БРОНЗОВАТА ПТИЦА

Глава петдесет и четвърта

КИТ Е ПРЕЯЛ

„В сряда с дневния“ . . . Не е трудно да се разбере: някой ще пристигне в сряда с дневния влак. И тази бележка е предназначена за „графинята“. Скривалището в музея служи за кореспонденция между нея и човека със зеления костюм.

Сряда . . . И Кузмин бе убит в сряда . . .

Но щом има скривалище в малката птица, защо да няма и в голямата, онази, дето е в чифлика? Трябва да се провери. Но как? Разбира се, сега когато децата проникнаха в стаята за прислугата, шансовете им да се доберат до бронзовата пти-

ца се увеличиха. Не . . . Но Сева оздравяваше катастрофално бързо.

Миша го принуждаваше да държи термометъра по половин час. Но живачният стълб никак не се издигаше над тридесет и шест и шест десети. След това дойде лекарят и каза, че Сева е здрав и утре може да стане и да излезе навън. Значи трябва да напуснат стаята за прислугата. Какво да се прави?

Ех, да беше се разболял някой! Миша обикаляше лагера, вглеждаше се с надежда в лицето на всеки един и питаше кой как се чувствува. Но всички се чувствуваха прекрасно. Никой не се оплакваше от нищо. Тогава Миша каза на Бяшка:

— Ние се сепваме, когато някой заболее. А по правилата на медицината заболяването трябва да се предотвратява.

Бяшка се обиди:

— Аз през всичкото време говоря за профилактиката, но никой не ме слуша! И ти на първо място.

— Добре, добре — съгласи се с него Миша, — но докато не са ни изгонили от лазарета, трябва да се възползуваме от него. Прегледай всички деца и ако намериш някой съмнителен, веднага го туряй в лазарета. А утре ще извикаме лекаря. Преглеждай, както трябва. Ако сбъркаш и сложиш на легло някой здрав, също не е беда. По-добре такава грешка, отколкото друга.

Бяшка се зае ревностно с тази работа. На всички бе измерена температурата. Тази процедура трая дълго, защото в лагера имаше само един термометър. Докато го държеше един, Бяшка преглеждаше гърлото на друг. Той се смяташе за голям специалист по гърло. Майка му беше болногледачка именно в такава болница, където лекуваха уши, гърло и нос.

— Я зини по-широко — казваше Бяшка, като надничаше на всекиго в устата. Но понеже беше писък, за да направи това, трябваше да се повдигне на пръсти.

След това обявяваше дълбокомислено:

— М- да . . . Зачервено . . . Лоша работа . . .

Той беше готов да се вкопчи за всекиго и да го мъкне в лазарета.

Но кому се иска да лежи в лазарет в такава горещина! Дори и истински болен не би признал болестта си. В края на

краищата това дотегна на всички. Дотегна им Бяшка, чиито вежди се вмъкваха в устата им, дотегна им глупавият термометър ... и Миша видя, че тази идея няма да доведе до нищо. Нима можеш да убедиш един здрав човек, че е болен? Миша махна ръка на всичко. Няма какво да се прави, утре ще трябва да освободят стаята за прислугата. Ще трябва да се прости с такава прекрасна възможност да проникне в къщата и да огледа бронзовата птица.

И все пак яви се спасител ... Яви се той в образа на Кит, измъчен и страдащ, стенещ и хванал се за корема. Кит беше преял!

Радостта на Миша нямаше граници. Кит, разбира се, ще оздравее, не преяжда за пръв път. Ще полежи ден-два и ще стане, като че нищо не е било. Ясно, той е преял, когато ходи със Славка в Москва за продукти. Но Миша не взе да разпитва от какво е преял Кит. Важното е, че действително е преял, това е най-главното и най-приятното. Утре ще дойде докторът, ще му даде рициново масло или английска сол, а сега трябва да го поставят на мястото на Сева, когото задържаха вече буквално насила.

Кит бе въдворен незабавно в стаята на прислугата. Сева хукна с всичка сила навън, по-далеч от нея.

Когато „графинята" научи, че в замяна на единия болен е поставен в къщата й друг, не каза нищо. Обърна се и излезе. Но скоро дойде докторът. А пък Миша не беше го викал.

— Какво се е случило пак? — запита докторът. Той слезе от кабриолета и привърза коня за едно дърво, макар че от един поглед беше ясно, че тежкият ленив кон няма да мръдне от мястото си.

— Още едно наше момче заболя сериозно — съобщи Миша.

— Да видим — проговори намръщен докторът и тръгна към къщата.

Прегледът на Кит потвърди, че действително е болен. Докторът дори предположи, че той има дизентерия. Но Миша обясни, че подобни стомашни разстройства се случват систематически у Кит, приблизително веднъж на две седмици.

Докторът предписа лекарство и предупреди, че болният не бива да яде почти нищо, което хвърли Кит в крайно уныние.

След това, като се намръщи още повече, докторът отиде при „графинята", която го чакаше до верандата.

За какво говориха там, Миша не чу. След известно време докторът се върна съвсем мрачен и на отиване каза:

— Момчето нека лежи, докато аз му разреша да стане. Дръжте го на строга диета. То трябва да бъде на легло. А на разни страничии обстоятелства не обръщайте внимание.

От това Миша заключи, че самата „графиня" е извикала доктора и е искала той да махне децата от къщата. Но нищо не излезе от това.

На следната сутрин „графинята" отиде в града. Ясно, за да се оплаче от децата и да иска да бъдат изгонени от чифлика . . :

Че какво пък, нека върви! Тя мисли, че Серов е по-силен от всички, но се лъже. А в нейно отсъствие ще могат да проникнат в къщата и да огледат бронзовата птица. В това няма нищо осъдително. Нали къщата не е нейна собственост, а държавна. Тя е само една пазачка. Значи това не е жилищен дом, а народно имущество. И толкоз.

Глава петдесет и пета

В ТАЙНСТВЕНАТА КЪЩА

За дежурни при Кит бяха назначени Славка и Бяшка Бяшка ще седи в стаята за прислугата, а Славка — вън. И на двамата бе заповядано при най-малка опасност да дадат сигнал с две кратки и едно продължително изсвирване

Ниската масивна врата с олющена тъмнокафява боя едва се държеше на ръждивите гвоздеи и ръждивите панти. Момчетата я отвориха и видяха едно малко коридорче, задръстено с най-различни вехтории . . .

Кит също искаше да види какво има зад вратата, но му дадоха оризова отвара и той остана.

И така, коридорчето беше задръстено с най-различни

вехтории: счупени кресла, изкривена стажерка, умивалник с пукната мраморна плоча и празна черна елипса на мястото, където е трябвало да бъде огледалото, сандъчета, кошници, бурета. Но Миша забеляза, че в средата на коридорчето вехториите бяха разчистени и се образуваше тясна пътечка. Направила я е, разбира се, „графинята", за да идва безшумно до вратата и да подслушва какво става в стаята за прислугата. Другият край на пътечката стигаше до железните стъпала на една вита стълба.

За всеки случай момчетата нахвърлиха схематичен чертеж на къщата. Нишата с бронзовата птица беше на фасадата, по-близо до левия ъгъл на къщата, а стаята за прислугата беше в задната част, по-близо до десния. Така че предстоеше им: първо — да се качат на тавана, второ — да преминат от задната страна на къщата, в предната, трето — да прекосят къщата от десния ъгъл към левия. Задачата не е лесна, когато трябва да се промъкват тайно, безшумно из непозната къща.

Докато вратата към стаята за прислугата беше отворена, още можеше да се различат нахвърлените тук предмети, но щом Миша затвори вратата, коридорчето потъна в мрак. Съвсем малко светлина проникваше отгоре през фигурните нарези на чугунените стъпала на витата стълба. И поради това, че тук долу беше тъмно, а горе светло, струваше им се, че горе има хора и им беше страшно да се качват.

— Да постъпим по-просто, а? — пошепна Генка. — Да се върнем обратно вън, да се качим на верандата и после по корниза да се доберем до нишата. В къщата може да се заблудим.

— Отвън не бива — ще видят — отговори Миша също шепнешком. — А ако се страхуваш, оставай.

— От нищо не се страхувам! — измърмори Генка.

Наоколо беше мъртва тишина. Не се чуваше дори гръмкото мляскане на Кит — явно, беше доял оризовата отвара.

Като се стараеха да не закачат нищо в тъмнината, момчетата стигнаха до стълбата. Пръв се заизкачва Миша, след него Генка. Щом стъпиха на чугунените стъпала, стълбата се заклати и заскърца под краката им. Ако в къщата има някой, сигурно ще ги чуе. На Генка се струваше, че стълбата ей сега ще се събори: не можеше да се разбере на какво се държи тя. Стълбата беше много тясна и стръмна,

стъпалата представляваха малки металически триъгълници. Генка се спъна и си ожули коляното. Той проклинаше мислено помешчическия строй, който е обричал крепостните да се качват по ей такива спирали. Трябваше да се въртят като въртележка, едното им рамо опираше о стената, другото — о железния стълб, а главата се удряше неизвестно в какво.

Най-после се изкачиха на втория етаж. Тук те пак видяха един коридор, малко по-голям от долния. Един прозорец, широк колкото цялата външна стена, му придаваше вид на галерия. Прозорецът беше с гъсти плетеници от разноцветни стъкла, повечето счупени. Момчетата видяха двора и стопанските постройки. Значи все още са в задната част на къщата.

В коридора имаше две врати, високи и някога бели, едната — в средата, другата — в края.

Момчетата отвориха тихичко първата. Пред погледа им се откри една пуста зала, безредно отрупана с вехти старинни мебели.

От тавана висеше огромен полилей с множество стъкълца. Високите сводести прозорци на места бяха обковани с дъски, а на места — завесени с някакво подобие на завеси. През тях се виждаше паркът, овощната градина, реката, а ето и флагчето на лагерния пилон. Видът на това малко остроъгълно червено флагче, което от време на време потрепваше лениво от слабия ветрец, веднага успокои и дори развесели децата. Те вече не мислеха за никаква опасност, струваше им се, че играят на весела, увлекателна игра. Весело им беше от това, че виждат всичко, дори лагера, а тях не ги вижда никой . . . Освен това сега бяха стигнали до фасадата, а това е вече нещо.

Залата имаше три врати: едната, през която момчетата бяха влезли тук, и две страничии. Но страничните врати бяха заключени. Децата трябваше да се върнат в коридора и да отворят втората врата.

Тя водеше в трети по ред коридор, с размери на втория, но само с едно кръгло прозорче и малка еднокрила врата вдясно.

Момчетата отвориха вратата и видяха една малка стая, от която се влизаше в друга. Първата беше празна, втората — заключена. Момчетата погледнаха през ключалката и

видяха креват с неоправена постеля, нощно шкафче, шкаф, бюро с полукръгла табла и две големи меки кресла. Там, както изглежда, беше спалнята на „графинята“.

От стаята, в която стояха сега децата, се издигаше нагоре стълбищна клетка. Тя беше обкована от всички страни с дъски и приличаше на грамадна дървена кутия. Без съмнение тя водеше на тавана. Но стълбата започваше от спалнята на „графинята“, а спалнята беше заключена. Значи „графинята“ е уредила нарочно спалнята си тук, за да не се изкачва никой по стълбата на тавана.

Момчетата се опитаха да отворят вратата към спалнята, но тя и не помръдваше. През процепа на вратата се виждаше, че тя е заключена с два ключа. Няма да я разбиват я!

Тогава те опитаха здрава ли е дървената обшивка на стълбищната клетка. Дъските едва се държаха. Ако се налегне лекичко с една щанга, те ще изхвръкнат заедно с гвоздеите... Но момчетата нямаха у себе си никакви инструменти. Миша накара Генка да слезе по витата стълба долу, в долния коридор и да потърси там щанга.

— Дори не щанга, а някакво желязо — каза Миша, — да може да се пъхне под дъските. Само внимателно, тихо...

Генка се върна скоро с маша за камина в едната ръка и с голяма, макар и счупена ютия — в другата. Момчетата пъхнаха машата между дъските и като я почукваха лекичко с ютията, отковаха две дъски.

През образувалия се отвор те се покатериха на стълбата. Тя беше дървена, права, доста широка и водеше в таванската стая — ниско квадратно помещение, задръстено с най-различни вехтории. Но също както и долу между тези вехтории беше оставена тясна пътечка до прозорците. Прозорците бяха три: двата крайни — застъклени, а средният — с капаци. Капаците се затваряха с една проста ръждясала кука. Момчетата откачиха куката и разтвориха капаците. В нишата беше бронзовата птица.

Птицата беше с гръб към тях. Тя беше висока около един метър, а размахът на крилата ѝ — метър и половина.

Оттук се виждаше много добре цялата околност, всички подстъпи към къщата.

Лагерът беше като на длан. Виждаха се децата и беше съвсем очевидно, че безделничат: едни сновят безсмислено назад-напред, други се занимават с нещо съвсем неразбираемо: ходят, разхождат се, тичат нанякъде. Поведението им изглеждаше глупаво и смешно.

Но не бива да се отвличат. Трябва да отворят по-скоро бронзовата птица.

Както и тогава, в музея, Миша натисна очите ѝ с два пръста на дясната си ръка най-напред предпазливо, а след това по-силно.

Да! Главата на птицата се отметна назад. Значи и тук има скривалище. Всичко е предвидено правилно, всичко е точно!

Миша пъхна ръката си в скривалището, напипа там някаква хартия и я извади.

Това беше завит на тръбица чертеж, направен на обикновена копирна хартия. Момчетата развързаха лентичката и развиха чертежа. На него бяха нанесени някакви линии и цифри . . .

Но те нямаха време да разглеждат чертежа. Трябваше да го вземат със себе си, да го прерисуват и да го поставят обратно, преди да се е върнала „графинята“.

Момчетата затвориха птицата, закачиха куката на ка-

пациte, слязоха на втория етаж, нагласиха дъските от стълбищната клетка на предишното им място и по витата стълба се добраха до стаята за прислугата.

Тук те затвориха добре вратата, като се стараеха да вкарат гвоздеите в предишните им места. Иначе „графинята“ ще познае, че са отваряли вратата.

Глава петдесет и шеста

ЧЕРТЕЖЪТ

Кит отдавна бе изял оризовата си отвара, сега лежеше със затворени очи и морно се изтягаше. В стаята беше тъмно и прашно. През ниските прозорчета падаха на пода къси слънчеви лъчи и в тях се рееха хиляди прашинки.

— Да вървим, Славка — каза Миша и незабелязано му намигна, което значеше, че всичко е наред, — а ти, Бяшка, остани тук. Ей сега ще ти пратим смяна.

— Пратете нещо за лапане — простена Кит.

— Ти искаш ли да оздравееш, или не? — разсърди се Бяшка. — Нима не можеш да останеш един ден, само един ден на диета!

— Не мога — призна с въздишка Кит.

Миша, Генка и Славка ги оставиха да се препират по този повод и излязоха от стаята.

Те забравиха обещанието си да пратят смяна на Бяшка: заобиколиха лагера, излязоха на полето, навлязоха в малката горичка, седнаха там и започнаха да разглеждат чертежа.

Това беше копирна хартия с размери на обикновен лист канцеларска хартия. По краищата ѝ бяха означени четирите посоки на света: С. Ю. З. И., тоест север, юг, запад и изток.

Над буквата „Ю“ беше нарисувана фасадата на помещическата къща. От нея нагоре, точно на север, се издигаше права линия, която завиваше най-напред на северозапад, после на запад и след това отново се издигаше на север. Там където свършваше линията, бяха нарисувани четири дървета.

Над всяка част от пътя беше написана цифрата „1“, а под всеки завой беше означен ъгълът му: 135 градуса, още

ведпъж 135 градуса и накрая 90 градуса. На чертежа нямаше нищо друго, ако не се смята рисунката на бронзовата птица в горния десен ъгъл. Но птицата означаваше само графския герб.

Момчетата разглеждаха мълчаливо чертежа, после се спогледаха. Не знаеха да вярват ли, или да не вярват. Нима тайната е в ръцете им! Та по чертежа те ще намерят всичко!

Пръв наруши мълчанието Генка. Съвсем спокойно, като че това се разбираше от само себе си, той каза:

— Всичко е наред. Можем да тръгваме още сега за съкровището.

— Че е наред, наред е — забеляза Славка, — само не се разбира в какви единици е означена тук дължината на пътя. „Едно“, а какво означава това „едно“?

Генка се усмихна снизходително:

— Във версти. Нали по-рано са означавали всичко във версти.

— И в аршини, и в сажени . . . — възрази Славка.

— Чудак — разсмя се Генка, — ако е в аршини или сажени, тогава ще бъде до самата къща. А тук е нарисувана гора, а пък гората е точно на четири версти оттук. Впрочем — Генка сви рамене — най-напред може да се провери и на четири аршина, и на четири сажена. Но аз съм уверен, че е във версти. Щом човек ще крие нещо, ще го крие подалеч.

Миша предложи да не спорят, а да разсъждават логично.

— Да разсъждаваме логично — каза той. — Значи така: трябва да започнем отмерването от къщата, очевидно точно от мястото, където е поставена бронзовата птица. Съгласни ли сте?

Момчетата бяха съгласни.

— И така — продължаваше Миша, — от къщата трябва да се върви точно на север една верста.

— Или аршин, сажен, а може би метър или километър — не отстъпваше Славка.

— Възможно е — съгласи се Миша, — макар че аз съм на страната на Генка: означено е, разбира се, във версти. И ще разсъждаваме във версти, условно, разбира се.

— Ако е условно, тогава е друго нещо — съгласи се Славка.

— И не прекъсвай — забеляза кротко Генка. — Хайде.. Миша, разсъждавай по-нататък.

Миша продължи:

— По-нататък. Значи ще вървим точно на север една верста и ще завием на северозапад под ъгъл сто тридесет и пет градуса.

— Завиваме... — подсказа Генка.

— Завиваме — продължи Миша — и изминаваме още една верста...

— Тук пак завиваме — подсказа Генка.

— Да, тук завиваме точно на запад пак под ъгъл сто тридесет и пет градуса и извървяваме още една верста. И тук вече...

— ...завиваме за последен път — високо и нетърпеливо рече Генка.

— Да, завиваме за последен път под ъгъл деветдесет градуса, изминаваме точно на север още една верста и...

— ... стигаме до четирите дървета — възкликна Генка и скочи от мястото си, — забиваме лопатките в земята, разравяме я и намираме всичко, което ни трябва. Може би дори и знаменития диамант Панси.

— Не Панси, а Санси — поправи го Славка.

Момчетата изпаднаха във весело и дори малко буйно настроение.

— Като си помислиш само — хилеше се Генка, — тези глупаци търсят там, търсят, ровят, ровят... Изпотени, сиромашките, измършавели, все ровят и ровят, а не знаят къде трябва да ровят. Пък ние знаем.

Миша не скачаше и не лудуваше като Генка. Той лежеше по гръб и самодоволно усмихнат, казваше:

— Да, сега работата е в ръцете ни. Разбира се, не се знае какво има там. Не вярвам да е диамантът Санси-Панси. Но щом са го заровили тъй здравата и всички търсят толкова упорито, безспорно, ще е нещо ценно.

А Генка продължаваше да се хили.

— Не! Ами „графинята“, „графинята“! Пази този чертеж, радва му се и все чака кога ще съборят съветската власт и ще се върне нейният графин[1]. А чертежчето е вече у нас...

---

[1] Графин — шише за вода. В случая има игра на думи — употребено е вместо „граф“. Б. пр.

При споменаването на „графинята“ Миша бе обхванат от някакво смущение. Ако е тъй просто да се намери съкровището по чертежа, защо „графинята“ не е направила това? Нали младежите ровят в гората с нейно знание, нали тя им пращаше някакви чували.

Същото помисли и Славка.

— Странно, защо не са намерили досега това съкровище — каза той, — чертежът стои там най-малко шест години след революцията и „графинята“ го знае. Значи знаят и лодкарят, и младежите. А пък тъкмо те копаят в гората.

— Тя ги води за носа! — закрещя Генка. — Нима не разбирате? Нали видяхте как лодкарят следеше графинята. Значи — не ѝ вярва. А защо? Защото през цялото време тя му показва други места и дори не му казва, че има у нея чертеж.

— А защо сама не го изкопае?

— Може ли такава старица да се справи? Нима ще може да го изкопае? Пък и да може, не иска. Защо ѝ е? Къде ще се дене с ценностите? Графинята е длъжна да ги пази до идването на графина.

Славка се съгласи, че Генка е прав. Миша също се съгласи. В душата му оставаше известно съмнение. Но толкова му се искаше да вярва, че сега съкровището е в ръцете им, че техните усилия са се увенчали с успех! Нямаше търпение да чака да се убеди в това. Той стана.

— Да не губим време и да тръгнем още сега по този маршрут.

Момчетата се съгласиха на драго сърце. Те също бяха обзети от нетърпение да видят мястото, където беше заровено съкровището.

— Моята крачка е точно един аршин — каза Миша, — така и ще отмерваме. Само не ме объркайте.

— Ами лопати? — възкликна Генка. — Трябва да вземем лопати, инак с какво ще копаем?

Но Миша реши да не вземат лопати. Ако ги забележи лодкарят с лопатите, всичко ще пропадне. Ще копаят нощем. А сега ще запомнят хубавичко мястото и пътя.

— Съвсем на вятъра! — измърмори Генка.

Много му се искаше да копаят веднага.

Глава петдесет и седма

ИМАНЯРИ

До вратата на стаята за прислугата видяха Бяшка и едва тогава си спомниха, че бяха обещали да му пратят смяна.

— Безобразие! — крещеше разгневен Бяшка. — Час и половина чакам! Това е подлост по отношение на другаря! Ако беше друг на мое място, отдавна щеше да избяга. А вие използувате моята добросъвестност. Порядъчните хора не постъпват така! Издевателство.

Миша успокои малко Бяшка, пусна го да иде в лагера и му каза да прати Игор. Бяшка тръгна, като продължаваше да се възмущава.

От стаята за прислугата се чуваха стоновете на гладния Кит. Но момчетата не им обърнаха никакво внимание.

Миша тури компаса на дланта си и застана пред фасадата с лице на север. Стрелката лежеше перпендикулярно към къщата.

— Едно условие — каза Миша, — докато не стигнем до завоя, няма да проговорите ни дума. А сега да вървим!

Момчетата закрачиха. Миша вървеше отпред. Той броеше крачките си, като се стараеше да върви именно с такава крачка, която се равняваше на един аршин. Това беше нормална, спокойна крачка, при която той вървеше без каквото и да било напрежение и в същото време чувствуваше, че ако я увеличи макар и съвсем малко, това напрежение ще се появи.

Той държеше компаса пред себе си. Впрочем самата алея водеше момчетата точно на север.

Скоро алеята премина в полски път. Но и този път, както показваше компасът, водеше неотклонно на север.

За точността на отброените крачки Миша също можеше да не се безпокои. Генка и Славка крачеха след него и съсредоточено бъбреха числа. Това монотонно бъбрене пречеше на Миша, но той мълчеше — страхуваше се да не обърка броенето. В края на краищата, когато Миша заяви, че е изброил хиляда и петстотин, Генка беше отброил дванадесет повече, а Славка — осем по-малко.

Но самият път завиваше на североизток. Едно от момчетата измери ъгъла — сто тридесет и пет градуса, един прав ъгъл и половина. Да, старият граф не е бил много силен в измислянето. Проявило се е аристократическото изражданe...

Момчетата тръгнаха по-нататък. Зад гърба на Миша пак се чу монотонно бъбрене. Пътят вървеше точно на североизток. Изглежда, той беше прекаран нарочно към оно-

ва място, където е заровено съкровището. Това беше същата пътека, по която ходиха с Жердяй на Голигинския път.

Минаха още една верста. Пътят зави на запад и пак под ъгъл сто тридесет и пет градуса.

Генка изтри потта от челото си:

— Всичко върви като по масло. Графът е записал всичко точно.

— Маршрутът е доста примитивен — забеляза Славка, — право по пътя.

— И правилно. Не е искал да бие графските си крачета по ями и трапове.

Момчетата извървяха още една верста на запад. Пътят зави рязко, под прав ъгъл, на север.

Най-после изминаха и последната верста. Пътят свършн до самата гора. По-нататък се издигаше гора като стена. Същата гора, през която минаха за Голигинския път.

— Ясно — каза Генка, като сочеше дърветата, - съкровището е заровено под тези четири брези.

Миша и Славка също гледаха брезите. Да, очевидно тук. Във всеки случай — на тази поляна. Тя беше неравна, в купчини и могилки. За минута у Миша се появи подозрение, че тук вече са копали, но никъде не се виждаха пресни следи от пръст, всички купчини и могилки бяха обрасли с трева. Може би тук са изкоренявали някога дънери. Във всеки случай в чертежа е посочено именно това място. Значи под някоя от могилките. Нищо, с целия отряд те ще преровят тук всичко. А пък графът, излиза, че не е бил толкова прост. Всички търсят в гората, а той го закопал в самия й край, на най-лично място, където никой няма да се сети да търси.

Момчетата поседнаха на тревата. В гората шумяха върховете на дърветата, писукаха и крещяха птици. Нейде далеч се чуваше кучи лай.

— Хм — каза Генка и пошепна: — А пък тези глупаци търсят при блатото. Ех, иманяри!

— А все пак странно е, че ровят именно в тази гора — каза Славка.

— Няма нищо странно — възрази Генка. — Они слышали звон, да не знают, где он“[1]. В гората! А къде в гората?

— Ами кога ще копаем? — запита Славка.

— Мисля, че не бива да отлагаме — додаде Генка: — Нали в сряда ще пристигне оня тип със зеления костюм. А днес е вече петък.

— Не бива да отлагаме — съгласи се Миша, — но трябва да вършим работата с разум. Преди всичко трябва да прерисуваме чертежа и да го поставим на мястото му. Иначе „графията“ ще вземе предпазни мерки.

— Съгласен съм — каза Генка. — Но кога, кога ще копаем?

---

[1] Те чували звън, но не знаят откъде иде той. Руска поговорка. Б. пр.

— Трябва да копаем със свидетели и с представители на властта. Там може да има какво ли не — заяви Миша.

Генка беше вън от себе си. Как! Да разкажат на председателя на селсъвета? Че той веднага ще каже на Ерофеев, а Ерофеев — на лодкаря.

— За такова нещо няма да каже — успокои го Миша. — Освен това ние ще извикаме представители от околията или от губернията. Нали съкровището е държавно имущество. Всичко трябва да бъде извършено законно.

Генка се огорчи:

— Винаги е така! Ние вършим цялата работа, излагаме живота си на опасност и в резултат идва един чужд чичо и пожънва лаврите. Това не е правилно!

Глава петдесет и осма

РАЗКАЗЪТ НА ЛЕКАРЯ

Момчетата се връщаха в лагера много весели, макар и да бяха уморени. Не се пада на всекиго да разкрива такива тайни, а те вече разкриват втори път: по-рано — с кортика, сега — с бронзовата птица.

Стигнаха до къщата на помешчика. Миша каза на Генка и Славка да отидат в лагера, а той се отби в стаята за прислугата да види как се чувствува Кит и изобщо да провери какво става там.

При Кит беше докторът. Като видя Миша, той каза:

— Хубаво, че дойде. Той — и кимна към Кит — може да стане. Но трябва да пази най-строга диета.

Ех, че работа! В плановете на Миша никак не влизаше това — да излезе Кит оттук. Това би значило да се лишат от стаята за прислугата и следователно от възможността да проникнат още веднъж в къщата. А нали трябва да се върне обратно чертежът. Миша веднага съобрази какво да отговори:

— Той ще стане и веднага ще се налапа. Ние си го знаем добре. Ако е нужно да пази диета, тогава нека лежи.

— Толкова ли е лаком?

— Ужасно.

— Нима не можеш да се въздържаш? — запита докторът Кит.

— Не мога — призна с въздишка Кит.

— Все пак трябва да го пуснем вън, на чист въздух — каза докторът, — а нека пази диета — като изискване на дисциплината.

Миша изрече с отчаяние:

— Ако стане, всичко пропада.

— Какво пропада?

— Изобщо . . . — сепна се Миша. — Пак ще се разболее, а не ще има къде да го сложим. Тук, в стаята за прислугата, няма да ни пуснат вече. Ще трябва да го държим в палатката. А вие самият казвате, че болните не бива да остават в палатките.

— Винаги ще намерим къде да поставим един болен — отговори докторът, — а той достатъчно е лежал.

— Може ли да стана? — попита Кит и отметна одеялото.

— Разбира се.

Кит не каза ни дума, стана и без да гледа Миша, излезе от стаята. След една минута силният му глас се чуваше край огъня, където се вареше обедът.

Миша и докторът също тръгнаха към лагера; лекарят беше оставил там коня си.

Като направиха няколко крачки по алеята, лекарят се обърна. Миша долови погледа му: той гледаше бронзовата птица.

— Какво означава тази бронзова птица? — запита Миша. — Само стърчи тук.

Докторът сне пенснето си, изтри стъклата, постави го пак и прехвърли черния конец зад ухото си.

— Знаменита птица — засмя се докторът. — Заради нея много хора са загубили ума си.

— Нима? — запита Миша и затрепера от радост: докторът знае нещо.

— Стара и дълга история — каза докторът — и откровено казано, не много интересна.

— Разкажете, моля ви се — помоли Миша. — Нашите деца се интересуват от старините. Питат каква е тази птица, а аз не мога да отговоря нищо.

— Дълга, дълга история — повтори докторът. — Друг път.

— Много ви моля, разкажете — рече Миша с умоляващ глас, — поне докато стигнем до коня ви.

— Добре — съгласи се лекарят и забави малко крачките си. — Историята, изобщо, е доста глупава. Смесица от господарска дивотия и провинциален романтизъм. Трябва да ти кажа, че графовете Карагаеви са стар, но западнал род. Те уж водели началото си от един татарски мурза, който дошъл в Русия от Златната орда. Но обеднели, осиромашели, особено след като Елисавета наказала със смърт един от графовете и сина му и заповядала да ги хвърлят в блатото.

— Значи истина е това за Голигинския път? — учуди се Миша.

— Да — потвърди докторът, — исторически факт. Били убити и затъпкани в пътя на блатото... Имената им били взети от държавата, изобщо родът бил отсечен до корен. Но благодарение на сполучливата женитба на един от графовете с дъщерята на Демидов родът на Карагаеви отново се замогнал, графовете започнали да владеят имения и рудници на Урал.

— И аз съм чувал нещо за това — каза Миша.

— Та ето — продължи докторът, — в техния род имали страст към скъпоценните камъни, просто мания. Особено последният граф. Той беше голям любител. И камъните познаваше добре. Но беше фантазьор и мистификатор. Той предприемаше нашироко разработки на Урал, но намираше дребни камъни. А цената на дребните камъни е ниска. Стойността на диаманта расте с големината му едва ли не в геометрическа прогресия. Намираше само дреболии, а пускаше слухове, че е намерил нещо забележително. При проверка излизаше, че всичко това е само приказки. Беше започнал да лъже до такава степен, че не само престанаха да му вярват, ами едва ли не го дръпнаха под съд за някаква фалшификация. Изобщо цялата му дейност го водеше към разорение. Тогава именно започна този процес. Синът се опита да обяви стареца за луд. Дори и мене искаха да използуват за това, но не успяха. Едва ли не развалих цялата им

работа. Оттогава се страхуват от мене. Впрочем намериха се хора, които помогнаха на сина да вземе наследството чрез съд, преди да е умрял бащата. Старият граф замина в чужбина. Но той не остана длъжен на своя неблагодарен наследник и хубавичко му се надсмя.

Докторът и Миша стигнаха до кабриолета. Докторът седна, запуши и продължи:

— Неговото наследниче, трябва да ти кажа, беше не само безделник, но и голям негодник. Твърде некрасива роля в тази работа изигра и онази особа — докторът кимна към къщата.

— „Графинята“ ли?

— Каква ти „графиня“! Впрочем на времето си беше красавица. — Докторът млъкна за минута, някаква сянка премина по лицето му. — Красавица — повтори той, — само че вече не е останало нищо от красотата ѝ... Да, та ето, младият граф... Тукашните селяни го наричаха Руп[1] и двадесет... Той накуцваше леко от рождение, макар инак да беше представителен мъж. И ето как го наказа баща му.

Докторът пак помълча, като че ли да си спомни цялата тази история, и после продължи:

— Най-чудното е, че старият граф не разказваше само басни. Преди процеса той каза, че е намерил два диаманта с размери едва ли не по петдесет карата единият. И дори показваше тия диаманти. Никой, разбира се, не му вярваше. А излезе, че диамантите били истински. Това било потвърдено от холандски бижутери. И ето графът изпратил на сина си писмо с приблизително следното съдържание:

„Единия диамант взех у себе си, а втория скрих. Щом ти стигна ума да ме изгониш от къщи, да видим, ще ти стигне ли да намериш този брилянт. Нашият родов герб посочва мястото, където е скрит“. Ето приблизително какво е писал старият граф. Това беше жестоко отмъщение. Търсенето на диаманта стана бич и нещастие за това семейство. Търсиха го до самата революция, преровиха тук всичко, изпокараха се, полудяваха, тровеха се и се застрелваха.

---

[1] Руп — старо название на рубла. Б. пр.

— И не го ли намериха? — запита Миша развълнуван. Той едва се сдържаше да не извика: „Аз зная къде е това скривалище! Аз зная къде е скрит диамантът!“

Докторът поклати глава отрицателно:

— Тук беше такова нещо . . . Но не, не намериха нищо . . .

Миша се помъчи да не издава вълнението си и запита:

— Но нали графът е написал, че това е свързано с родовия герб. Какво ли е имал предвид?

Той запита това, без да вдигне очи: страхуваше се, че ще се издаде.

Докторът прехвърли краката си през кабриолета и седна като на кон, взе поводите в ръце и извади камшика, който стърчеше от едно кожено джобче.

— Какво е имал предвид ли? Герба. Ей този същия орел — докторът посочи с камшика фасадата на господарската къща, където в лъчите на залеза блестеше бронзовата птица. — Този именно орел трябвало да даде отговора.

Миша се засмя престорено и запита:

— Как може орелът? Нали е безгласна птица.

— Да, разбира се, но в тази бронзова птица има скривалище . . .

— Какво казахте? — едва прошепна Миша.

Докторът го погледна:

— Какво ти е?

— Нищо, аз просто така — усмихна се неестествено Миша, като се мъчеше да се овладее. — Никак не можех да предположа, че в птицата може да има скривалище.

— Да, скривалище — потвърди докторът, — и много просто. Трябва да се натиснат очите на птицата и главата ѝ се отмята. Най-обикновена пружина . . .

Миша гледаше слисан доктора, а той, без да забелязва състоянието му, продължаваше спокойно:

— В това скривалище имало план, чертеж. Според него излизало, че диамантът е заровен в гората, тук наблизо, на четири версти . . . Ха, преровиха цялата гора. И досега има чудаци — ровят . . . Сега наистина малко се поуспокоиха, но има още, ровят . . .

— И всички ли знаят за този план? — прошепна нещастният Миша.

— Да, разбира се. До някое време го държаха в тайна,

но всички виждаха, че копаят в гората. После това престана да бъде тайна. Копие от чертежа имаше почти във всяка селска къща ...

— Но може би, може би ... това не е истинският план — проговори Миша със съвсем отчаян глас.

— Планът е един. Тук всички го знаеха наизуст. Една верста на север, още една верста на северозапад, после една верста, мисля, точно на запад, не помня вече, беше отдавна. Всички тук знаеха този план, дори пееха припевки за него:

Версту пройдешь —
Алмаз найдешь,
Другу пройдешь —
Бриллиант найдешь,
Третю пройдешь —
Ничего не найдешь...

Нещо от този род ... — Докторът дръпна поводите. — Ето това е цялата история ... Хайде стига ... Значи вие ще поспирате вашия болен, не му давайте да яде много. Нека пази диета.

— Диета ... да ... разбира се — повтори Миша. Той не можеше да съобрази нищо и гледаше тъпо след доктора, гледаше широкия му гръб в черен сюртук, който подскачаше на ямите и изровените места по пътя, и грамадния кон, който стъпваше тежко и се бранеше лениво с опашката си от мухите и стършелите ...

Глава петдесет и девета

НИМА ВСИЧКО Е ЗАГУБЕНО?

Миша не разбираше нищо, не можеше да съобрази нищо. Така се върна в лагера.

Там завари обикновеното вечерно суетене. Децата се готвеха за вечеря, измиваха се преди лягане, миеха си краката, подреждаха хербарии и албуми, приготвяха си леглата

в палатките. Момчетата поправяха тетрадките на своите възрастни ученици. Беше онова вечерно време, когато всички са се изморили през деня, но не им се иска денят да свърши, когато е особено оживено, защото е събран целият отряд, денят догаря и трябва да успеят да се възползуват от последната светлина.

Миша изпълняваше задълженията си механически. Мисълта за позорната несполука не излизаше от главата му. Да се опозорят така! Значи всичко са вършили на вятъра. И тези мъчителни нощи в музея, и нощният поход до Голигинския път, и търсенето на бронзовата птица в помешческата къща, и откриването на скривалището, и отмъкването на чертежа — всичко това е било ненужно, безполезно губене на време. А пък той си въобразяваше, че е излязъл по-умен от всички... Само никой да не научи! Генка и Славка, разбира се, няма да се раздрънкат пред никого — те също се изложиха. Но как да им каже истината? Нали авторитетът му ще бъде подровен завинаги.

А Генка и Славка не предполагаха нищо и бяха в най-прекрасно разположение на духа. Те ходеха прегърнати, шушукаха си тайнствено и поглеждаха с добродушна снизходителност останалите деца: наивни дечурлига, играят си и не знаят каква грамадна, чудна, потресна тайна ще им бъде открита скоро!

После те отидоха при Миша. Генка пошепна тайнствено, че намерили в една книга лист хартия за цигари, каквато се поставя в хубавите книги върху рисунките, и ако този лист се наложи върху чертежа, всичко ще се прерисува много точно. Миша кимна мълчаливо глава в знак, че разрешава да вземат листа от книгата и да прекопират на него чертежа.

Генка добави, че в тази книга има не само един, а три такива листа и ще бъде хубаво да направят три копия. Тогава всеки един от тях ще си има чертеж. За всеки случай, ако някой се загуби. И изобщо полезно е. В такова опасно предприятие може да се случат всякакви изненади. Трябва да бъдат готови за всичко.

Миша се съгласи и с това.

После Генка каза, че сега вече е тъмно. Ще прерисуват чертежа утре сутринта, когато всички отидат в селото. Миша се съгласи. Славка забеляза, че утре той и Генка трябва да бъдат освободени от работа в клуба. Миша не възрази и на това. Той не възразяваше на нищо. Все едно, всичко е безполезно. Но не му стигаха сили да каже истината. Нека се занимават с нещо, само да не задават въпроси.

На следното утро Миша се събуди с главоболие и в онова състояние на отпадналост, в каквото изпада човек след безсъница и неспокойна нощ... Но както винаги, след закуската той строи отряда и тръгна с него към селото. Генка и Славка останаха дежурни. Специално за да прерисуват чертежа на свобода.

Мрачните мисли не напускаха Миша и в клуба. Той не вземаше участие в нищо, седеше и тъжно поглеждаше бъдещите пионери. Те вече бяха разбити на звена, знаеха законите, обичаите, бяха заучили текста на тържественото обещание, но никак не можеха да се научат да вървят в строй. Всеки знаеше къде е дясно и къде е ляво, но при команда „На-дяс-но!“ непременно се обръщаше наляво, а при команда „На-ля-во!“ — надясно. При команда „Кръгом!“ всички се сблъскваха и се получаваше ужасна неразбория. Не умееха и да вървят в крак. Какво по-просто от това, ще рече човек: „Леви, десни, леви, десни“. А те — непременно ще се объркат. На един крачката голяма, на друг — малка, един тича, подскача, друг си влачи краката като инвалид, трети се занимава само с едно — да настъпва по петите другаря си, който върви пред него.

А как стоят в строя!? Един изпъчил корема си, друг издал пръстите на краката си на половин аршин напред. Заповядаш да си прибере корема — ще се прегъне на два ката. Един е дошъл бос, а друг във валенки в такава горещина Дадеш команда „Равнение надясно!“ — вместо права линия — получава се полукръг: всеки излиза напред, за да вижда хубавичко деснофланговия, макар и да обясняваш, че трябва да виждат само петия от себе си.

А командата „По двама преброй се!“ ... Още не е имало

случай да се преброят без грешка. Един ще повтори пак „първи“, друг ще повтори „втори“, а трети — съвсем мълчи. „Хайде кажи де!“ А той мълчи, срамежливо се усмихва и те гледа. Особено момичетата. Стесняват ли се, кой ги знае...

Но колкото и да гледаше Миша смешните и тромави обръщания на децата, те не можеха да го отвлекат от мисълта му за чертежа.

Добре, нека чертежът да се е оказал празна работа. Но все има нещо. Нали не само той, а и други са търсили и дори търсят и досега. „Графинята“, да допуснем, е луда, изгубила си е ума заради диамантите, но човекът със зеления костюм е факт, неговата тайна кореспонденция с „графинята“ също е факт. Убийството на Кузмин също е факт... Нека да няма никакво съкровище, та на децата не им са нужни никакви диаманти. Те само трябва да реабилитират Николай, да докажат, че той е невинен. Нима ще се откажат от това, само защото са се хванали на въдицата със съкровището, на която са се хващали вече десетки хора?...

Миша размишляваше така и продължаваше да гледа към полянката, където се занимаваха децата. Защо усвояват толкова трудно строя? Ето например Мухата. Той винаги върви нормално, тича бързо, а в строя, кой знае защо, куца, влачи си крака, удря все с един крак. Истински „Руп и двадесет“, както каза докторът за младия граф.

Една минута!

Миша дори се понадигна.

Но и човекът със зеления костюм също понакуцва и си влачи крака. Онзи същият човек със зеления костюм, когото видяха в музея... Който си пише тайно с „графинята“... Възможно ли е той да е младият граф Карагаев? Но нали всички графове са избягали в Париж?... А може би не всички? Може би той все още се надява да намери диаманта, който баща му е скрил тъй добре... Напълно възможно! Заради това именно той не се показва тук — страхува се, че ще го познаят. А в сряда ще дойде...

Глава шестдесета

КОПИЯТА

В това време Генка и Славка започнаха да снемат копията.

Най-напред трябваше да намерят гладка дъска, за да опънат на нея чертежа.

— Помисли си само! — каза Генка. — Защо с такава точност? Та ние вече знаем и мястото. Ще го прерисуваме за формалност и толкова.

Но Славка беше педант. И чертаеше добре. Генка трябваше да отстъпи. Гладка дъска не намериха, но откриха една картонена папка с надпис „Дело“, поставиха я на един дънер и я затиснаха в ъглите с камъни. Поставиха чертежа на папката, а върху чертежа — цигарената хартия.

Славка започна да пречертава. Генка стоеше зад гърба му, следеше движението на молива, даваше съвети и по всякакъв начин караше Славка да бърза... И защо е тази прекалена прилежност?! Раз-два и готово! Но Славка не му обръщаше внимание и чертаеше много старателно. Ко-

гато започна да пречертава изображението на бронзовата птица, Генка каза:

— Защо пречертаваш птицата? Тя съвсем нищо не значи.

— Нанесена е, значи трябва да я пречертая — отговори Славка и продължи да работи.

А най-мъчне беше да се прерисува именно птицата. Останалото беше просто — прави линии, ъглови, завои. А на чертежа птицата беше нарисувана много грижливо, макар и дребна. Съвсем същата като на помешчическата къща.

— Знаеш ли колко ще си играеш с тази птица — настояваше Генка — и съвсем напразно. Та тя е нарисувана условно, просто като герб.

— Може и да не е условно.

— Казвам ти, че е условно. И няма защо да си играеш с нея. Пък ние и без това знаем всичко.

Но добросъвестният Славка пречертаваше старателно птицата.

— Прави, каквото знаеш — измърмори Генка, — но на чертежа, който ще правиш за мене, моля не я рисувай. На мене не ми е нужен този орел.

И той следеше с голямо неудоволствие работата на Славка. Играе си с орела цял час! И то само на първия чертеж! Колко ли ще се мотае с трите копия?

Най-после Славка прерисува орела и почна да го защрихова.

— Защо го защриховаш? — ядоса се Генка.

— Защото на чертежа е защрихован.

— Ама той не е защрихован целият — закрещя Генка, — пък ти го защриховаш целия!

— Вярно — смутено рече Славка, като разглеждаше чертежа.

Наистина, защрихован беше само трупът на орела. Главата пък беше запълнена с черна боя, а краката, обратно, не бяха нито оцветени, нито защриховани.

— Цигарената хартия е причина да не догледам: презнея не се вижда добре — каза огорчено Славка. — Ще трябва да го прерисувам.

Генка се опита да го спре. Защо ще го прерисува?! Та все едно е, орелът е изобразен условно и съвсем не е нужен. Каква разлика, защрихован ли е, или не? Пък ако Славка иска.

да го прерисува, нека да даде това изхабено копие на него, на Генка, а останалите може да прерисува, както си ще.

— Заповядай — каза Славка, като отбождаше изхабеното копие, — можеш да го вземеш, останалите ще ги направя правилно. Точно като на чертежа.

— Ех, прави ги, както си искаш!

Генка сгъна небрежно полученото от Славка копие и го пъхна в джоба си.

— По-внимателно — забеляза Славка. — Ако го загубиш, може да имаме големи неприятности.

— Не се безпокой, никога и нищо не съм губил още.

Глава шестдесет и първа

ОРЛИТЕ

Славка свърши пречертаването тъкмо в това време, когато децата се върнаха от селото.

След обеда Генка и Славка върнаха чертежа на Миша и му показаха копията.

Миша погледна мълчаливо никому ненужните сега листа. Бедният Славка, трудил се е върху тях половин ден. И колко старателно е прерисувал всичко!

— А къде е третото копие? — запита Миша, само за да спечели време.

— То е у мене — отговори Генка, — аз си взех изхабеното.

— Защо е изхабено? — запита Миша, като все още не се решаваше да каже истината на децата.

Генка постави своето копие до другите и показа защо е изхабено.

— Впрочем — каза той — то е изхабено по мнението на Славка. Този орел няма абсолютно никакво значение. Просто емблемата на графския род, както и бронзовата птица.

— Да — потвърди Славка, — възможно е щриховката да няма значение, но тъй като я има, реших да я прерисувам точно.

В това време Миша разглеждаше съсредоточено чертежа.

Действително, тук птицата не означава съвсем нищо,

нито мястото на съкровището, нито пътя към него. Пътят е означен с линии и завои. Вчера те провериха този път и излезе, че всичко е правилно. Пък и както разказваше докторът, стотици хора вече са се опитали да намерят съкровището по чертежа, значи изучили са чертежа надлъж и нашир. Всичко това е така... Но защо птицата е оцветена различно? Колкото и малка да е рисунката, колкото и да се е изтрил чертежът, все пак се вижда ясно, че оцветяването е различно: главата е черна, трупът защрихован, краката — бели. Какво значи това?

— Какво го заглеждаш толкова? — запита Генка, който следеше с любопитство и дори с известно безпокойство изражението на лицето на Миша.

— Мисля: какво означава птицата, За какво е нарисувана тук и защо е оцветена различно?

— Но, Миша — Генка дори се изкриви от неудоволствие, — какво значение може да има това? Тези гербове струват толкова, колкото и орлите на царските петаци: емблема! Вземи копейка, вземи две, вземи петак, навсякъде двуглав орел... За нищо не говори и нищо не значи... И какво има за мислене тук? Нали знаем вече къде е заровено съкровището... Не е нужно да се мисли, а да отидем и да го изровим. Това е то!

— Ти уверен ли си в това? — запита Миша.

— В кое?

— В това, че знаем къде е заровено съкровището.

Генка разпери ръце:

— Нали бяхме там вчера...

Миша помълча, после въздъхна и каза:

— Там няма никакво съкровище.

Генка и Славка се втренчиха в него.

— Да, да — повтори Миша, — няма, не е имало и няма да има!

Генка и Славка продължаваха да гледат Миша: Генка слисано, Славка — въпросително.

— Какво сте се втренчили в мене? — запита Миша. — Там няма никакво съкровище, това е всичко...

— Да... но... какво значи чертежът, и „графинята“ и изобщо всичко? — прошепна Генка.

— Тя не е никаква графиня! — отговори презрително Миша.

— Но откъде знаеш, че там няма нищо? — запита Славка.

— Ето откъде...

И Миша предаде на другарите си разказа на доктора.

Такъв жесток удар! Момчетата изглеждаха в собствените си очи жалки, нищожни глупаци, глупави фантазьори... Как ще гледат сега в очите другите? Наистина, никой не знае нищо, но всички виждаха с каква многозначителна тайнственост се бяха обградили... И нима трябва да се простят с мечтата да разкрият тайната, да разкрият секрета, който никой досега не е могъл да разкрие? Това беше ужасно!

Щом Миша разказа всичко, стана му по-леко на душата. Издума си...

— Да, много обидно — каза най-после Славка. — Впрочем това трябваше да се очаква: щом всички търсят и търсят отдавна, защо именно ние трябва да намерим?

Миша сви рамене:

— Така бива винаги. Всички не могат да намерят, а после някой намира. Така можеше да се случи и с нас. Но не излезе.

На Генка никак не му се искаше да се прости с мисълта за съкровището. Той едва ли не плачеше.

— Но нали има съкровище, нали диамантът действително е скрит! Значи трябва да го търсим.

— А къде да го търсим?

— Къде ли... Дори и в гората — отговори неуверено Генка.

— Гората вече е преровена навсякъде. Цяло място няма. Ако диамантът съществува, той е скрит, но не и в гората. Възможно е, разбира се, „графинята“ и този човек със зеления костюм да знаят мястото... Да, знаете ли кой е този човек в зелено?

Миша изказа подозренията си по отношение на човека със зеления костюм.

— Ами че, разбира се — разпали се Генка, — той е графският син. Ясно като шоколад. Дошъл е за диаманта. И действува заедно с „графинята“.

Славка изслуша внимателно приятелите си и каза:

— Ако „графинята“ знаеше къде е скрит диамантът, още отдавна щеше да го изрови. Диамантът може да се глътне в стомаха, значи може да се тури и в джоб. Не! И „графинята“ не знае, и графският син, ако действително е графският син, също не знае нищо. И те търсят като лодкаря и всички други. Но никой не може да го намери. И ние едва ли ще го намерим. Чертежът беше нашият единствен шанс. И този шанс отпадна.

„Да, това е вярно — мислеше Миша, — никой не знае къде е заровен диамантът. Никой не е успял да отгатне загадката, зададена от стария граф. Но всяка загадка се отгатва! Всички са се ръководили от чертежа, от линиите, а линиите не значат нищо, те не са нищо повече от лъжлива следа. И въпросът може би не е в тях, а в орела. Нали именно птицата трябвало да посочи скривалището. А никой не ѝ е обръщал внимание. Затова и не са намирали. Защото в такива планове не бива да има нищо излишно, нищо случайно. Всичко трябва да има свой смисъл.“

— Какво разглеждаш чертежа? — запита Генка. — Нали сега е ясно, че той е кофти работа?

— Кофти — съгласи се Миша, — но все пак е странно: защо орелът е оцветен различно? Много странно.

Момчетата пак се вгледаха в орела. Но той не им казваше нищо. Орел като орел.

Миша си спомни думите на Борис Сергеевич за тази птица и съмнението на Коровин по този повод.

— Всъщност не всички са уверени, че това е орел. Например Коровин се съмнява, а той е роден и израснал на Волга, където се въдят орли. И Борис Сергеевич твърди,

че това не е орел, а лешояд. По-точно, той каза, че птицата има глава на лешояд.

Генка се съгласи неохотно.

— Главата може би. Но във всичко останало е орел. Не се безпокой, някои може да знаят нещо, но и аз зная.

На Генка действително можеше да се вярва. Освен физкултурата биологията беше единственият предмет, по който учеше добре. Той дори беше отговорник на кръжока по биология и работеше в живия кът на училището.

— Най-обикновен орел — продължаваше Генка. — Наистина малко по-голям от степния. Значи скален орел. Скален орел — халзан.

— Добре — каза Миша, — каквото и да е, ние нямаме друг изход. Излезе, че маршрутът е неправилен. Значи трябва да разгадаем щриховката. Всеки си има чертеж. Ще мислим.

Генка продума жално:

— На моя щриховката не е правилна. Как ще мисля?

Глава шестдесет и втора

ХАЛЗАН

Момчетата започнаха да мислят. Впрочем мислеше целият отряд. Не за щриховката, а за бронзовата птица: какво именно представлява тя? Този въпрос бе поставен от Миша. Нали в отряда има деца, които знаят много, може да измислят нещо съществено. Пък и трудно е да се държи всичко в тайна. Нека да се заемат с птицата.

Скоро целият отряд се раздели на две партии.

Едната начело с Генка твърдеше, че това е орел. Наистина главата му не е съвсем обикновена, но това не е нищо друго освен волност на художника.

Другата партия, предводителствувана от Бяшка, смяташе, че птицата е от семейството на лешоядите. Наистина нейното тяло е малко възкъсо и набито, но това е резултат от неосведомеността на същия художник.

— Погледнете формата на главата — казваше Бяшка. — Нима орелът има такава дълга шия и такава голяма пло-

ска, плешива глава? Това може да бъде и кондор, и лешояд, просто черен лешояд или белоглав лешояд. Разбира се, ако птицата беше естествена, макар и препарирана, би могло да се определи по оперението и окраската. Но главата определено показва, че птицата е от семейството на лешоядите, а не от семейството на орлите.

— Ах ти, Бяшка, Бяшка! — възразяваше Генка. — Къде си виждал такива малки кондори? Размахът на крилата у кондора достига три метра, а у тази няма и два. Съгласен съм, главата е малко странна. Но всичко останало е на орел. На така наречения „същински орел“. Към този род се отнасят: скален орел или още халзан, кръстат орел или още карагуш, малко по-малък от скалния, след това степен орел или още белоопашат мишелов. Има още малък и голям креслив орел, обикновен мишелов, но те са малки. Така че безспорно това е същински орел.

Двете партии спореха от сутрин до вечер. Посочваха като доказателство външния вид на птиците, техния начин на живот, начина на гнездене, отглеждане на малките, хранене. Намериха дори романи, в които се разказваше как птици отнасят в поктите си не само деца и агнета, но дори коне и ловци в пълно ловно снаряжение.

Спореха ожесточено. Толкова повече че начело на партиите стояха най-страстните любители на спора: Генка и Бяшка. Още малко и те щяха да се сбият. Генка нарече Бяшка белоглав лешояд, а Бяшка нарече Генка халзан.

— Хей, белоглав лешояд — викаше Генка, — ела тук да поспорим!

— Махай се по-далеч, халзан нещастен! — отговаряше му Бяшка.

— Как не ви е срам! — убеждаваше ги Миша. — Нима не можете да дискутирате спокойно? Ние правим сериозно изследване, а вие преминавате към личностите. Представете си, че истинските учени се ругаят като вас. В какво щеше да се превърне Академията на науките!

— Защо ме нарече той белоглав лешояд? — оправдаваше се Бяшка.

— А кой започна пръв? — възразяваше Генка. — Че ти пръв ми каза халзан. Цял ден ме сочиш с пръст: халзан, халзан... Какъв халзан съм аз!

... Халзан ... Халзан ... Позната дума ... — Миша погледна най-напред Генка, после Бяшка — ... Халзан ... Халзан.

— Ти казваш халзан, а? — запита Миша.

— Да, халзан — отговори Генка.

— Това е скален орел, нали?

— Да, разбира се. Скален орел или халзан.

— Халзан! Но нали така се казва рекичката ... Онази, на която убиха Кузмин ... Халзан! Оттук и Халзин луг. Същата онази ливада, на която бяха ходили Кузмин и Николай ...

Миша така се объркa от изненада, че Генка запита тревожно:

— Ти какво? Да не си болен?

— Халзан — измърмори Миша. — Халзан ...

— Ами че, разбира се, халзан — повтори в недоумение Генка, като гледаше Миша с ококорени очи.

А Миша продължаваше да мърмори под носа си:

— Халзан ... Халзан ... Реката ...

Генка разпери ръце:

— Какво мърмориш? Халзан, е добре де, хал ...

И изведнъж Генка също погледна слисано Миша. После пошепна:

— Халзан ...

Гласът му постепенно се повишаваше:

— Халзан ... Халзан ...

Той подскочи и се плесна по колената:

— Халзан! Дявол да го вземе! Халзан!

Но Миша вече дойде на себе си:

— Спокойствие! Не крещи! Без паника! Значи халзан?

— Ами че, разбира се, халзан — зашепна таинствено Генка. — Аз отведнъж си помислих: орелът е халзан и рекичката — Халзан.

— Отведнъж, предполагам, не си помислил нищо, а сега, като ме гледаше, се досети. Не се хвали.

Генка дори се обиди:

— Нали аз пръв казах за халзана. А този белоглав лешояд — той погледна презрително Бяшка — си дръпка за своите лешояди, само си дръпка ...

И така, намерено е първото звено, може би най-важното. Тайната на бронзовата птица е в самата нея, а не в лъжливия маршрут, който е измамил толкова хора.

Налице е първото указание — река Халзан. Съкровището е заровено в района на реката. Сега е ясно защо Кузмин бе убит на Халзин луг. Убийството е свързано със съкровището. И това доказва невинността на Николай Рибалин — защото Николай не е търсил никакъв диамант. Наистина това снема подозрението и от лодкаря — нали той търси в юрата и сигурно не знае нищо за Халзан. Ех, какво пък... В края на краищата главното е да бъде оправдан Николай. Да се намери истинският виновник — това вече е вторият въпрос. Може би той ще бъде открит, когато намерят съкровището.

Но къде да търсят по реката? Макар да е плитка, тя е доста дълга. На новите карти едва е означена, а на старите се простира далеч през няколко околии.

Значи бронзовата птица трябва да даде още някакви указания, безусловно свързани с названията на орлите, също както и реката Халзан.

Генка, на чиито познания сега Миша вярваше много, изброи пак всички известни нему орли. Някои много подхождаха. Особено степен орел — белоопашат мишелов или още курганник[1]. Ако това название има същото значение, каквото има халзан, тогава се получава такава верига: река Халзан — степ — могила. Честна дума, добре е! Виж го ти Генка, разбира от птици! Не е като Бяшка. Значи до реката, в степта има могила и в нея е скрито съкровището. Великолепно, просто чудо!

Абсолютно правилно — потвърди с авторитетен тон Генка, — абсолютно правилно и логично. Халзан — степ — могила. А разните лешояди нямат нищо общо с това. Веки що-годе грамотен орнитолог[2] никога няма да смеси тези два вида. Орелът си е орел, лешоядът си е лешояд. Халзан е източно название на скалния орел, но ние знаем, че Карагаеви са произлезли от Златната орда. Монголите са живеели в степите и сигурно са правили могили. Следователно

---

[1] Курганник — от курган — могила. Б. пр.
[2] Орнитолог — специалисти по птиците. Б. авт.

и от гледна точка на зоологията, и от гледна точка на етнографията всичко е абсолютно правилно. Трябва да отидат на Халзан.

Но Славка, който винаги се съмняваше, възрази:

— Да допуснем, че всичко е така. Реката я знаем — Халзан. Но степ? Тук няма никаква степ. Да предположим, че равнината е степ. Добре. Но могила? Тук има много, но ние ги видяхме само по десния бряг на Утча. И всички са разкопани много отдавна. Дори и експедиции вече са престанали да идват.

— Задачата, разбира се, не е лека — съгласи се Миша, — но в такава работа няма леки задачи. Утре сутринта ще тръгнем рано за Халзан.

— Имай предвид, че утре е вторник, а в сряда пристига онзи тип Карагаев.

— А ние ще се помъчим да намерим всичко, преди да е пристигнал.

Глава шестдесет и трета

ХАЛЗАН — СТЕП — МОГИЛА

Момчетата едва дочакаха утрото и тръгнаха за Халзан. Разбира се, те не се бояха от нищо. Но да вървиш през място, където неотдавна е убит човек, беше страшничко

Денят беше мрачен. Силен вятър гонеше по небето рошави, разкъсани облаци, огъваше върховете на дърветата, притискаше тревата към земята. От време на време духаше толкова силно, че беше трудно да се върви... Но момчетата вървяха по мочурливата ливада покрай брега на Халзан.

Рекичката беше станала съвсем плитка, почти пресъхнала. Напролет тя се разливаше широко, още повече че течеше в низина. Но сега тя се бе превърнала в нищожно ручейче, силно обрасло, съвсем незабележимо между храстите и високите треви. Само на някои много сенчести места се виждаше, че тече по дъното му светличка струйка вода.

Видът на това незначително ручейче съвсем не отговаряше нито на гръмкото му название, нито на тайнствената и съдбоносна роля, която играеше в цялата история. Но

това не смущаваше момчетата. Особено Генка. Той вървеше уверено през ливадата и поглеждаше встрани с буден и дълбокомислен поглед на човек, от чиито познания зависи успехът на предприятието. Всъщност, ако не беше той, нямаше да излезе нищо. А пък казват, че не се учи еднакво по всичко. Какво от това, че не се учи еднакво? Истински надареният човек не може да се учи еднакво: неговият талант се насочва в една насока, за сметка на другите. Ето Миша и Славка работят добре почти по всички предмети, но все пак, когато трябваше да разпознаят орлите, разпозна ги не друг, а Генка.

Генка размишляваше така и вътрешно се пореше и надуваше от съзнанието за своята необикновеност. Това съзнание беше толкова голямо, че той дори не го изказваше гласно, като смяташе, че на човек като него, особено в даденатa минута, подобава солидно мълчание.

Миша, който не беше толкова уверен като Генка в успеха на експедицията, все пак не губеше надежда. Душата му жадуваше за успех, но за да не се разочарова, той се готвеше за най-лошото. Винаги човек трябва да се готви за най-лошото. Днес може да не намерят нищо. Но още всичко не е загубено. Ще търсят. Важното е да търсят и да не губят надежда.

Славка беше настроен скептично. Той се смяташе за реалистично мислещ човек. Всички тайни, загадки и тайнствени истории му се виждаха дошли от онзи свят. А понеже не вярваше в онзи свят, много от това отнасяше за сметка на буйната фантазия на приятелите си. Но той не изоставяше приятелите си, защото беше добър другар.

Момчетата извървяха вече три версти. Местността постепенно се повишаваше, почвата ставаше по-суха, по-камениста, ручеят се очертаваше по-рязко. Срещаха се големи заоблени и по-малки камъни. Но додето стигаше погледът, не се виждаше нито една могила.

Когато минаха още две версти, на пътя им се изпречи една голяма скала.

Това беше самотна канара, огромен заоблен камък, който се изпречваше неочаквано в тази сравнително равна местност. В подножието на скалата имаше големи, обрасли с мъх камъни. Но непосредствено зад нея ручеят изчезна, като че беше се скрил под земята.

Момчетата се покатериха на скалата. В сивкавата мрачина на навъсения ден пред тях се откри еднообразната тъжна панорама на безкрайната равнина. Ниви, ниви, ниви ... Дори ако тези ниви се смятат за степ, все едно — по нея нямаше нито една могила ...

— И все пак, тук някъде има могила — заяви категорично Генка.

— Не, никъде няма — възрази Славка.

— Значи трябва да вървим напред.

Славка посочи с ръка към подножието на скалата:

— Виж ручеят свърши. Може би Халзан изтича изпод скалата, може би тук е неговият извор. Къде ще вървим?

Известно време момчетата стояха мълчаливи на върха на скалата. Вятърът ту утихваше, ту пак налиташе, виеше и свиреше.

Най-после Миша каза:

— Славка, ти не си прав. Аз гледах картата. Изворът на Халзан е много по-далеч. Както изглежда, тук реката е пресъхнала много или тече под земята, а зад скалата пак излиза на повърхността ...

Генка се хвана за тази мисъл:

— Правилно. Може би съкровището е заровено в земята някъде наблизо.

— А къде остана могилата? — запита Славка.

— Да, наистина ... Аз пък забравих за могилата ...

— Значи — продължи Миша, — ако вървим по-нататък, сигурно ще се натъкнем пак на Халзан. Но ... бедата е там, че тук, при скалата, както изглежда, свършват бившите графски владения. Помните ли картата в музея? Графската земя лежи между Утча и Халзан. Няма да се простира до безкрайност я. Ясно е, че графът ще е заровил диаманта на своя земя. А на негова земя няма нито една могила. Ето къде е бедата. — И Миша добави печално: — Славка е прав: няма смисъл да вървим по-нататък.

Чувствувайки се виновен пред приятелите си за това, че излезе прав, Славка изказа следното предположение:

— Възможно е графът да е имал предвид не белоопашат мишелов, а кръстат орел. Тогава трябва само да намерим гроб на Халзан.

Но от върха на скалата не се виждаше нито гроб, нито гробище.

Глава шестдесет и четвърта

КОМУНАТА

Несполуката огорчи много момчетата. Нима се излъгаха и с орела? А вече си отива и вторникът. Утре ще се появи човекът със зеления костюм, а те не намериха нищо.

В лагера ги очакваше новина: беше пристигнал Борис Сергеевич с нареждане от Москва да се предаде чифликът на комуната. С него бяха пристигнали Коровин и още двама възпитаници на детския дом, бъдещи комунари.

Потресна новина! Все пак, отвоюваха чифлика! Миша хукна да търси Борис Сергеевич. Но намери само Коровин. Борис Сергеевич бе отишъл в селсъвета.

Коровин и двамата детдомовци измерваха с ролетка навесите.

— Е какво — поздрави ги Миша, — все пак отвоювахте чифлика, а?

Коровин засумтя, после отговори:

— Може ли другояче... Взехме го и толкова. Комисариатът на просветата даде нареждане.

— А къщата?

— И къщата. Само че старицата помоли Борис Сергеевич да почакаме до четвъртък.

— Защо?

— Кой я знае... Помоли и толкова. Борис Сергеевич се съгласи. Той й предложи и работа в комуната. Нека, казва, работи.

— И тя какво?

— Нищо.

— Ще остане ли?

— Че къде ще иде, такава стара...

— Но защо все пак е помолила да отложите до четвъртък? — продължаваше да разпитва Миша.

— Че кой я знае — сви рамене Коровин. — Е, хайде, момчета, дърпайте шнура... Днес трябва да свършим с навесите, утре ще измерваме земята.

И детдомовците продължиха отново прекъснатата работа.

Миша разбираше отлично защо старицата протака пре-

даването на къщата. Утре трябва да пристигне Карагаев и тя иска да се посъветва: може би трябва да изнесе нещо от къщата.

Но Миша не спомена за предположенията си нито на Коровин, нито на Борис Сергеевич. Когато Борис Сергеевич се върна от селсъвета, Миша само го запита:

— Как успяхте да надвиете Серов?

— Остави го тоя Серов! — Борис Сергеевич поклати глава. — Шилото!

— Какво шило?

— Онова, което писа бележките за вас.

— Значи той е бил?

— Той, същият... Обикновен рушветчия. Кулаците не искаха комуната. Разбираха, че ще трябва да върнат земята, която са заграбили незаконно и него, подкупили Серов. Срещу рушвет издал охранната грамота за чифлика, макар че той не е никаква историческа ценност. Изобщо Серов е изгонен вече от губернския отдел за народно образование.

— Ето какво било... — проточи Миша. — Значи това е работа на Ерофеев. Пък аз мислех на „графинята“...

Борис Сергеевич сви рамене:

— „Графинята“... Тя също е била заинтересована. Както изглежда, искала е да запази чифлика за старите господари. Но тъкмо тя е свързала Ерофеев със Серов. Работата е там, че жената на Серов е нейна родна сестра.

Едва сега Миша съобрази на кого му напомняше жената на Серов. Разбира се, на „графинята“. Точно! Само че тази е стара, а онази по-млада...

Миша си помисли: „Колко хубаво направи, като не се поддаде на предумките и заплахите на Серов. Та ако го беше послушал и отведеше оттук отряда, обективно щеше да помогне на кулаците и бившите помещици. А той веднага разбра какъв е Серов, веднага почувствува неискреността и враждебността му. Значи той, Миша, има политически усет. Че той разбра също и Ерофеев и веднага съобрази какво им се ще на кулаците... Но разбира се, всичко е много по-сложно, отколкото си го представяше. Тук е цяла верига: Серов, Ерофеев, „графинята“, лодкарят, Карагаев... Възможно е всеки от тях да има своя цел, но те са обединени от общи интереси. И, разбира се, всичко това има връзка с убийството на Кузмин и с обвиняването на Николай Рибалин.

Да разкаже ли на Борис Сергеевич за Карагаев, или не?

Разбира се, за Борис Сергеевич е важно да знае, че се е появил тук бившият господар на чифлика. Ами ако случайно този човек в зелено съвсем не е графският син, съвсем не е Карагаев? Момчетата вече толкова пъти правиха грешки. Миша се страхуваше да не сбърка още веднъж, страхуваше се да не надрънка нещо излишно. По-добре да се убеди утре, че той действително е графът и тогава вече да разкаже.

— Имайте предвид — каза той: — въпреки всичко Ерофеев и другите кулаци ще пречат на комуната.

Борис Сергеевич се разсмя:

— Ние съвсем не разчитаме на техните симпатии. И нямаме нужда от тях. Ние не се страхуваме от тях. Те се страхуват от нас. Те разбират отлично, че ще трябва да се простят с онова, което са заграбили с разни незаконни машинации. Ние няма да им дадем да командуват тук, в селото. Те разбират това много добре и затова се съпротивяват и ще се съпротивяват. Ако искаш, днес можеш да се убедиш в това.

— Какво ще има днес? — запита Миша.

— Тази вечер ще има събрание. Ела с децата. Ще получите нагледен урок за класовата борба.

Глава шестдесет и пета

СЪБРАНИЕТО

Отрядът се яви на събранието в пълен състав. На всички им беше интересно. Освен това събранието ставаше в клуба, на който децата се чувствуваха стопани до известна степен: нали те го уредиха.

Обикновено на събрание идваха само мъже, а сега беше дошло цялото село: и мъжете, и жените, и децата. Беше задушно, но мнозина седяха с полушубки и валенки. Облачета сив дим от махорка се вдигаха до покривните греди. Таван нямаше. Всъщност това беше един голям навес.

На сцената имаше малка маса, покрита с червено платно. Зад нея бяха седнали председателят на селсъвета Иван Ва-

силевич и Борис Сергеевич. Председателят стана, помоли за тишина и каза:

— Граждане! — на събрания, кой знае защо, той винаги казваше „граждане“, а не „граждани“, очевидно за тържественост. — Граждане! Започваме събранието. Има постановление от централната власт. Значи в бившия господарски чифлик се урежда трудова комуна за деца измежду бившите безпризорни другари. Значи има думата за информация директорът Борис Сергеевич. Умолявате се, граждане, да не пушите.

Но всички продължаваха да пушат.

Борис Сергеевич излезе до рампата. Всички млъкнаха и го загледаха.

— Другари — каза Борис Сергеевич, — комуната се урежда за бивши възпитаници на детския дом. В миналото те са били безпризорни, а някои дори и малолетни престъпници. Казвам ви това открито, за да бъдете всички в течение на работата . . .

Той млъкна. В залата се надигаше глух шум. Най-напред това беше тих, сдържан говор на много хора на различни места в клуба. После всички заговориха наведнъж, зашумяха, завълнуваха се. И накрая се чу ужасен женски вик:

— Те и нас тук ще ни изпограбят и ще ни изколят . . .

Извикала бе една жена с детенце в ръце, с голям пъстър шал, който сякаш я обвиваше цялата.

— Да, другари, някои от тях са били малолетни престъпници — продължи Борис Сергеевич, — но това е било отдавна. За няколко години, прекарани в детския дом, децата станаха съвсем други. Те овладяха различни професии, познават и обичат работата си, научиха се да уважават колектива. Накратко казано: аз гарантирам за всеки. Вие ще видите — между вас и комунарите ще се създадат най-добри отношения. Те няма да ви причинят никакви огорчения, надявам се, че няма да се случи и комунарите да ви се сърдят за нещо.

Но при всяка нова дума на Борис Сергеевич шумът се засилваше все повече. Миша наблюдаваше внимателно събранието и виждаше, че кулаците, макар и да мълчаха, размиряваха всички. Те бяха насядали около Ерофеев и бакалина в малка, но сплотена и зла група, която знаеше, че симпатиите на мнозинството от събралите се са на тяхна

страна, защото всички не искат тук комуната, страхуват се от нея, страхуват се от комунарите, за които са им наговорили всякакви ужаси.

Миша съжаляваше Борис Сергеевич, който стоеше сам на сцената, лице срещу лице с враждебното събрание, което не искаше да го слуша и го прекъсваше на всяка дума със злобни и подиграватслни подвиквания. Той съчувствуваше от все сърце на Борис Сергеевич, но не можеше да му помогне с нищо . . .

А събранието шумеше, кипеше, клокочеше. Особено се вълнуваха жените.

— Не ни трябва вашата комуна! — крещяха те. — Все едно, ще прогоним бандитите! Вървете си, откъдето сте дошли!

Председателят Иван Василевич стана и извика:

— Спокойствие, граждане, спокойствие! Да изслушаме другаря, а след това ще обсъждаме. Жени, тихо! Инак ще ви изкарам навън!

Отговори му предизвикателен женски глас:

— Опитай се да ни изкараш! . . . Тебе ще изкараме! . . .

Избухна смях. Но шумът не утихваше, обратно, усилваше се още повече . . .

Борис Сергеевич стоеше на сцената, без дори да се опита да каже нещо, само оглеждаше събранието със строгия си поглед изпод очилата . . .

И тогава Миша, Генка, Славка и всички останали деца направиха това, което правеха обикновено на училищните събрания, когато се вдигнеше също такъв невъобразим шум: започнаха да скандират в хор:

— Ти-ши-на! . . . Ти-ши-на! . . . Ти-ши-на! . ..

Отначало гласовете им се губеха в общия шум, но когато се присъединиха към тях и останалите деца, не само от лагера, но и много от селото, те надвикаха всички.

Това беше толкова ново и неочаквано за събранието, че всички млъкнаха и загледаха с недоумение децата. Те скандираха: „Ти-ши-на! . . . Ти-ши-на! . . .“ — и всички ги гледаха учудено.

После по знак на Миша децата престанаха да викат също тъй внезапно, както и бяха започнали . . .

Борис Сергеевич се възползува от тишината, която бе настъпила поради общото смайване, и каза:

— Нали и вие имате деца. Ето те седят до вас. — Той огледа с внимателен и укорен поглед седналите напред жени с деца и продължи: — Вашите деца седят при вас. Вие ги обичате и се грижите за тях. След събранието те ще се приберат в къщи, където имат и храна, и постеля, и покрив над главата си, имат и ласкава, грижлива майчина ръка. А защо се отнасяте тъй жестоко към ония, които войната и гладът са лишили от всичко — и от покрив, и от семейство, и от баща и майка? Питам ви: защо сте толкова жестоки и несправедливи към тях? С какво са се провинили пред вас?

И той млъкна, очаквайки отговор на въпроса си.

Но отговорът беше общо мълчание. Всички избягваха погледа на Борис Сергеевич. Някои жени дори се просълзиха. Но те криеха сълзите си и си даваха вид, че се секнат.

Момчетата тържествуваха. Как хубаво го каза! Силно излезе!

Със строг и внушителен глас Борис Сергеевич продължи:

— Нашата страна е бедна. Но съветската власт направи всичко, за да върне децата към живота, да възпита от тях честни труженици. И никой не ще успее да ни попречи в това голямо и благородно дело. Нито ония, които се надяват, че ще се върнат помешчиците и пазят чифлиците за тях, нито ония, които са си присвоили незаконно земята и експлоатират другите селяни. — И той погледна строго към онази страна, където беше седнал Ерофеев.

Всички, които бяха в залата, също се обърнаха нататък.

— Накратко казано — заключи Борис Сергеевич, — уреждането на комуната е решен въпрос. И никой няма да може да измени това решение. То е окончателно. Аз не съм дошъл тук да моля за вашето съгласие, а за да помислим всички как ще живеем заедно и ще работим заедно. Искате ли да обсъдим този въпрос — заповядайте. Не искате ли — мога да си отида. Но комуна ще има.

Ерофеев поиска думата. Той излезе до сцената, свали фуражката, откривайки плешивата си глава, и каза:

— Много правилно каза другарят представител за дечицата. И ние също искаме всичко да бъде по християнски, справедливо. За да не обидим ние значи никого и нас да не ни огорчи никой. А виж за земята другарят представител не каза нищо. А какво ще стане със земята — ето въпроса.

— Комуната не претендира за ничия земя — отговори Борис Сергеевич. — На комуната ще бъде дадена онази земя, която принадлежи на държавата и която използуват незаконно гражданинът Ерофеев и някои други граждани. Нима на вас, гражданино Ерофеев, ви се полага да владеете почти стотина десетини земя?

— Не аз, а цялото общество я използува — отговори Ерофеев и посочи с широк жест залата, за да покаже, че всички, които са тук, използуват тази земя.

Но същата онази жена с шала, която крещеше против комунарите, извика изведнъж:

— Какво показваш нас? Тази земя ние не сме я и помирисали! Ти я заграби всичката!

Без да й обръща внимание, Ерофеев продължи:

— Владеем я по закон. За това имаме и документ от губернията.

Борис Сергеевич погледна строго Ерофеев и каза:

— Сега, гражданино Ерофеев, е известно колко ви е струвал този документ.

Ерофеев хвърли към него напрегнат поглед, после разпери ръце:

— На нас не ни е известно нищо за това.

— Значи ще бъде известно — отговори кратко Борис Сергеевич, обърна се към залата и каза: — Граждани, ако някой друг още използува тази земя, нека стане.

Не стана никой. Всички мълчаха. Само един старец продума полугласно:

— Че кой я използува . . . Известно е кой . . .

Неочаквано Ерофеев протегна ръцете си напред, обърна ги с дланите нагоре и каза:

— С тези ръце е обработена земята. Не съм ли и аз трудещ се?

Жената с шала скочи от мястото си и завика:

— Какъв трудещ се си ти? С тези ръце ти само пари броиш! Заробил си тук всички, а сега се представяш за трудещ се!

Пак заговориха всички наведнъж. Но сега общото негодувание се стовари върху Ерофеев, върху бакалина и другите кулаци. Излизаха наяве отдавнашни обиди, припомняха се несправедливости и унижения, които са били нанасяни на всички от местните богаташи. Миша гледаше майката на

Жердяй: сто кой трябва да стане и да разкаже как Ерофеев я подучваше да предаде собствения си син. А Мария Ивановна седеше мълчалива в ъгъла, обръщаше печалното си лице към всеки, който ставаше да говори, но не казваше нищо.

Председателят Иван Василевич потропа с длан по масата:

— Граждане! Стига сте се препирали! Въпросът е ясен: тук ще има комуна от бивши безпризорни другари. А пък че някои защищават собствената си кожа, това е тяхна лична работа. Цялото трудещо се селячество, и които са бедняци, и които са средняци, гори от желание да помогне на общото дело. И затова молим Борис Сергеевич да доложи какво мисли за работата на комуната. В каква значи насока и каква помощ се иска от нас.

Борис Сергеевич разказа с какво ще се занимават комунарите, какво ще сеят, какви градини ще направят, какви работилници и помощни предприятия ще имат и каква изгода ще получи от това околното население.

Всички го слушаха мълчаливо и внимателно. Може би той не привлече всички на своя страна, но повечето чувствуваха, че самата истина е на негова страна, а не на страната на ония, които са ги експлоатирали.

А децата тържествуваха. Речта на Борис Сергеевич им се видя прекрасна. Той нарисува такава примамлива картина на развитието на комуната, че като го слушаха, и на тях им се искаше да станат комунари, да останат тук и да създават на новото място ново стопанство, „ново, както се изрази Борис Сергеевич, от комунистически тип . . .“

Глава шестдесет и шеста

БРАДАТ ОРЕЛ

Събранието свърши. Беше вече нощ. Дъждът беше спрял. По чистото без облаци небе блестяха безброй звезди. Само когато децата се блъскаха из тъмното в дървета и храсти, върху тях се посипваха дъждовни капки, задържали се по листата и клонките.

Борис Сергеевич и Миша вървяха най-отзад. Отпред, от

тъмното се чуваха виковете и аукашията на децата, високият смях на Зина Круглова, мърморенето на Кит с тон на обиден, негодуващият глас на Бяшка.

— Борис Сергеевич, кажете — запита Миша, — ако се появи внезапно бившият собственик на чифлика, би ли могъл да попречи на комуната?

Борис Сергеевич се засмя:

— Как ще попречи? Чифликът е конфискуван и принадлежи на държавата.

— А вие знаете ли къде са те, бившите графове?

— Старият граф заминал в чужбина още преди революцията, а младият не се знае къде е. Впрочем какво значение има това?

На Миша много му се искаше да разкаже какво значение има това, но се сдържа. Виж, ако утре се убеди, че човекът в зелено е именно граф Карагаев, тогава ще каже.

— А вие не сте ли се интересували от техния герб? — запита Миша. — По-точно, исках да попитам: каква именно птица е изобразена на герба?

— На герба е изобразен орел.И ако се съди по главата, това е брадат орел или още брадат лешояд. Нещо средно между орел и лешояд, така да се каже, преходен вид. Наистина специалистите, до които съм се отнасял, твърдят, че трупът е на обикновен орел, но главата определено е на брадат орел. Ето — той извади бележника си, — аз имам записани белезите му: „Главата е голяма, плоска отпред, изпъкнала отзад. Покрита с четинковидни и пуховидни пера. Клюнът е голям, дълъг, завит като остра кука. Основата на клюна е заобиколена със снопче четинки, които покриват долната му половина. Затова птицата се нарича и брадат орел, и брадат лешояд".

Миша слушаше внимателно Борис Сергеевич. Но от това пак не излизаше нищо. Брадат орел, брадат лешояд . . . Полуорел, полулешояд . . . Не, не излиза нищо . . Виж, халзан, курганник, кръстат орел — това говори за нещо. А брадат орел не говори за нищо.

Нима са сбъркали и с орела! Нима орелът е изобразен просто така и техните догадки струват толкова, колкото и показаният на чертежа маршрут? . . .

Все пак Миша реши да сподели с Генка и Славка онова, което научи от Борис Сергеевич. Когато лагерът утихна, той ги извика тихичко от палатките им, заведе ги настрана и каза:

— Вижте какво, момчета, Борис Сергеевич казва, че главата на тази птица е на брадат орел или на брадат лешояд.

— Е, и какво? — възрази нетърпеливо Генка. — Нали и аз казвах, че главата на птицата е особена, не е като на същински орел. Възможно е да е на брадат орел, не възразявам. Но какво значение има това? Нали изцяло това е обикновен орел.

— А чертежът! — настояваше Миша. — Нали на чертежа главата е съвсем черна за разлика от трупа и краката. Значи главата има някакво особено значение. А главата е на брадат орел.

Генка пак повдигна нетърпеливо рамене.

— Не зная, не зная . . . Какво общо има тук брадатият орел? У нас, в Русия, той почти не се въди. Среща се само в Кавказ и на Хималайските планини. Ако искаш да знаеш, брадатият орел живее най-високо от всички планински птици, в областта на ледниците и вечния сняг. Тук, в средната област на Русия, откъде може да се вземе брадат орел? Той гнезди само на скали.А какви скали има тук? Няма нито една скала . . .

— Как да няма? Ами скалата, на която се качвахме днес?

Генка се разсмя:

— Каква скала е това? Разбери: те гнездят на непристъпни скали.

— Това няма значение — заяви решително Миша, — затова пък как хубаво излиза . . . Орелът изобразява реката Халзан, главата му —скалата на Халзан, а краката на кръстат орел — гроб на скалата. Разбираш ли? Халзан — скала — гроб.

Славка се прозя гласно. Много му се спеше. И да си кажем истината, той беше уморен от догадките и не вярваше в тях. Един орел, друг и така до безкрайност. . . Ако работата беше до орлите, отдавна, много отдавна биха намерили диа-

манта. Търсили са сигурно и такива, които не са били глупаци.

— Нали бяхме днес на скалата, не видяхме там никакъв гроб — каза Славка и пак се прозя.

— Да, не видяхме — отговори разпалено Миша, — но ние и не сме търсили. Трябва да отидем и да огледаме както следва цялата скала.

— Кога да отидем? — запитаха изплашено Генка и Славка.

— Сега. Веднага.

Но момчетата отказаха решително да отидат сега на скалата. Какво ще видят там нощем? Съвсем нищо. Безполезно губене на време. Само няма да се наспят. А нали утре ще дойде човекът в зелено, трябва да бъдат бодри и готови за всичко.

— Значи няма да дойдете? — запита страшно Миша.

— Не! — отговориха решително Генка и Славка.

— А ако заповядам?

— Нямаш право — отговори Славка. — Ако това се отнасяше до отряда, щеше да имаш право да заповядаш. А това, в края на краищата, е частна работа и ти нямаш право да заповядваш.

Известно време спориха разпалено има ли Миша право да заповяда, или няма. Всеки остана на своето мнение, но Генка и Славка отказваха решително да отидат на скалата.

Миша апелираше към техния разум, упрекваше ги, че са страхливи, обещаваше им сигурен успех, заплашваше ги, че ще отиде сам, доказваше, че утре може би ще бъде вече късно, защото графът ще ги изпревари. Всичко беше напразно. Генка и Славка на никаква цена не искаха да отидат на Халзан. Славка изобщо не вярваше в нищо, Генка не искаше да признае никакъв брадат орел, той просто трепереше от гняв, когато слушаше за лешояди. И на двамата им се спеше.

Миша отстъпи със свито сърце. Но той поиска от другарите си да му обещаят, че утре ще отидат непременно на скалата. Генка и Славка обещаха тържествено, че ще отидат.

— Но — добави Генка — имай предвид, че различните лешояди на Бяшка нямат тук нищо общо.

Глава шестдесет и седма

ГРАФ КАРАГАЕВ

Сряда!

Борис Сергеевич, Коровин и колонистите отидоха да измерват земята. Децата, водени от Зина, тръгнаха за клуба. Миша, Генка и Славка следяха бдително чифлика.

„Графинята“ не замина в града. Значи срещата ѝ с човека със зеления костюм трябва да се състои тук. Той ще пристигне с дневния влак, тоест в два часа. Миша нареди на Генка да бъде по това време на гарата.

Приблизително в един и половина „графинята“ излезе от къщата. Миша и Славка тръгнаха предпазливо подире ѝ. „Графинята“ мина през парка и покрай малката горичка излезе до брега на реката, много по-горе от селото и от чифлика.

Почти в същото време при реката дойде и човекът със зеления костюм. Но Генка го нямаше. Значи човекът в зелено беше слязъл от влака не на тяхната спирка, а на следващата.

Той приличаше на летовник, тръгнал на разходка. Беше в лек летен костюм със зеленикав цвят, жълти обувки „джими“ и голям светъл каскет. В ръка държеше букетче полски цветя.

Човекът със зеления костюм се ръкува с „графинята“. Разговаряйки, те тръгнаха по брега в противоположна на чифлика посока. Единственото, което оставаше на Миша и Славка, беше да се движат бавно по брега така, че да не ги изгубят от погледа си. Но момчетата не можеха да чуват за какво говорят.

По същата пътека „графинята“ и човекът със зеления костюм се върнаха обратно и се спряха недалеч от момчетата.

— Кога ще се върнете? — запита човекът със зеления костюм.

— След четиридесет минути.

— Аз ще чакам тук.

„Графинята“ тръгна към базата за лодки. Човекът със зеления костюм се скри в крайбрежните храсти. Там той се съблече и се хвърли във водата. Чуваше се, като се плиска-

ше, пръхтеше и удряше с ръце по водата. Момчетата се спотаиха в храстите.

После непознатият излезе на брега. Зад храстите се чу шумолене на вестник, след това всичко утихна.

Момчетата лежаха, без да мърдат. Времето минаваше мъчително бавно. Слънцето вече започваше да клони на запад. В тревата цвъртеше щурче. Високо в небето се премяташе чучулига.

Непознатият стана. Сигурно се облича . . .

Най-после се показа „графинята". Непознатият, вече облечен, с лъскава, мокра, старателно пригладена коса тръгна насреща ѝ. Те се спряха съвсем близо до момчетата. Непознатият беше гърбом към тях. Лицето на „графинята" се виждаше добре.

— Той е съгласен — каза „графинята".

— Колко души?

— Той и още двамата в гората.

— Кога ще могат да бъдат на мястото?

— След два часа.

Непознатият погледна слънцето, после извади часовника си.

— Нека бъдат след три.

— Добре, ще предам.

— С щанги и лопати.

— Добре . . . Аз им изпратих вече два чувала инструменти. Само . . . .Алексей . . . исках да ви предупредя: лодкарят ви подозира.

— В какво?

— Е . . . в това . . . с Кузмин.

— Откъде знае, че аз — това съм аз?

— Той не знае това. Той каза: „Кузмин бе убит от човека, с когото се срещате в музея".

— Следил ли ви е?

— Да. Той е бил уверен, че крия от него истинското място. Но той е умен и опасен човек.

— И аз съм опасен.

— Алексей! С този селянин . . . Кузмин . . . Как се случи?

Момчетата се вслушваха напрегнато, страхуваха се да не пропуснат нито дума. Сега той ще каже най-главното!

Карагаев сви рамене:

— Ние се сблъскахме лице с лице. Той ме позна. Мо-

жеше да ме издаде. Какво ми оставаше да правя? Един мужик по-малко на тоя свят.

— Но Рибалин го освобождават.

— Против него няма улики. Но няма и против мене. Разбира се, всичко трябва да се свърши по-скоро. Още днес.

— Уверен ли сте, че това е истинското място?

- Безспорно. Като си помисли човек: колко години ни е лъгал! Говедо!

„Графинята“ каза с лицемерен глас:

— Не говорете така, Алексей! Той е мъртъв и е ваш баща. Господи, като си помисля . . .

— Ах, оставете вашите опявания! — каза с досада Карагаев. — Най-хубавите ми години отидоха в търсения на този камък. Останах в Русия. Дявол да го вземе! — Той се удари по челото. — И как не се сещах да отворя гробницата на скалата? Идиот!

Миша хвърли бърз, но много укорен поглед към Славка. Излиза, че е правилно: скалата — гробницата . . . Ето ти тебе и брадат орел . . .

На Славка не му оставаше нищо друго, освен да замига виновно.

— Все пак по-добре е без лодкаря и без неговите хора — каза „графинята“.

— Гробницата е затрупана. Сам няма да се справя. Аз вече опитвах.

— Да извикаме тогава други?

— Например?

— Ерофеев и още някой.

— Не! Предпочитам бандитите. По-лесно ще се разберем, по-евтино ще струва и навярно няма да ме продадат.

— Но те могат да ви убият.

— Аз съм въоръжен.

Те помълчаха.

После Карагаев каза:

— Сега вървете. Предупредете го: след три часа.

Глава шестдесет и осма

ГРОБНИЦАТА

И така, трябва да се действува! Да се действува веднага и решително!

Миша не упрекваше за нищо приятелите си. Какво да говори сега? Само когато Курагаев и „графинята“ се скриха от погледа им, той се обърна към Славка:

— Е, какво, „частна работа“ ли е?

— Не, не е частна — отговори засрамен Славка.

Същото призна и Генка. Той чакаше момчетата в лагера. Генка не видял на гарата човека в зелено, но от влака слязъл следователят. Обаче Генка не забелязал къде се дянал той. Следователят слязъл от влака и изчезнал.

— Да — каза Миша, — жалко, че не се е отбил в лагера. Та убиецът е налице. Няма шега. Тичай Генка в селото и разбери не е ли там следователят.

Генка хукна към селото. Но следователя го нямаше там.

Момчетата бяха много развълнувани. Какво да правят? Да отидат на скалата — няма смисъл. Сега вече не ще изпреварят графа. Остава само едно: да разкажат всичко на Борис Сергеевич.

Борис Сергеевич изслуша внимателно момчетата. Техният разказ звучеше необикновено. Но Борис Сергеевич не показа с нищо, че се съмнява в него. Той стана и каза:

— Трябва да вървим!

Към Халзин луг тръгнаха с целия отряд. Дори Кит отказа категорично да дежури в кухнята. По пътя Борис Сергеевич извика със себе си председателя на селсъвета и двама селяни-свидетели. Но вестта, че на Халзин луг сега ще намерят съкровището, обходи мигновено цялото село. Отрядът още не беше стигнал до скалата, когато го настигна голяма тълпа селяни. Между тях беше дори и докторът. Значи новината бе стигнала и до съседното село.

Скоро скалата бе заобиколена плътно от хора. Съвсем неочаквано за себе си Миша видя между тях лодкаря и двамата младежи от гората. Но човекът със зеления костюм не беше тук.

Слънцето се спускаше зад хоризонта. Последните му лъчи осветяваха самотната скала и развълнуваната тълпа хора около нея.

Едната страна на скалата беше отвесна. Другата — полегата, беше затрупана с различно големи камъни. Почти до самия й връх лежаха три грамадни заоблени камъка. За да се изкачи човек на върха на скалата, трябваше да ги заобиколи. Борис Сергеевич и Миша огледаха камъните и видяха пресни следи от лопата или кирка: някой се е опитвал да отмести камъните.

Борис Сергеевич извика председателя на селсъвета и няколко селяни. Бързо заработиха щангите и лопатите. Камъните бяха подкопани. Борис Сергеевич каза на хората да се отдръпват. Един след друг трите камъка се търколиха от скалата.

Показа се каменна надгробна плоча. Тя беше обрасла с мъх и трева и дори беше трудно да се разбере изведнъж, че това е плоча. Но когато разчистиха пръстта около нея, очертанията й изпъкнаха съвсем ясно.

— Развалят гробчето — въздъхна Ерофеев. — Не е по християнски.

Някой от селяните се засмя:

— На гробчето не му е тук мястото. На него му се полага да е в гробището, а то ей къде се е завряло.

Подкопаха плочата, след това я подхванаха с щангите и я повдигнаха. Откри се малка вдлъбнатина.

Тълпата се сгъсти около ямата. Всички искаха да видят какво има там.

— Отдръпнете се, граждани — каза председателят, — ще го покажем на всички.

В тази минута до скалата дойдоха „графинята“ и Карагаев. Никой от тълпата не им обърна внимание: всички бяха заети с гробницата. Само Миша и лодкарят ги следяха неотстъпно. И Ерофеев, изглежда, позна веднага младия граф и не спускаше очи от него.

Във вдлъбнатината под плочата имаше едно черно металическо ковчеже. Борис Сергеевич го вдигна. То беше заключено. Борис Сергеевич разби ключалката с камък и отвори ковчежето. В него имаше една брошка, обсипана с блестящи камъни. В средата искреше голям брилянт... Бо-

рис Сергеевич вдигна високо брошката и я показа на хората.

Изведнъж Карагаев разбута тълпата и приближи до Борис Сергеевич.

Следваше го „графинята“.

— Това ковчеже е мое — каза „графинята“.

— Възможно е — отговори вежливо Борис Сергеевич, без да даде ковчежето.

— Дайте ми го — каза „графинята“ и протегна ръка.

Но Борис Сергеевич не ѝ даде ковчежето.

— Не мога да ви го дам. То ще бъде предадено на органите на властта, а след това вече вие можете да предявите своите права върху него.

И в този момент се случи най-неочакваното. Карагаев грабна ковчеждето от ръцете на Борис Сергеевич.

Това беше толкова дръзко и неочаквано, че всички стояха на местата си объркани и неподвижни.

Борис Сергеевич пребледня и направи крачка към Карагаев:

— Какво значи това! Дайте го веднага!

Карагаев измъкна от джоба си пистолет... Тълпата се отдръпна настрани. Карагаев с пистолета в едната ръка и ковчежето в другата отстъпваше бавно към подножието на скалата... Но тук го настигна рязък глас, който прозвуча като команда:

— Предай оръжието!

Карагаев се обърна. Зад него беше следователят с двама червеноармейци. И до червеноармейците стоеше Николай Рибалин. Той погледна Миша и му се усмихна с обикновената си приветлива усмивка.

Глава шестдесет и девета

ПОСТИГНАТО И НЕЗАВЪРШЕНО

Всеки ден пристигаха нови групи от трудовата комуна. От гарата превозваха с коли инвентар. Комунарите ремонтираха къщата, строяха бараки, навеси, обзавеждаха работилници.

А за нашия малък отряд вече беше време да си заминава. Август позлатяваше листата на дърветата, нощите ставаха по-дълги, да се спи в палатките вече беше студено.

Пък и всички работи всъщност бяха свършени. Николай Рибалин е оправдан. Тайната на бронзовата птица е разкрита. Чифликът принадлежи на трудовата комуна. Ограмотени са дванадесет души. В селото е създаден пионерски отряд.

През последните дни децата помагаха дейно на комунарите. Кит просто не излизаше от кухнята. Но всички разбираха, че е време да си вървят. Комунарите планираха наново градината. От деликатност те не казваха, че палатките на отряда им пречат, но децата разбираха отлично това. Разбира се, палатките може да се преместят на друго място, но щом ще напускат мястото, където бяха свикнали, ще го напускат нацяло.

А им е жал да се разделят с чифлика, със селото, с комунарите...

— Идущата година непременно елате при нас — казваше усмихнат Николай Рибалин. — Пак ще майсторим. Ще направим нов клуб, топъл, за да се използува и през зимата.

Ерофеев въздишаше лицемерно:

— Право, поработиха децата, благодарим им, помогнаха на обществото. И невинния човек защитиха.

Но очичките му гледаха подозрително и напрегнато и никой не му вярваше.

Художникът-анархист заяви, че също заминава за Москва.

— Там има по-голям простор за талантливия човек — казваше той, — има къде да се разгърнеш. Театри, табели, фасади. Деца, ако ви стане нужда да оформяте нещо в

училище, то моля потърсете ме, ще го направя с голямо удоволствие.

Миша побърза да го увери, че в тяхното училище всичко е оформено отдавна.

Децата заминаваха за Москва с вечерния влак. Те вече бяха свили палатките, бяха скатали одеялата и прибрали нещата си. Преди заминаването запалиха голям прощален огън.

На огъня дойдоха комунарите начело с Борис Сергеевич и децата от селото.

Миша откри сбора със следните думи:

— Този е нашият последен огън. Полага се да направим равносметка на всичко, което сме извършили тук. Но ние няма да говорим за онова, което сме направили, а обратно, за онова, което не сме успели да направим. Това ще бъде полезно за ония, които остават тук. Кой иска да се изкаже?

Пръв взе думата Славка:

— Ние организирахме тук отряд. Но в него постъпиха само тридесет и двама души. Малко е! Трябва всички деца в селото да станат пионери.

— Не работихме добре за ликвидиране на неграмотността — каза Зина Круглова: — обучихме само дванадесет души. А трябва цялото село да стане грамотно.

— В селото няма болница — каза Бяшка, — налага се да отиват в съседното село. Това не е справедливо. Медицината е могъщо средство в борбата с религиозните предразсъдъци.

— Някак си слаба е нашата интернационална връзка — заявиха Игор и Сева: — изпратихме само две писма до германски пионери. А фашизмът надига глава. Трябва да обърнем най-сериозно внимание на това.

Когато се изказаха всички, Миша каза:

— Всичко е правилно. И ние се надяваме, че комунарите ще го довършат. По-добре от нас.

От името на трудовата комуна Борис Сергеевич ги увери,

че всичко онова, което децата не са завършили, ще бъде завършено от комунарите.

— Това е всичко — обяви Миша. — Можем да тръгваме.

Но Генка закрещя изведнъж:

— Не, не е всичко! Има още едно нещо незавършено!

— Какво?

— Помните ли, Миша ни чете своите стихове. Стиховете изобщо не бяха лоши. Но там липсваха последните два реда. Аз ги съчиних.

— Хайде, казвай — рече Миша, — само по-скоро.

Той се засрами много, когато Генка заговори за стиховете. Миша се надяваше, че всички са ги забравили.

— Та ето — Генка постави единия си крак назад. — Значи последната строфа в стихотворението на Миша започваше така:

Борьба лишь началась, и нам передан молот,
Цепями все еще опутан шар земной...

И там се прекъсваше. Аз предлагам да завърши така:

Но мы сильны, и дух наш молод.
Вперед, товарищи, за мной! —

И той протегна ръка напред, призовавайки всички да вървят след него.

Но този край не хареса на децата.

— Защо именно след тебе ?— казаха едни. — Нима ти си заслужил да вървят всички именно след тебе?

— Това намирисва на плагиатство — казваха други: — първият ред е взет от песента „Мы кузнецы...“ И там има „дух наш молод“, и тук „дух наш молод“, и римата е същата: „молот — молод“.

— Още по-лошо от моето — каза Миша. — Впрочем върху тези редове ще поработим в Москва. Разбира се, който има желание. А сега да побързаме, че ще закъснеем за влака.

Борис Сергеевич предложи кола, с която да откарат нещата до гарата. Но децата отхвърлиха това предложение. Те не са мамини синчета и могат да вървят в пълно походно снаряжение.

Децата се натовариха със скромното си имущество. Отрядът се строи и закрачи към гарата.

Москва
1955—1956

СЪДЪРЖАНИЕ

Част първа. Бегълци 5
Част втора. Преследването 52
Част трета. Голигинският път 98
Част четвърта. Местният музей 149
Част пета. Тайната на бронзовата птица 191

Анатолий Наумович Рибаков е роден през 1911 година в гр. Чернигов в семейство на инженер-технолог. През 1919 година се преселва с родителите си в Москва, където живее и сега.

След завършване средното си образование, постъпва на работа като шофьор в един от московските заводи. По същото време следва Московския институт за инженери по транспорта. През 1904 година завършва института и до войната работи в разни автомобилни предприятия на Уфа, Калинин и Рязан.

От 1941 до 1946 година служи в армията. Цялата война прекарва на фронта в действуващата армия. Участвува в боевете под Москва, Курск, Варшава, Берлин.

Започва да пише след войната. Написал е: „Кортикът“, повест (1948), „Водители“, роман (1950), „Екатерина Воронина“, роман (1955), „Бронзовата птица“, (повест (1956).

Освен тези книги Анатолий Рибаков е написал сценариите, по които са снети филмите: „Кортикът“ и „Екатерина Воронина“.

Неговите книги са излезли в седемдесет и едно издания на двадесет и девет езици — в това число на български са преведени и издадени „Кортикът“ и „Водители“.

Понастоящем Анатолий Рибаков работи над роман, чието действие се развива в средата на тридесете години.

КОРИЦА ДАНАИЛ ДОНКОВ

Илюстрации И. Илински

(от руския оригинал)

За средна училищна възраст

Анатолий Наумович Рибаков

БРОНЗОВАТА ПТИЦА

повест

Редактор Георги Константинов
Худ. редактор Михаил Руев
Техн. редактор Лазар Христов
Коректор Цанка Соколова

Дадена за печат на 29. VI. 1957 г.
Излязла от печат на 25. VIII. 1957 г.
Поръчка № 124. Тираж 10.000. Формат $^{1}/_{16}$ $^{59}/_{84}$
Печатни коли 15·75

Издателство на ЦК на ДСНМ „Народна младеж"
Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев"
София, 1957

ДРАГИ ЧИТАТЕЛЮ,

Издателството ви моли да изпратите отзиви, бележки и препоръки за тази книга и за прочетените от вас други наши издания както за съдържанието, така и за художественото им оформление, техническо и полиграфическо изпълнение. Пишете ни какво ви харесва и какво не одобрявате, какви книги най-много ви интересуват, какви теми и жанрове желаете да бъдат застъпени в нашите издания.

В писмата посочвайте адреса, възрастта и професията си.

Издателството моли също така библиотечните и читалищни работници да съобщават периодично какъв интерес проявяват читателите към тази книга и към други наши издания, да съобщават и ни изпращат читателски отзиви.

Пишете на адрес:
Издателство на ЦК на ДСНМ „Народна младеж",
ул. Калоян 10 — София

Цена 2,00

А. РИБАКОВ · Бронзовата птица